

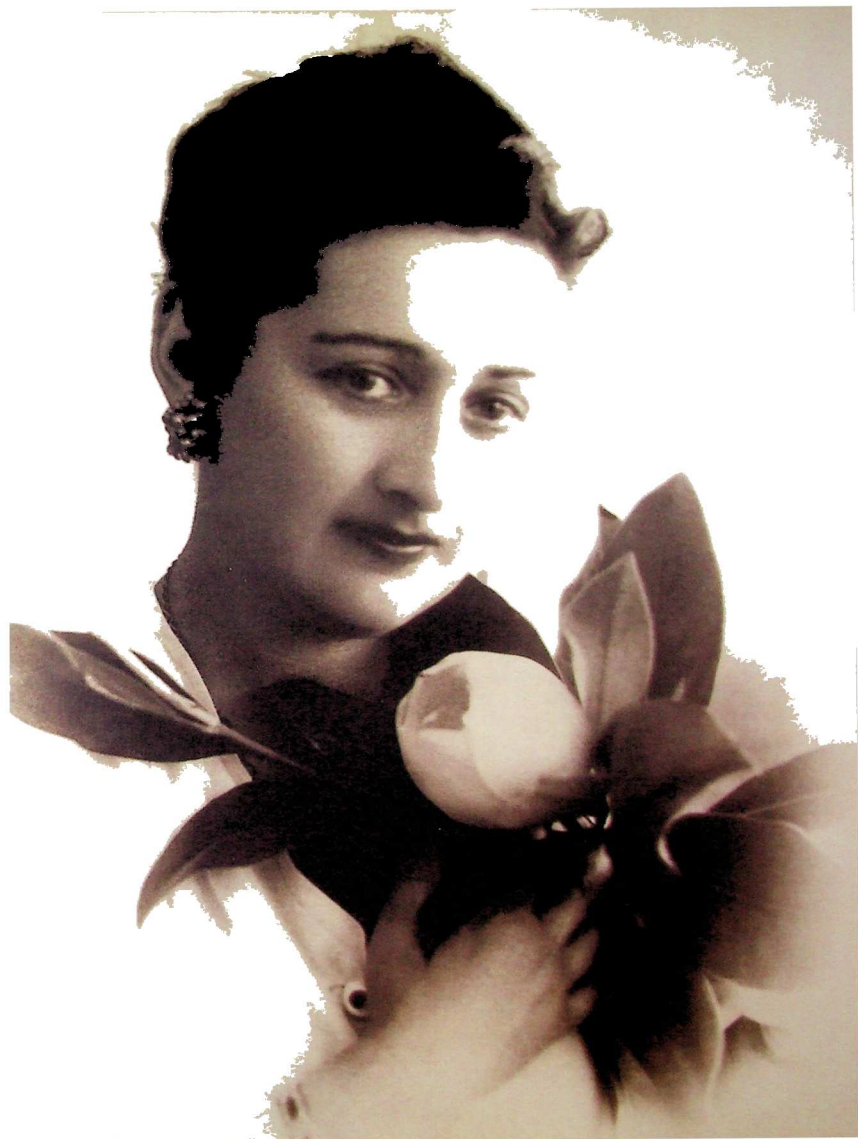
1904-1953

անգին 2014

110 წლის წინ დაიბადა ნატალია ანდრონიკაშვილი. 90 წლის წინ ის კამკამა ვარსკელა-
ვად მოველინა ქართულ ეკრანს და ნატო ვაჩნაძის სახელით შეიქმნა კინოს ისტორიაში.

დღეს წარმოდგენილია მე-20 საუკუნის ქართული კულტურა ამ ლეგენდარული
მსახიობისა და ქალის გარეშე, რომელმაც პირველმა გაიგანა ქართული კინო სა-
ერთაშორისო ასპარეზზე და მისი პირველი და ერთადერთი დიდი კინოეკრან-
ის სტაგუსი დღემდე შეინარჩუნა.

მაგრამ ნატო ვაჩნაძე იყო უფრო მეტი, ვიდრე მხოლოდ კინოს ვარსკელავი. ის
იყო საქართველოს სილაშამის, მისი სულის სიმშვენიერის სიმბოლური გამოხატუ-
ლება. მან დაამშვენა ეპოქა, რომელშიც ცხოვრობდა. მას მილიონობით მაყურებელი
აღმერთებდა, პოეტები უბედნიდნენ ლექსებს, მხატვრებს პატივად მიაჩნდათ გილო-
ზე აღებეჭდათ მისი სახე, მწერლები და კინოს მკვლევარნი მისი სილაშამის ბუნების,
მაყურებელზე მისი ზემოქმედების საიდუმლოს ამოხსნას ცდილობდნენ...

ნატო ვაჩნაძისადმი მიძღვნილი ეს საიუბილეო გამოცემა შეიცავს მსახიობის
ცხოვრებისა და შემოქმედების ამსახველ მრავალფეროვან მასალას:

„მკითხველს საშუალება აქვს გაეცნოს ნატო ვაჩნაძის მეშუარების წიგნს
„მოგონებები და შეხვედრები“, რომელიც მის სიცოცხლეშივე რუსულ (1949) და
ქართულ (1950) ენებზე გამოქვეყნდა. 1953 წელს მოსკოვში გამოვიდა მოგონებ-
ების ახალი რედაქცია, რომელიც ქართულად 1966 წელს ითარგმნა. აქ წარმოდ-
გენილ რეპუბლიკაციას, რომელიც ზემოთ დასახელებულ გამოცემათა გექსტის
და ხელნაწერის გექსტის ეარიანგების შედარების საფუძველზე მომზადდა, მკი-
რე კომენტარით, შესწორებებითა და შემოკლებებით ვთავაზობთ მკითხველს.

წიგნში აგრეთვე შეიქმნა ფრაგმენტები ნატო ვაჩნაძის გამოუქვეყნებელი დღი-
ურიდან, რომლის ჩანაწერები გაკეთებულია 1928 წელს, გერმანიაში ფილმ
„ცოცხალი ლემის“ გადაღების დროს.

ცალკე თავი დაეთმო წერილებსა და მოგონებებს ნატო ვაჩნაძეზე, რომელშიც
გაერთიანდა სხვადასხვა დროის ქართულ და რუსულ პრესაში, პერიოდულ გამო-
ცემებში, კრებულებში, მსახიობის თანამედროვეთა მეშუარეები გაბნეული გექს-
ტები; აგრეთვე ლექსებს, რომლებიც პოეტებმა უძღვნეს სათაყვანებელ მსახიობს.

წიგნში გამოყენებულია როგორც ცნობილი, ისე გამოუქვეყნებელი ფოტომასა-
ლა, დაუძლი საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუ-
შეუმის ფონდებში, საქართველოს კინოფოტოფონოლოკუნენტების სახელმწიფო
არქივში, საქართველოს ხელოვნების მუზეუმში, გურჯაანის სახლ-მუზეუმში, ნატო
ვაჩნაძის მემკვიდრეთა პირად არქივებსა და კერძო კოლექციებში.

წიგნს დაერთო აქვს ნატო ვაჩნაძის ფილმოგრაფია და სახელთა ანოტირებუ-
ლი საძიებელი, რომელიც შეიცავს გექსტში მოხსენიებულ კინემატოგრაფისტთა და
სხვა პერსონალიათა სახელებს.

მოგზაობა
და მკვლევარობა

თამარ, ქარა, სანდრა და ჩაიკო
 ძვრძიკაშვილი დედისთან
 - 2006 წელს, ლიუკსემბურგში
 ძვრძიკაშვილის ერთად
 ბერლინი, გერმანია, 1914.

მე დაიბადე 1904 წელს¹ ეარშაეაში; აქ იდგა პოლკი, რომელშიც მამაჩემი მსახურობდა. ეარშაეა არ მახსოვს, რადგან ჩემი დაბადებიდან რამდენიმე თვის შემდეგ მამა საქართველოში მიაღწინეს და მთელი ჩვენი ოჯახი მას გამოჰყვა.

ჩემი მშობლები იყვნენ გიორგი ალექსანდრეს ძე ანდრონიკაშვილი და ეკატერინე სიმონის ასული სლიუცკაია.

მამაჩემი ოფიცერი იყო – მისი უდიდებულესობის ლეიბ-გვარდიის ულანთა პოლკის შტაბს-როგმისტრი. მამამისიც – ალექსანდრე ანდრონიკაშვილი სამხედრო პირი იყო, მას 1878 წელს მონაწილეობა მიუღია ომში თურქეთის წინააღმდეგ. მამაჩემის დედა² – დიდი ქართველი მწერლის ილია ჭავჭავაძის ბიძაშვილი იყო. დედაჩემის ბებია, ადელაიდა ეაზოლი მომღერალი ყოფილა, იგი იტალიიდან მოუწვევიათ, როცა თბილისში საოპერო თეატრი დაარსდა. აქ ცოლად გაჰყოლია კაპელმეისტერისა და კომპოზიტორის ალბერტ შენინგს. ეაზოლის მშვენიერი მეცოსოპრანო ჰქონია. მაგრამ გათხოვების შემდეგ სკენა მიუტოვებია. დედაჩემის დედა – ელისაბედი, ვოზოლისა და შენინგის ქალიშვილი, ცოლად შეურთავს მისი უდიდებულესობის ლეიბ-გრენადერთა პოლკის გადაამდგარ შტაბს-კაპიტანს სიმონ ალექსანდრეს ძე სლიუცკის, რომელსაც მამა პოლონელი ჰყავდა, დედა კი – რუსი.

ძალიან ლამაში მშობლები მყავდა: დედა მაღალი და ტანადი, სახის მკაერი ნაკეთების გამო პირქუში ადამიანის შთაბეჭდილებას გოვებდა, რომ არა მისი თვალები, რომლებიც უსამღვრო სიკეთეს ასხივებდნენ; ის გვიან გაჭაღარავდა; მახსოვს იგი შავთმიანი, დიდ ნაწნავს თავზე შემოიხევედა ხოლმე, რაც უფრო მკაფიოდ აჩენდა მისი შუბლის სითეთრესა და თვალთა ღია ფერს.

მამაჩემს მშვენიერი გარეგნობა ჰქონდა, ხასიათი კი – მიმზიდველი და ფიქვი. მაცი და მგზნებარე ადამიანი იყო, ხალისიანი, გონებაბახილი. სადაც გამოჩნდებოდა, ყველგან მზიარულება შეჰქონდა. ცხენების დიდ მყუყარულსა და ბრწყინვალე მხედარს, საერთაშორისო მარულაში ბეგრეჯერ მიუღია მონაწილეობა, არა ერთხელ გაუმარჯვია მარულაში დაბრკოლებებით.

მოგვიანებით მამაჩემი თერგის ოლქის უფროსად დანიშნეს და ჩვენ საცხოვრებლად ელადიკეაკამ გავემგზაურეთ. ამ დროის შესახებ ბუნდოვანი მოგონება დამრჩა.

მახსოვს ელადიკეაკაშის მზიანი დღეები და ჩვენი სეირნობა ქალაქის ქუჩებსა და პარკში. მამას სახე ბუნდოვნად მახსოვს: აი, ბავშვები პირველ სართულზე

1. ქ. ეარშაის მეტიკელ წიგნი 1904 წელს დაბადებულია ჩანაწერის თანახმად ნატალია ანდრონიკაშვილი

დაბადა 1 ივნისს (ახალი სტილი 14 ივნისს). (აქ დე მუდგომ რუდეკტორის შენიშვნები).

2. დარჯიან ლევანის ასული ჭავჭავაძე (1845-?).

ჩვენს ოთახში ვთამაშობთ... სამსახურიდან მამაჩემის დაბრუნების დრო დგება... მოახლოებულია ფეხის ხმა და ქეაფენილზე ხმლის კაკუნი მესმის, სახლიდან გამოვრბივარ, რომ ქუჩაში შევეგებო, წუთიც და მამა ხელში ამიგატყებს და მაკოცებს... მამა მორწმუნე კაცი იყო და ძილის წინ ბავშვებს ყოველთვის პირჯვარს გადაგვსახავდა ხოლმე.

მაღე გრაგიკული ამბავი მოხდა, რომელმაც ჩვენი ოჯახის ცხოვრება ძირეულად შეცვალა. მამას ზელიშხანის დაჭერა დაეძალეს, რომელსაც, როგორც „ყაჩაღს“, მთავრობა სდევნიდა. ზელიშხანი ოსი იყო. მისი „გაყაჩაღების“ ისტორია იმ დროისათვის ჩვეულებრივად ღიწყო: 1910 წელს მთიან რაიონებში მეფის მოხელეები ხალხს განსაკუთრებული სისასტიკით ავიწროვებდნენ. პირადი შეურაცხყოფისათვის ზელიშხანმა ერთი მდიდარი კაცი მოჰკლა და მისი ქონება სოფლებში ხალხს დაურიგა. მეფის ენდარმებმა ზელიშხანს ძებნა დაუწყეს და ის იძულებული გახდა მიუვალ მთებს შეჰფარებოდა. ზელიშხანს მთიელები ეხმარებოდნენ, სურსათს უზიდავდნენ და მისი ადგილსამყოფელის მიგნება შეუძლებელი გახდა. ენდარმერიის უმკაცრესი ეგზეკუციებიც კი, რომელიც ისედაც გაღატაკებული გლეხობისათვის გამანადგურებელი იყო, უმედეგო აღმოჩნდა. ღარიბები ზელიშხანს ხელს უწყობდნენ, მდიდრებს კი ემინოდათ და მასთან შეხედრას თავს არიდებდნენ. ზელიშხანის გმირობის შესახებ ლეგენდები იქმნებოდა.

ამ დავალებას მამა უხალისოდ მოეკიდა, ფეხს ითრევდა, რის გამოც მთავრობის უკმაყოფილება დაიმსახურა. ელადიკაეკაშში ჩამოსულ ერთ გენერალს ეთქვა: ზელიშხანი დიდი ხნის დაჭერილი იქნებოდა, სამში მოწინააღმდეგესთან შეხების რომ არ შეშინებოდათო. ეს მამაჩემის მისამართით იყო ნათქვამი, ოფიცრის ღირსება შეელახა და ზელიშხანის შესაპყრობად ექსპედიციის მოწყობა გადაწყვიტა.³

პირველ დღეს ზელიშხანის ცოლი დაუპატიმრებია და შინ შებინდებამდე დაბრუნდა. მეორე დღეს ჩვენთან უცნობი კაცი მოსულა და მამაჩემისთვის უთქვამს: – ზელიშხანის გამოგზავნილი ვარ, გთხოვთ, ჩემი ცოლი გაუშვი და ჩემს წინააღმდეგ ნუ გამოილაშქრებო, რადგან ქართველის სისხლის დაღურა არ მინდაო.

მასსოვს ექსპედიციის მეორედ გამგზავრების დილა. მამა ყოველთვის საშხედრო ფორმას ატარებდა, იმ დღეს კი, პირველად, მუქი ქეიშისფერი ჩოხა ჩაიცვა. ოთახში რომ შევედი, ღელაჩვენს ემშვიდობებოდა. ღელამ, გამომშვიდობებისას, მამას მუღზე აკოცა, მან კი ბავშვებს პირჯვარი გადაგვსახა და გაღიმებული გავიდა, დედას არწმუნებდა, ზელიშხანი ახალ განისამოსნი ვერ მიყნობსო.

ორი დღის შემდეგ საზარელი ცნობა მოვიდა: მხედართა რაზმი, რომელსაც მამა მეთაურობდა, საშხედრო გზის ხეობაში, ვიწრო ხიდიო, მთის ღელეზე უნდა გადასულიყო. ხიდის ორივე მხარეს მიუვალი კლდეები იყო აღმართული. მე-

3. სადამსჯელო ოპერაცია ზელიშხანის წინააღმდეგ დიწყო 1910 წლის 25 სექტემბერს. გიორგი ანდრონიკაშვილი დაიღუპა 1910 წლის ოქტომბერში.

ლიმბანი, თურმე, რაზმს ამ ადგილას ჩაუსაფრდა. როგორც კი მამაჩემის ცხენი ხიდს მიაღდა, სროლის ხმა გაისმა და მამა უსულოდ დაეცა...

დედაჩემს უთხრეს, დაჭრილიყო და ის მაშინვე მის შესახედრად გაემგზავრა. ჩვენ, ბავშვები, ვგრძნობდით, რომ რაღაც სამინელება მოხდა, მაგრამ სახელოდობრ რა – ეს ეერ გაგვევო. დღე დაილია. დედა დაბრუნდა, სახე გაქცეებული ჰქონდა, ისეთი ფერმკრთალი იყო, როგორიც არასოდეს მენახა. მაგონდება, ოთახში რომ შემოვიდა, ჩვეულებრივზე უფრო მაღალი მომჩვენა. კარს ხელი სტაცა, წამით შეს- დგა და მოყელილივით იატაკზე დაეცა. როცა მოასულიერეს, თამარს და მე დაგვი- ძახა, ჩავვიხუტა და მშვიდად გვითხრა: მამა აღარ გყავთო.

იმ ღამე დედის საძინებელ ოთახში გვეძინა, დროგამოშვებით მეღვიძებოდა. დედა არ კენესოდა, არ გიროდა, მხოლოდ ხანგამოშვებით კბილები ნერვიულად უკაწკაწებდა. მთელი ღამე მალეძიარა საათი მომავბერებლად წიწიკებდა. მას შემდეგ მძულს მალეძიარა საათები.

მამას თბილისში ასაფლავებდნენ.⁴ თუ როგორ იქეოლა დედაჩემი დაკრძალ- ვის დღეს, დედაჩემის ნაამბობიდან მახსოვს.

მამა რომ გარდაიყვალა, მისი ანდერძი იპოვნეს. დედაჩემს შეილების აღმ- რდას აეალებდა და ეუბნებოდა, რომ საცსებით ენდობოდა მის კეთილგონიე- რებასა და სათნო გულს: „ბავშვებთან მკაცრი იყავი, მაგრამ სიმკაცრეს მო- უთმენლობაში ნუ აურევ. დაკრძალვამდე სამჯერ გადამსახე პირჯვარი... თუ მწუხარების ან ურწმუნობის გამო ამის შესრულება დაგაეიწყდება, ნუ ინაღე- ლება და შემდეგ შეასრულე, ფიქრით მაინც...“.

გასვენების დროს დედა ცხედარს თავამართული და მკაცრი, თაღხებში ჩაყ- მული, გულხელდაკრეფილი მიჰყებოდა. არ გიროდა. სასაფლაოზე, გაფით- რებული და გუჩებმოკუშული, უძრავად იდგა. როცა ცხედრის ჩასვენების დრო დადგა, წარმოუთქვამს: „მოითმინეთ!“. შემდეგ დაიჩოქა და სამჯერ პირჯვარი გადასახა მამის ცხედარს. დედას უსაზღვროდ უყვარდა მამაჩემი და სიკედი- ლამდე მისი ერთგული დარჩა.

შემდეგ, როდესაც წამოვიზარდე, დედას როგორღაც ეკითხე: „მაინც რატომ არ მოინდომე, რომ შენი ცხოვრება ხელახლა მოგეწყო?“ მან მიპასუხა: „მე მამათქვენს სამუდამოდ მივთხოვდი, ასე რომ, ამ მხრივ, ჩემი ცხოვრება უკვე დამთავრდა“.

მამის გარდაცვალების შემდეგ ოჯახში დავრჩით დედაჩემი, უფროსი და თა- მარი, მე, ჩემზე უმცროსი ძმა სანდრო და წვინახვერის და კირა. დედამ ყველა კახეთში წაგვიყვანა, სადაც მამაჩემის განადგურებული მამული უყურადღებოდ იყო მიტოვებული. სახლი და ენახი მისი სიკედილის შემდეგ დარჩენილი ეალე- ბის დაფარვას დასჭირდა. კახეთში ბინაც აღარ გექონდა და ბიძაჩემთან, სო- ფელ ფხოველში დავბინავდით.

4. გიორგი ანდრონიკაშვილი დასაფლავებს ვერის სააფლაოზე (ახლანდელი ვერის ბაღი). მოგვიანებით გადასვენებს ვაკის სასაფლაოზე

დღდა გურჯაანში, ბებარაანთ წყაროსთან ძველი მარნისაგან დარჩენილ სა-
ძირკველზე პატარა ოთხოთახიანი სახლის მშენებლობას შეუდგა, გააშენა ახა-
ლი ბაღი, რომელიც მომავალში ჩვენი საარსებო წყარო უნდა გამხდარიყო.

დელაჩემს მტკიცე და ღირსი ხასიათი ჰქონდა, იმეიათად გვეალერსებოდა, მამაზე თითქმის არ გველაპარაკებოდა, მაგრამ როდესაც თბილისში ჩავდიო-
დით, ყოველთვის მამის საფლავზე დადიოდა, ზოგჯერ მარგო, ზოგჯერ კი ყვე-
ლას თან წაგვიყვანდა და იქ დიდხანს მდუმარედ იჯდა.

დელას დამოუკიდებელი ცხოვრების გამოცდილება არ ჰქონდა, მითუმეტეს
სოფლის პირობებში; სოფლის მეურნეობისაც ცოტა რამ გაეგებოდა. მიუხედა-
ვად ამისა, შეუპოვრად შრომობდა, რათა ოთხი მცირეწლოვანი ბავშვი მამაზე
დაეყენებინა. პენსია, რომელსაც ქმრის სიკვდილის შემდეგ იღებდა, პირველ
ხანებში დაეხმარა. მალე გურჯაანში იმ პატარა სახლის მშენებლობა დასრულ-
და და ყველანი იქ დაეზინავდით, ამ ადგილებთან არის დაკავშირებული ჩემი
საუცხოო ბავშვობის მოგონებები.

მეზე მე და თამარი თბილისში ესწავლობდით, ქალთა პირველ გიმნაზიაში,
უმცროსი და-ძმა კი – გურჯაანის პირველდაწყებით სკოლაში. დელას ძალა არ
მესწევდა ოთხივე ბავშვი ქალაქში შეენახა.

ცხოვრება გეიჭირდა, მაგრამ დელაჩემი ენერგიული, საქმიანი ადამიანი იყო.
ამ ხანაზე მხოლოდ სასისხარულო მოგონებანი დამრჩა.

ნამდვილი სოფლური ცხოვრებით ვცხოვრობდით, მუშაობას მემობელი გლე-
ხებისაგან ესწავლობდით, მათთან ვმეგობრობდით, გვიყვარდა ისინი და დღემ-
დე შემოგვრჩნენ მეგობრები და ამხანაგები ჩვენს თანატოლებს შორის, რომ-
ლებთანაც ვიზრდებოდით.

დელაჩემი უბრალო და გულწრფელი ადამიანი იყო. ყოველგვარ სამუშაოს და-
უშარებლად ასრულებდა, ამის გამო მთელი სოფლის პატივისცემა და სიყვარუ-
ლი დაიმსახურა. მამინაც კი დელაჩემს – „კნენინასა“ და გლეხებს შორის არა-
ვითარი საზღვარი არ არსებობდა. ის მათი ცხოვრებით ცხოვრობდა და მათი
საიმედო მეგობრი და მრჩეველი იყო.

ჩვენი პატარა სახლის გარშემო დელამ მალეშმარდი ხეხილის ნერგები დარგო.
ბოსტანიც გექონდა, თვითონვე ეამუშავებდით და კარგ მოსავლასაც ვიჭედით.
ახალდარგული ევენახი იზრდებოდა. მე და ჩემი უფროსი და დელას ოჯახში ვეხ-
მარებოდით, ევენახშიც ვასრულებდით ქალის სამუშაოს – ვაბებს ვფურჩქნიდით
და ვახვევდით, უმცროს დას წყაროდან წყლის მოგანა ევალებოდა, ძმა – შემოთი,
უმთავრესად ფიჩხით გვაშარაგებდა. მას ყველაზე უფრო ბაზარში წასვლა ეხა-
ლისებოდა. მაგრამ ამ დღეს ჩვენი საილი უჭველად გვიანდებოდა, რადგან
ბაზრის დახურვამდე ის გოლ-მეგობრებს ვერ შორდებოდა.

მეურნეობაში გვყავდა ბებერი თეთრი ცხენი და პატარა შავი ჩოჩორი საოცრად
სველიანი თვალბებით, ცხენი საზიდარს დაატარებდა. ცხენი რომ მოკვდა, მთე-
ლი გვირითი ჩოჩორს დაწვდა. ჩემი ძმა ხან წყლის და შემის მოსატანად, ხან კი
ბაღში – წისქვილზე დაარბენინებდა. თავისუფალ დროს რომ მოვიხელთებდით,

ბავშვები მოეპყდებოდით ხოლმე და სოფელში დაესვირნობდით. მაშინ კი ჩვენ „მერანი“ თაიის ზნეს ამჟღავნებდა და დიდი ძალისხმევა გვეკირებოდა, უკან – სახლისკენ რომ მოგვებრუნებინა.

ჩემი და ჩემი უფროსი დის საუკეთესო გასართობი სოფლის პატარა თეატრში ღადგმული სცენისმოყვარულთა წარმოდგენები იყო. ძალიან გვიყვარდა სოფელში მოწყობილი ლაგარიები, ამ დროს მოედანზე, ჩვეულებრივ, ცეკვა-თამაში იმართებოდა და ჩვენც სიამოვნებით გამოვიდოდით წრეში და ლექურს ვცეკვავდით. გვიყვარდა სადგურზე გასვლა და თბილისიდან, თელავიდან, წნორიდან მომავალი მატარებლების დახვედრა. სადგურზე წასასვლელად საგანგებოდ ვეშაბდებოდით და მორთულ-მოკაზმულნი სადგურის ბაქანზე დაესვირნობდით, თვალყურს ვადევნებდით ხალხის ფესფესს. მოგჯერ ეინმე ნაცნობი მგზავრი ჩაივლიდა და ჩვენც შინ კმაყოფილები ებრუნდებოდით.

სოფლიდან შორს სასვირნოდ იშვიათად დაედიოდით. დროგამოშვებით სამკურნალო ტალახით ცნობილ ახტალას ვეწვეოდით, რომელიც გურჯაანის მახლობლად მდებარეობდა, ახლა კი სოფლის შუა ადგილას არის მოქცეული, რადგან სადგურის ახლოს ახალი უბანი გაშენდა. [...]

ჩემს ბავშვობაში ახტალა სრულიად მოუწყობელი იყო. ავადმყოფები ურმებით მიდიოდნენ და მახლობლად კარებში ცხოვრობდნენ. ეს ადგილი ბავშვებს ძალიან გვიზიდავდა. მახსოვს კოცონები, დღის სინათლეზე ვარდისფრად რომ კიოფობდნენ, მათ გარშემო დაერბოდით, ცეცხლს ბურბუშელას შეუკიდებდით. ერთიანზე თბებოდა წყალი, რითაც ტალახით მკურნალობის შემდეგ ავადმყოფები განს იბანდნენ.

დედაჩემს ამ ტალახით მკურნალობა სჭირდებოდა. თან მივყავდით. ეს მოგზაურობა ჩვენთვის ნამდვილი ღღესასწაული იყო. სანამ დედა აბაშანას იღებდა, ჩვენ ახლომდებარე პატარა გყის ჩრდილში ვისვენებდით. გაეაჩაღებდით ხოლმე კოცონს, ვწვავდით სიბინდს და საშამთროსა და ნესეთან ერთად გემრიელად შევექცევოდით.

ძველ დროს ახტალა თავად ანდრონიკაშვილებსა და აბაშიძეებს ეკუთვნოდათ. ბელგიის სამედიცინო საზოგადოებამ ახტალის მესაკუთრეებს შესთავაზა 40 წლით გადაეცათ მისთვის სამკურნალო ტალახი, რაც ამ ვადის გასვლის შემდეგ დაუბრუნდებოდათ საცესებით კეთილმოწყობილ კურორტად სანაგორიუმებით. დიდი ხნის თათბირის შემდეგ მოზიარებმა ეს წინადადება უარყვეს, რადგან 40 წელი დიდ დროდ მოეჩვენათ და თვითონ შეუღდნენ კურორტის „მშენებლობას“. ასე დარჩა ღია ცის ქვეშ მოუწყობელი ახტალა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე. ახლა იმ ადგილებს ელარ იცნობთ. იქ დასასვენებელი სახლები, სანაგორიუმი და ლამაზი პარკი გაშენებული.

ჩვენი სახლის უკან მინდორი იყო, საიდანაც აღმართით სოფლის სასაფლაოსთან ასვლა შეიძლებოდა. აქ ნახევრადანგრეული პატარა საყდარი იდგა. გოგონები შევიდოდით საკურთხეველში, თუმცა ვიცოდით, რომ საეკლესიო წესების მიხედვით ეს აკრძალული იყო. ეკლესიიდან დიდ ტაფობზე გავდიოდით,

გვ. 16-17 „ ალექსანდრე
ანდრონიკაშვილი (მეორე
რაიზი, მარჯვნიდან მეორე)
ქართულ საზღვარსაგარეთ
დეპუტაციისად ურთოდ. 1881

საიდანაც ჩვენს თვალწინ აღაშენის ეელი იმლებოდა. იქ, როგორც ზღაპრულ მოლევარე ზღვაში, წითელი, ნარინჯისფერი, ყვითელი, მწვანე ფერები ტალღებად ლივლივებდა. ასეთ ილუზიას ქმნიდა მზით გამთბარი, მაღლა აღმავალი მთრთოლევარე ჰაერი.

ზღაპარივით მაგონდება კახეთის მთავარიანი ღამეები, ეკეკალიების ჭრიჭინი მრავალხმიანი მუსიკით მთელ სივრცეს ავსებდა... თან ისეთი სინათლე იყო, რომ წიგნის წაკითხვა შეიძლებოდა. უკვე მოზრდილი ვიყავ, როცა მეგობრულ მეგობარ გოგონასთან – ლიოლია ანდრონიკაშვილთან ერთად, რომელიც აგრეთვე თბილისში სწავლობდა, ბაღში გაეიპარებოდით ხოლმე, მიწაზე პატარა ნოსის გაეშლიდით ან ფეხებმორთხებულნი, საზაფხულო მაგიღაშე ვსხდებოდით და დაუსრულებლად ვლაპარაკობდით, ვოცნებობდით, ვმსჯელობდით წაკითხულ წიგნებზე, ტოლსტოის გმირებზე. ვაღმერთებდით თავად ანდრეი ბოლკონსკის და ვერ ვურიგდებოდით ბუდს, რომელმაც იგი ჩვენთვის საყვარელ ნატაშა როსტოვასთან არ შეაუღლა. ვედილობდით ერთმანეთისათვის აგვეხსნა ჩიხი თქმა უნდოდა ნიუშეს თავის წიგნში „ასე იცოდა ზარატუსტრა“. ასეთი წიგნების კითხვა მაშინ მოღაში იყო. გვეკონა, რომ ბევრი რამე გვესმოდა.

ამ დროს შინ ყველას ეძინა. დროს სოფლის ხმაურებით გეგებულობდით: შუაღამისას მამლები აყივლდებოდნენ და მთელ არეშარეს მათი გაღაბილი ავსებდა. შემდეგ, ასე, პირველი საათისთვის ვირები აყროყინდებოდნენ – გეგონებოდათ ძილში გირიან ან ხმაშაღლა ამთქნარებნო. თითქოს მათ საპასუხოდ გაჰყვიან ხმით საღდაუ კიოდა ფარშევანგი. როცა მთვარის შუქს გარეგარეის სინათლე შეეპარებოდა, გარშემო ყველაფერი ყჩრდებოდა, ეკეკალივით კი ჩუმდებოდნენ. ალიონის სირუმეს მხოლოდ ნიათი დარხეული ფოთლების შრიალი თუ არღვევდა.

შინ დაბრუნებული, მახსოვს, ფეხსაცმელს ვიხდიდი და ფეხშიშველად ავდიოდი აიენაზე, ღედა რომ არ გამეღვიძებინა. ღილას ჩემს გაღვიძებას ვერ ახერხებდნენ და ღედას უკვირდა, ასეთი მძინარა რომ ვიყავი.

კახეთი მიყვარს როგორც ამ ქვეყანაზე ყველაზე უპირფასესი – მშობელი ღედა, ან ღვიძლი შეილი. ეს სიყვარული უსაზღვროა, ამოუწერავი. ეს არის მშობლიური მიწის, მისი ბუნებისა და ადამიანებისადმი სპეკაკი, კეთილშობილური სიყვარული, რადგან „რაც ერთხელ ცხოვრად სულს დააჩნდების, სამეილიშვილოდ გარდაეცემის“. ნათლად, მკაფიოდ მახსოვს იმ ბუჩქებისა და ხეების მოყვანილობა, ჩვენი სახლის მახლობლად რომ იზრდებოდა, მახსოვს ახლომასხო მდებარე მიხვეული ბილიკები. საკმარისია ოდნავ ფიქრებს თავი მივცე, სადაც არ უნდა ვიყო, ისევე თვალწინ მიდგას და თითქმის შეიკგრძნობ სოფლის ფერებს, გაზაფხულის გრილ ჰაერს, ზაფხულის ღვებების სურნელოვან მცხუნვარებას. როცა მრავალი წლის შემდეგ, კვლავ მოვხვდები ხოლმე მშობლიურ მხარეში, ჩემს არსებაში მყისვე ცოცხლდება ის რიგმეები, ხმები, სიმღერები, რითაც სავსე იყო ჩემი მოგონება მშობლიურ სოფელზე. თითქოს აქედან არასოდეს არ წაესულვარ, მუდამ თან დამქონდა ეს უზარმაზარი ბუნება ყველგან, სადაც კი ცხოვრება გადამისვრიდა.

მხატვარი რომ ყოფილიყავი, დაეხატავდი ჩემი სახლის აივნის წინ გადაშლილ ლამამ სანახაობას.

ორივე მხრიდან მთების ქედებით შემოსაზღვრული, ბუნების მიერ თითქოს განზრახ შექმნილ ჩარჩოში ჩასმული, სიღრმეში მიდის ალაზნის ევლი და შორს, სადაც თვალი ძლივს წედება, კავკასიონის ქედს ებჯინება.

მასსოვს, როგორია ეს ხედი გაზაფხულზე: მინდვრები ზოგან მკვეთრი მწვანე, ზოგან ახლადმოხსნილი – გადაშავებულია; თვალს იტაცებს თეთრი, თითქოს თრთელით დაფარული ახლადაყვავებული შინდის ხეები, მკრთალი ვარდისფერი აგმის ყვავილები, ხოლო მომორებით მოჩანს შეუფთოლავი ალაზნის ტყეების გაურკვეველი კონტურები, ალაზნის ეიწრო ევრცხლისფერი ზოლი და თოვლით დაფარული მთები, ჯერ კიდევ ნაში და მორცხვი მშის სხივებით განათებულიყო.

მასსოვს ჩემი ევლის ეს ნაკეთი როგორია ზაფხულში, როცა პაპანაქებისაგან შეამოიისფრო ბოლი გაიმლევა ყოველმხრივ, სადაც თვალი მიწედება, და მთები ლილისფერი, თითქმის მელნისფერი გეჩვენება, ხოლო მშის ჩასვლისას – იასამნის, ზოგჯერ კი ნარინჯის ფერს იღებს.

შემოდგომაზე მშით ამომწვარი მთების კალთები ალაზნის ევლის კიდეებზე დაყოფილია ფერად ოთხკუთხედად. მთელ ევლზე მდინარე ალაზნამდე გადაჭიმულია შავი, ყვითელი, მწვანე ზოლები, რომლებიც ფოთოლმეფთხელებულ მუქყავისფერ და ოქროსფერ ტყეებს ემიჯნება, შორს კი, უფრო მაღლა, ისევ მთები აღმართულა, რომლებსაც საზამთროდ, უკვე დიდი ხნით, თოვლის ქუდი დახურავთ.

შემოდგომის მოახლოებისას განსაკუთრებით საშიში იყო ჭექა-ქუხილი. ცა ტყეიისფერი ხდებოდა, დახუთულ ჰაერში ყოველგვარი მოძრაობა, ხმაური მიწყდებოდა, ელეა ცას ზედიზედ ჰკვეთდა. ხან ყრუ გუგუნი, ხან გამაყრუებელი, განუწყვეტელი ქუხილი ისმოდა. ასეთ შემთხვევაში კახეთის მდიდარი თავადები გადმდნენ ზარბაზნებს, მორტირებს და ღრუბლების გასაფანტავად ცას ესროდნენ. ღრუბლენი, მართლაც მიმოიფანტებოდა და სხვა უბანზე გადინაელებდა. სოფელში ლაპარაკობდნენ: ბრმა წმინდა ილია თავისი ეტლით ცაში სეირნობის დროს სროლას გაიგონებს და მიწას არ დასეტყვავს, როცა გაიგებს, რომ დაბლა ხალხი ცხოვრობსო.

მაგონდება გვიანი შემოდგომის კახეთიც, როცა ორლობის ბლანტ ტალახში ფეხი გაუფლოა. ამ დროს კახეთში დიდი მუშაობაა გაჩაღებული. ჩვენ ხშირად მეზობლებსაც ევხმარებოდით. განსაკუთრებით გვიხაროდა შორ მანძილზე რთეულში გამგზავრება. ალიონზე გოდრიანი ურმები გველოდებოდა. ყოველი ჩვენგანი თავისთვის გოდორს ამოირჩედა და შიგ მოეწყობოდა. თორმეტი ბაჟმეი შევევროდებოდით, მთელ გზას სიცილ-კისკისით და სიმღერით გავივლიდით. ჩენი საყვარელი კახური ურემი ჭრიანლებდა. ზოგჯერ მოსალევეში ურემი გადაგებოხდებოდა, კალათებიდან გადმოეციელებოდით და ტალახში ტყაპანს მოვადენდით. ჩენთვის უდიდესი სიამოვნება იყო, ევნახში რომ მივიდოდით და მუშაობის დაწყებამდე უფროსებთან ერთად ნიორს, ყველს,

ლობისა და შოთ პურს შევექცეოდით. მუშაობაში დღე შეუმჩნეველად გადიოდა. ჩვენ შრომის ჯილდოდ ბლომად ყურძენს მივიღებდით და, რადგან ურმებზე ყურძნით სავსე გოდრები იდგა, შინ ფეხით ებრუნდებოდით. დედა ცივი წყაროს წყლით სავსე ხელადით დაგეხუდებოდა, განს დაგვაბანინებდა, მერე მოყელი-ლებივით დავეგდებოდით ჩვენთვის მომზადებულ სუფთა ლოგინში.

შემოდგომაზე მემოზლის მარნებში დიდხანს ერჩებოდით და სიაპონენებით ეუსმენდით სიმღერებს, რომლებსაც მღეროდნენ ყურძნის ფეხით წურვის დროს (მახსოვს დრო, როცა კახეთში მხოლოდ საუფლისწულო უწყებებს მამულში პქონდათ ყურძნის მექანიკური საწნები). შრომის პროცესთან დაკავშირებული ეს სიმღერები არაჩვეულებრივად რიგმულაა. მერე წაკითხუხ ასეთ სიმღერებზე ბიუხერის წიგნი „შრომა და რიგმი“.

მახსოვს სიმღერა, რომელიც დიდი ქვეერიდან ისმოდა. მღეროდა ქვეერის მრეცხავი გლეხი. ხმა ქვეერში ისე გუგუნებდა, როგორც ტაძარში. ქვეერს განსაკუთრებული რეზონანსი აქვს.

მაგრამ ყველა სიმღერიდან, რაც კახეთში გამიგონია, განსაკუთრებით ერთმა დაგოვა ჩემზე ღრმა, წარუშლელი შთაბეჭდილება. ჩვენ ხშირად დაედიოდით შორეულ სოფლებში ხაგობაზე, იქ ვრჩებოდით და ღამისთევას ეადვენებდით თვალს. ყოველთვის მიზიდავდა ხალხის დიდი თაყყრილობა. აქ ეხედვოდით სხვადასხვანაირ ადამიანებს, საინტერესო ხასიათებსა და მწე-ჩვეულებებს. ერთი ხაგობის დროს მაღალ მთაზე მღებარე ვეძინის მონასტერში ავედით. იგი ხუთი კილომეტრით იყო დაშორებული ჩვენს სახლს. იქ მოვისმინე გლეხების მიერ შესრულებული „გრძელი კახური მრადალეამიერი“. ამის შემდეგ ქართული ხალხური სიმღერებიდან ეს სიმღერა აღვიძებს ჩემში განსაკუთრებით ძლიერ გრძნობას. გლეხები საყდრის მოშორებით ისხდნენ. სიმღერა ჩუმაღ დაიწყეს, ის თანდათანობით ერთი მუხლიდან მეორეში გადაიოღა, ხმები თანდათან ძლიერდებოდა, ფართოდებოდა, და ასე მგონია, მარტო ხალხი კი არა, არამედ მთელი ბუნება განაბული უსმენდა ამ დიდებულ სიმღერას. ზაფხულის გამჭვირვალე ღამის ბინდუნდში მახლობელი მთები თითქოს ამ სიმღერის მოსასმენად შეჯგუფებულიყო, გამობახილი იტაცებდა მელოდიას, შორს გადასცემდა, იგი ძლიერდებოდა და გაგრმოს ეუფლებოდა. თითქოს მთელი ალაზნის ველი მღეროდა და ეს სიმღერა შორს, მთების გადაღმა, კავკასიონის ქედს ესმოდა. სიმღერა კიდევ უფრო ძლიერებით იესებოდა, ამაყად მიჰქროდა, ერთეოდა ბუნებას. აი, როგორია ხალხური სიმღერა, ასეთი სიმღერის ძალა უკედავი და უძლეველია!..

კახეთში მშვიდი და ერთფეროვანი ცხოვრება ჩემი უფროსი დის – თამარის ავადმყოფობამ დაგვირღვია. მას ძელის გლეჲი აღმოაჩნდა და ექიმებმა გვირჩიეს მისთვის მოსკოვში გვემკურნალა. დედას სჯეროდა, რომ მხოლოდ გა-

დაწვევები ზომების მიღებით შეიძლება ქალიშვილის განკურნება და გაბედული გადაწყვეტილება მიიღო: მამიდაჩემის საქორწილო საჩუქარი – ფორუზის ძვირფასი გულსაბნევი, რომელიც მამის სიკვდილის შემდეგ შემოგერჩა, გაყიდა... და მთელი ოჯახით მოსკოვს გავემგზავრეთ.

1913 წლის მოსკოვიდან დამამახსოვრდა „ოსოგნი რიადის“ ბაზარი ფარდულებითა და ღუქებით, მერქვეთა დაუსრულებელი მწკრივები, გუჯები წნილით, ფილიპოვის ცხელი ღებულები... მაშინ ცხრა წლისა ვიყავი, პირველად ენახე ეს დიდი ქალაქი. კარგად მახსოვს თოვლი და მარხილები, ევეანმებული სამცხენიანი ეგლები და მომღერალი ბოშები. მახსოვს კიდეც წითელ მოედანთან ივერიის ლეიონსმოზლის ხატი და სამლოცველო, რომელიც მუდამ მლოცველებით იყო გარშემორტყმული. ეცხოვრობდით გვერის ქუჩაზე, სასტუმრო „რენომეში“.

მალე ექიმებმა თამარი სამკურნალოდ პეტერბურგს გაგზავნეს. იქ გადაწყდა, რომ იგი საფრანგეთში, ბერგ-პლაჟის აგარაკზე წაგვეყვანა, სადაც სპეციალურად ასეთ ავადმყოფებს მკურნალობდნენ. რაც კი ძვირფასი შემოგერჩა ღელის მშობივიდან – ორიოდო ოქროს ნიეთი – გაყიდედი და საფრანგეთს გავემგზავრეთ.

მეორე კლასის უკუე, რომელიც ჩვენ მთლიანად დაეიკავეთ, აუარებელი ნიეთებით აუავსეთ: ლოგინები, ჩემოდნები, საკერაიე მანქანა, ექესი დიდი ღედოფალა, თელეზინი სათამაშო ცხენი, ყველაფერი, რაც სახლიდან წამოვიდედი, სამღვარგარეთ მიგეცონდა.

გავიარეთ ბერლინი, პარიზში მხოლოდ ერთ ღამეს დავრჩით და დილით ბერგ-პლაჟს გავემგზავრეთ. ეს იყო პატარა აგარაკი ღამანშის პირას. აუჯით გაწყობილ პატარა კოტეჯში დაებინადეთ, ასე რომ, ჩვენი ლოგინები გაუხსნელ-ამოულაგებელი დარჩა.

იქ 1914 წლის ომმა მოგვისწრო. სამკურნალო კურორტის მშვიდობიანი ცხოვრება ერთბაშად შეიცვალა. მახსოვს მობილიზაცია ბერგ-პლაჟში. ფრონგზე მიმავალი საფრანგეთის ჯარი, სასულე ორქესტრების მუსიკა. ახალწვეულ ჯარისკაცთა მწკრივების სანახაუდ ქუჩაში გამოეზობოდით. ჯარისკაცებს უკან აცრემლებული დედები, დები და ცოლები მოსდევდნენ. ისინი თავიანთ ახლობლებს სწრაფად და აღელვებულად ეუბნებოდნენ რადაცას, თითქოს ემინოდათ, ყველაფრის თქმას ვერ მოეასწრებთო. ქუჩიდან და სახლის ფანჯრებიდან ხალხი ყვავილებს ესროდა ფრონგზე მიმავალ ჯარს.

ჩემი დის მკურნალობის კურსი ჯერ არ დამთავრებულიყო, მაგრამ ჩვენ დაუყოვნებლივ შინ უნდა გამოემგზავრებულიყავით. გერმანიაზე გასასვლელი გზა უკვე ჩაკეტილი იყო. რუსეთში მოხვედრა მხოლოდ შემოვლითი გზით იყო შესაძლებელი. როგორც ძველ კინო-ქრონიკაში, ისე გაივლენ ჩემს მესხიერებაში სადგურებისა და ქალაქების სილუეტებმა: აი, უკვე ღრუბლიან და დანისლულ ღონღონში ვართ. შემდეგ ფოლქსგონში. გემზე ავდივართ, რომ ჩრდილოეთის ზღვით გამოვემგზავრეთ. ზღვა კი დანაღმულია, ჩვენზე ადრე გამომგზავრებულ გემი ჩაიძირა. გვასწავლიან, თუ როგორ უნდა მოვიქცეთ განგამის შემთხვევაში. ყველა მგზავრისათვის მომზადებულია მამველი რგოლი. საბედნიეროდ, უხი-

ფათოდ მივაღვეით ნორვეგიის დედაქალაქ ოსლოს, რომელსაც მაშინ ქრისტიანია ერქვა. შევედით სტოკჰოლმში. ფინეთის სამღვარზე ხიდი რატომღაც ფეხით გადავიარეთ. უკვე გორნოში ვართ. და, ბოლოს, როგორც იქნა, პეტერბურგში ჩამოვედით. ყველა ჩვენი სათამაშო გზაში დავეკარგეთ და ბაგის უმეტესობა მოგზაურობის სხვადასხვა ადგილებში დაგვოვით. მხოლოდ ძველი საკერავი მანქანა, დედაჩემის მშითვეი, რომელმაც მგზაურობა-გადაჯდომის დროს საქმე გაგვიკირა, ხუთი სახელმწიფო მოიარა და მშვიდობიანად ჩამოგვყვა.

1919 წელს დედამ თამარი, აშკერად მარტო, ბერკ-ქალაქში მკურნალობის დასასრულებლად ხელახლა გაგზავნა...

საქართველოში დაბრუნების პირველ დღეებს ვიგონებ, როგორც ერთ დიდ დღესასწაულს. გურჯაანში ჩასვლისთანავე ჩემი საყვარელი ადგილები შემოვიბრუნე. როდესაც პირველმა მძაფრმა სიხარულმა გამიარა, მოგზაურობის ბავშვურ, ბუნდოვან შთაბეჭდილებებს სამშობლოს სიყვარულის მშვიდი და მშვენიერი გრძნობა გადაეფარა. კელაღ დაგვიდგა სწავლისა და მუშაობის დღეები. ცხოვრება კიდევ უფრო გაგვიძნელდა, რადგან სახსრები ამოგვეწურა.

დედას საჭიროდ მიაჩნდა უფროსი დისა და ჩემთვის რაც შეიძლებოდა კარგი განათლება მოეცა. გვასწავლიდნენ უცხო ენებს, მუსიკას. გიმნაზიისთვის სახელში ევმზადებოდი, პირდაპირ მეორე კლასში მიმიღეს. მიყვარდა ისტორია და ლიტერატურა. გიმნაზიაში სცენისმოყვარეულები საქექაელებს დგამდნენ. ჩეხოვის „ქორწინებაში“ მახუცის როლი ვითამაშე, მაგრამ ამას ჩემი კვალი არ დაუტოვებია. მთავარი გატაცება მუსიკა იყო. მესამე იარუსიდან 22 კონცერტი მელიმელ მოვისმინე. რამდენჯერმე საკონცერტო დარბაზში უბილეთოდ შევიპარე. იშვიათად დადიოდი საოპერო და დრამატულ საქექაელებზე და კინოში.

რევოლუცია რომ დაიწყო, აღვიქვამდი მას როგორც სანახაობას. მიხაროდა, რადგან გაკეთილების მომზადება არ მჭირდებოდა. გაჩნდა ბევრი ახალი დღესასწაული. სანამ ხალხი წითელი დროშებით დადიოდა, პური გაქრა. პურის რიგებში საათობით დგომა ძალიან ძნელი იყო.

ცხოვრება გაკირდა, ყველაფერში ფული უნდა გადაგვეხადა. ჩვენ ვიმრდებოდით, ხარჯებიც იმრდებოდა და დედას სულ უფრო უძიმდა ამ გვირგვინის მიღება. უნდა გვეფიქრა, როგორმე დაეხმარებოდით მას. გურჯაანში ერთი პატარა, ძველებური, ყავისფერი პაინიო გექონდა, რომლის ყრუ, გაბზარული ხმა ახლაც მესმის. ზაფხულობით სოფელში რომ ჩავიდოდი, სოფლის ბავშვებს მუსიკას ვასწავლიდი. გასამრჯელოდ ხორბალს, სიმინდს, ლენოს მაძლევდნენ და ამგვარად, ზამთრისათვის ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი ჩემს თავს სარჩობით.

საქართველო ომის გამო გაჩანაგებული იყო. ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრა ვერც ხელისუფლებაში მოსული მენშევიკების მთავრობამ შეძლო. მენშევიკური საქართველო მხოლოდ სახელით იყო დამოუკიდებელი. ქვეყანაში ძალმომრეობა მეფობდა. უცხოეთიდან ჩამოდიოდნენ მისიები კონესიების ხელში ჩასაღდებად. დებდნენ ხელშეკრულებებს. სამაგიეროდ დიდებულად აღნიშნავდნენ დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკის დღეებს და ამ დღე-

სასწაულის დროს თამარ მეფის სამოსში გამოწყობილ რომელიმე ლამაზ ქალს სატყეირით მანქანით ქალაქში დაატარებდნენ. ქალაქში კუბოკრულ კაბიანი მოგლანდიელი ჯარისკაცები დადიოდნენ, ოპერის თეატრში კი ამერიკელები და ინგლისელები მშობლის საეარძლებზე შეხებს აწყობდნენ...

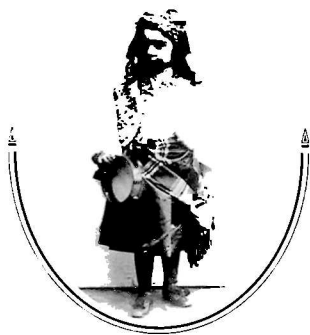
თბილისში უფასო სადილებით ვიქებებოდი, რომელსაც ერთ-ერთი საქველმოქმედო სამოგადოება არიგებდა. გიმნაზიაში საკმლის მოსატანი ჭურჭლით დავდიოდი, უკანა გზაზე სადილს ეილებდი და მთელ ქალაქს გამოეატარებდი. შინ სადილს უმცროსი და-ძმა და დედა ელოდებოდნენ, ამიგომ ჩქარა უნდა მეელო; მე კი ამხანაგ გოგონებთან ერთად გოლოუინის პროსპექტზე გასეირნება, ჩემს გოლ ქალ-ვაჟებთან შეხვედრა და გამოსაუბრება მინდოდა. მაშინ უკვე თხუთმეტ-თექვსმეტი წლისა ვიყავი.

გაჭირვებამ მაიძულა სამუშაო მეძებნა. იმ ხანებში თბილისში მრავალი პატარა კუსტარული ფაბრიკა და სხვა წერილი საწარმო იქმნებოდა. სამუშაოდ მოვეწყვე ასანთის ფაბრიკაში მყვირალა სახელით „პრომეთე“. პრომეთემ ღმერთებს ეცხვო მოსტაცა, მაგრამ თავისი სახელობის ფაბრიკა მივიწყა – ამ ფაბრიკის ასანთი ცუდად ინთებოდა. დილაობით გიმნაზიაში დავდიოდი, საღამოს 6 საათიდან კი ფაბრიკაში ემუშაობდი დამხარისხებლად. მთელი სამუშაო ხელით საკეთებელი იყო. ჩემ წინ პატარა ჩხირების მთები ეყარა, მათ სათითაოდ ვარჩევდი და ხარისხის მიხედვით ეაწყობდი. უფრო გვიან იმავე ფაბრიკაში შემუთავად ემუშაოდი. ფულს ცოტას გეიხდიდნენ, ხელის საათის ყიდა მინდოდა, მაგრამ ეს ოცნება ეერ განეახორციელე.

ცოტა ხნის შემდეგ, გაზაფხულზე, გადაევი სამუშაოდ სხვა ეერძო საწარმოში – ბორბლების საცხის ფაბრიკაში, რომელიც მტკერის პირას, ახლანდელი ეერის პარკის მახლობლად მდებარეობდა. შეიდ საათზე, საყვირის ხმაზე, უკვე სამუშაოზე უნდა ეყოფილიყავი. მაშინ ბორნის მახლობლად ეცხოვრობით. ბორნით რომ გადავდიოდით, ყოველ დილას ეტკებოდი თბილისის მთების სილუეტით, რომლებსაც დილის მზის სხივი ადგებოდა. ეს რამდენადმე მიმსუბუქებდა მძიმე დღის მოლოდინს.

პირველად მუშაობა მომიხდა საამქროში, სადაც გამზადებულ პატარა ფიერებისაგან საცხის კოლოფებს ეაკეთებდით. ფაბრიკის დირექტორი, მეტად უხამსი და ჭირვეული ადამიანი, მთელი დღე მუშების ზურგს უკან დაბორიანებდა, როცა მომიახლოვდებოდა. ჩაქუჩს ეერ ეიმორჩილებდი, ეორთოდი და ხშირად თითებს ეიევაავდი ხოლმე. მერე მეორე საამქროში გადაევი, სადაც გამზადებულ საცხს დიდი როფიდან კოლოფებში ედებდით. გარშემო ეესხედით სეეციალურ მაგიდას და შეუჩერებლად ემუშაობდით. მაზუთის, კირისა და კიდეე არ ეიცი რისგან შემზადებული საცხი თვალებს გეწეავდა, ფილგეებს გეიზიანებდა. ამ საამქროში დილხანს არ მიმუშავნია, აეად გაეხდი და, სწორედ გამოყდების წინ, დედამ ჯანმრთელობის აღსადგენად სოფელში წამიყვანა, სადაც შემოდგომაზე დავრჩი.

კახეთში გავიყანი მერაბ ეანნაძე. იმავე შემოდგომას, როგორც კი თბილისში

კირა, სანდრო, ნაგო და
თამარ ასტრონიკაშვილები
რომანიოვების სახლის 300
წლისთავის შეიშის აღდგენაში.
პეტიტურები, 1913.

თამარ ანდრონიკაშვილი.
1920-იანი წლები.

გვ. 32-33 - „სახლი
წყაროსთან“ ეკატერინე
სლიუკაიას ნახატი.

..თამარ ანდრონიკაშვილი (1899-1986), ახალი პოლიტიკური ვითარების გამო, საქართველოში ადარ დახრწნებულია. ერთხანს ცხოვრობდა საფრანგეთში, შემდეგ დასახლდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. იქ გათხოვდა, მაგრამ ეს ქორწინება მყარი არ აღმოჩნდა. ცხოვრობდა მარტო. 1920-იან წლებში ბუბიარეშმა - ეკატერინე სლიუკაიამ წერილით შეუთვალა, რომ შეეწყვიტა მიმოწერა საქართველოში დარჩენილ ოჯახთან. 1968 წელს შე ის ნიუ-იორკის სააქადემიოში მოეწინააღმდეგა. 1970-იან წლებში კვლავ მომეცა შესაძლებლობა შენახა ღვიდა თამარი. ამჟამად უკვე გოლსტოის ფონდის დასახლებაში, სადაც ცხოვრობდნენ ხანდაშედილი ემიგრანტები რუსეთიდან, 1980-იანი წლების ბოლოს შე და ჩემმა ცოლმა - ნელიმ მოეწინააღმდეგა მისი საფლავი ფონდის დასახლების მახლობლად...”

ელდარ შენგელაია

დონიკოზი დედუჩაია, ბიძო
დადიანი, მერაბ კახიას
და ნაკო კახიას (ყოფილ
ქუთაისელი შეიკლე ოგანეზა).
ქუთაისი, 1923.

L. H. Lawrence

პირველი ნაბიჯი კინოში

1923 წლის შემოდგომაზე ღუდამაყთან ვიყავი სტუმრად გურჯაანში. ერთხელ ჩვენი სახლის აივანზე ვისხედით, თბილისიდან სტუმრებს ევლოდებოდით. მოულოდნელად ეზოს ბოლოში უცნობი კაცი გამოჩნდა. შაქრო ბერიშვილი ეარო, გვითხრა, საქმის გამო გეახელითო. ეს საქმე პირადად მე მეხებოდა. თურმე „სახკინმრეწვის“ ფილმ „არსენა ყაჩაღს“ დგამდა და შაქრო ბერიშვილი ჩემთან იმისათვის გამოგზავნეს, რომ ეთხოვა ამ ფილმში ნინოს როლი მეთამაშა. მათ შემთხვევით უნახავთ ფოტოგრაფი მხიანის მიერ გადაებული ჩემი ფოტოსურათი, რომელიც ქუჩის ეივარინაში ყოფილა გამოფენილი.

შემოთავაზება სრულიად მოულოდნელი იყო. მე და ჩემმა ნათესაებებმა არ ეიცოდით, როგორ მოექცეულიყავით.

შაქრო ბერიშვილი შეეცადა ჩემი აქტიორული შესაძლებლობები გამოეყადა: გამესაუბრა, მამლერა. მაცეკვა და რეაქციის შესამოწმებლად უცბად მაგდას ხელი ისე ძლიერად დააკრა, რომ ჭურჭელი აპრიალდა. ღელას და ქმარს საწინააღმდეგო არაბუთი აქონდათ, რომ კინოში გადაღება შეეცადა, მაგრამ საჭირო იყო ქმრის ნათესაეების თანხმობაც. იმ დროს პროდუქციამ ალბრდილი ახალგაზრდა ქალისათვის ხელოვნებაში მუშაობა და თანაც კინოში, რომელსაც მაშინ ჯერ კიდევ ეჭვის თაღლით უყურებდნენ, ჩვეულებრივი ამბავი არ იყო. ჩემი ქმრის მშობლებს კონსერვატიული შეხედულებები აქონდათ. ხანგრძლივი და დიდი ბრძოლის გადატანა მომიხდა. ახლაც ეერ ამიხსნია, ასევე დაჟინება რატომ გამოვიჩინე. კინოზე თვითონაც ბუნდოვანი წარმოდგენა მქონდა. მსახიობობაზე არასოდეს მიოცნებია, არცერთი ქართული ფილმი ნანახი არ მქონდა, მხოლოდ გაკერით მსმენია „სურამის ციხისა“ და „არსენა ჯორჯიაშვილის“ შესახებ და მაინც... ჩემი ღუდამაყილი დავითანხმე და თბილისში სასინჯ გადაღებაზე წაასლა გადაეწყვიტე. გმის ხარჯებისათვის სტუდიიდან აეანსად ასი მანეთი მივიღე და მეორე დღესვე თბილისს გავემგზავრე.

იმ დროს ჩვენს კინოსტუდიას ეკავა პატარა, ჭერამდე შეშინული ფოტოაგელი და მასზე მიდგმული ორი პატარა ოთახი ფოტო და კინო ლაბორატორიებისათვის. აქვე, შესასვლელში მოწყობილი იყო საგრიმირო.

ნამდვილი თეატრალური გარიმი გამიკეთეს: მომისურმეს თვალები, ცხვირზე თეთრი მოლი გამაღლეს და ფოტოაპარატის წინ დამაყენეს. რეჟისორობდა ვლადიმერ ბარსკი. მოხოვა ტანჯუა გამომეხატა, ყოველგვარი სიუჟეტის გარეშე.

გვ. 38 – ფოტო ისააკ შიშინის სტუდიის კიტრინიდან, 1922.

„სახკინმრეწვის“ პირველი პუბლიკა, 1923.

– ასწიეთ წარბები! – მითხრა მან.

შემდეგ დაიწყო „შიშის“ რეპეტიცია. თმები გამიშალეს.

– წარმოიდგინეთ, რომ გყვეს ხართ, – მითხრა ბარსკიმ, – მოდის მგელი...

უუუ-უ-უ! ხომ შეგეშინდა?

ძალაუნებურად უკან დაეხიხე.

– შეჩერდი! აი ასე კარგია. – თქვა ბარსკიმ. მაშინვე ფოტოსურათი გადამიღეს.

ფოტოსურათებს ანგონ პოლიკეიჩი იღებდა. მაშინ ის ფოტოგრაფი იყო, მოგვიანებით კი საბჭოთა კინემატოგრაფის ერთ-ერთი საუკეთესო ოპერატორი გახდა. მან ოცდაათზე მეტი ფილმი გადაიღო, მათ შორის მაღალი მხატვრული ინტაგოზით გამოირჩევა მიხეილ ჭიაურელის „უკანასკნელი მასკარადი“, ნიკოლოზ შენგელაიას „ნარინჯის ველი“.

კინოსტუდიიდან სამშართელოში წამიყვანეს, რომელიც ლორის-მელიქოვის (ახლანდელი კეცხოველის) ქუჩაზე, ახლანდელი სახელმწიფო ბიბლიოთეკის შენობაში მდებარეობდა. იქ გავიყვანი სტუდიის დირექტორი ამო ბეკ-ნაზაროვი.

სამშართელოში უკვე დაერეკათ, რომ ფოტოსინჯები კარგი გამოვიდა და დამიღეს ხელშეკრულება ორ ფილმზე. უნდა მეთამამა მთავარი როლები „არსენა ყაჩაღი“ და „მამის მკელელი“ (ყაზბეგის მიხედვით).

შევიტყვე, რომ ყოველთვიურ ხელფასად ასი მანეთი მექნებოდა. ეს კარგი ფული იყო. გადავწყვიტე ოჯახი თბილისში გადმოვეყვანა, რადგან და-ძმას სწავლა უნდა განეგრძოთ. მალე დედაჩემთან ერთად თბილისში ორლოვის (ახლანდელი სერგი მესხის) ქუჩაზე დაებინადით.

ცხრაშეკი წლისა ვიყავი კინოში მუშაობა რომ დავიწყე. პირველ ხანებში ამ ხელოვნების ბევრი არ გამეგებოდა. ბარსკის იმ დროს თავის ბინაში კერძო „სტუდია“ ჰქონდა, სადაც დამწყებ მსახიობებს ასწავლიდა. თავისთან მიმიხმო და თავისივე მომზადებული რამდენიმე ლექსია მომეცა შესასწავლად. ის გეასწავლიდა კინოხელოვნებას, რომელსაც თვითნებურად უყენებდა დელსარგის სწავლებას მოძრაობის შესახებ.

უფრო ადრე მამიკონიანის რიგმიკის სტუდიაში გავეცანი სწავლებას მოძრაობაზე დალკროზის მიხედვით. დალკროზის სისტემა გასოყრად ხელს უწყობს რიგმულ მოძრაობაზე მუშაობას. კინემატოგრაფი დელსარგის მიხედვით მუშაობა კი სრულიად შეუძლებელი იყო. აქ შინაგანი განწყობილების გადმოსაცემად უნდა გამოგვეყენებინა მტკიცედ დადგენილი ფორმულების მთელი წყება: ფორმულა „წარბები შევიღე და გუჩის კუთხეები ქვევით“ ნიშნავდა განჯეცას, „მოკუმული ტუჩები, სწორი წარბები“ – ზიზლს, „ნახევრად გადახეული პირი, მრგვალი თვალები“ – გაკეირებებს და ა. შ. ამგვარად, გარეგანი ფორმიდან ფსიქოლოგიურ შინაარსთან უნდა მივსულიყავით. დალკროზი კი, პირიქით, მოითხოვს შინაგანი მდგომარეობის პონას, რომელსაც მოჰყვება გარეგანი ფორმა.

რამდენიმე გაკეთილის შემდეგ ბარსკისთან სიარული შევწყვიტე. მივხვდი, რომ ამას ჩემთვის შეეძლო მხოლოდ ენება მოეტანა, რადგან არავითარი თეორიული მომზადება არ მქონდა.

პირველი ჩემი გადაღება ფილმში „არსენა ყაჩაღი“ კინოსკულის ბაღში წარმოებდა. ეს იყო სიყვარულის სცენა, არსენასთან შეხედრა. განსაკუთრებულ მღელვარებას არ განვიცდიდი, რადგან ჩემი სრული გამოუცდელობა პასუხისმგებლობის გრძნობას მიმცირებდა. უცდილობდი, რაც შეიძლება ბუნებრივი ეყოფილიყავი და საკუთარი განცდა გამოეხატა. ჩემი თავი ეკრანზე პირველად ამ სცენაში ენახე. ძნელი გადმოსაცემია ის უცნაური გრძნობა, რომელიც მაშინ დამეუფლა.

ერთხელ პატარა ბიჭუნამ, რომელსაც ერთ-ერთ ფილმში ეენახე, მკითხა:

– დეიდა ნაგა, ფილმიდან როგორ ჩამოხვედი?

ეს კითხვა რამდენადმე ეხმიანებოდა გაორებული არსებობის შეგრძნებას, რომელიც მაშინ დამეუფლა, ჩემი თავი ფილმში პირველად რომ დაეინახე. არ მომეწონა, მინდოდა ეკრანზე შეემხტარიყავი და იქ სხეანაირად შემოძრავა, სხეანაირად მექიროა, სხეანაირად გამედიმა. საკუთარ თავს ეელაგებოდი, თითქმის მამუოთებდა ჩემი სახე, რომელსაც ეკრანზე ეხედავდი. მეგონა, რომ ფილმის გადაღებისას სულ სხეანაირად ეთამამობდი. რა თქმა უნდა, თანამედროვე მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ჩემი „აქტიორული ნამუშევარი“ ფილმში „არსენა ყაჩაღი“ პრიმიტიულად მომეჩენა. გარეგნობის გარდა არაფერი გამაჩნდა – არც გამოცდილება და არც სკოლა, ეფიქრობ, სწორედ მიმიტობამ ხელოვნების საკითხებში მაშინ კარგი სამსახური გამიწია. როდესაც მიეყიროდნენ: „ტანჯვა! წარბები ზევით! ტუჩის კუთხეები ქვევით!“, მე, გამოუცდელობის გამო, თავისუფლად ვერ ემართავდი ჩემი სახის კუნთებს და „ემმაკობას“ მიემართავდი, ჩემებურად ეწყვეგდი ამ ამოცანას. თავს ეეკითხებოდა: „რაგომ იტანჯება ნინო?“ საკუთარ თავს მის მდგომარეობაში წარმოვიდგენდი და მართლაც ტანჯვას განვიცდიდი.

ბარსკი ჩემს ხრიკებს ვერ ამჩნევდა. იგი ეჭვით აეყირდებოდა ჩემს სახეს (რომელიც, როგორც ჩანს, არ აკმაყოფილებდა დელსარგის მოთხოვნებს) და რიხიანად ბრძანებდა:

– გამოდგება. დაეიწყით...

ენიშნე რომ ეთქვა, რომ მაშინ, როცა პირველად აღმოეჩნდი იუპიტერების ქვეშ და უცდილობდი მომხიბლავი ნინოს ტანჯვის გადმოცემას, გრძნობების გამოსატყვის ჩემი „საკუთარი“ ხერხი უფრო ახლოა სტანისლაესკისთან, ვიდრე დელსარგთან, ძალიან გამიკვირდებოდა.

„არსენა ყაჩაღს“ ელადიმერ ბარსკი და კინოოპერატორი ალექსანდრე დიდმელოვი იღებდნენ. ელადიმერ ბარსკი სუსტი რეჟისორი და არცთუ ურიგო მსახიობი იყო. ის პოლონსკისთან და მაქსიმოვთან ერთად ბევრ ძველ ფილმში მონაწილეობდა, მეასრულა კაპიტნის როლი ეიზენშტეინის ფილმში „ჯაეშნოსანი „პოტიომკინი“.

„მამის მეკლელის“ რეჟისორი ამო ბე-ნაზაროვი იყო. აქ მთავარ როლს ასრულებდა შესანიშნავი ქართველი მომღერალი ეანო სარაჯიშვილი, ის იაგო იყო, მე – ნუნუ.

პირველი ფოტოსინეზი, 1923.

№ 5

Здание Политехникума
им. Тимирязева

К

Художественная кино-легенда

РАЗБОЙ

в 7 частях,

из жизни
крепостничества
грузинского
народа

АРСЕН

В гл. роли **НАТА ВАЧНАД**

„Радиус действия“, 1923.

„არსენა ჯაბაძე“, 1923.

ამო ბეკ-ნაზარაძე
მეცნიერ-ბუნების
უფროსი პროფესორი.

ვანო სარაჯიშვილი

ვისაც ვანო სარაჯიშვილი სცენაზე უნახავს, მისთვის დიდი სიაშივრებაა ცოცხალი და მოძრავი იხილოს ის ეკრანზე. ამ ფილმს თუნდაც იმიტომ აქვს ღირებულება, რომ მისი წყალობით საშუალება გვეძლევა მეხსიერებაში აღვადგინოთ ამ შესანიშნავი არტისტის მაღალი ოსტატობა და შთაბეჭდილები სახე.

ვანო სარაჯიშვილმა კინოში მოიგანა არა მარტო თავისი გამოცდილება, არამედ საუკეთესო სცენიური გრაფიკები და ის თავისებურება, რომელიც ამ დიდ ხელოვანს ახასიათებდა.

აღვილად წარმოადგენთ, თუ რა სიხარული იყო ჩემთვის ვანო სარაჯიშვილის პარტნიორობა. მე ვთამაშობდი ადამიანთან. ენეს ქართული ხალხის დიდი სიყვარული დაიმსახურა, ხოლო ჩემი ხნის ახალგაზრდებისათვის ნამდვილი კერპი იყო.

სარაჯიშვილი მაშინ 45 წლის იყო. მაგრამ ნახეთ ის ეკრანზე და დარწმუნდებით, რომ სხვა ნიჭთან ერთად ბუნებამ ის საოცრად დაინდო და ახალგაზრდული იერი, დიდი გემპირამენტის და მომხიბვლელობა შეუნარჩუნა.

ექსპერიმენტის წვერებს შორის ყველაზე ატაკებული, ცოცხალი, დაუღალავი, მხიარული და, ამასთანავე, საოცრად უბრალო და გულისხმიერი ვანო სარაჯიშვილი იყო.

სარაჯიშვილი თავიდანვე დიდი სერიოზულობით მოეკიდა საქმეს.

აპარატის წინ დგას ვანო სარაჯიშვილი-იავო. აპარატის უკან კი ოპერატორი, რეჟისორი. მისი თანამშემწე, ასისტენტები, მსახიობები და ტექნიკური პერსონალი. იწყება გადაღება სცენისა, სადაც იავომ ნუნუს სიყვარული უნდა გამოეცხადოს. სადაცაა აპარატი უნდა ამუშავდეს, როცა უეცრად სარაჯიშვილმა უკმაყოფილოდ გადახედა მის გარშემო მდგარ ხალხს და საყვედურით მითხრა:

– რას გავს ეს ამბავი? როგორ გამოგიძღვენო ჩემი სიყვარული, როცა ამდენი ხალხი და შენი ქმარიც კი აგერ დამდგარან. შემომსქერიან და ჩემს საქმეში ერევიან. განა არ შეიძლება ეს სცენა მოწმეთა გარეშე გადავიღოთ?

ის ყოველთვის შთაბეჭდილებად და დიდი გემპერამენტით მუშაობდა. ხშირად თვითონვე იყო თავისი თავით კმაყოფილი და როგორც ჭაბუკი, გულბრწყვილოდ და სიხარულით იტყოდა:

– დიდებულად კი ჩავგატარე ეს სცენა! ო. რა კარგად ვითამაშე! ყოჩაღ, ვანო სარაჯიშვილო!

რამდენიმე გრიუკი ამ ფილმში ისეა გაკეთებული, რომ მასში მხოლოდ ნაწილობრივ მონაწილეობდა სარაჯიშვილი. მაგრამ ის იმდენად გაატაკებული იყო თავისი მუშაობით, რომ, როცა მთელი ფილმი ეკრანზე ნახა, დარწმუნებული იყო, რომ ყველაფერი თვითონ გააკეთა.

ერთობ სასიერო იყო ერთი შემთხვევა: მოქმედების მიხედვით მე გყემო დაგებეგები, აი, სადაცაა დათვი თავს უნდა დამესხას. გყემო მართლაც იყო დათვი, მაგრამ ის უკანა ფეხით დაბმული იყო და გაბრაზებული ღრინავდა. იმ წუთ-

ში, როცა ის თითქმის უნდა შეეცეს, გამოჩნდება იაგო-სარაჯიშვილი, მივარდება დათეს, ჩასცემს ხანჯალს და მოკლავს. ეს კადრი კინოაპარატმა შემდეგნაირად გადაიღო: ცალკე გადაიღეს სარაჯიშვილი-იაგო, ცალკე – გახელებული დათვი. სარაჯიშვილმა-იაგომ მხოლოდ ხანჯალი ამოიღო და რაღაცას ჩასცა, ეკრანზე კი ისე გამოვიდა, თითქო იაგო ეცა დათეს და მართლაც ხანჯლით განგმირა.

როცა ვანო სარაჯიშვილმა ეს კადრი ნახა, იმდენად დარწმუნებული იყო მის რეალობაში, რომ სჯეროდა, მართლაც მან მოკლა დათვი, უყურებდა კადრს და ამბობდა:

– ძალიან მარჯვედ კი ვიყავი! ა? ხომ ხედავთ, რა საშინელი მხეცია. მაინც არ შეეუშინდი და ჩავეც ხანჯალი! ხუმრობა ხომ არ არის მისი მოკვლა?!

სამწუხაროა, რომ იმ დროს ხმოვანი კინო არ არსებობდა. ძველმა ეკრანმა აღებჭდა ვანო სარაჯიშვილის სახე, თამაში, მაგრამ მთელი მისი სიღიაღე ხომ სიმღერაში იყო.

ვისაც ვანო სარაჯიშვილი მოუსმენია, მისი ხმისა და სიმღერის ძალა განუცლია, ეერასოდეს დაივიწყებს.

მრავალს მოუსმენია ვანო სარაჯიშვილისათვის, მაგრამ ბევრს არ ჰქონია ბედნიერება მოესმინა მისთვის იმ წუთებში, როცა თვითონ მას ემღერებოდა, იმ წუთებში, როცა მას არ შეეძლო არ ემღერა, როცა ის თავის „ღმერთთან“ ურთიერთობდა. ერთხელ მქონდა შემთხვევა ასეთ წუთში მომესმინა მისთვის. ეს მოხდა სიღნაღში. გაზაფხული იყო, აივანზე ვისხედით ძველი ციხე-გალავნის ახლოს.

„მამის მკვლელი“, 1923
(ვანო სარაჯიშვილთან
ერთად).

გვ. 56-57 – „სამი სიციოხლე“.
1924 (მიხეილ გელოვანთან
ერთად).

ნათელი, მთვარიანი ღამე იყო. ქვევით ალაზნის ველი გადაშლილიყო. ღდისით დაეინახე, თუ როგორ ყვაოდნენ იქ. ქვევით, ალუბლისა და ვაშლის ხეები და ახლაც, ამ ნათელ ღამეში, მეჩვენებოდა, თითქოს ეხედავდი მათ და ვყნოსავდი ღამათრობელ სურნელს. მთვარით განათებული კაეკასიონის თოელნიანი ქელი თეთრად ბრწყინავდა. სიჩუმეში ეიდექით და ყველანი ამ მომხიბლავ ჩვენებას გავეცქეროდით. და აი, მოულოდნელად კი არა, არამედ თითქოს ჩვენი გულიდან ამოსულიყო, მოისმა ჩუმი პანგი, ისეთივე ჩუმი, როგორც ლოცვა იწყება.

ეს ეანო სარაჯიშვილი მღეროდა მშობლიურ ურმულს. ჩუმაღ დაიწყო, შემდეგ მისი ხმა თანდათან გაძლიერდა, გაყურებულ ალაზნის ველს მოეფინა და შორეულ მთებს გადაწვდა. მისი ხმა, მისი არსება ამ წუთში შეერთებული იყო იმ მომხიბლავ ჩვენებასთან, რომელიც შორ მანძილზე გადაშლილიყო. მომღერალი თითქოს უბრუნებდა გარემოს იმ პანგსა და ხმას, რომელიც მისგანვე მიიღო. ეს ხმები დაბადებული იყო ამ ველზე. მის მწეანეში, ალაზნის ტალღებში, გლეხის კერიის ლულუნში, – იქნებ ესმოდათ ყველა ამათ ისევე, როგორც ჩვენ. აღამიანებს. ის მღეროდა ღიდხანს და დამატკობლად, მის ხმაში მშობელი ხალხის ხმა ისმოდა.

ჩემს მეხსიერებაში სამუდამოდ დარჩა ეს ღამე.

ერთი წლის შემდეგ ეანო სარაჯიშვილი გარდაიცვალა.

ის თითქოს მითიურ ორფეოსად იქცა ჩვენთვის და მისი სიმღერის ძალა ეკედავ ლეგენდასაეით დარჩა ხალხში.

ფართო გზაზე

„მამის მკელელის“ გადაღებზე ჯგუფში შედიოდნენ: რეჟისორი ამო ბეკ-ნაზაროვი, ოპერატორი ზაბოზლავეი და ადმინისტრატორი.

მამინ გასაოცრად სწრაფად ემუშაობდით. სამი თვის განმავლობაში ორივე ფილმი მოლიანად გადაღებული იყო. ბუნებას ეილებდით თბილისის მიდამოებში, რომლებიც წარმატებით წყედნენ კავკასიონის მთების მაგიერობას. ალიონზე, მშის ამოსვლამდე, მიემგზავრებოდით მცხეთის მიმართულებით ან კოჯრის გზით.

მცხეთის მახლობლად აუდიოდით კლდეებზე, სადაც გამოქვაბულის სვენებს ეილებდით. სადგურ მცხეთის პირდაპირ მაღალ მთაზე მდებარე პატარა საყდარში არსენას ქორწილის სეენა („არსენა ყაჩალი“ – რედ.) გადავიდეთ. თვითონ დაგეჟონდა განათების ფარები, ყველაფერის მოწყობაში ერთმანეთს ეხმარებოდით, თუმცა ეს არ გვეეალებოდა, მაგრამ მუშაობისადმი მხურვალე ინტერესი გვახალისებდა. ჩეენი გრანსპორტი შედგებოდა ერთი ძველი გიპის ავტომანქანისა და სამი ეგლისაგან, რომლებიც ავტომანქანას ყოველთვის ასწრებდნენ გადაღების ადგილზე მისვლას.

პაეილიონები ნატურაზე შენდებოდა. პაეილიონში მუშაობა ადვილი არ იყო. იუპიტერების დამაბრძანებელი სინათლე პირდაპირ სახეში გეცემდა და თვალებს შეუბრალებლად გეჟეუდა.

სეენარი არ იყო, მსახიობებმა წინასწარ არაფერი ეიოდით, რეჟისორს მხოლოდ გადაღებათა გეგმა ჰქონდა; იგი სეენას ადგილზე გეისნინდა, ჩეენ ახსნილის რეჟეტიციას, იმპროვიზაციას ეატარებდით, აჟეე ეიკეთებდით გრიმს და გადაღებას ეიწყებდით. გადაღების დროს არაეითარ მოცდენას, შეჩერებას არ ჰქონდა ადგილი იმის ეამო, რომ ეაზე დრუბლები არ იყო ან მზე მენიგში არ იდგა. გადაღება მშის ამოსვლიდან მშის ჩასვლამდე მიმდინარეობდა.

ამო ბეკ-ნაზაროვი მამინ არა მარტო რეჟისორი, არამედ კინოსტუდიის დირექტორი იყო. ამ ძალზე ენერგიულ და მოხერხებულ ადამიანს, რომელმაც მეაციი აჟეიორული სკოლა ეაიარა და ეირკის აკრობატობიდან რეჟისორობასა და სტუდიის დირექტორობას მიადწია, ზედიზედ ოცდაერთი საათი შეეძლო ემუშეა. შემდეგში ბეკ-ნაზაროვმა დირექტორობას თავი დაანება და მხოლოდ შემოქმედებით მუშაობაზე გადავიდა. მან გადაიღო ფილმები „ნათელა“, „ნაშთი“¹. ამჟამად მუშაობს სომხეთის კინოსტუდიაში.

სამი თვის შემდეგ ორივე ფილმი მზად იყო და ყველა კინოთეატრში აჟენებდნენ. პირველად „მამის მკელელი“ ეამოეიდა, შემდეგ – „არსენა ყაჩალი“. ყველაფერი ისე სწრაფად მოხდა, რომ თავებზე დამეხება. კინოფილმები ჩემი მო-

1. ალექსანდრე შირვანზადეს ამავე სახელწოდების რომანის მიხედვით, „არმენკინოს“ და საქართველოს „სახკინორეჟის“ ერთობლივი ნაწარმოები (1925).

ნაწილობით, მთელ ქალაქში გაკრული აფიშები და პლაკატები, აუარებელი ხალხი კინოთეატრებში – ეს ყველაფერი სიმშარი მეგონა.

ჯერ კიდევ პირველი ძლიერი შთაბეჭდილება არ გამწვანებოდა, რომ რეჟისორ ივანე პერესტიანის ორ ფილმში მონაწილეობა შემომთავაზეს. ეს იყო „სამი სიცოცხლე“, გიორგი წერეთლის რომანის – „პირველი ნაბიჯის“ მიხედვით და „ტარიელ მკლავების მკვლელობის საქმე“, ევგენე ნინოშვილის „ჩვენი ქვეყნის რანდის“ მიხედვით. პირველი ორი ფილმის გადაღების დროს უმთავრესად ვითამაშობდი ისე, როგორც ეგრძნობდი. ამ ფილმებში კი შეხვედრიყვის დროს, რომელიც გადაღების დროს განწყობილების შექმნას ახერხებდა, მსახიობს ამა თუ იმ როლის თუ სცენის ხასიათსა და მის შინაგან არსს უხსნიდა. პირველად მისგან გავიგე თუ რა მნიშვნელობა აქვს როლის შესრულების დროს მსახიობის განწყობას და იმას, თუ ყოველ სცენაში თავს როგორ გრძნობს. პერესტიანი უმთავრესად იმპროვიზაციით მუშაობდა და ზოგიერთ ფილმს („ტარიელ მკლავების მკვლელობის საქმე“) განსაკუთრებული წარწყრაუ კი ჰქონდა – „გადაღებულია უსცენაროდ“.

ივანე პერესტიანი საბჭოთა კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელთაგანია, ღრმა შემოქმედებითი გაქანების და დახვეწილი გემოვნების ხელოვანი. 1922 წელს მან გადაიღო ფილმი „წითელი ეშმაკუნები“, რომელიც დღემდე ირიყება საუკეთესო საბჭოთა ფილმების საპატიო სიაში.

ივანე პერესტიანი მალაღი, ლამაზი და მომხიბველი მამაკაცია, მართალია წლებმა თმა შეუქვეყნა, მაგრამ მისი მხნეობა დღესაც გვაკვირვებს. თუ რომელიმე ახალგაზრდა აეგორს კონსულტაცია, ან ტექსტის შესწორება თუ დიალოგების გადაკეთება დასჭირდება, სტუდიას ყოველთვის აქვს პერესტიანის გონიერული რჩევისა და საქმიანი დახმარების იმედი. სამხატვრო საბჭოებზე მისი შენიშვნები მუდამ მართებული და წარმოებისათვის სასარგებლოა.

მე მიყვარს ივანე პერესტიანი და პატივს ეცემ, როგორც დიდ ოსტატსა და შესანიშნავ ადამიანს.

პერესტიანის ორივე ფილმი ჩემი საყვარელი ფილმებია. „სამ სიცოცხლეში“ მკერავე ესმას როლი ვითამაშე.

ესმას კლავს თავადი ერეშია წარბა, რომელმაც დაარღვია პაგარა მკერავე ქალის მყუდრო ცხოვრება. მე გამიგაცა ესმას გასაოცარმა თავგადასავალმა, მისმა ამაღლელებმა ამბავმა.

ერეშია საეკლესიო დღესასწაულზე ხედება ესმას და მოეწონება იგი. ახალგაზრდა მომხიბველი ესმა ცოლად მიჰყვება საყვარელ ადამიანს – ბახვა ფულავას, რომელმაც ერეშიას განადგურებული მამული შეისყიდა. წარბა გადაწყვეტს ესმას მოგაყვას. უკუნთ ღამეში შეიპარება ესმას სახლში, გაიგაცებს მას, მოიგდება ცხენზე და გაქუსლავს. ატყდება განგაში და მას დაუღვენებიან. წარბა გრძნობს, რაუ მოელის და სიყვებით: „თუ ჩემი არ იყნები, ნურუ სხვას დარჩები!“, ხანჯლით განგმირავს ესმას.

ბახვა ფულავას როლს ასრულებდა მიხეილ გელოვანი – ქართული თეატრის

შესანიშნავი და გამოყვანილი მსახიობი. ბაბუას როლში ის დამაჯერებელი იყო და გულწრფელი. მან შექმნა ბურჟუაზიული კლასის წარმომადგენლის მკაფიო სახე. მიხეილ გელოვანი დიდად მეხმარებოდა თავის რჩევა-დარიგებითა და გამოცდილებით.

ფილმები „სამი სიციხელე“ და „ტარიელ მელაქაძის მკვლელობის საქმე“ გადაიღო კინოოპერატორმა ალექსანდრე ღიღელაშვილმა. იგი ერთ-ერთი გამოცდილი საბჭოთა კინოოპერატორთაგანია, მას მშვიდი და დინჯი ხასიათი აქვს, მასთან შემაბა იმთავითვე ძალზე სასარგებლო იყო. მისი გამოცდილი და გამჭრიახი თვალი ყველაფერს ამჩნევდა. რეჟეტივის შემდეგ ყოველთვის ეკითხებოდა მის აზრს და სწორსა და ამომწურავ რჩევა-დარიგებას ვიღებდი მისგან.

ალექსანდრე ღიღელაშვილი ეკუთვნის იმ პროფესიონალთა რიცხს, რომლებიც ფილმის გადაღებისას საქმეს გულგრილად ვერ მოეკიდებიან, თუნდაც ეს მათ სამუშაო უბანს არ ეკუთვნოდეს (მიზანსცენები, გრიმი, მსახიობის თამაში). იგი ყოველთვის შეამჩნევს უნო განსაკმეღს და დაუღვეარ მიზეზა-მოხერხება. გააწვრივებს ინგონაიკას, გეგეეის, თუ რა ნაკლი გაქვს და როგორ უნდა გამოასწორო. მის პროფესიულ ოსტატობაზე ნათლად მეგყველებენ მის მიერ გადაღებული ფილმები „არსენა“, „გიორგი სააკაძე“ და მრავალი სხვა.

„ტარიელ მელაქაძის მკვლელობის საქმეში“ ჩემი პარტნიორი იყო კოტე მიქაბერიძე. ის სოფლის მასწავლებლის როლს თამაშობდა, მე კი – მისი სუსტი და ავადმყოფი ცოლის როლს. ეასახიერებდა მეფის წესწყობილებით შევიწროებულსა და უმართებულად დაღუპულ ადამიანს, რომელსაც თავდაცვის უნარი არ გააჩნია.

ფილმი ასეთი სცენაა: რომელიღაც პატარა სადგურის ბაქანზე სოფლის მასწავლებელი და მისი ცოლი მატარებელს ელოდებიან. მატარებელი კი 8 საათით იგვიანებს. საჭიროა ღამის გასათევი ადგილის მოძებნა. ისინი მიაღებებიან ერთ პატარა სახლს, რომლის ქვემო სართულში სოფლის ღუქანია. იქ ქეიფია გაჩაღებული. ცხოვრების ორომტრიალით დაშინებული ცოლ-ქმარი – სპირიდონი და დესპინე ამ სახლის ზემო სართულში გადაწყვეტენ ღამის გათევას. ღამეა. კარებზე სამინელი ბრაზუნი გაისმის. თავმეხელაღებული მოქეიფენი ხმაურითა და ყვირლით შემოციეულებიან ოთახში. ერთ-ერთი „ვაჟაკი“ ამბობს: „სად არის ის... მასწავლებლის ღამაში ცოლი, მგონი ავადმყოფია. მას ჩვენ მოეარჩენთ“. მოხდება შეტაკება, დიდი ვაივაგლახით სპირიდონი მათ გარეთ გაჰყრის. მიშს დესპინე ისტერიულ მდგომარეობაშიღ მიჰყავს. იგი ევღარ შევიღლება. მიძმეღ დასნეულებული ჭალი რამდენიმე ხნის შემდეგ სიციხელს გამოუსალდება.

პერესტიანმა ამ სცენის რეჟეტიკა რამოღენიმეჯერ ჩაატარა. მე ძალზე მიძმიძმა დესპინეს ისტერიულ მდგომარეობაშიღ მისულა. პერესტიანი ნერეიულობდა. მე რაღაც მზღუდაღა და მბორკავდა. აპარატთან მდგომი პერესტიანი მიევიროდა:

– თქვენ არაფერი მეგიძლიათ, ნატაშა. თქვენგან მსახიობი არ დაღება. თქვენ ძლიერი მწუხარება უნდა განიყადოთ, ნატაშა, ქმრის ამ შეილის დაკარგვა უნდა წარმოიღგინოთ. მხოლოდ მაშინ შეძლებთ ასეთი სცენების თამაში!

ივანე პერესტიანი
ალექსანდრე დილელუი
ალექსანდრე წყნეაძე

თავი შეურაცხყოფილად ეიგრძენი. რაღაც ძლიერმა გრძნობამ დაისადგურა ჩემში. თითქოს ბორკილი მომეხსნა. მე აღარ ვიყავი ნაგამა... დესპინე გიროდა, ქვეითინებდა, ისტერიულად იცინოდა.

– ყველანი კადრიდან მიშორდით, – ყვიროდა პერესტიანი. – დაიწყეთ გადალება, აპარატი! სწრაფად!

მთელი ეს სცენა ურეპეტაციოდ ჩაებაგარე. როდესაც მომესმა რეჟისორის ხმა:

„– შეჩერდით, საკმარისია!“, ჩემი მდგომარეობის შედარება ნამდვილად შეიძლებოდა აღამიანთან, რომელმაც დიდი უბედურება გადაიგანა. კუთხეში მიმჯდარს, თავის აღებას აღარ შემძლო. პერესტიანი ჩემთან მოვიდა და დაყვავებით მითხრა:

– აი, ახლა თქვენ ნამდვილი მსახიობი ხართ და საკუთარი უბედურების განცდა საჭირო აღარ ირის.

ასეთი გემოქმედება შეეძლო მსახიობებზე ივანე პერესტიანს.

ამ ფილმში მთავარ როლებს თეატრის პროფესიული მსახიობები ასრულებდნენ, ხოლო მონაწილეთა მეორე ჯგუფი გიპაისათვის შერჩეულ პირთაგან შედგებოდა, მათ შერჩევამ პერესტიანი საოცარ აზლს იჩენდა, მის მიერ გამოტყდნილი შემთხვევითი შემსრულებლები მოგჯერ უფრო ნამდვილსა და დამაჯერებელ სახეებს ქმნიდნენ. ვიდრე პროფესიული მსახიობები. ხანდახან ერთი ასეთი შემსრულებელი სცენის საერთო განწყობილებას შექმნიდა და ყველა მსახიობს აიყოლიებდა. წარმატებით შერჩეულ ასეთ გიპაეთა რიცხეს შეიძლება მივაკუთვნოთ ერემია წარბას როლის ბრწყინვალე შემსრულებელი დიმიტრი ყიფიანი.

პერესტიანი საოცარი ხელოვნებით თხზავდა წარწერებს (ტიტრებს) მუხჯი კინოფილმისათვის. ეს წარწერები მაშინ ცოცხალ სიტყვას ეცვლიდა.

როდესაც ეკრანზე აჩვენებდნენ ესმას დაკრძალვას. წარწერა ასეთი იყო:

„გარდაიცვალა პაატარა მკერაძე ქალი, მოკვდა მისი პაატარა ბედნიერებას“.

ფილმების გადაღება უნდა ჩატარებულიყო დასავლეთ საქართველოში, სადაც მცირე მომზადების შემდეგ გაემგზავრეთ. კინოსტუდიის დირექტორს არც თუ ისე ხელგაშლილი იყო. მთელი დასისათვის გამოგვიყვებს მესამე ქალაქის ეავონი, რომელსაც კუპეებიც არ ჰქონდა. რადგან მაშინ „კინოეარსკელაის“ მდგომარეობა მეკავა, მომთავსეს ცალკე კუეში. რომელიც ეავონის საერთო ნაწილისაგან ფარდით იყო გამოყოფილი.

დანარჩენი მსახიობები თაროებზე მოთავსდნენ, მესამე – ბარგისთვის განკუთვნილ თაროებზეც კი იძინებდნენ. ეავონში სამოცდაათზე მეტი აღამიანი იყო. თან მიგეჟონდა სპირტქურა, ჩაიდნები, საშინაო ნივთები. მოხეგიალ ეირკის მსახიობებივით, ხან ჩავალაგებდით, ხან ამოვალაგებდით ამ ნივთებს სადგურებზე, სადაც ფილმების გადასაღებად გაჩერება გეიხდებოდა. არსად, ქალაქებშიც კი, ოთახებს არ გვაძლევდნენ. ჩვენს ეავონს სათადარიგო ლიანდაგზე აყენებდნენ და რამდენიმე დღეს იქ ვესხოვრობდით. ასე ეიმოგზავრეთ ორი თვე დასავლეთ საქართველოში. გადაღებაში საოცრად ჭრელი ხალხი მონაწილეობდა და ზოგჯერ ისეთი ვითარება იქმნებოდა, რომ მუშაობა თითქმის შეუძლებელი ხდებოდა.

ჩვენს მწვანე ეკონომი ბანქოს თამაში და ღვინის სმა ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. ხანდახან ადგილი ჰქონდა დანის გრიალსაც. მსახიობების ნაწილს სტუმრად პატივდებნენ, და ისინი გრიმის მომორებისასაც ვერ ასწრებდნენ, აქეთ-იქით ისე წავიდ-წამოვიდოდნენ ხოლმე. ღამე, ღილი გაჭირვებით მოავნებდნენ ჩვენს ეაგონს და თავიანთ საწოლს. ძალიან ხშირად ჩაძინებული ეაგონის სიჩუმეს არღვევდა გაურკვეველი ხმაური: მესამე თაროდან, ლოგინიანად გადმოვარდებოდა ღვინომოჭარბებული მსახიობი. ღილით ირკევოდა, რომ იგი გრიმში იყო. მსახიობს თავი არ შეუწუხებია, რომ წინაღმით გრიმი მოეშორებინა.

მასობის რაღაც სკანდალის ჩასმო რევიზიის რასაგარეხლად ჩამოვიდა ჩვენი ღირეკტორი გერმანე გოგიტიძე. მორიგი სკანდალი მოხდა მისი იქ ყოფნის დროსაც, ღამით, როდესაც მსახიობთა უმრავლესობა უკვე თავთავის ადგილას იწვა. ნამბინარეებმე გოგიტიძე წამოხტა, წითელ საბანში გამოეხვია, ტოგამოსხმული რომაულით სკამზე დადგა და იქიდან, როგორც გრიბუნდიან, დამნაშავეებს ყვირილი დაუწყო, სამნილად ილანძლებოდა. ყველამ, მეუ მათ შორის, ამბის გასაგებად თავები გამოეყავით. გოგიტიძემ უკვე კრინით დიწყო ყვირილი:

– ნატალია გიორგიენა, შედიტ და კარი მიიხურეთ... არ მინდა, რომ ჩემი გინება თქვენ მოისმინოთ! – და გამშაგებით ღანძლეა განაგრძო.

მაგრამ პერესტიანს შეეძლო სხედასხვა ჯურის აღამიანების გაერთიანება და გადაღების დროს შემოქმედებითი განწყობილების შექმნა. სტუდიას მასობრივი სცენები ხშირად არაფერი უდებოდა. ხალხს შეკრებდნენ გადაღებაზე, როგორც სანახაობაზე. ასე არის გადაღებული ესმას დაკრძალვა „სამ სიცოცხლეში“. მთელი დღე კუბოში ჩაწოლილს დამატერებდნენ სოფელი აბაშაში. ისე დამტიროდნენ და მოთქვამდნენ, რომ მოგჯერ თავი მეტრადებოდა. მხოლოდ პროფესიულ მოტირადებს მისცეს გასამრჯელო. დანარჩენი მასა გადაღებაში უფასოდ მონაწილეობდა.

გადაწყვიტეთ ბახეას და ესმას შორის სიყვარულის ახსნის სცენა მარტილის ჩანჩქერთან გადაგვეღო. გაუერიგლიტ მეეტლეებს, რომლებმაც აგვისხსეს, რომ ჩანჩქერამდე ორი საათის საფალი გზა არისო. ალიონზე გზას გაუღვევით იმ ვარაულით, რომ სადამომდე გადაღება დაგვემთავრებინა და უკანვე დაებრუნებულიყავით. ხუთნი ვიყავით: პერესტიანი, დილმელოვი, მიხილ გელეოანი, რეკისორის თანამეშვე და მე. ბევრი სოფელი გავიარეთ, ხშირად ეჩერებოდით იმის გასარკვევად, თუ რა მანძილი დაგვრჩა კიდე გასაყვლი. ყველა ერთ პასუხს გვაძლევდა – აქვე, ერთი ხელის გამშვარაზე. ასე ვიმგზავრეთ დღის ოთხ საათამდე. დანიშნულ ადგილას რომ მივედიტ, მზე უკვე მკრთალად ანათებდა და საჭირო სცენის გადაღება ძლივს მოეასწარით. მარტილის ჩანჩქერი ძალიან ღამაში აღმოჩნდა და ღირდა ხანგრძლივ მგზავრობად ამ თვალწარმტაცი ადგილის გადაღება.

მოგზავრობით დაღლილები, შესასვენებლად და დასანაყრებლად სოფლის პატარა ღუქანში შევიტრდით. მყირე დასვენების შემდეგ გზა განავაგრძეთ, რადგან ჩვენი დაგვიანება ამხანაგებს შეაწუხებდა.

საღამოვდებოდა, ჯერ კიდე მზის სხივები არ ჩამქრალიყო, რომ უმარმამარი

ყვითელ-წითელი ბადრი მთეარე ამოცურდა. მომაგონდა ლენინგრადის თეთრი ღამეები, როცა ფერები უფრო მკრთალი ხდება. დაქანსული ცხენები მიიშლან ბოდნენ, ევენებს მიაჯარუნებდნენ. თეალს იგაცეხდა ხის ლობით შემოვლებული პატარა ვეზოები, ბოძებზე შემღვარი ყავისფერი ოლეები, თეთრი და ცისფერი, თითქოს ქაღალდისაგან გაკეთებული, პორტენზიის ბუჩქები. ჩვენს მოხუც მეტელეს ძილი მოერია. მიხეილ გელოვანი მასთან გადაჯდა კოფოზე და წყნარად წამოიწყო „კუჩხი ბედინერი“. მოხუცს გაეღვიძა და აჰყვა; მთერიან ღამეში საუკუნოო სიმღერამ, რომელიც სევანეთის მთებისაკენ მიჰქროდა, დალილობა დაგვაეფიწა.

მთელი გზა მღეროდნენ ისინი გულში ჩამწვდომ ორხმიან მეგრულ სიმღერებს, რომელთა მულოდიურობა სოცრად ერთოდა ამ გამჭვირვალე, ნეტარებით სავსე ღამეს. დილას, როგორც იყო, ჩაედით აბაშაში, სადაც ჩვენი მწეანე ეაგონი გველოდებოდა.

გემოსხნებულ ორ ფილმზე მუშაობას ერთი წელიწადი დასჭირდა. ამ ფილმებმა დიდი პოპულარობა მოიპოვეს. მიზეზი ეერ გამეფო, მაგრამ ეს გარემოება დიდ პასუხისმგებლობას მაკისრებდა... მინდოდა მესწავლა, რომ ნამდვილი მსახიობი გაემხდარეყაი, მაგრამ არ ვიყოლი, ამისთვის როგორ მიმეღწია, არ მქონდა მუშაობის მეთოდი. ამ დროს რეჟისორმა ალექსანდრე წუწუნაევამ დაიწყო მუშაობა ფილმზე „ეინ არის დამნაშავე?“, ნინო ნაკაშიძის პიესის მიხედვით. მე ფაგის როლი შემომთავაზეს.

ნინო ნაკაშიძის პიესაში საინტერესოდ არის აღწერილი XIX საუკუნის მიწურულის ქართული სოფელი. ამ სოფლის მცხოვრებნი საუკუნოო ცხნოსნები არიან. მათ ხელმეკრულებას უდებენ და მიჰყაით ამერიკაში, ცირკში საჯირითოდ. მოთხრობა ეხება ერთ გურულ ოჯახს: ახლად შეუღლებული ცოლ-ქმარი ფაგი და სიკო დროებით დაამორა დუხჭირმა ცხოვრებამ. სიკო ამერიკაში მიდის, ფაგი ბუბუნოყარა ბაემეტან ერთად რჩება. მას თავადი შეურაცყოფას მიაყენებს. ნამუსმელახული, უმწუო ქალი, ქმრის ჩამოსვლამდე, თავს მდინარეში დაიხრჩობს.

ჩემი მსახიობობის გზაზე ალექსანდრე წუწუნაეა იყო პირველი რეჟისორი, რომელიც სტანისლავსკის მეთოდით მუშაობდა. რეჟეტიციების დროს იგი ცდილობდა მსახიობის თამაში ფსიქოლოგიური სიმაართლის გამომხატველი ყოფილიყო, ყოველთვის ზუსტ დაეალებას გეაძლევა, სათანადოდ მდგომარეობის და მიმანსენების მიგნება შეეძლო, გვესაუბრებოდა ფილმის იდეასა და იმ ადამიანთა ხასიათის შესახებ, რომელთა განსახიერებაც გვევალებოდა, ანაალიზებდა როლს და მისი განეითარების ხაზს გენახავდა. მასთან მუშაობა საინტერესო იყო. მისთვის ეს ერთგვარი ექსპერიმენტი იყო, ჩვენთვის კი დიდი სარგებლობა მოჰქონდა, რადგან ხელს უწყობდა მსახიობის ცოდნის გაღრმავებას და შემოქმედებითი გამოცდილების დაგროვებას.

ფილმმა „ეინ არის დამნაშავე?“, რომელიც საბჭოთა ეკრანზე ცნობილია სათაურით „უაილდ ეესგის მხეღარი“, მთელ საბჭოთა კავშირში პოპულარობა მოიპოვა.

ყოველ ახალ ფილმს მოჰქონდა ჩემთვის ახალი გამოცდილება, ნაცნობობა ახალ მსახიობებთან, რეჟისორებთან და საერთოდ, ადამიანებთან...

- ...ეს სრულიად ახალგაზრდა და სწორედ კინოსათვის დაბადებული არგისგის გამოჩენა დამსახურებად ჩაეთვლება კინოს ხელმძღვანელობას; თუ ასეთი ეფექტს იძლევა ჯერ კიდევ სცენას უჩვეულო თითქმის ბავშვით, ჩვენ უნდა ევლოდოთ, რომ მომავალში ნატა ანდრონიკაშვილი-გაჩნაძე დიდ კინოს არგის ქაღალდ დარჩება, თუ შეძლება ექნება თავისი ნიჭის განვითარებისა - შეიძლება ითქვას, რომ მას ელის მსოფლიო სახელობა...”

ПЕРВАЯ

В 7-м классе

ПЕРВАЯ
СЕРИЯ В 7-м классе

ОТЦЫ

29 и 30 Июля 1925 года.
ОБЩЕСТВЕННАЯ КИНО-ДРАМА

с участием

АТТЫ ВАЧНАДЗЕ
ЖИЗНЬ
(Горюхи картины "Разбойник Арсен"
"у позорного столба" и др.)

И. Н. ПЕРВ

„გარიელ მკლავების
მკლავების საქმე“, 1925
(მიხეილ კალაგოზის ფოტო-
გრაფიკა).

„გარიელ მკლავების
მკლავების საქმე“.

....მოსკოვის უდიდეს კინო-თეატრში „კოლოს“, რომლის ღარბაშში სამი ათასი მსაყვერბელი ეგვეა, აჩვენებდნენ „უაილდ ეესტის მხედარს“.

გამოჩნდა თუ არა ნაგო ვანნაძე-ფატი, ცაცხვის ჩრდილში, ბაუმის აკვანიაში, აუდიტორიაში თითქმის ელექტრონის ძალამ გაიელუაო, გაისმა აღტაცებული ხმები: – „ნაგა... ნაგა...“ ღაერწმუნდი პირადად თუ რა სიყვარულით ეგებუ-ბიან რუსეთში ჩვენს ნაგას.

მაგრამ მე არ მინდა ნაგა მხოლოდ პოპულარიზით შევადგო. ჩემთვის უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ მის სახიდან, თეატრიდან გამოსვლის ქართული ქალის სხივი .. როდესაც შეეძლეს „უაილდ ეესტის მხედარს“ გადაღებას, მე უფრო მაინტერესებდა ნაგო ვანნაძის ამ თვისებათა გამოვლინება, ვიდრე ფილმის დამშვენება მისი ცნობილი სახელით...“

ალექსანდრე წუწუნაია

„ნათელა“, 1926 (კონსტანტინე
ანდრონიკაშვილთან ერთად).

„რა ცოტაა საჭირო, რომ კინოში წარმადებას მიაღწიო. გარეგნობა, ახალგაზრდობა. მაყურებელსა რაგონდაც უმად მიგიღო, შენმა ცრემლმა გული აუჩუქა, შენმა თვალებმა, შენმა ღიმილმა მოხიბლა. რამდენი შემთხვევითობა... რამდენმა ასეთმა ვარსკვლავმა გაიღელა ეკრანზე და გაქრა... ეკრანზე რომ დაერქვნილიყავი, ილზიანი შენატყუო მროშისმოყვარე მსახიობად უნდა გადაქცეულიყო...“

ლიბა ჩერქეზიშვილი

ფილმის „ვინ არის ღამნამავე?“ გადაღების დროს პირველად მომიხდა მუშაობა ჩვენს სახალხო არგისტთან – ელისაბედ ჩერქეზიშვილთან, რომელსაც ყველანი თაყვანს ეცემდით. მას „ღეიდა ლიბას“ ეძახხდით. ის იყო საკვირველი ადამიანი და შესანიშნავი მსახიობი. მან ქართულ სცენაზე სამოყი წელი იმოღვაწა და გარდაიცვალა 1948 წელს, 80 წლის ასაკში. სიუცხლის უკანასკნელ ღღემედ მუშაობდა მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში. იგი არაჩვეულებრივად თავდადებული იყო თეატრისათვის და თითქმის ყოველი სპექტაკლი მისი მონაწილეობით იყო შეიმი არა მარტო მაყურებლისთვის, არამედ თეატრის მთელი კოლექტივისთვის. ის ყველას უყვარდა, აქტიორებსა და მაყურებლებს, მუსიკოსებსა და გამზათებლებს.

1929 წელს მას ბერლინში შეეხვდა. იგი პარიზიდან ბრუნდებოდა. იქ ერთხელ, თურმე, ღეიდა ლიბა თეატრს სწევია, ლოკაში მასთან მისულან და უთხოვიათ თავსაბურავი მოეხადა. ელისაბედ ჩერქეზიშვილმა ამყადა და ოდნავი გაგულისებით მოითხოვა გადათარგმნათ: „ჩვენთან, საქართულოში, ასეა მიღებული!“ შემდეგ აღარც მობრუნებულა, ისე უმზერდა სცენას.

გადღებებზე მუდამ ის იყო ყველა ხუმრობისა და მზიარულების აენაჩაენი. მის ირგვლივ ახალგაზრდობა შეჯგუფდებოდა ხოლმე და ისიც სიამოვნებით გეიამბობდა თავის თავგადასაყალს, შეხვედრებს, მოგვითხრობდა მის მიერ შესრულებული როლების შესახებ. ელისაბედ ჩერქეზიშვილი ქართული თეატრის კორიყუთა რიყეს ეკუთვნოდა. მისი პარტნიორები იყვნენ სახელგანთქმული ვასო აბაშიძე, ქართული სცენის რაინდი ლაღო მესხიშვილი, უღამამესი, მომაჯადოებელი ხმის მქონე, დაუეიწყარი ნუყა ჩხეიძე, შესანიშნავი კომიკოსი ნიკო გორიყიძე და მრავალი სხვა.

ლიბა ჩერქეზიშვილი ჟანრული და სახასიათო როლების უბაღლო შემსრულებელი იყო, გულმოდგინედ ეკიდებოდა მუშაობას, გაღლებებზე გულდასმით აღყენებდა თეატრის ყოველი ჩვენგანის როლის განეითარებას და ჩურჩულით გეტუქსადა ხოლმე, ისე, რომ რეისორს არაფერი გაეგო. თეთითნაყ ბევრი კარგი როლი შექმნა კინოში, მშენიერად ითამაშა ფილმებში: „ხანუმა“, „ვინ არის ღამნამავე?“, „არმაულა“, „ღარიკო“. მის მიერ შექმნილი სახეები გამორჩეულია შესრულების სიმართლით, ღრმა ეროვნულობითა და კოლორიტით.

საღამოობით ღეიდა ლიბა ცუკეის სკოლას აწყობდა, „ქართულს“ და „დაეღურს“ გეასწავლიდა. საცუკეოღ მომზადებულნი, მქრიეში დაეწყებოდა, ღეიდა ლიბა წინ მიგვიბღოდა მეთაურად და ითვლიდა: „ერთი, ორი, სამი, ერთი, ორი, სამი“, თუ რომელიმე ჩვენგანი საჭირო რიგში არ ჩაჯდებოდა, ძლიერ ცხარობდა.

როყა ვეკითხებოდით: „რამდენი წლის ბრძანდებით, ღეიდა ლიბა?“, მზიარულად გეპასუხობდა: „სამოყს ეეტრიალებ“, მოგვიანებით კი – „ოთხმოყს ეეტრიალებო“.

ხალხს უყვარდა ელისაბედ ჩერქეზიშვილი და არა ერთხელ აღუნიშნავს მისი საიუბილეო თარიღი. მე ყოველთვის ამ დღესასწაულების მონაწილე ვიყავი. უკანასკნელად. 1947 წელს მისი იუბილე განსაკუთრებულად საზეიმო ელფერს ატარებდა. იგი მამინ ლენინის ორდენით დააჯილდოვეს. განა სახუმაროა! 60 წელი ქართულ სცენაზე! ექვსი ათეული წლის განმავლობაში სცენის ფიცარნაგ-ზე თუნდაც უბრალოდ დგომაყ დიდი საქმეა!

მისასალმებელი სიტყვებით რომ მიემართავდი, იგი გიროდა. შუა სცენაზე ევებერთელა საეარძელში იჯდა და სულ პატარა ჩანდა. საუცხოო მაქმანიანი ძეგლებური ლეჩაქი – ქალური სინაზისა და სისპეკაკის სიმბოლო – ჭადარა იმბაზე ფირუზის ქინძისთავით ჰქონდა დაბნეული. სამადლობელი სიტყვა დაბნეულად წარმოთქვა. მღელვარების გამო, დაწერილი გექსტის წაკითხვა ვერ შეძლო. ქაღალდის ფურცელი ხელებში უთრთოდა. მამინ თეატრის დირექტორმა ხელში აიყვანა და გადაკოცნა. ბოლოს დეიდა ლიზამ მაინც არ უღალატა თავის ბუნებას და სიტყვის დასასრულს მისთვის ჩვეული იუმორით უსაყვედურა პოეტ იოსებ გრიშაშვილს: „შე დალოცეილო, ან კი როგორ დააბზსტე ასე ჩემი დაბადება, როცა მე თვითონ აღარ მასსოცს, ისე დიდი ხნის წინ იყო“

საქეკაკლში „დავით აღმაშენებელი“ ლიზა ჩერქეზიშვილიან ერთად ვითამაშე. რევისორმა ეახგანგ გაბლიაშვილმა მას პატარა როლი მიანდო. მას ამ საქეკაკლში მხოლოდ ლიზას მონაწილეობა აინგერესებდა. დეიდა ლიზას გექსტი არ მოეწონა და მართალი იყო: გექსტი მოისუსტებდა. მან ეერაფრით ვერ შესძლო მისი დაბეკირება და შემოგვჩივლა: „ასეთი სიტყვების სცენიდან წარ-

ელისაბედ ჩერქეზიშვილიან და შერაბ უაჩნაძისთან ერთად. წადვერი, 1925.

მოთქმას არა ვარ ჩეველი". რამდენჯერმე სთხოვა რეჟისორს ამ როლის შესრულებისაგან გაეთავისუფლებინა, მაგრამ გაბლიაშვილი არ თანმხლებოდა.

დადგა გენერალური რეპეტიციისა და სპექტაკლის გასინჯვის დღე. მე დავეითის საცოლეს ვეთამაშობდი, დავით აღმაშენებლის როლს – სერგო მაქარიძე. პატარძლის საქორწინოდ მომზადების სცენაში დეიდა ლიბა ლოცვა-კურთხევით გამოდიოდა. როდესაც მისი გექსგის წარმოთქმის ჯერი დადგა, მან დაიწყო, შემდეგ დაიბნა, დააეიწყა და მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ეკარანახობდით, ეერაფერი გაიხსენა. საბედნიეროდ, სცენაზე მისი ყოფნის დრო ხანმოკლე იყო. მოქმედების დასრულების შემდეგ საგრამიოროში აუელი. ღერუფანში კარებთან, ხანძარსაწინააღმდეგო სილით საეეს ყუთზე იჯდა დეიდა ლიბა, ორივე ხელი თაეზე შემოეეული. მასთან მივირბინე.

– საყვარელო, ეუდად ხომ არა ხართ?

თაეი გაიქნია და ყრუ ქეითინთან ერთად აღმოხდა:

– ეს როგორ მომიეიდა, რა სირესიელი ეჭამე! ქალმა 60 წელი სცენაზე გაეატარე და გექსგი ამერიკა! – მოსთქეამდა და გიროდა.

როგორუკ შემედლო, ეამშეიდები, ის კი გულამომჯდარი, ბაეშეიეით მლექუნებდა.

ერთ დღეს დეიდა ლიბა ბოლნისში. კონსერტში მონაწილეობის მისაღებად უნდა გამგზაერებულიყო. სახლიდან დილით ადრე გაივიდა, აეგოსადგურისკენ ფეხით მიმბეაღს, გზად დრამატურგი ჯაფარიბე შემოხვდა, დეიდა ლიბას მისთვის ახალი სკეტრები მოუთხოვია, რომელიც, ცოტა ხნით, ადრე ესტრადისათვის შეუკეთა. აეგობუსის მოლოდინში, სადგურის მახლობლად პატარა სკამზე ჩამომაღარა. სიკედილმა სწორედ აქ მოუსწრო.

ბათუმში ეიყაეი, კონსერტებზე, როდესაც რადიოთი შეეიგყეე ელისაბედ ჩერქეშიშვილის გარდაეეალების ამბაეი.

არიან ადამიანები, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელია ქალაქი, რომელშიც ისინი ხანგრძლივად ცხოვრობენ. ასეთი ადამიანები განუყოფელ, დამახასიათებელ მგერისს, აუცილებელ ელფერს სძენენ ქალაქის კოლორიტს. ეელარ წარმომედგინა, რომ ამიერიდან ჩეენი ქალაქის ქერებში ადარ გაიეიდა ჩია განის, სწრაფად მოსიარულე, ქართულ კაბაში გამოწყობილი, განუყრელი ლეჩაქით მუდამ თაედაბურული „დეიდა ლიბა“. მე მხოლოდ დაკრძალვის დღეს ჩამოეუსწარი. იგი მშეილად ესეენა, მის სათნო სახეს ლეჩაქი ასეეგაკება. ქართულმა თეატრმა დაკარგა შესანიშნავი მსახიობი, დაუღალავი მშრომელი. ის იყო მუდამ მსიარული, მქონდა დაუმრეგელი იუმორი და ყმაწვილური უშუალობა, რაც 80 წლის ასაკამდე შეინარჩუნა.

მისი ხსოვნა და სიყვარული მუდამ დარჩება ჩემს გულში. ის დაეეიწყარი იქნება ყველასათვის, ვისაც უნახავს მისი ცოცხალი სახეები სცენასა და ეერანზე, ვისაც იგი ცხოვრებაში შეხვედრია, რადგან ის იყო ახალგაზრდული მხნეობის, კრისტალური პატგონების მაგალითი და განსახიერება, დაუღალავი და თაედაღებული მუშაკი.

კოტე მარჯანიშვილი

ფილმის „ეინ არის დაშნაშაე?“ გადაღების დროს თითქმის მთელი საქართველო შემოვიარე. აბაშა, მარტვილი, სენაკი, ოჭურგეთი, ლისაური, ასიკანია, ნაგანები და ქობულეთი – ამ ადგილებში მომიხდა ცხოვრება უცნობ ადამიანებთან. მუშაობის შემდეგ, საღამოობით, მიყვარდა მაითთან საუბარი. მათი ნაამბობის მოსმენა; ეაკვირდებოდი მათ ცხოვრებას; ამით ჩვენ ერთმანეთს ეუახლოვდებოდით, ერთმანეთის ჭირსა და ლხინს ეიშიარებდით. მე ეეცნობოდი ადამიანთა ხასიათებს, იმ ადგილების თავისებურებას, ენახულობდი ძველ ძეგლებს, მივიღე ცოდნა, რომელსაც მარტო წიგნებიდან ეერ შეიძენ.

ამ პერიოდში ძალიან მინდოდა სწავლა. მაგრამ განუწყვეტლიე ხან ერთი, ხან მეორე ფილმში ემონაწილეობდი. ახალ-ახალ როლებს ეამუშავებდი და ამის გამო სამეცადისო დრო აღარ მრჩებოდა. მუშაობა იყო ჩემი სკოლა, ყოველი ახალი ფილმი – მომღეენო კლასში გადასეულა, როდესაც ეეცნობოდი ნიჭიერ რეჟისორს. ან მსახიობს, რომლებსაც თავისი საკუთარი მეთოდი აქონდათ, თავს ყოველთვის ახალ-ახალი აღმოჩენების წინაშე ეგვრძნობდი.

ის, რაც ბარსკის, ბეკ-ნაზაროეის, პერესტიანის და წუწუნაეასაგან შეეუთესე, საუეტელად დაელო ჩემს შემდგომ მუშაობას კინოში. მაგრამ, პირეულ ხანებში, არ შემეძლო დაგროეილი გამოსცდილების სისეტემაში მოეეანა. ჩემთვის მხოლოდ ერთი

„ასიკი“, 1927.

რამ გასდა ნათელი: პროფესია არჩეული მქონდა. საჭირო იყო საქმისადმი სერიოზული მიდგომა, საკუთარი მეთოდის გამოძებნა, რომლიც ჩემთვის საიმედო საყრდენი გახდებოდა. ამ დროს კინოში მუშაობა დაიწყო კონსტანტინე მარჯანიშვილმა.

კოტე მარჯანიშვილი მისწრაფოდა პიროვნებაში გაეხსნა შინაგანი სულიერი სამყარო. სწორედ ეს თვისება იყო ყველაზე მახლობელი მისი შემოქმედებითი ბუნებისათვის. მე სავსებით წარმოდგენილი მაქვს კოტე მარჯანიშვილის არა მარტო სულიერი სახე, არამედ ისიც, თუ როგორი მოვიდა ის ხელოვნებაში – მოამბოხე, მგზნებარე რომანტიკოსი, დიდი იდეებისა და მისწრაფებათა ადამიანი...

1888 წლის შემოდგომა. კახეთი. ყვარელის გზით თელავისაკენ მიემართება შუაგანის ახალგაზრდა. ნაბიჯი მტკიცე აქვს, სახე შინაგანი სხივოსნობით გაბრწყინება. სიოცხლით სავსე შაუი თვალები უღვივის. გზად მიმავალი, ხალისით მიიმღერის. ეგყობა ულევით გზა მისთვის თვალწარმატა და სიამოვნების მომგვრელია. ყვარლიდან გასული მგზავრი ფრთხილად გაივლის ხევებს. უახლოვდება ღერუჯს. შემოდგომის ნიაღვრებით აქაფებული ღერუჯი ეღერა ეგვეა კალაპოტში. მაფხულობით მშვიდი მდინარე, ასეთ დროს წალეკვით ეშუქრება ყველაფერს.

მგზავრი კარგად იცნობს გიყმაყ მდინარეს, მას გატაცებით უყვარს იგი. იქნებ მისი მომავალი ცხოვრების გზაზე ამ სიყვარულმა წარუშლელი კვალი დატოვოს.

ახალგაზრდა დიწხად მიუყვება თელავის გზას. მარჯენივ, მთების გვედაფენილი ფერდობები შემოდგომის ნაირფერებით მოკაზმულა. აი, ილიას კუდი-გორა,

კოტე მარჯანიშვილი.
(ისააკ გორის ფოტო).

უფრო გადაღმა – ქალ-აკენა (ამ მთის წვერზე ახალგაზრდა მწყემსს ქალი ხელით აუყვანია ქალისავე ბრძანებით, ჭაბუკი მომკედარა გულზემიკრული ძვირუხასი გვირითი). შორს მთებში მოჩანს ციხე-ქალაქი ნეკრესისა. ბავშვობაში ხშირად ასულა იგი იქ გოლებთან ერთად და შემდეგ სწორედ იმ ძველ ნანგრევთა შორის იფურქვებოდა მისი ოცნება და ყმაწვილური სწრაფიანი.

გზა კიდევ ერთხელ გადაჭრის ხევს. მდინარის სათავეს განმგობასთან, ლევან მეფის რეზიდენცია – გრემის ციხე აღმართულა. აქედან ანაღგურებდა ლევან მეფე საქართველოს მოსისხლე მტრებს. რამდენჯერ ასულა ყმაწვილი კოტე ამ ნანგრევზე, რათა კიდევ გადაეხედა მისი სამრეკლოდან თვალწუდენელი ალაზნის ელისათვის, ჭაღარა მთებისათვის.

ახალგაზრდა კოტე შეესვენებლივ მიდიოდა. გაეიდა ალაზანს, გახედა მდინარეს და იგრძნო მაშინ ის, რაც ჩვენს დროში რუსმა პოეტმა გიხონოვმა ლექსად თქვა:

ვინახულე ალაზანი,
საოცნებო მდინარე,
ზღაპარივით თმაჭაღარა,
ჭაბუკივით მცინარე.

იმ ჭაბუკის სახე, რომელიც მაშინ მარჯანიძის გვარს აგარებდა და რომელსაც კოტე მარჯანიშვილად ეიცნობთ დღეს, მართლაც ლექსივით აღიბეჭდა მო-

„ამოკი“, 1927 (ალექსანდრე იშვლაშვილთან ერთად).

გონებაში: „ზღაპარივით თმაჭადარა, ჭაბუკივით მცინარე“.

კოტე მარჯანიშვილი წინ მიიწედა შეუპოვრად. მიაბიჯებდა თამამად, მიიჩქაროდა. დაგვიანება არ შეეძლო. ეს გზა მისი მომავალი ცხოვრება იყო, გზა გაბედული ვაჟკაცისა.

თელავთან მისული შედგა. გახედა ალაზნის ველს, მშობლიურ სოფელს. მზე ჩადიოდა. ყვარლის მთებზე ჩრდილები წებოდნენ, მათ გადაღმა გარინდულნი, გადმომდგარიყვნენ კავკასიონის ნაბადმოსხმული რაინდები.

სადაც ღრუბელნი ვერ პხედავდნენ შიშით

სრბოლასა,

სადაც ისმენდით ამაყადა გრიგალთ ქროლევასა,

სადაც წეროთა ქარავენი, ცას დაღუპული,

თქვენ თავთან იყო თითქმის ძლიერ-ძლიერ

გასწორებული.

მოჯადოებული შეპყრებდა მარჯანიშვილი ალაზნის ზღვას“, მის ბურუსიან ზედაპირზე ალავერდის თეთრი გაძარი ყელმოღერებულ გვეს გაედა.

დაუღალავად გაიარა 30 კილომეტრი. შეუსვენებლად აირბინა ვიწრო უბნე-ბი თელავისა, შევიდა თეატრში და დაუგვიანებლად გამოცხადდა რეპეტიციამე, სადაც მოუთმენლად ელოდნენ.

პირველი სასცენო მოღვაწეობა მარჯანიშვილისა ყვარელში დაიწყო, ის თითქმის ბავშვი გამოდიოდა ყვარელის სამკითხველოსათვის გამართულ წარმოდგენებზე. ამან საბაბი მისცა თელავის დასს პაგარა კახის როლში მიეწეათ ნორჩი თეატრალი.

კოტე მარჯანიშვილი იმ ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნოდა, ვისთან შემთხვევით შეხვედრაც კი წარუშლელ კვალს ტოვებს. მას, როგორც თეატრის რეჟისორს ვიცნობდი. მასთან პირადი შეხვედრები იმ ხანებში არ მქონია. მარჯანიშვილით მისი პირველი კინოფილმის განხილვის დროს დაეინტერესდი. კინოფილმის „ქარიშხლის წინ“ საჯარო განხილვა კონსერვატორიის დარბაზში დანიშნეს. ეს მოხდა 1925 წელს. მაშინ უკვე სახელმოხვეჭილი კინომსახიობი ვიყავი. ჩვენი კინოსტუდია იმხანად მარჯანიშვილის ფილმზე არასახარბიელო აზრისა იყო. ფილმი მართლაც სუსტი იყო. მაკვირვებდა მხოლოდ ერთი გარემოება: მარჯანიშვილის ასისტენტები, თანამშემწენი და საერთოდ, ფილმთან დაკავშირებული მთელი ჯგუფი თავგამტკებით იყავდა ფილმს კრიტიკისაგან. დარბაზში ატმოსფერო უკიდურესად დაიძაბა, გაიმართა ცხარე კამათი. გავიდა წლები და მერე მივხვდი თუ რატომ ხდებოდა ეს. მარჯანიშვილის დამახასიათებელი თვისება იყო უაღრესი სიყვარუ-

ლის დამსახურება იმ საზოგადოებასა და წრეში, სადაც მუშაობა უხდებოდა. მაშინ მარჯანიშვილის ამ თეისებას არ ეცინოდა და ამიგომ მეუცნაურა ფილმის ასეთი თევაგამოდებული ღაცეა. მახსოვს, იმავე ღარბაზში კერძო კამათის ღროს, ჩსუბი მომივიღა ნიკოლოზ შენგელაიასთან, რომელიც იმხანად მარჯანიშვილთან მუშაობდა ასისტენტად. შენგელაია გაცხარებული მიმტკიცებდა, რომ მე კინოხელოვნებისა არაფერი გამეგება, რომ წარმატებებით კმაყოფილს, ნამდვილი, სერიოზული ხელოვნება აღარ მაინტერესებს. ჩვენი კამათი მეორე ღღეს რუსთაეელის გამშირბე გაგრძელდა, საღაც შენგელაიას შემთხვევით შეეხეღა.

– ვაგყობ, თქვენი ღაჯერება შეუძლებელია, – მითხრა მან, – თუ ოღესმე კინორეჟისორი გავხდი, იყოღეთ, ჩემს ფილმში უბრალო მოსამსახურის როლსაც არ გაღირსებთ.

მარჯანიშვილის პირველი ფილმი სუსტი იყო და არასრულყოფილი, მაგრამ მას ყოველი ახალი სამუშაო ისე იგაცებდა, რომ მისი გაცაცება სხეებსაც გაღაედებოდა.

მარჯანიშვილი გაბედულად ეძებდა და ჰოულობდა თანამოაზრეებს. ერთხელ, 1924 წლის მაგხულის სულისშემხუთეულ საღამოს, მაშინ ჯერ კიღვე მემარცხენე პოეტი ნიკოლოზ შენგელაია რუსთაეელის სახელობის თეატრის პირღაპირ ხეგე ამძერაღიყო და იქიღან უკითხავდა თაეის ლექსებს გამულელებს. ამ ღროს მარჯანიშვილი ეგლით კინოსტუღიისაკენ მიღიოღა. ხეგე ამძერაღი ჰოეგის ღანახეაგე კოტემ ეგლი გააჩერებინა და შენგელაიას ღაუძახა:

– აბა, ყნაწიოლო, ხიღან ჩამოღი!

შენგელაია ჩამოხტა, მარჯანიშვილმა ის ეგლში ჩაისეა და გზა განაგრძო. გაესაუბრა და პირღაპირ უთხრა:

– ჩემს ასისტენტად იგუშავებ ახალ ფილმგე. ეს შესანიშნავი ფილმი იქნება, შენ კი შესანიშნავი რეჟისორი. თანახმა ხარ?

ეგლი სტუღიას მიუახლოედა. იქ უკეე მუშაობა გაჩაღებული იყო. სამონტაჟოში კოტე მარჯანიშვილმა სტუღიისათეის ჯერ კიღვე სრულიად უცნობი ნიკოლოზ შენგელაია ღამსწრეთ წარუღგინა:

– ჩემი ასისტენტი!

ასე ღაიწყო ნიკოლოზ შენგელაიას ახალი ცხოერება.

მარჯანიშვილი მაშინ გაუიყანი, როღესაც შემომთავაზეს როლი ფილმში „ამოკი“, რომელსაც ის მგეფან ცეაიგის ნოეელის მიხღვით ღგამღა.

კინოსტუღიის ოთახში, საღაც მარჯანიშვილი მუშაობდა, სქღად ღამღგარიყო თამბაქოს ბოლი, მარჯანიშვილი მუღამ ანთებული პაპიროსით ხელში და ასეთიეე ანთებული თეაღვებით მაგიღას მიჯღომოღა. თაეისთან მიმიხზო. ღაჯექეიო, მითხრა და საუბარი თაეიღანეე „შენობით“ ღაიწყო.

– ინგლისელ ქაღს შენ არა გავხარ, მაგრამ მინღა ჩემთან იგუშაო, იგალიელს უნღა ღაგამსგავსო. შენ მშენიერად ითამაშებ ჩემს ფილმში. შენგან ღიღებულ მსახიობს შეექმნი.

ყოველი მისი სიგყვა შეუეალი ნებით იყო გამსჭეალელი. სულ ცოტა ხნის წინ

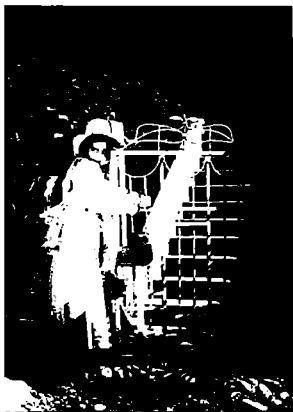
ვორჭოფობდი: „სად ცეაიგის „ამოკი“ და სად მე“? – ეფიქრობდი შიშით. მაგრამ მარჯანიშვილის კაბინეტში ჩემთვის თითქოს ყველაფერი ნათელი გახდა. „მინდა მხოლოდ და მხოლოდ მარჯანიშვილთან მუშაობა!“ – გადაეწყვიტე იქვე.

მუშაობაში მარჯანიშვილი დაუღალავი იყო. აინტერესებდა ყველა წერილმანი, ერეოდა გექნიკური პერსონალის საქმეებში. ჩემი კოსტიუმის ტანზე მორგებას პირადად ესწრებოდა, პირადად წყევტდა, თუ რა ყაიდაზე დამეყარცხნა თმა. მან ყველაფერი იყო და საქმის დროს კვარივით იწვოდა. ხშირად, თუ ასისტენტებთან ღამე უთევია, ღამენათიუს დილით გადაღება დაუნიშნაეს, ფილმი დროულად რომ დაესრულებინა. სასტიკად ბრაზობდა, თუ ეინმეს მუშაობაში გულცივობას შეამჩნევდა. პატარა ბავშვივით მიმნდობი იყო და წყინდა თუ ატყუებდნენ.

ფილმ „კრაზნას“ გადაღების დროს ძველი გიჟის ლამპების შექმა თეალები დამწვა. იძულებული გაეხდი გადაღება შემეწყვიტა და სამი დღე ბნელ ოთახში ეწოლილიყავი. როცა მოეძვრობინდი და სამუშაოს დაეუბრუნდი, ენახე, რომ ჩემი პაეილიონი დაეშალათ. აღელვებული მარჯანიშვილთან შევედი. დანახვისთანავე მომეარდა და გულგრილობა მისაყვედურა, მითხრა, რომ ხელს ეუშლი მუშაობაში და რომ საპაგიო მიგეზის გარეშე მუშაობას ვაფერხებ.

– ეს სცენა ამოვიღე. აღარ მჭირდება, არ იფიქრო, რომ უშენოდ ვერ ვიმუშაეებ!.. – მითხრა გაბრაზებულმა.

ეცდილობდი აეხსნა მისთვის სამუშაოს გაცდენის მიზეზი, მაგრამ ამაოდ. ყურს არ მიგდებდა. კიდევ უფრო ჯაერობდა. გაბრაზებული მარჯანიშვილის დაწყნარება, საერთოდ, შეუძლებელი იყო. ატვირდი და ოთახიდან გავედი.

მეორე დღეს მარჯანიშვილმა ეგლი გამომიგზავნა. სხვებს აუხსნათ ჩემი გაყდნის მიზეზი და დამშეიდებულყო. ღიმილით შემხედა:

– სულელლო, რამ აგადელეა, ამოდებული ადგილების მაგიერად, შენთვის გაცილებით უკეთესი სიტუაციები მოვიფიქრე. წამოდი. ვიმუშაოთ. – მითხრა მან და გადაბეკუნა.

ასე ღამთაუღრდა ეს ჩემი ერთადერთი „ჩხუბი მარჯანიშვილთან“

მარჯანიშვილი მკაცრად აკონტროლებდა ჯგუფის ყველა წევრს. ექსპედიციამო ამაი გახელის დროს ყოელად შეეძლებელი იყო რაიმე, თუგინდ უმნიშვნელო, წამოტორილიყო ან გაკეთებულიყო მისი დასტურის გარეშე.

კოტე იმხანად უკვე აედა იყო, მაგრამ გადაღებებს შორის შუალედებში მაინც არ აკლდებოდა ჩვენს დროსტარებას და გართობას. ერთხელ ეთხოვე პლაჟზე გავეშეი საბანაოდ... დასტური მომეცა და პირობა ჩამომართეა, რომ არ დაევიგვიანებდი: „რომ დაიგვიანო, მე თუითონ წამოედალ შენს საძებნელადო“ – მითხრა მეშაობაში გართულმა. პირობა მივეცი და ზღეაზე წავედი.

ნაპირზე ჩამომჯდარი დიდხანს გაეყურებლი მდეღეარე ზღვას, ალბათ ეერ შეეაძნხეი როგორ გაეიდა დრო. გზაზე ჩემკენ მომაეალი მარჯანიშვილი რომ დაეინახე. შემრეხეა. წეალში შეეედი და გაეეერე. დიღმა ტალღამ გამიგაეი და ნაპირიდან საკმაოდ შორს აღმოეჩნდი. ნაპირისკენ ეურეა უურო ძნელი იყო. შემემინდა, ძალა დაეკარგე და ეეგრძენი, რომ ეიხრზობოდი. ნაპირზე მჯდომი გოგონა და კოტე მარჯანიშვილი ჩემს საშეელად ზღეაში გადმოშეუნენ. შემდეგ, როცა მომასეღერეს, კოტემ დამტეჟსა: „თქვენ ყველა ეეუთენით საქმეს.

ფილმზე და თითოეულ თქვენგანზე მე ვაგებ პასუხს. აი რატომ არ მინდა, რომ უჩემოდ რაიმე წამოიწყოს”.

ყველას გვიყვარდა მარჯანიშვილი და ყველას გეახარებდა მუშაობის შემდეგ მასთან ყოფნა.

ფილმის გადაღების დროს მარჯანიშვილი ძლიერ ნერვიულობდა. ყვიროდა, ჩხუბობდა. ყველაზე მეტი ასისტენტებს ხელებოდათ. ერთხელ განრისხებულმა კოტეც ერთი ასისტენტი ჯგუფიდან გააგდო: „წადი, დამეკარგე, ჯგუფში აღარ მნახო“. ასისტენტი ატირდა, მე დამშვიდება დაეუწყე. ატირებული ასისტენტი მწარედ მოთქვამდა: „ჩემი უბედურება და ბედნიერებაჲც ის არის, რომ მხოლოდ კოტეცთან შემიძლია მუშაობა“. მაგრამ აი, ქარიშხალმა გადაიარა, გამოიღარა, მარჯანიშვილმა ასისტენტი თავისთან იხმო, მიუაღიერა და ყველაფერი მოგვარდა.

მარჯანიშვილის დადგმებში მონაწილეობის დროს მთლიანად მუშაობით ვიყავი გატაცებული. ჯგუფის თითოეული წევრი გრძნობდა, რომ მათ ხელმძღვანელობდა დიდი ნიჭისა და უღვწი მთაგონების ადამიანი. აღსანიშნავია, რომ გარეგანი, შემთხვევითი მთაბუკილებები არასოდეს ახდენდნენ ზეგავლენას მარჯანიშვილის შემოქმედებაზე. მის მთაგონებას ის ნაწარმოები კებავდა, რომლის მიხედვითაც იღებდა ფილმს.

ყველგან, სადაც კი კოტეც გამოჩნდებოდა, იქვე გაჩნდებოდნენ ენთუზიასტებიც და მოწინააღმდეგეები. მის მიმართ გულგრილი არაფერ რჩებოდა.

მარჯანიშვილის ტემპერამენტი საქმეში კვარივით იწვოდა. ბევრ რთულ სადადგმო პრობლემას ის ბუნებით მომადლებული ნიჭის წყალობით წყვეტდა.

ერთხელ მარჯანიშვილს ჰკითხეს:

– უდგება თუ არა თქვენი განსაზღვრა თეატრალური რეჟისორის შესახებ კინორეჟისორს?

მარჯანიშვილმა უპასუხა:

– არა, არ უდგება. თეატრში უნდა გესმოდეს, კინოში უნდა ხედავდე, რეჟისორი, რომელიც თეატრში ვერ ისმენს – თეატრის რეჟისორი არ არის. რეჟისორი, რომელიც კინოში ვერ ხედავს – კინორეჟისორი არ არის. კინოში პირველ ადგილზე გარეგნობაა, ამიგომბა, რომ თეატრის რეჟისორს არ გამოუდის კინოფილმი. ასე დამეშართა მეც. – დაამთავრა სიცილით კოტეც.

მარჯანიშვილის ამ პოზიციიდან მინდა ვილაპარაკო სწორედ მის მუშაობაზე კინოში. მარჯანიშვილმა დადგა ექვსი ფილმი: „ქარიშხლის წინ“, „ამოკი“ – ცეაიგის მიხედვით, „კრამანა“ – ვოინიჩის მიხედვით, „კომუნარის ჩიხუხი“ – ერენბურგის მიხედვით, „სამანიშვილის დედინაცვალი“ – დავით კლდიაშვილის მიხედვით და „გოგი რაგინი“.

მარჯანიშვილს სძულდა უფერული ხელოვნება, ეჯავრებოდა „კეთილსინდისიერი ხელოსნები“ და მოხელეები ხელოვნებაში.

როცა ჰკითხეს, რომელი მისი თეატრალური დადგმა მიაჩნია საუკეთესოდ, კოტეც უპასუხა:

– ყველას!

– მარჯანიშვილის ყველა დადგმა კინოში ასევე დამაკმაყოფილებლად შეიძლება ჩაითვალოს. მისთვის, შეიძლება, ეს დადგმები მცდარი იყო, მაგრამ არც ერთი მათგანი უფერული არ ყოფილა.

მარჯანიშვილს ძალიან უყვარდა ახალგაზრდებთან მუშაობა. საკმარისი იყო კოტეს მოსწონებოდა მსახიობი, რომ მუშაობის გეზი შეეცვალა, ახალი ფილმი გადაედო. ასე მაგალითად, სუანთიდან ჩამოიყვანილი პაატა ბიჭი – გოგი რატიანი ისე შეუყვარდა, რომ მასზე სცენარი დაწერა და ფილმიც გადაიღო. მარჯანიშვილი ამბობდა: „მთავარია, რომ მსახიობმა კარგად გადმოსცეს აუტორის აზრი“. ამ შემთხვევაში აუტორი თვითონ იყო. მან შექმნა ფილმი, რომელმაც მისი განწყობილება გამოხატა და მაყურებელმა, კოტესთან ერთად, შეიყვარა პაატა ბიჭი გოგი რატიანი.

მაგონდება ფილმი „კომუნარის ჩიბუხი“. ეფიქრობ, კადნიერება არ იქნება ჩემი მხრიდან, თუ ამ ფილმს ჩაპლინის „პარიზელ ქალს“ შევადარებ. იგივე მუშაობა წერილმანებით განმოგადებული ჩვენება. პარიზის კომუნის დამაჯერებელი ფონი, ხასიათები, პარიზის ქუჩების სადად, მაგრამ დამაჯერებლად ატებული დეკორაციები – ყველაფერი აქ ნაკარნახებია რეჟისორის არაჩვეულებრივი ზომიერებით.

აი, ფრანგი მუშის მიმზიდველი სახე, რომელიც შექმნა უმანგი ჩხეიძემ. აი, ვერიკო ანჯაფარიძე, რომელმაც მშვენიერად შეასრულა ფრანგი ქალის როლი და ბოლოს, პაატა ბიჭი, რომელიც გიზიდავს უბრალოებით და რომლის თამაშიც გაიძულებს განსაკუთრებული დაძაბულობით უყურო ფილმს ბოლომდე. ამ ფილმში მარჯანიშვილმა ხორცი შეასხა თავის „ხელვის“ პრინციპს. აქ უკვე მარჯანიშვილი პლასტიკურად ახორციელებს თავის ჩანაფიქრს, მუშაობს როგორც ნამდვილი კინორეჟისორი.

ფილმში „ამოკი“ გამოჩნდა მარჯანიშვილის შემოქმედებითი ფანტაზიის ფართო გაქანება. ვინც ამ ფილმზე მუშაობდა, ყველასათვის გასაგები იყო რეჟისორის გაბედული ჩანაფიქრის მხატვრული მიზანი, მაგრამ რეჟისორის შეამბოხე ნიჭმა ბევრით წინ გაუსწრო იმდროინდელი კინოტექნიკის შესაძლებლობებს. ფილმში მას უნდოდა ეჩვენებინა სიკედილის აჩრდილი მომაკედავი ქალის სარეცელთან, მაგრამ ჩანაფიქრი არ გამოუვიდა. მას უნდოდა ეჩვენებინა ქარიშხალი, როგორც დამხმარე ფონი პერსონაჟის სულოვით განწყობილებისა. ფილმში თითქოს ისმის კიდევ ქარის ზუზუნი, მაგრამ მუხჯი კადრები ამ განწყობილებას ვერ გადმოსცემენ, ეკრანის სიმუნჯე ხელს უშლის მარჯანიშვილს განახორციელოს ჩანაფიქრი. და მაინც რა სადა და დამაჯერებელი არიან ამ ფილმში მსახიობები, არავითარი გადაჭარბება, აქ ყველაფერი ბოლომდე მხატვრულად დამაჯერებელია.

აი, კოინიჩის „კრაზანა“. რა გადაუჭარბებლად, როგორ მუსკად ქმნის თეატრალური აქტიორი ალექსანდრე იმედაშვილი კარდინალ მონტანელის სახეს. რა სამწუხაროა, რომ მარჯანიშვილი ვერ მოესწრო ხმოვან კინოს, როცა

კინო, როგორც თვითონ მარჯანიშვილი ამბობდა, „სმენადი“ გახდა. აქ მარჯანიშვილი უთუოდ შეძლებდა ფართოდ გამოეყენებინა თავისი რეჟისორული უნარი დანახვის და მოსმენისა.

ხმოვანი კინო სწორედ იმ ყაიდის რეჟისორებისათვის არის შექმნილი, როგორც მარჯანიშვილი იყო.

აი, თუ გნებავთ, „სამანიშვილის დედინაცვალი“ დაეით კლდიაშვილისა. მარჯანიშვილმა მას იმერეთის გრაგიკომედია უწოდა. ნაწარმოები ავტორის მიერ ძირითადად აგებულია დიალოგებზე. წარმოუდგენელი იყო ამ ნაწარმოების დადგმა უხმო კინოში, მასში თითქმის არაფერი იყო ისეთი, რისი გამოხატვა მოქმედებით შეიძლებოდა. მსახიობები მშვენიერად არის შერჩეული და, ცხადია, მარჯანიშვილს ხმოვანი კინოს საშუალებები რომ ჰქონოდა, მივიღებდით ქართული კლასიკური ლიტერატურის საფუძველზე შექმნილ საუცხოო კინოსურათს.

ორი ფილმის – „ამოკისა“ და „კრამანას“ გადაღების დროს საშუალება მქონდა ყველდღიურად დაეკვირვებოდი და გაეცნობოდი კოტე მარჯანიშვილის შემოქმედებით და პირად ცხოვრებას.

ღამის გადაღების შემდეგ ხშირად ეგლით ესეირნობდით. ნელა მივეყვებოდით კოვრისაკენ მიმავალ გზას. ის ისევენებდა, თან მაჩვენებდა თბილისის გარიჟრაჟს, მესაუბრებოდა ადამიანის ხასიათზე, ნამძინარეზე მგზავრებზე, რომელნიც გზაში გვხვდებოდნენ, ლაპარაკობდა ფერებზე, ყვავილებზე. უყვარდა ახალგაზრდა ბაზრებში შევლა, ხილისა და ბოსტნეულის რიგების დავლა, ცოცხალი ნაგურმორგის ხილევა. ჩემს ყურადღებას მიაპყრობდა დილის თბილისის ხმაურს, შემაწნეებისა და ხელზე გამყიდველთა ყვირილს, კრიაშულს და მრავალფეროვნებას. ეს ყველაფერი ახარებდა, როგორც ბავშვს, რადგან ეს იყო ცხოვრების სიმართლე და ცხოვრების წარუშლელი ფერები, რომელიც მას ასე უყვარდა და რომელსაც ის, შემდეგ, ხელოვნებაში კვლავ აცოცხლებდა.

გამოჩენილი კინორეჟისორები სერგეი იუტკევიჩი და გრიგორი კოზინცევი მეუბნებოდნენ, რომ მთელი თავისი ბიოგრაფიით მარჯანიშვილის მოვალენი არიან. ჯერ კიდევ თითქმის ბავშვები, ახალგაზრდა სტუდენტები მარჯანიშვილს მოუწვევია კიევის თეატრში სამუშაოდ. ისინი აღმერთებდნენ კოტეს სახელს და კვლავ მასთან შეხვედრაზე ოცნებობდნენ.

უკანასკნელად მარჯანიშვილს მოსკოვში შეეხვდი. იმხანად კოტე ბრიუსის შესახვევში ცხოვრობდა. უკვე საგრძნობლად შეზერებული, მაგრამ სულით ისევ მგზნებარე და ნათელმოსილი იყო.

ამბობდა, რომ უკმაყოფილო იყო კინოში განვლილი გზით. და კვლავ ახალი ფილმების დადგმაზე ოცნებობდა. მსაყვედურობდა, რომ თავის დროზე უარი ეთქვი ჯულიეტას როლზე „რომეო და ჯულიეტაში“, რომლის დადგმა მას განზრახული ჰქონდა თავის თეატრში. ჯულიეტა მე უნდა ყოფილიყავი, რომეო – ვერიკო ანჯაფარიძე. ახლა მარჯანიშვილი მოსკოვის მცირე თეატრში მიწვევდა, სადაც უკვე „დონ კარლოსზე“ მუშაობდა.

მარჯანიშვილი გარდაიცვალა მოსკოვში და მისი ნეშტის კრემაციაც იქვე მოხდა.

მახსოვს ჩემი განცდა, როცა ურნა მარჯანიშვილის ფერფლით და უზარმაზარი პროცესიის თანხლებით, უკანასკნელად გაატარეს თბილისის კონოსტუდიის შენობასთან.

დაეალებული მქონდა სიტყვა მეთქვა.

კოტე მარჯანიშვილი უზარმაზარი პორტრეტიდან მოგიზგიზე თვალებით შემომყურებდა. კრინტი ვერ დავძარ, სიტყვა ველარ ვთქვი.

მე ვეკუთვნი იმ ადამიანთა რიცხვს, რომლებსაც ბედნიერება პქონდათ ენახათ კოტე, თვალყური ედევნებინათ მისი მუშაობისათვის, მისი ცხოვრებისათვის, მოწამენი ყოფილიყვნენ მისი მწუხარებისა და სიხარულისა. და ყოველთვის მარჯანიშვილი თავისი ქცევით მხოლოდ სიყვარულს იწვევდა შრომისა და ცხოვრებისადმი.

კოტე მარჯანიშვილი იცოცხლობს მუდამ ქართულ ხელოვნებაში, და ვინც კი მოისურვებს ნამდვილი ხელოვნების შეცნობას, მან დაწერილებით უნდა შეისწავლოს მარჯანიშვილის მდიდარი შემოქმედებითი ცხოვრება.

სოკოლოვ შუგველიანობის
ფონი, 1927.

გიორგისთან ერთად.
მანგლისი, 1937.

„...ოჯახი და ბავშვები არასო-
ლეს მუშაობაში არ მამრკო-
ლუბლენ, პირიქით, ისინი
მინაგანად მამლირებლენ და
ხელს მიწყობდენ.“

ჩემი ცხოვრების რეჟისორი

1925 წელს ქართულ კინოსტუდიას თავისი კადრები არ ჰქაევდა. ამ დროს დი-რექტორად ახალგაზრდა პარტიული მუშაკი გიორგი არუსტანოვი დაინიშნა. ის მერე ბაქოში გადაიყვანეს, ხოლო შემდეგ – მოსკოვში, სტუდია „მეჟრაბპო-რუსში“ ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ ბრძოლის დროს გიორგი არუსტი-ნოვი პარტიზანთა რიგებში იბრძოდა და 1943 წელს უგზო-უკულოდ დაიკარგა. არუსტანოვმა ბევრი რამ გააკეთა ჩემი სტუდიისათვის. სტუდია მის ხელში გა-იზარდა: ამენდა ორი დიდი პავილიონი და კინოლაბორატორიის შენობა. მან იყო, რომ ნამდვილი ეროვნული კინოსტუდიების შესაქმნელად საჭიროა კინომუშაკების ქართული კადრების აღზრდა. არუსტანოვმა სტუდიაში მოიწ-ვია ნიკოლოზ შენგელაია, მიხეილ ჭიაურელი, მიხეილ კალაგოზიშვილი. სიკო-ლოლიძე, დავით რონდელი და მათი საშუალება მისცა მუშაობაში ინიციატივა გამოეჩინათ. ამ ხელოვანთა მუშაობამ თავიდანვე განსაზღვრა ქართული კი-ნემატოგრაფიის შემდგომი განვითარების გზა. არუსტანოვს არ შეეძინებია თი-თოეული მათგანისათვის დიდი, საპასუხისმგებლო ფილმები მიეწოდო. და მისი ნდობა ყოველთვის მართლდებოდა. დაიდგა და წარმატებით გადიოდა ეკრანზე: ნიკოლოზ შენგელაიას „გიული“ და „ელისო“, მიხეილ ჭიაურელის „კორნეტი სტრეშნევი“ და „ხაბარდა“, სიკო ლოლიძის „უკანასკნელი ჯუაროსნები“

ფილმში „გიული“ (მთი არაგვისპირელის ნაწარმოების მიხედვით) მთავარი რო-ლი შემომთავაზეს. რეჟისორები იყვნენ ნიკოლოზ შენგელაია და ლევ ჯუში, ოპე-რაგორი – მიხეილ კალაგოზიშვილი. ზოგიერთი უკვე სახელმწიფო კინორე-ჟისორი უარყოფითად შეხედა ჩემს განზრახვას უსახელო, დამწყები რეჟისორის ფილმში მონაწილეობის შესახებ. მირჩევენ სათუო ნაბიჯი არ გადამედეგა, რა-საც ჩემი რეჟუგაციისათვის შეეძლო ვნება მოგვანა. რჩევა მარჯანიშვილს ეკითხე.

– ნუთუ ყოყმანობ? აქ ყოყმანი დაუშვებელია. ქართული კინემატოგრაფიის მომავალი ახალ კადრებშია. შენ მათთან უნდა იმუშაო. – მითხრა კოტე და მე „გიულში“ მონაწილეობაზე დაეთანხმდი.

კირა ანდრონიკაშვილიანი
და ნიკოლოზ შენგელაიასთან
ერთად. 1927.

სხედან: ალექსანდრე
(სანდრო) ანდრონიკაშვილი,
ეკატერინე სლიუკოვა-
ანდრონიკაშვილი,
ნაგო ეანასე (მეილთან -
თენგიზიანი ერთად); ლეანა;
ნიკოლოზ შენგელაია, კირა
ანდრონიკაშვილი. 1927.

ჩვენ ბოლნისის რაიონში გავემგზავრეთ, სადაც ბუნება დეკორაციების მაგივრობას გვიწევდა. ახალგაზრდა რეჟისორები დაკვირვებით და თავგამოდებით მუშაობდნენ. ყველაფერი კეთდებოდა იმისათვის, რომ მსახიობს თავისი როლი ღრმად შეეთვისებინა. კარგად შერჩეული კოლექტივი დამწყებ ოსტატებს მუშაობაში ეხმარებოდა, მძიმე და გრაგიკული მომენტები ფილმში იმგვარად ეწყობოდა, რომ მსახიობს შესაფერი განწყობილება ბუნებრივად შექმნოდა. მასსოვს სცენა: გიული მიდის საყვარელი მამის საფლავზე. ნიკოლოზ შენგელაიამ მოიწვია გუნდი და გაბმული სედიანი სიმღერების გალობა დააეჭა. მე სიმღერის გაუნდის ქვეშ მოვექეცი და დაობლებული, დამწუხრებული ქალიშვილის გრძნობით გავიმსჭვალე, თვალები უნებურად ცრემლით ამევსო. ამ წუთიდან ფილმის გადაღება დაიწყო. თბილისის პავილიონებში გადაღების დროს ყოველთვის მზად იყო ფისგარმონია და ეოლიონო. მუსიკა ღიდ დახმარებას გვიწევდა.

შენგელაიასთან მუშაობამ გარდაცხა მოახდინა ჩემს ცხოვრებაში. კოლია შენგელაია შემეყარა... და ამ გარემოებამ ჩემი ცხოვრება საესებით გარდაქმნა.

შენგელაია მაშინ ცნობილი იყო როგორც ახალგაზრდა პოეტი-„ლუფელი“, მაიაკოვსკის ლექსები ზეპირად იყოდა, დისპუტებზე გაბედულად გამოდიოდა, ძლიერ უყვარდა თავისი ხალხი, დედაცა და მშობლიურ კულტურას გულმოდგინედ სწავლობდა.

მე მასში დავინახე ადამიანი, რომელსაც თავი მთლიანად ხელოვნებისათვის შეეწირა.

ნიკოლოზ შენგელაიას სძულდა დადგენილი შტამები. იგი ხელოვნებასა და ცხოვრებაში ახლის შექმნისათვის ილტვოდა. შენგელაიას თანატოლი – სიმონ ჩიქოვანი, მიხილ ჭიაურელი, აკაკი ხორაეა, აკაკი ვასაძე და ბერისი სხვა, ქართული ხელოვნების მოწინავე ადამიანები გახდნენ. ისინი სწავლობდნენ თავიანთ წინაპართა მდიდარ მემკვიდრეობას, გაბედულად ეკამათებოდნენ ავტორიტეტებს, რომლებიც მათ კრიტიკას ვერ უძლებდნენ. ისინი მტკიცედ მიდიოდნენ გაუკაფავი გზით.

შენგელაია თავისი რწმენით ყველას არწმუნებდა, თავისი პირდაპირობით ყველას პატივისცემას იმსახურებდა. ხელოვნება უყვარდა და ახარებდა ყოელი მისი წარმატება. ის ახალგაზრდა იყო, მაგრამ შეეძლო ჩემი სწორ გზაზე დაყენება, დროულად გაფრთხილება, თუ ეს საჭირო იყო, მუშაობაში კარგი რჩევის მოცემა. მასთან თავი ისე მეჭირა, როგორც ჩემი ცხოვრების რეჟისორთან. თვალყურს ვადევნებდი როგორ იმრდებოდა როგორც შემოქმედი. თუ ხელოვნებაში რაიმეს მივადწიე, დავალებული ვარ ნიკოლოზ შენგელაიასაგან – ადამიანისაგან, რომელიც დამარცხებას არ ურიგდებოდა, ყოველთვის ვაეკაუტრად იბრძოდა თავისი უფლებისათვის და უდიდეს სიამოვნებას შრომაში პოულობდა. მან მასწავლა, მედამ წინ ვისწრაფოდე, მიღწეულზე არ შეეჩერდე და თვითმკაფიოლებას არ მივეცე.

შენგელაია შეუცვლელი ამხანაგი იყო მუშაობაში, ფულისა და სახელისათვის კი

არ მუშაობდა, არამედ საქმე იგაცუბდა და მხოლოდ მისი ინტერესებით ხელმძღვანელობდა. შენგელაიას მეგობრობით შეგეძლო გეამაყა. იგი ჩემთვის ბედნიერების წყარო იყო, ძნელია პირადი ცხოვრების ხელმეორედ დაწყება, მაგრამ ადამიანის ცხოვრებაში არის მოვლენები, რომლებსაც ვერ გაუმელავდები... მერაბ ვაჩნაძეს გავეყარე და ცოლად შენგელაის გავეყევი. სხვანაირად მოქცევა არ შემიძლო.

ბერი, ნაენობი თუ უენობი, ჩემს მეორე ქორწინებას მგრულად შეხედა. ჳორები, გმობა-გაკიცხვა ფუტკრის გუნდით შემოშესია. შეურაცხყოფელ და თითქმის საღანძძავ წერილებსაც მიგზავნიდნენ. ეს და მრავალი სხვა რამ უნდა გადამეტანა.

სიმშვიდეს ორიენი, როგორც ყოველთვის მუშაობაში ეპოულობდით. შენგელაია მაშინ თავისი დიდი ფილმის – „ელისოს“ დადგმას იწყებდა (აღქსანდრე ყაზბეგის მოთხრობის მიხედვით). ამ ფილმმა მას სახელი მოუხევეჭა და ის იმ რეჟისორთა რიგში ჩადგა, რომლებმაც წერდნენ, როგორც ნოეატორებზე. ესენი იყენენ: ვიშენგეინი, პუდოკიინი, დოვენკო, ერმლერი, შენგელაია...

მახსოვს 1927 წლის აპრილის მოწმენდილი დილა. თბილისის მახლობლად მდებარე სააგარაკო ადგილი წყნეთი. წინა საღამოს მეგობარ ქალებთან ერთად აქ ფეხით ამოვიდით, დამე კარაჭედილი მიტოვებული აგარაკის აივანზე გაეათიეთ. პაერი ირგელიე მინდერის ყვაილეების მჰაფრი სუნით იყო საესე. გარემოს მთვარის ცისფერი შუქი ეფინებოდა... კაშკაშა მშემ გაგავლიძია. კოლია შენგელაიას ეელოდებით. იგი წყნეთში ამოსელას დაგეპირდა.

პატარა აივნიდან შორს, მწეანე მინდერებზე ჩვენკენ მომავალ ადამიანს ეხედაეთ. თეთრი სახელოებაკაიწებული პერანგი აყვია, იჯაკი მხარზე აქვს გადაკიდებული, ცალ ხელში ტკბილეულობით საესე დიდი კოლოფი უჭირავს, მეორეში – სცენარი. მხიარულად ვეგებებით.

- გუშინ საღამოს „ელისოს“ სცენარი დავამთავრეთ, მინდა წაგკითხოთ. – სუნთქვას ძლიეს იბრუნებდა შენგელაია.

ჩენე იქვე, მინდორში, მაღალ, გაუთიბავ ბალახში ესხდებით. მესხენარე მზისაგან ერთადერთი პატარა ხე გვიფარავს. შენგელაია იწყებს სცენარის კითხვას... და გვაძიულებს დაეივიწყით გარშემო ყოველიეე.

ხალხი, გრმნობები, სიყვარული და უბედურება უმაღ გაიელეებს ჩენს წარმოდგენაში... განსაკუთრებით მევეთრად აღიბეჭდა ჩემს მესხიერებაში ნაწყეეგი „გირილი და ეკეა“. ნათლად წარმოვიდგინე ეერანზე ეს სცენა ცოცხალი სახეებით და შემდეგ, როცა უკვე ფილმი მზად იყო, გაკეირებული ეიყავი ჩემი წარმოდგენის სიმუსტით.

„ელისოს“ გადაღებისათვის შენგელაია მთებში გაემგზავრა. ამ დროს მე ემონაწილეობდი მარჯანიშვილის ფილმის – „კრაზანას“ გადაღებაში, შავი ზღვის სანაპიროზე ეცხოვრობდი, თბილისში მე და შენგელაია თითქმის ერთდროულად ჩამოვედით.

ცხელი აგვისტოს საღამოა, მე სახლში ვარ. მაშინ კოჯრის ქუჩაზე, სარდაფულ ბინაში ეცხოვრობდი, ფანჯრები ქუჩის პანელის დონეზე იყო. მოულოდნელად ხმაური შემომესმა. ვიდაც ჩემი ოთახის ნახევრადგამოღებულ ფანჯარა-

მი მოძერება და... ფანჯრის რაფაზე ნიკოლოზ შენგელაიას ფიგურა აღიმართა. ძლივს ეივანი. მისთვის უჩვეულო, შავი ფერის კოსტიუმი და მაღალყელიანი ჩექმები ეყება. მოგრძო წვერი მის გარუჯულ სახეს განსაკუთრებულ იერს აძლევდა. ძლივს დადიოლოვ გაეპარსა და ტანსაცმელი გამოეცვალა. ერთი საათის შემდეგ ჩვენ უკვე კომკავშირის ხეივნიდან გადმოვეყურებდით თბილისს.

შენგელაია გატაკებით მიამბობდა თავის გეგმებზე. ექსპედიციაში ფილმის გადაღება რთული იყო. გადაღებული ფირის ფრაგმენტების სტუდიაში გაგზავნას იშვიათად ახერხებდნენ და რეჟისორს მათი ნახვის საშუალება მხოლოდ თბილისში დაბრუნებისას ეძლეოდა. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ შენგელაიას გადაღებული მასალა კერძოდ არ ჰქონდა, ისე აღმოჩნდა მიმანსკიენებს და კადრებს. თითოეული მსახიობის მუშაობას, რომ მოგვიანებით, როცა ფილმს ეყუვრებდი, ასე მეგონა გადაღებებს თვითონ ექსწრებოდი და ამ ეპიზოდებს პირველად არ ეხედავ!

შენგელაია მიამბობდა, რომ მუშობაში მთელი კოლექტივი ეხმარებოდა და ატაკებული იყო იმ მსახიობთა ნიჭიერებით, რომლებიც, მისი სიგყიით, აღრმავენ და ხორცს ასხამდნენ მის მიერ ჩაფიქრებულ სახეებს. განსაკუთრებით ახარებდა ალექსანდრე იმედაშვილი, კირა ანდრონიკაშვილი, კოსტა ყარაღაშვილი. ცუცილია წუწნავა. ილია მამოური – აი. ის მსახიობები, რომლებიც ამოიღებდნენ რეჟისორის შემოქმედებით ჩანაფიქრს.

„ელისოს“ დიდი წარმატება ხვდა. განსაკუთრებულად აღნიშნავდნენ ეპიზოდს „ექეკა და უბედურება“. ამ ეპიზოდის მონტაჟისას შენგელაია და რეჟისორ-მონტაჟორი დოლენკო საკუთარ ადლოს მიენდნენ. გირილის და ცალკეულ ტაქტებად დაყოფილი ლეკურის მუსიკალურ-რიტმული დამონტაჟება იმდროინდელ მუნჯ კინემატოგრაფში რთული ამოცანა იყო. სამონტაჟოში სხვადასხვა სიგრძის უამრავი ფირის ნაჭერი ეკიდა. ცალკეული ხელები, ფეხები, სახეები, დოლი, გარდაცული ქალი. კელა ხელები, თავები... ყველა ამ ნაჭერს დოლის აკომპანიმენტის ქვეშ ერთ მუსიკალურ ფრაზად ამონტაჟებდნენ შენგელაიას და დოლენკოს მოქნილი მუსიკალური ხელები. ჩვენი სტუდიის რამდენიმე მუშაკი მხრებს იჩედა და ქირქილით ელოდა პირველ გასინჯვას... ეს დღე აღდგა.

მე გასინჯვის ბოლოს მივედი და აღუღებული დერეფნის ბოლოში ვიდექი. უურადა ჩაბნელებული დარბაზიდან შენგელაია გამოვიარდა და აღშოთებულია მითხრა. ექეკის და გირილის სცენისა და საერთოდ, ამ „აბაღებდა მონტაჟის“ ამოგდება მომთხოვესო. შენგელაია დირექტორს არ დაეთანხმა და მოსკოვში გაემგზავრა, სადაც სურათი ყოველგვარი შესწორების გარეშე მიიღეს. და რაც მთავარია, სწორედ ამ სცენებმა გამოიწვია აღფრთოვანება...

„ელისოს“ გადაღების დამთავრების შემდეგ შენგელაიამ დაიწყო მუშაობა ფილმზე „26 კომისარი“. მე კი ფილმში „ცოცხალი ლეში“ ლევ გოლსტოის მიხედვით, ბოშა ქალის – მამას როლზე მიმიწვიეს.

ჩვენ სხვადასხვა ქალაქებში გავემგზავრეთ: მე მოსკოვში და შემდეგ ბერლინში, შენგელაია კი ბაქოში.

ОДНОВРЕМЕННО в кино-театрах

„ЭДИССОН“

И „ТЕЙЯРЕ“

С 1930-го 4-го декабря в кинотеатрах

на экраны экранов кинотеатров. Фильм из до-
стоинств кино. Длится 60 минут.

Продюсер: Гиссингер-Бурман —
Паст. режиссер: Пуш и Шенсман.
Оператор: Малютин.

Картина „Александровский стул“
или „Александровский стул“ —
фильм о жизни и деятельности
Александра Александровича.

Кассы открыты с 6 час. веч.

Начало сеансов:
в „Эдисоне“ — в 6 ч.
в „Тейяре“ — в 6/10 ч.

НАТА ВАН ДАЙК

ГОЛЛИ

БАКУ КИНОТЕАТР

გვ. 107 — ნიკოლოზ შევგელია,
1930-იანი წლები.

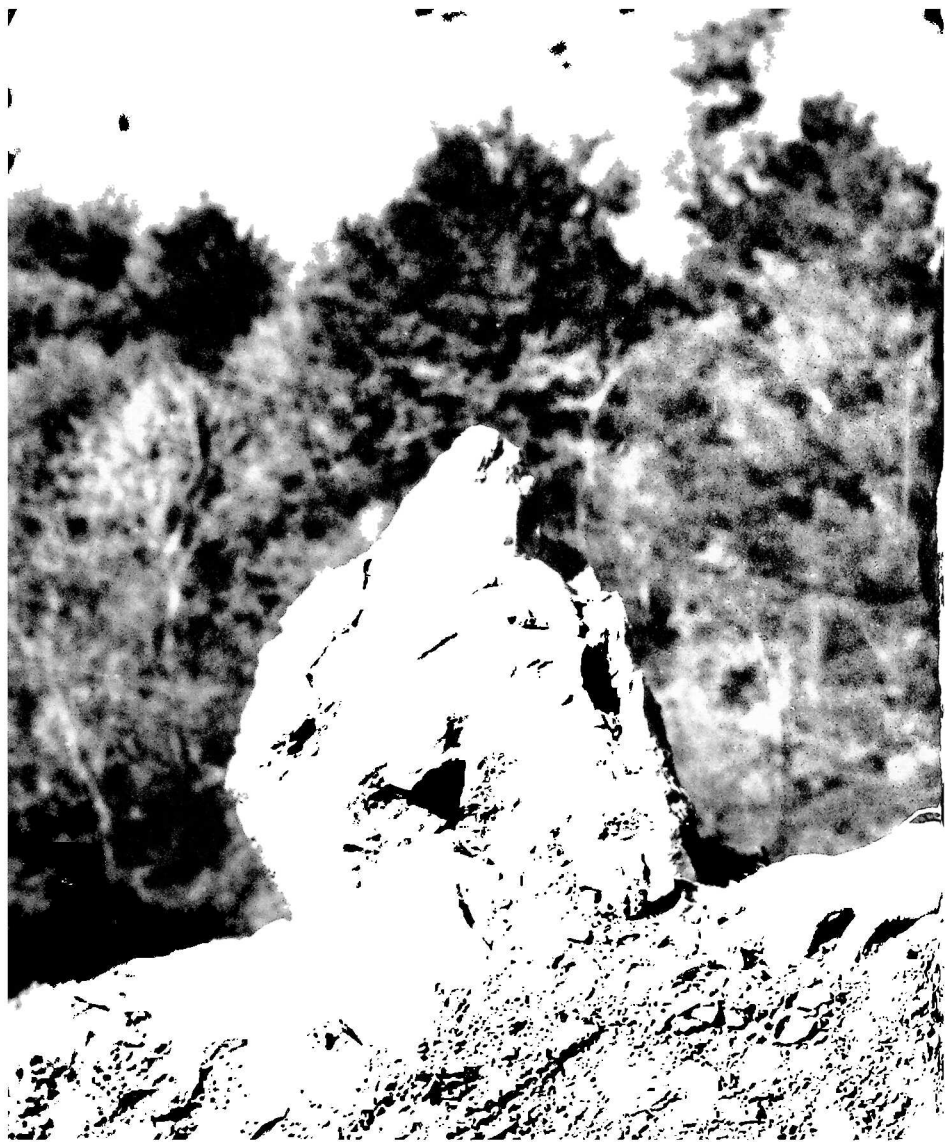
აქვით იქვე, რომ ზეპირ
კინოფილმებში „უღიანი“
და „გეგანი“ ერთდროულად
საქმეები იქნება ფილმი
„ვიკი“ საგო ეგნაძის
მონაწილეობით.

-გაგა"-, 1927.

ვლადიმერ მაიაკოვსკი

ვლადიმერ მაიაკოვსკი 1927 წლის თებერვლის ბოლოს გავეიცანი. ის თბილისში ჩამოვიდა, აქ მისი საღამო უნდა გამართულიყო.

ნიკოლოზ შენგელაია მას ქუთაისიდან კარგად იცნობდა და რამდენიმე ქართულ პოეტთან ერთად სადილად ჩემთან დააბაგიცა.

ოთახში შემოვიდა გოლიათი და თან მოიგანა უბრალოება, სითბო და ალერსი. მეორე წუთშივე ისე ეგრძნობდი მასთან თავს, თითქოს დიდი ხნის მეგობრები ცყოფილიყავით.

– აი თურმე როგორი ყოფილა ნაგა ვაჩნაძე! – მიმართა მან შენგელაიას. – მე კი მეგონა სახელგანთქმული კინოეარსკელაეი დამხედებოდა.

ისე გაიარა დრომ, ვერც კი შევინშნეთ. ცხრა საათი სრულდებოდა, როცა მაიაკოვსკი უეცრად წამოდგა:

– მეგობრებო, დროა თეატრში წაიდე!

მაიაკოვსკის საღამო ათ საათზე იწყებოდა. მან პირობა ჩამოგვართუა, რომ აუცილებლად მოვიდოდით და წავიდა.

მე და შენგელაია თეატრში ცოტა დაგვიანებით მივედით. საღამო უკვე დაწყებულიყო, როცა დარბაზში შევედით. მაიაკოვსკი ამ დროს კითხულობდა თავის ლექსს: „მეზარცხენეთა მარში“. დარბაზში ბევრი ხალხი იყო, დასაჯდომი ადგილის ძიებაში გასასვლელში გაეჩერდით. შევინშნე, რომ ხალხი ცნობისმოყვარეობით შემოგვეცქეროდა. თავი უხერხულად ვიგრძენი და მზად ვიყავი დამეცოვებინა იქაურობა.

ამ დროს, უეცრად, სცენიდან მაიაკოვსკის ძლიერი ხმა გაისმა:

– რას დამდგარხართ მანდ სვეტებივით, ახლოს მოიწიეთ, ჯვარი უნდა დაგწეროთ! მთელ დარბაზში სიცილი ატყდა. ჩვენც გაგვეცინა და გულზე მოგვეშვა... ამიერიდან ჩვენი ურთიერთობა ლეგალიზებული იყო.

დარბაზში მეოფი სამოგადოების ერთი ნაწილი, უმთავრესად ძველი ინგლისეგენია, ეუდად იყო განწყობილი მაიაკოვსკისადმი, არ მოსწონდათ და ალაშქოთებდათ პოეტის გონი და კილო.

საღამოს დამთავრების შემდეგ ისევ ერთად ვიყავით. მაიაკოვსკი უგუნებოდ იყო.

– მათთვის მე არასოდეს არაფერი დამიწერია! და არც მიკვირს, თუ მათ არაფერი ესმით ჩემი!

გვიან იყო, როდესაც შინ გბრუნდებოდით. თბილისის ქუჩებში ხალხი აღარ იყო და მაიაკოვსკი კითხულობდა ნაწყვეტებს თავისი ლექსიდან „იაფი საჯარო ვაჭრობა“.

Слушайте ж;

все, чем владеет моя душа,

а ее богатства пойдите смерьте ей! –

великолепие,

что в вечность украсит мой шаг,
и самое мое бессмертие,
которое, громыхая по всем векам,
коленипреклоненных соберет мировое вече, —
все это — хотите? —
сейчас отдам
за одно только слово
ласковое
человечье.

ეს სტროფები ენებიანად, პირქუშად წაიკითხა. მაგრამ მაშინვე გადაიხარხხა-რა, შენგელაიას ხელი მხარზე დააღო და პკითხა:

– გულზე მოგხედა? ძველი ლექსია. ძალიან ძველი. როგორც დავითის მთა.

ამ საღამოდან დაიწყო ჩემი მეგობრობა მაიაკესკისთან. ეს იყო გულითადი, უბრალო, ღია მეგობრობა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ იძულებული ვიყავი დამეგოვებინა თბილისის კინო-ფაბრიკა და მოსკოვში წავსულიყავი სამუშაოდ. უცნობი იყო ჩემთვის ეს ქალაქი. იქ ნაცნობი თითქმის არავინ მყავდა. ოჯახური და მეგობრული ხასიათის სხვადასხვა რჩევა-დარიგებათა შორის მივიღე დავალება მენახა მაიაკოვსკი.

მოსკოვში დავბინადირე ნიკოლოზ შენგელაის ნათესაეთან და მომავალში ჩემს უახლოეს მეგობართან – ფატი თეალთეაძესთან, ქართული კლასიკური და თანამედროვე ლიტერატურული ნაწარმოებების მთარგმნელთან. მას სამთო აკადემიის საერთო საცხოვრებელში პატარა ოთახი ჰქონდა, რომელიც ფორმით როიალს მოგავგონებდათ, ორი-სამი კაცი გაჭირვებით დაეტეოდა, ისიც იმ შემთხვევაში, თუ დასხდებოდნენ.

რამდენიმე ღღემ გაიარა, სანამ გადავწყვიტე მაიაკოვსკისათვის დამერეკა. ჩემი ჩასვლა საოცრად გაეხარდა.

– სადა ხარო? ახლავე მოველ თქვენთან, – გუგუნებდა გელეფონში მისი ძლიერი, ვაქცაჟური ხანი. ნახევარ საათს არ გაეულო, უკვე ჩემთან იყო. ეს უზარმაზარი კაცი ოთახში თითქმის ვერ ეტეოდა და ამიგომ მაშინვე სკამზე დაესვით.

– კეთილი, – სიცილით დაიწყო მაიაკოვსკიმ, – ჩემი ოფიციალური ემიგრანტი თავმჯიანობს კანონის მიხედვით, უკვე დასრულდა, ახლა კი წავიდეთ, ჩემს მოსკოვს დაგათვალიერებინებთ.

ძველი გიჟის ტაქსი დავიქირავეთ და ლენინგრადის გზატკეცილით გავისვინეთ. ტაქსის ძარა ვიწრო იყო მაიაკოვსკისთვის, მან თავისი გრძელი ფეხები წინა ჩამოსაჯდომზე დააწყო და გულზე ხელდაკრეფილმა დაიწყო ლაპარაკი:

– თუ სერიოზულად ფიქრობთ თქვენს კარიერაზე, – მითხრა მან, – ოჯახზე გრუნა და ფიქრი მეორე პლანზე უნდა გადადეთ. ჩაგითრევს, ჩაგახშობს. – თქვა ეს სველიანად და ცოგა ხნით გაჩუმდა.

ერთხანს ღუშდა. მერე ალერსიანად გადმოხედა და გაიღიმა:

– არ იფიქროთ, რომ ოჯახის დანგრევას გირჩევეთ, მაგრამ ადამიანი ხომ მეტად ძვირფასი არსებაა, – განაგრძო მან, – ვშიშობ თქვენ გამო. ნაზი, სუსტი ქალი ხართ. – კიდევ რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ სიგყვა გაწყვიტა: – ეს ისე ეთქვი, მსჯელობაა, უფრო ჩემთვის, ეიდრე თქვენთვის და სხვა არაფერი. მოდით, მანქანიდან გადავიდეთ და ფეხით გავიაროთ. შეხედეთ, რა შესანიშნავია ჩვენი რუსეთის შემოდგომა. თქვენთან, საქართველოში, ალბათ, ვერ ნახავთ ასეთ სილამაზეს!

მანქანიდან გადავედით. მართლაც იშვიათი სილამაზის შემოდგომა იყო, ისეთივე მრავალფეროვანი, როგორც მაიაკოვსკის ლექსები. ორივენი ვლუმდით, საკუთარ ფიქრებში გართულნი.

– არ ვარგა ასე ჩაფიქრება, სჯობს განვავტროთ თქვენთვის მოსკოვის ჩვენება, – თქვა მაიაკოვსკიმ. საღამოს აქტიურთა სახლში წავედით, სადაც სანაძლეოზე ბილიარდს თამაშობდა, თუ წააგებდა, მაგიდის ქვეშ უნდა გამძვრალიყო. და მართლაც, იმ შემთხვევაში, როცა წააგებდა ხოლმე, მაგიდის ქვეშ მიძვრებოდა. შემდეგ საცეკვაოდ მიმიწვია, მაგრამ მალე უარი თქვა ცეკვაზე და მითხრა: – მე ხომ ღათუი ვარ, ფეხებს მოგამგერეეთ, ახლავე მოგიძებნით კარგ კავალერს...

შინ გვიან ღამით მიმიყვანა. ალაყაფის კარი დაკეტილი აღმოჩნდა. დიღხანს ვიარეთ სახლის გარშემო, სადაც, როგორც ჩანს, ყველას ეძინა. ბოლოს, მაიაკოვსკიმ პალატო გაიხადა, კარზე აუცილა და ფატი თვალთუპაქს დაუწყო ძახილი: – ფატი, ეი, დეიდა ფატი! – რამდენიმე ხნის შემდეგ ისიც გამოჩნდა ფანჯარაში.

– ჩაიბარეთ ნატამა! – ყვიროდა მაიაკოვსკი – თორემ რას იტყვის საზოგადოებრიობა! მე ვალდებული ვარ შინ მშვიდობით მოვიყვანო!

როგორც იქნა რკინის კარი გაიღო, მაიაკოვსკის დავემშვიდობე და დაეპირდი, რომ ერთი დღის შემდეგ მასთან მივიდოდი და ერთად წავიდოდით მის საღამოზე პოლიტექნიკურ მუზეუმში.

დანიშნულ დროს მივედი მაიაკოვსკისთან, ლუბიანკაზე. აქ ის მარტო ცხოვრობდა, მის მშობლებს ტაგანკაზე ჰქონდათ ბინა. ოთახი დიდი არ იყო და უბრალოდ იყო მოწყობილი. პირველი შეხედვიდანვე იგრძნობდით, რომ „ურთხმელზე მომუშავენი შინ აეყვს არ უგზავნიდნენ“. მაგრამ ოთახი მაინც სასიამოვნო შთაბეჭდილებას გოვებდა, – ჰქონდა ბუხარი, იდგა საწერი მაგიდა, კედელზე ნოხი ეკიდა. არცერთი ფოტოსურათი არ იყო. ტახტის გვერდით პატარა მაგიდაზე პუშკინის გომი იღო.

– ყველას გული მოსდის ჩემზე, რომ იამბიკოთი არ ვწერ ლექსებს, მაგრამ პუშკინის ლექსი თუ არ წაიკითხე, ისე ვიძინებ – ეს ჩემი საყვარელი წიგნია, – მითხრა მაიაკოვსკიმ.

ეთხოვე რომელიმე ადრეული თავისი ლექსი წაეკითხა. წამიკითხა ნაწყევტი პოემიდან „ფლიტა-ხერხემალი“.

Все чаще думаю,
Не поставить ли лучше
Точку пули в своем конце.

Сегодня я
На всякий случай,
Даю прощальный концерт.

მაიაკოესკი მოწყენილი იყო და საღამომე წასულა არ უნდოდა. პოლიტექნიკური მუშეუმის შესასულელთან უამრავი ხალხი იყო, მათ დარბაზში შესულა ეერ მოახერხეს. მაიაკოესკი გამზიარულა. უზარმაზარი აუდიტორია ხალხით იყო გაჭედილი.

ტრიბუნაზე პოეტი, როგორც ყოველთვის, გარდაისახა. ენებიანი, მრისხანე, ყველას ატყეფრებდა მოსწრებული პასუხით და ყველაფერს, რასაც იტყოდა, მწეავე პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდა.

საღამომ ძალიან ცოცხლად ჩაიარა. კარგად მახსოვს იმ საღამოს პროგრამა. მაიაკოესკიმ დაიწყო მოხსენებით „როგორ კეთდება ლექსი“, შემდეგ წაიკითხა „საუბარი ფინისაპეტკოტთან პოეზიაზე“, „სერგეი ესენინს“, „ტროიკები“ „მღეებსა და შექურაზე“. ყოველი ლექსის შემდეგ აპოლოდისმენგები დიდხანს არ წყდებოდა. არანაკლებად განსაცუფრებული იყო მაიაკოესკი, როცა შეკითხვებს პასუხობდა. შევნიშნე, რომ მოგჯერ პირდაპირ კი არ პასუხობდა, არამედ იმის მიხედვით, თუ როგორი იყო შეკითხვის სტილი. შეკითხვის ხასიათის მიხედვით მაიაკოესკი უცხად მიხვდებოდა ხოლმე, თუ რა აზროვნების უნდა ყოფილიყო შემკითხველი და ამის მიხედვით ლესავდა თავის მახვილს.

ერთ ბარათს შეატყო, რომ მისი ავტორი გეპარიანი ფილისტერი უნდა ყოფილიყო. მაიაკოესკიმ შეკითხვა წაიკითხა:

– „ცხოვრების ღერძი – ეს ყვაილობაა გრძნობათა. მე დარწმუნებული ვარ, თქვენ უარყოფთ ამას?“.

– ჰეი, მოქალაქე!“ – დაიგუვნა თავისი ბანით, – ეივანი თქენი შეკითხვა! – გიპასუხებთ: «Кудреватые мудрейки! Ась?» დარბაზიდან რაღაც ბურტყუნი გაისმა. – «Кудреватые мудрейки! Дась?». ეიღაც კიდეე აბურტყუნდა.

– უფრო გაბედულად, რას იმალეხით! – მიაძახა მაიაკოესკიმ, – ააყვაილეთ თქენი გრძნობები!

ის, ეისაც პოეტი მიმართავდა, უკეე ხმაგაკმენდილი იჯდა, სამაგიეროდ მთელი დარბაზი ხარხარებდა. შეკითხვის ავტორი ეერ ელირსა იმის გაგებას, უარყოფდა თუ არა პოეტი „გრძნობათა ყვაილობას“.

ერთხელ ჰემკინომ წამიყვანა, ბრიკის აგარაკზე. უქმე დღე არ იყო. არ ეელოდით, იმდენი ხალხი მოგროვდა. მაიაკოესკიმ რამდენიმე კაიი განგვაშარტოვა, მათ შორის არესტანოვი, პოეტი ასევეი და მე. ჩვენ აღარ მოგემორებია, მაგრამ მოღუშული იყო. მოწყენილობა ემზნეოდა.

– მიწდოდა ეს დღე მხოლოდ თქვენთან გამეტარებინა, აქ კი ამდენი ვინმე მოგროვდა. თავი მომაბერგეს, ამათ ეერსად დაეემალე.

როცა განმარტოებულებს მოგვაგნეს, მაიაკოესკიმ კიდეე უფრო მოიწყინა. ხეივანში ძალი დანახა, დიდთავა ინგლისური ბოლდოგი. გააჩერა და თამაში დაუწყო. ეუყურებდი და შიში მიჰყოფდა. მეგობრები ურჩევენდნენ ძაღლისათვის თავი

დაწებებინა, რადგან გრძნობდნენ, რომ რაღაც გაბოროტებით ეთამაშებოდა იმ სამი სხოველს: ხელს პირში უღებდა. გააფრთხილეს, ბულდოგმა სამიში კბენა იცისო.
– მეც ეტ მინდა! – გაბრაშებით უპასუხა მაიაკოვსკიმ.

მოგვიანებით მაიაკოვსკის 1928 წელს, ბერლინში შევხვდი, სადაც „ყოცხალ ლემს“ ვიღებდით.

სალამოს სასტუმროში ვზივარ მეგობარ მსახიობებს შორის. უეცრად ღერეუნიდან რუსული ლაპარაკი მესმის:

– სად არის ეს ნატაშა ვაჩნაძე? მაჩვენებთ თუ არა ნატაშა ვაჩნაძეს?! – იმავე წუთს კარი გაიღო, ოთახში ვლადიმერ მაიაკოვსკი შემოვიდა და მისთვის ჩვეული ხალისით მეგობრულად შემომბახა:

– რა დროს სასტუმროში ჯდომავა! – დამგაცა ხელი და ქალაქში გავედით.

რამდენიმე წუთის შემდეგ ჩვენ უკვე ბერლინის ქუჩებში დავდიოდით. მაიაკოვსკის განიერფარფლებიანი ქელი ეხურა და შავი პალტო ეცვა. უზარმაზარი და რაღაც დიადი შესახედავი, ის თავი ებურად ღამაში იყო.

– ახლა სად წაივით, რა გაჩვენო? – შეჩერდა წუთით. – მიუზიკ-პოლი? სისაბაგლეა. თავი მომაბერა ქალის მიშველმა ფეხებმა.

საქილაურ კინოში წამოყვანა, სადაც ჩარლი ჩაპლინის და ბასტერ კიტონის აღრეულ ფილმებს აჩვენებდნენ. უტერდა და ბავშვითი იყინოდა. რამდენიმე პატარა ფილმი ენახეთ. მალე მოწყვნილობა შევაჩინე.

– ესეც მოსაბერებელია! – ჩაიქნია ხელი. – სადმე სხვაგან წაივით.

ძველებურ ბავარიულ ლუდხანაში წამოყვანა.

მეგონა მორეულ წარსულში აღმოჩენდი, როცა გამგეარტულ თაღსა და სევეტებს შეეყურებდი. ლუდხანაში მაგიდის მაგიერობას დიდი კასრი სწევდა, ლუდი რკინით შემოსაღებული ხის დიდი ციხებით მოქონდათ, ხოლო ძველი წითელი ლენო – გოლჩით. სასმელს აგანდნენ უზარმაზარ „სოსისებს“, რომელიც ერბოში ცურავდა.

– შეიძლება ამ ქალაქში სამი წელიწადი გეცხოვრათ და აქ არც კი შემოგეხედათ, – კმაყოფილებით ამბობდა მაიაკოვსკი, – აი, ესეც ძველი ბერლინი! – შემდეგ მთხოვა საჩუქრების ყიდვაში დავხმარებოდი. – ნახევარ მოსკოვს უნდა წაუღოო რამე, – ხუმრობდა. ბერლინში საჩუქრების საქილაური მაღაზია მეგულებოდა და მისი თხოვნის შესრულება ძნელ საქმედ არ მიმჩნდა, მაგრამ მაიაკოვსკის უნდოდა თითოეულისთვის ისეთი რამ შეერჩია, რაც მათ ხასიათს უფრო ეხამებოდა.

– ერთ ქალს რაიმე მხიარული უნდა მიეუგანო. – მითხრა მაიაკოვსკიმ, – ფილირგის მოყვარულია. რაც შეეხება მეორე ქალს, სერიოზულად უნდა დაეფიქრდე, თუ რა წაუღო, ვინაიდან ის ქალი გათხოვილია და თანაც – კავკასიელი. იმ ნივთების მიხედვით, რომელსაც მაიაკოვსკი ირჩევდა, შემეძლო ნათლად წარმომედგინა ხასიათი ადამიანისა, ვისთვისაც ისინი იყო განკუთვნილი.

იმ საღამოს მოსკოვში ბრუნდებოდა. გამთხოვებისას მითხრა:

– მომგერდა პარიზი, ეს ბერლინიც... სული მეხუთება... მოსკოვში, მოსკოვში, ჩქარა!

1930 წელი. მოსკოვი.

ცივი, მოღუშული დღე იყო.

შემთხვევით გავიგე, რომ იმ დღეს მწერალთა კლუბში მაიაკოვსკის ლიტერატურული მოღვაწეობის 25 წლის აღსანიშნავად საიუბილეო საღამო იმართებოდა. საკვირველი იყო, არსად არაფერი დაწერილა ამის შესახებ.

კლუბის ოთხ ოთახში გამოფენილი იყო მასალები მაიაკოვსკის შემოქმედების შესახებ, აგრეთვე პოეტის მხატვრობა. გამოფენა დაუღვერად იყო მოწყობილი, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მაიაკოვსკი საკმაოდ კარგად იყო წარმოდგენილი, როგორც პოეტი – რეუოლუციის გრიბი, როგორც მხატვარი და ავტიკატორი. გამოფენაზე ვნახე ჩემთვის კარგად ცნობილი „ПОСТА“-ს პლაკატები¹. პირველად აქ გავიგე, რომ ამ პლაკატებისათვის ნახატები მაიაკოვსკიმ შეასრულა. გამოფენიანთ მისი წიგნებიც. მაგრამ ისიც შევნიშნე, რომ ყველაფერი ნაუცბათევად შეეგროვებინათ. მგრუნელი ხელი აკლდა ამ გამოფენას.

ყურადღება მივაქციე იმ გარემოებასაც, რომ ძალიან ცოტა ხალხი იყო. ახლობელი მეგობრებიც კი არ ჩანდნენ.

დიწყო საღამო. ვიღაც ახალგაზრდად ითხოვა სიტყვა. ილაპარაკა, როგორც შეუძლო, მაიაკოვსკის შემოქმედების მნიშვნელობაზე.

მეტი არაეინ და არაფერი!

– რა ექნათ, ამხანაგებო! – მიმართა მაიაკოვსკიმ დარბაზში მყოფთ, – როგორც ხედავთ, არც ისეთი დღეა, რომ თავი შეგაწყინოთ ლამაზი სიტყვებით. ერთადერთი, რაც ახლა შემიძლია გაეკეთო, წაგიკითხოთ ჩემი ახალი პოემა „მიუღი ხმით“.

არა მგონია შეუძლო რაიმე შედარებითად გამოეცემა მისი შთაბეჭდილება, რომელსაც მისი კითხვა ახლენდა. ბევრჯერ მომისმენია მისი წაკითხული ლექსი, მაგრამ იმ საღამოს ის განსაკუთრებული იყო. ყოველი სიტყვა გრძელყოფით სცემდა.

მას შემდეგ ოცი წელი გავიდა, ჩემს მეხსიერებაში კი ისევ ცოცხლად ისმის სიტყვები:

მე ვარ მშენებელი

და მეთულები,

გამოწვეული ჯანყის მიერ,

წაყვლი ჟრონტზე

ჭირვეულ ქალის – პოეზიის

მამულებიდან.²

დარბაზი სანახევროდ ცარიელი იყო. ჯგუფებად და ცალ-ცალკე ისხდნენ ახალგაზრდები და შემთხვევითი ადამიანები.

---

1. რუსეთის სატელეგრაფო სააგენტოს (ПОСТА – Российское телеграфное агентство) სატირული პლაკატების სერია «ОКНА ПОСТА», რომელიც შექმნა 1919-1921 წლებში.

2. ამ და შემდგომ მიყვანილი მაიაკოვსკის ყველა ლექსის თარგმანი ეკუთვნის ვალერიან გაფრინდამიელს.

მე აგიტპროპი
პირში მეფულობა.
მეუ უნდა ეთხზავე
თქვენზე რომანსებს, –
უფრო კარგია
და სასარგებლო,
მაგრამ მე ჩემს თავს
თვით ეადუმებდი,
მე შეხს ვაჭერდი
ყელზე სიმღერას.

დარბაზში არ არის კირსანოვი, არ არის ასევე, კრუჩონიხი კი არ ჩანს.
საღლა უკან, მარტო მის ოსიპ ბრიკი. მაიაკოვსკი განაგრძობს:

უსმინე.
ამხანაგო შთამომავლობაე,
აგიტატორს,
მქუხარე ბელადს.
მე მოჩუხჩუხე პოეზიას
სწრაფ დაეადუმებ,
გადაეაბიჯებ
ლირიკულ გომებს
და ცოცხლებს გეტყვით,
როგორც ცოცხალი.

იმ საღამოს, შიშს გერიდნენ ეს სიტყვები, რომლითაც მან თითქმის ცარიელ
დარბაზს მიმართა.

გადასცილდება ჩემი ლექსი
საუკუნეებს,
მთაერობებს, მგოსნებს.

მიმოვიხედე და საკუთარი ფიქრებისაგან შევემინდი. ეს საღამო რაღაცით პა-
ნაშვილს უფრო გაედა, ვიდრე საზეიმო საღამოს. თითქოს სიკვდილის წინათგ-
რძნობა დაუფლობოდა პოეტს, მიმძიმდა მისი მოსმენა. კითხვა დამთავრდა თუ
არა, იმაე წუთში აჩქარებული ნაბიჯით გავიდა დარბაზიდან.

მაშინ მეუ წამოვდექი.

მეორე ოთახში ვიპოვე, მაგიდასთან ჩამომჯდარიყო.

– ჯანდაბას ყველაფერი! – გაბრაზებით ჩაიქნია ხელი. – რამდენსაც არ უნდა
ეცალოს „რაპი“³, მე მაინც ვიქნები და ეიმუშავებ!

შემდეგ, როცა გამოვიდა პარტიის 1932 წლის 23 აპრილის დადგენილება „რაპის“ ლიკვიდაციის შესახებ, ყველაფერი ნათელი გახდა. თურმე „რაპის“ ხელმძღვანელობა შეეცადა ჩაეშალა მაიაკოვსკის საღამო და ორგანიზაციული ზომებიც მიეღო, რომ საღამოს მისი ახლობელი მეგობარი მწერლებიც არ დასწრებოდნენ.

1930 წლის 13 აპრილს მე და შენგელაია მაიაკოვსკის შეეხდით გიერის ბულვარზე – გერცენის სახლის ბაღში. „რაპი“ კიდეც არ ასვენებდა და ამაზრცელებით ჩიოდა, დაურიდებლად აგინებდა. განა შემეძლო, თუნდაც წუთით, წარმომედგინა, რომ მეორე დღეს მას ცოცხალს ევლარ ვენახავი?

მაიაკოვსკი და სიკედილი?... ეს რადაც შეუსაბამობაა...

14 აპრილს რადაც საქმეზე სახლიდან გავედი. სასტუმროში დაბრუნებულს ოთახში დამხედნენ: რეჟისორი ალექსანდრე ლოვენკო, მსახიობი იულია სოლნეკევა და ნიკოლოზ შენგელაია. გამაკვირვა მათმა იერმა. მხოლოდ მწუხარება კი არა, საშინელი თაგმარდაცემა ამოვიკითხე მათ სახეებზე, რაც, თურმე, გამოწვეული იყო მაიაკოვსკის მოულოდნელი სიკედილით.

ორი თუ სამი საათის გარდაცული იყო, როცა მის ბინაზე მივედი, არ შეგვიშვეს ოთახში, სადაც ესვენა.

ოთახიდან ვიდაც თეთრხალათიანი გამოვიდა.

გადაფარებული ლანგარით რადაც გამოიგანა.

ეს იყო მაიაკოვსკის გინი... სუნთქვაშეკრულნი შევედით მაიაკოვსკის ოთახში.

ის იწვა დაბალ გახსტზე, თეთრ ხალათში. თავი ბალიშზე ესვენა. უმარმამარი მხრები გახტს ფარავდნენ. გახტის სიგრძეზე ფეხები არ ეტეოდა. საბანი ეხურა, თითქო სძინავდა. დაეყრებოდა მის სახეს, მის უმარმამარ ტანს და ვერ ეურიგდებოდი იმ აზრს, რომ ის აღარ იყო.

მაიაკოვსკის ნეშტი მწერალთა კავშირის კლუბში გადასაცენეს. სასახლე მისი ნეშტით იღდა იმ დარბაზის შუა ადგილას, სადაც სულ ცოტა ხნის წინ კითხულობდა პოემას „მთელი ხმით“. კარებთან მივედი. ვუცქერდი მას და ამაოდ ვედილობდი მიემხდარიყო თუ როგორ მოხდა, რომ სიკედილი დაეუფლა ასეთ ძლიერ ადამიანს.

საშინელია იმის წარმოდგენა, რომ ასე დამთავრდა საბჭოთა ეპოქის უნიჭიერესი პოეტის, არაჩეულებრივი გაქანებისა და ძლიერი ადამიანის, საუკეთესო პოეტი-მოქალაქის ცხოვრება. მისი პოეზია, გრძნობები, ბუნება – უსასრულო, უმარმამარი მასშტაბისა იყო.

ისმოდა სამგლოვიარო მელოდია, ყურებში გამუდმებით მეორდებოდა სიტყვები:

გადასცილდება ჩემი ლექსი

საუკუნეებს,

მთავრობებს, მგოსნებს.

---

3. პროლეტარულ მწერალთა რუსეთის ასოციაცია (Российская ассоциация пролетарских писателей, РАПП), ბოლშევიკური რევოლუციის შემდგომი ლიტერატურულ გაერთიანება.

ცხოვრების სკოლა

1928 წელს ბერლინს გაემგზავრე კინოჯგუფთან ერთად, რომელიც ფილმ „ყოცხალი ლემის“ გადაღებაში მონაწილეობდა. ამ ფილმს სტუდია „მეკრაბპომ-რუსი“¹ გერმანულ სტუდია „პრომეთეუსთან“ ერთად იღებდა. ჯგუფში შედიოდნენ რეჟისორი გრიგორი ოცეპი, ოპერატორი ანატოლი გოლოვინია, მხატვარი სერგეი კობლოვსკი და ესეეოლოდ პუდოკინი – ავტორი შესანიშნავი ფილმებისა „დედა“ (გორკის რომანის მიხედვით) და „ჩინგისხანის მთამორბევი“. ფილმში „ყოცხალი ლემი“ ის შედია პროტასოვის როლს თამაშობდა. ბუნდოვანი ვიყავი, რომ ვმუშაობდი რუსული კინოხელოვნების ერთ-ერთ უუძმდეგელთან.

პუდოკინი იყო დიდი ტალანტის ადამიანი, რომელსაც ხელოვნებისა და ცხოვრების ყველა მოვლენის განსაკუთრებით მახვილი ალქმა ჰქონდა. მას თავისი როლი გატაცებით უყვარდა. გადაღების დროს ალექსებდა ისიც კი, რასაც მის როლთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა. ამავე დროს იგი თავისი რჩევებით ესმარებოდა რეჟისორსა და ყველა მსახიობს.

კინოსტუდია „მეკრაბპომ-რუსმა“ პუდოკინს პროტასოვის როლი იმ განზრახვით მისცა, რომ ეს საშუალო მისთვის ერთგვარი დასვენება ყოფილიყო, მაგრამ მუშაობამ ისე ჩაითრია, რომ პუდოკინი იღებოდა და ნერვულობდა. საინტერესო იყო თვალყური გედევნებინა პუდოკინი-მსახიობისათვის,

„ყოცხალი ლემი“, 1929
(ესეეოლოდ პუდოკინთან
ერთად)

---

1. პირველი რუსულ-გერმანული ერთობლივი საწარმო, რომელიც აერთიანებდა სტუდია „მეკრაბპომფილს“ (თავდაპირველად – „მეკრაბპომ-რუს“) და მის გერმანულ განყოფილებას – სტუდია Prometheus-ს. შეიქმნა 1922 წელს როგორც ორგანიზაცია „მუშათა სარტაპორისო დახმარების“ (Международная помощь рабочим) კინემატოგრაფიულ ორგანო. მისმა საქმიანობამ მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა კინემატოგრაფიის ისტორიაში. ეს უნიკალური ინტერნაციონალური ექსპერიმენტი დასრულდა 1936 წელს. პიგელისა და სტალინის რეჟიმების პირობებში.

რომელსაც ხელმძღვანელობდა პულოკინი-რევისორი. მაშინ პულოკინი ავტიორული ოსტატობის მწვერვალზე იყო და თავის პროფესიულ ტექნიკას აბსოლუტურად ფლობდა. მაგრამ მოგჯერ იგი უარს ამბობდა გადაღებაზე, თუ რაიმე მიზეზით ვერ შეძლებდა გამსჭვალულიყო განწყობილებით, რომელსაც გადაღება მოითხოვდა. თუ რაიმე გააბრაზებდა ან თავისი თავით უკმაყოფილო იყო, მუშაობას გოვებდა და დეკორაციის უკან გარბოდა. იქიდან კი ყოველთვის დამშვიდებული და კმაყოფილი გამოდიოდა. დიდხანს ვერ ეხედებოდი. დეკორაციის იქით რა ხდებოდა, მერე გაეიგეთ მისგან: პულოკინი თავის თავს ტყუასავდა და ამით გულს რომ მოიჯერებდა, სამუშაოსთვის საჭირო სულიერ წონასწორობას დაიბრუნებდა.

ფილმის გადაღების შემდეგ შემოგვითავაზეს გერმანია დაგვეთვალიერებინა, მაგრამ როცა უცხოეთში ხარ, სამშობლო განსაკუთრებით გენატრება. მე უარი ვთქვი მოგზაურობაზე და მოსკოვს დაებრუნდი. არაფერი იმავალს, ეცხოეთი ნამყოფი მინ რომ ბრუნდები და კელავ ფეხს დგამ მშობლიურ მიწაზე, სადაც შენი ოჯახი გელოდება.

„ყოცხალი ლემის“ გადაღები
რეჟო. 1928-1929.

შემდგომმა სამუშაომ კიევეში გადამისროლა. უკრაინის კინოფაბრიკაში. ეპონაწილეობდი ფილმში: „გარეუბნის კუარტალები“. რომელსაც რეჟისორი გრიჩერი ღვამდა. ფილმი არ გამოდგა, მაგრამ მაინც მაღლობით ვიგონებ ამ მუშაობას, რადგან მან საშუალება მომცა უკრაინაში მეცხოვრა.

კიევეში სასტუმრო „პალასის“ შეექცევი საართულზე ეცხოვრობდი. 1930 წელს კიევის კინოსტუდიის მენიჯის მშენებლობა მთავრდებოდა. წარმოებდა მოწესრიგების პროექსი იყო.

ლაბაზია ქალაქი კიევი მდინარე დნეპრით, რომელიც თავის საუცხოო ნაპირების გასწვრივ მელიდურად მოედინება. ქალაქი მწვანეშია ჩაფლული, ბაღები, მშენიერი ფართო ქუჩები, სივრცე და თავისუფლება...

მიყვარდა საღამოობით კრემჩაგიკის განიერ პროსპექტზე გასეირნება.

ფილმის გადაღებები ბრკოლდებოდა. ამ დროს ჩემთან დედაჩემი ჩამოვიდა და ჩემი ხუთი წლის ეაკი თესვიში ჩამომიყვანა. მუშაობიდან თავისუფალ დროს ბორნით გადავდიოდი ხოლმე დნეპრის გაღმა, სადაც მშენიერი პლაჟი იყო. იქ მშვეზე ვთბებოდი ან ვბანაობდი.

ენობისმოყვარეობა ჩემ მიმართ დიდი იყო და ხშირად გარს იმღენი ხალხი შემომესვეოდა ხოლმე, რომ პლაჟზე დარჩენა შეუძლებელი ხდებოდა. ბავშვსაც ეშინოდა, გირილს მორთავდა და გვეხევეწებოდა. პლაჟიდან წავსულიყავით.

ესვეოლოდ პელოკინიან
გრიად, 1928.

ერთხელ ხალხი ისე შემოგვეხვია, რომ საბანაო სამოსის გამოცელაჲ ვერ მოვასწარი. სამუელად მილიციელები მოვიდნენ, ისინი უსტვენდნენ და სთხოვდნენ ხალხს. მოგეშორებოდნენ, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ. მაშინ ერთი მილიციელი ჩემთან მოვიდა და მომმართა: – ამხანაგო ნატა! ნება მიბოძეთ მეორე ნაპირზე გადაგიყვანთ.

დავთანხმდი. რადგან ბაეში უკუე გიროდა, და მილიციელთა დიდ ნაეში ჩავსხელით. რომელმაც მშვიდობიანად გადაგიყვანა მეორე ნაპირზე. დაუსრულებლად მეკითხებოდნენ თუ როგორ ვმუშაობ, რომელი ჩემი ფილმი უფრო მიყვარს. რას ეუიქრობ „ჯაემნოსანი „პოგიომკინის“ შესახებ, როგორი ხასიათი აქეს იემენშტეინის და ა. შ.

უკრაინაში გავიყვანი კინორეჟისორი ალექსანდრე დოვეჟენკო და ახალგაზრდა პოეტი მიკოლა ბაეანი – მეოცნებე. უბრალო ადამიანი, რომელმაც ეს თვისება დღემდე შეინარჩუნა.

დოვეჟენკო მაშინ შემდგომში კინოს კლასიკად მიჩნეულ ფილმს – „მიწას“ დაგმადა. ჩვენ ერთი სასტუმროში ვცხოვრობდით და ხშირად ესაუბრობდით ხელეწიერებზე. მასსოეს მისი ერთი ჩვეულება: ფეხმორთხმული ჯდომა უყვარდა.

უდიდეს მხატვარს. დაუშრეტელი შემოქმედებითი პოტენციის ადამიანს ყოველთვის აუჩქებდა თავისი მუშაობა და განზრახვები. თავის თავს დაუნდობლად აკრიტიკებდა და ყველა მეგობარს ეკითხებოდა, დამაჯერებლად მიაჩნდათ თუ არა, რის გაკეთებასაც აპირებდა.

„ცოცხალი ლეში“, 1929.

სანამ მე უკრაინაში ეცხოვრობდი და ემუშაობდი, შენგელაია ბაქოში „26 კომისარს“ იღებდა. ჩემი და კოლიას ცხოვრება უმთავრესად მუშაობაში გადიოდა. მუშაობის გარეშე არსებობა ვერ წარმოგედგინა. მაგრამ მაშინ ჩვენი ერთად მუშაობა არ ხერხდებოდა. სამ-ოთხ თვეს. ზოგჯერ მეტ ხანსაც. ცალ-ცალკე ეცხოვრობდით. და როდესაც განშორება უკვე აუტანელი ხდებოდა, ყოველგვარ დაბრკოლებას გადაელახავდით, რათა, თუგინდ მოკლე ხნით, ერთმანეთს შეეხედროდით. კიევი-ბაქო, მოსკოვი-ბაქო, იალტა-თბილისი – ასეთი იყო ჩვენი ჩვეულებრივი რეისები, რაც გრძალად და დამამძიმებლად არასოდეს გვეჩვენებოდა. ღეჟემას რომ მივიღებდი, შენგელაია ავად არისო, ღაჩოქებული ვეშუღარებოდი რეჟისორს შევულებოდა მოეცა, არაფრად მიმაჩნდა ოთხი დღის მანძილზე ბაქოსაქენ გამგზავრება შესამე კლასის ეავონით, ოღონდ კოლია მენახა, რომელსაც ავად გახდომა არუ კი უფიქრია.

ეს შეხვედრა წამივით ჩაიქროლებოდა. მაგრამ მასთან დაკავშირებული განცდა, თითქოს მთელ საუკუნეს მეყოფოდა. ოთხი დღის გზა ბაქომდე წარმოუდგენლად გრძელდებოდა. თითქოს დასასრული არ უჩანდა. სულ ხელში მეჭირა მატარებელი მოძრაობის განრიგი და მუდამ მატარებლის მისვლის დროს ეანგარიშობდი. მატარებელი კი იგვიანებდა. უკანასკნელ დღე-ღამეს მოთმინება აღარ მყოფნიდა – არუ ჭამა, არუ ძილი აღარ შემეძლო. აქსგაჟა-ჟეგროესკიდან და გროზნოდან იწყებოდა გაუთავებელი უდაბური, მოსაწყენი, ერთფეროვანი ადგილები. ბოლოს, მატარებელი ბალაჯარას უახლოვდებოდა. ეს იყო უკანასკნელი სადგური ბაქომ-

ფილმის აფიშა.
-ყოყხალი ლემი-.

დე, რა სასურველი და საყვარელი იყო ჩემთვის ეს სადგური ბალაჯარა, როცა ბაქოს მიმართულებით მივემგზავრებოდი! კიდეც ოცი წუთი უნდა მომეთმინა და, ბალაჯარიდან გასული მაგარეხელი ბაქოს სადგურს მიუახლოვდებოდა. ვაგონის საფეხურზე ვიდექი, გვერდით რკინიგზის გამურული შენობები ჩამოქროლვებდნენ, შორს ყვითელი ქეიშისა და თეთრი ცის ფონზე გამოჩნდებოდა ნავთობის კოშკურები, და უკვე ნავთის სუნი იდგა. ეს სუნი ყოველგვარ სურნელებზე უფრო მსიამოვნებდა, ბაქოს პეიზაჟი მახარებდა, როგორც მშობლიური და საყვარელი. მსურდა საფეხურიდან ჩამოემხტარიყაყი და მაგარეხლისათვის გამესწრო. მაგარეხელი კი ამ ადგილას, თითქმის გულის მოსაკლავად, ძლიერს მიჩოჩავდა, სრულიად არ ჩქარობდა. აი, ბოლოს, ასახვევი, გზის განშტოებაში შეჭრილი ორთქლმავლის დემო და მაგარეხელი ბაქანს უახლოვდება. ვაგონის უკანასკნელ საფეხურზე ერთი ფეხით ვდგავარ, მეორე ფეხი უკვე ჩამოშვებული მაქვს და აი, ვხვები ჯერ კიდეც ბაქნის დასაწყისში, მთლად სვლაშენელებულ მაგარეხელს რომ გავესწრო და თითქმის გულწასულმა მივირბინე საყვარელ ადამიანთან, რომლის სილუეტს ჯერ კიდეც ერთი კილომეტრის მანძილიდან ვხედავდი.

მხოლოდ ერთი დღის დარჩენის უფლება მქონდა და რამდენიმე რამ უნდა გვეთქვა ერთმანეთისთვის, – გველაპარაკა ჩვენს საერთო საქმეებსა და გვეგმებზე, დაგროვილი ტყვები გაგვემზარებინა. და, როგორც ყოველთვის ხდება, წინასწარ მოფიქრებული და მომზადებული უცბად სადღაც გაქრებოდა, ყველაფერი დიდი ხნის ნანატრი შეხვედრის სიხარულში ჩაინთქმებოდა. გვიხდებოდა ერთი დღის გადაცილება, მოპარვა, რათა ოდნავ მაინც თავი მოგვეყარა ფიქრებისათვის და უფრო დამშვიდებულად გვესაუბრა იმაზე, რაც გვაწუხებდა, გვახსარებდა და გვაბლევებდა.

ნიკოლოზ შენგელაიას წინაშე მეტად დიდი და საპასუხისმგებლო ამოცანა იდგა – იგი „26 კომისარს“ იღებდა. მისი ოთახი ბიბლიოთეკის ფილიალად გადაქცეულიყო. ლურჯი და წითელი ფანქრით გაკეთებული მენიშვნებით აჭრელებული უამრავი წიგნი, ფოტოსურათები, პერიოდიკა – ყველაფერ ამისთვის უნდა გადამხეხა, ყველაფერში გაერკვეულიყაყი და ჩემი შთაბეჭდილება გამომოეთქვა.

ავგომანქანით ყველა იმ ადგილს დაევილიდით, სადაც მას ფილმის გადაღება მქონდა განზრახული. ქალაქის მიდამოებს ვათვალიერებდით, სილაში ვეფლობოდით, ნავთობის კოშკურებზე ავიდიოდით, ნავთისახელ ქარხნებს ვენახლობდით. ერთად ვამოწმებდით სასინჯად გადაღებულ ფოტოსურათებს. კოლიას შევიძლო მთელი დღე-ღამე ელაპარაკა სამუშაოზე, საათის ისრები კი დაუნდობლად გარბოდნენ, განშორების წუთებს გვიახლოვებდნენ. სიუჟეტები და რეალური შემთხვევები, ცოცხალი ადამიანები და სახეები – ყველაფერი ეს ერთიმეორეს მისდევდა, დროის მოკლე მონაკვეთში ფანტასტიკურად თავსდებოდა. ასე მხოლოდ სიმშპრში ხდება, როცა ერთ წამში შეიძლება მთელი ცხოვრება დაგესიმშპროს.

აი, უკვე მეორე დღე-ღამე იწურება. ბაქოს სანაპიროზე ადამიანი არ ჰაჭანებს.

ზღვიდან ოდნავი სივრცითი წამოვიდა და იელისის ღამის ცხელი უძრავი პაერი ოდნავ შეირხა. თენდება. ბაქოს ცა მოთეთრო ხდება. ალიონის ბინდში სახლების ქვები და თეთრი ქვაფენილი ისევ თბილია, ღამითაც ვერ გაგრილებულა. ბრწყინავს კასპიის ზღვა, რომელიც ვერცხლის წყლის უზარმაზარ გუბეს ჰგავს.

ღილის ხუთი საათია, მთელ ამ ღამეს, როგორც წუხელ, ქალაქში დაედლიოდით, ეფიქრობდით, ერთმანეთს აზრებს ეუზიარებდით. ახლა კი გამგზავრების დრო დადგა.

ეაგზალზე ეცდილობდი კოლიას ჩემი უხალისობა არ შეენიშნა. თვითონ უეცელელად მხნე და მხიარული, განშორების ეამს წინასწარ გრძნობდა ჩვენი მომავალი შეხვედრის სიხარულს. ხელახალი მარტოობა ორიენტის ნიშნავდა ნაყოფიერი მუშაობის ახალ პერიოდს და ყველაზე მეტად ეს ახარებდა. ცხოვრების მთელი შორეული პერსპექტივა მუდამ თვალწინ ჰქონდა, ამიგომ წუთიერ განწყობილებას არ ემორჩილებოდა და არასოდეს საკუთარი სიამოვნებისათვის, ოჯახური კეთილდღეობისთვისაც კი სამუშაოს არ უღალატებდა. მისი ამრით, აღამიანის ბიოგრაფიას მისი საქმე განსაზღვრავდა.

ბაქოდან ჩვეულებრივად კიეეს და მოსკოვს მიემგზავრებოდი, და ახლა სადგური ბალაჯარა გზაზე პირეელი მხედებოდა. ეავონის ფანჯარასთან გაჩერებული, სეფდით ეაყოლებდი თეალს ნავთობის კომკურებს, რკინიგზის სახლებსა და ნიშნებს, რომლებიც მეპირად ეიყოდი. აი, უკეე მაგარებელი ბალაჯარას შორდება, მესამე ზარი გამოთხოვების ნიშანიეით ისმოდა ჩემს გულში. ბალაჯარა წარსულში მიდიოდა, ნათელ მოგონებად იქეოდა. შორს კი ახალი სასიხარულო შეხვედრის იმედი კიჲებოდა. საჭირო იყო, როგორც კოლია ამბობდა, ნებისყოფა მუშგში ჩაგეებულკა და გაორკეებული ენერგიით მუშაობას შეეღგომოდი.

1929-1930 წლებში „რაპკულმა“ თეორიებმა დიდი ზიანი მიჲყენეს ლიკერატურასაც და კინემატოგრაფიასაც. ზოგიერთი „რაპკული“ თეორეტიკოსი დაუცხრომლად ეწეოდა ე.წ. უმსახიობო, გიჲაური ფილმების პროჲაგანდას. მომრაველდა ფილმები, რომლებშიც მსახიობები არ მონაწილეობდნენ. იგონებდნენ თეორიებს იმაზე, თუ როგორც ეთამაშათ სრულყოფილად ისეთ აღამიანებს, რომლებსაც აქტიორულ პროფესიასთან არაფერი საერთო არ ჰქონდათ. მაშინ პუდოკინიცი კი ეატაკებული იყო უმსახიობო ფილმის იდეით. გიჲაეისაგან საჭირო აქტიორული ეფექტის მისაღწევად იგი სრულიად მოულოდნელ ხერხებს ეყენებდა. ასე მაგალითად, საჭიროდ მიჲჩნდა დიდი ფილმები ეალაელ შენელებული ტემპით, ამტკიცებდა, რაჲიდი ანელებს ემოციას და მისი დახმარებით შეიძლება განსაკუთრებულ ეფექტს მიეაღწიოთ. ყველა ამ თეორიამ იჲამდე მიგეეყენა, რომ პროფესიული მსახიობებისათვის სამუშაოს შოვნა ძნელი გახდა.

ჩემს წინაშე მთელი სიმწვავეით დადგა საკითხი – რა გავაკეთო? ამ დროისათვის კინოში უკვე ცხრა წელი მქონდა ნამუშევარი და თორმეტი როლი შესრულებული. შრომითი ჩეკეა ძვალ-რბილში გამიჯდა. ჩვეულებად დამჩემდა, კარგ გუნებაზე მხოლოდ მაშინ ვიყავი, როცა სამუშაო მქონდა. ასეთი ჩვეულება დღემდე შემომრჩა. შექმნილი მღვდმარეობიდან გამოსავალი რომ მეპოვა, გადაწყვიტე უნივერსიტეტში შეესულიყავი ისტორიულ, ან ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე, მაგრამ კინოსელოვნებას ერთი თვისება აქვს: თუ ერთხელ მას ეზიარე, მარცხიც რომ განიცადო, უკვე თავს ვეღარ დააღწევ. ჩემი პროფესია ძლიერ მიმიღებდა. მოსკოვს გავემგზავრე იმ განზრახვით, რომ იქ სამუშაო მეშოვნა.

შენგელაია ამ დროს ისევ ბაქოში იყო და „26 კომისიის“ გადალებას ამთავრებდა.

მოსკოვში შემთხვევით შევხვდი რეჟისორ გრიგორი კომინცეკს. მეგობრულ საუბარში ჩემი აღლულების მიზეზი გაუხიარე. კომინცეკი ჩემს მღვდმარეობაზე დაფიქრდა და მირჩია ესთერ შუბისთვის მიემართა. ცნობილი კინორეჟისორი, ელექტროფიკაციის შეფი“ ბევრი არ მიფიქრია, პირდაპირ მასთან გავემგზავრე.

ესთერ შუბი ძალიან გაკვირვებული დარჩა, რომ ნატო ვაჩნაძეს – „ეკრანის ეარსკელავს“. მასთან მუშაობა სურდა. გამოირკვა, რომ ჯგუფი მას უკვე შეესებული ჰყავდა. ხანგრძლივი საუბრის შემდეგ იგი მიხვდა, რომ საქმისაღმი სიყვარული მამოძრავებდა და ასისტენტ-პრაქტიკანტის თანამდებობაზე მიმიღო. ხელფასი საარსებოდ ძლივს მყოფნიდა.

ფილმს, რომელსაც ჩვენ ვიღებდით, უნდა ეჩვენებინა კომკავშირის მონაწილეობა ქვეყნის ელექტროფიკაციის საქმეში. დნეპროპეტროვსკის შემდეგ გავემგზავრეთ სვირმენზე, მერე გადალებას ეაწარმოებდით ძორაპესზე, სომხეთში. ლენინგრადში გადავიღეთ ქარხნები და აკადემიკოს იოფეს ექსპერიმენტული ლაბორატორია, სადაც ყლებს ატარებდნენ მაღალვოლტთან ელექტრონულ განმუხტვებზე. ეს სამუშაო იყო მორიგი საფეხური ცხოვრების სკოლისა, რომლის გაყალბ მომიხდა.

შუბის ჯგუფში რომ აღმოვჩნდი, სპეცგანსაცმელი ჩავეიცე და საქმეს გატა-

ცებით შეეუღლე, მალე ემუშაობდი არამარტო როგორც ასისტენტი, არამედ როგორც ადმინისტრატორი. ყველა დაეალებას გულმოდგინედ ეასრულებდი: დღისით ქარხნებში შრომით პროცესებს ვიღებდი. საღამოს სამსართულიანი მილის თავზე აედიოდი. გაჩირადღებული ლენინგრადის გადასაღებად. მკაცრი ყინვების დროს თექის ჩექმებში, თავშალმოხვეულნი ღია ცის ქვეშ დიდხანს ემუშაობდით. ადგილი, სადაც გადაღებას ეაწარმოებდით, ლენინგრადიდან ჩრდილოეთისაკენ თერამეტი საათის საეალი გზით იყო დაშორებული, მედეუ-ქია გორას სადგურის მახლობლად. ჩვენ წიწვიან გყვში ვეხვებოდით, სახლს ღამით ისე ათბობდნენ, რომ ადვილი შესაძლებელი იყო ძილში გაგუღულიყავი.

სამხრეთში აღზრდილს, განსაკუთრებით მაოცებდა ჩრდილოეთის გყის სი-ლამაზე ზამთარში. მისი ღრმა სიჩუმე, რომელშიც ისე რბილად ინთქმებოდა ყველა შემთხვევითი ხმა. მშვიდი სიძლიერე უზარმაზარი ფიჭვებისა და ნაძვის ხეებისა, რომელთა ტანს სამი ადამიანის ხელები ძლივს შემოწვდება. ზოგჯერ გყე სიღრმეში გამიგყვებდა. ერთხელ თხილამურებით შორს წავედი, გზა ამე-ბნა და გყის ბანაკში მხოლოდ დაღამებისას დაებრუნდი, ჩემი დაგვიანებით შე-წუხებულიყენ. ესთერ მუბმა და მთელმა ჯგუფმა ძალიან დამტყეს.

თხილად ევგონებ ძორაქეს გამგზავრებასაც. სომხეთში გვიან გაზაფხულზე მოვხვდით, როცა ეა დღისით მუქი ლურჯი ფერისაა და მზის სინათლე ისე მოკი-აფუა, როგორც სარიანის სურათებზე. ღამით კი ეა შავია და მოფენილია ეარსე-ლაეებით, რომლებიც რაღაც განსაკუთრებული ცისფერი სინათლით ციმციმებენ.

ფილის „კომკავშირი -
ვლექტროიკაის მეფი“
გადამღები ჯგუფი. ენგრში:
ნატო ეანჩაძე, ესთერ მუბი
და მონტაჟის რეჟისორი ლეე
ფილინოვი. 1932.

მახსოვს მშენებლობაზე მომუშავე ადამიანების გასაოცარი სტუმართმოყვარეობა და სიხარული, რომლითაც ყველანი შეექცეოდნენ ელექტროსადგურის ახალგაგებულ, კოსტა შენობას. უახლოეს დროში მას სინათლე უნდა მიეწოდებინა მახლობელი მთებისთვის და გაენათებინა ხეობას შეფარებული პატარა სოფლები.

ახალ სამუშაოს გულწრფელი გატაცებით მოეკიდე ხელი. იმ დაუფასებელი გამოცდილების გარდა, რაც მშენებლობების ნახვამ და ახალ ადამიანთა შორის ყოფნამ მომცა, შუბთან მუშაობამ მასწავლა ახალ პირობებთან სწრაფი შეგება და სხვადასხვა საეკიპაჟური ცოდნა და ჩვევა შემძინა.

ესთერ შუბი იყო მონტაჟის შესანიშნავი ოსტატი და საბჭოთა მონტაჟური სკოლის განსახიერება. მის ხელში მილიონობით მეგრმა ჟირმა გაიარა. ახალ ადგილას რომ მივიდოდა, პირველი ნახვისთანავე შეუცდომლად განსაზღვრავდა, რა უნდა გადაედო. მასთან მუშაობამ მიმახვედრა, რა არის სამონტაჟო ნაჭრების რიგმის შეგრძნება და შუბი მიქებდა „აღლოს“, რომელსაც გადაღებული მასალის გარჩევისა და სამონტაჟო ფურცლების შედგენის დროს ვამუშავებდით.

1933 წლის 23 აპრილს გამოქვეყნდა სკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება „ლიტერატურულ-მხატვრული ორგანიზაციების გარდაქმნის შესახებ“.¹ მალე საქართველოში დაბრუნება შემომთავაზეს. მე თბილად გამოვემშვიდობე ესთერ შუბს, რომელიანაც ჩვენი მეგობრობა გაგრძელდა.

მე თბილისის გამოვემგზავრე. იმავე დროს ჩამოვიდა ნიკოლოზ შენგელაია.

ფილმ „გარეულის კვარტალის“ გადაღებზე, კიევი, 1930.

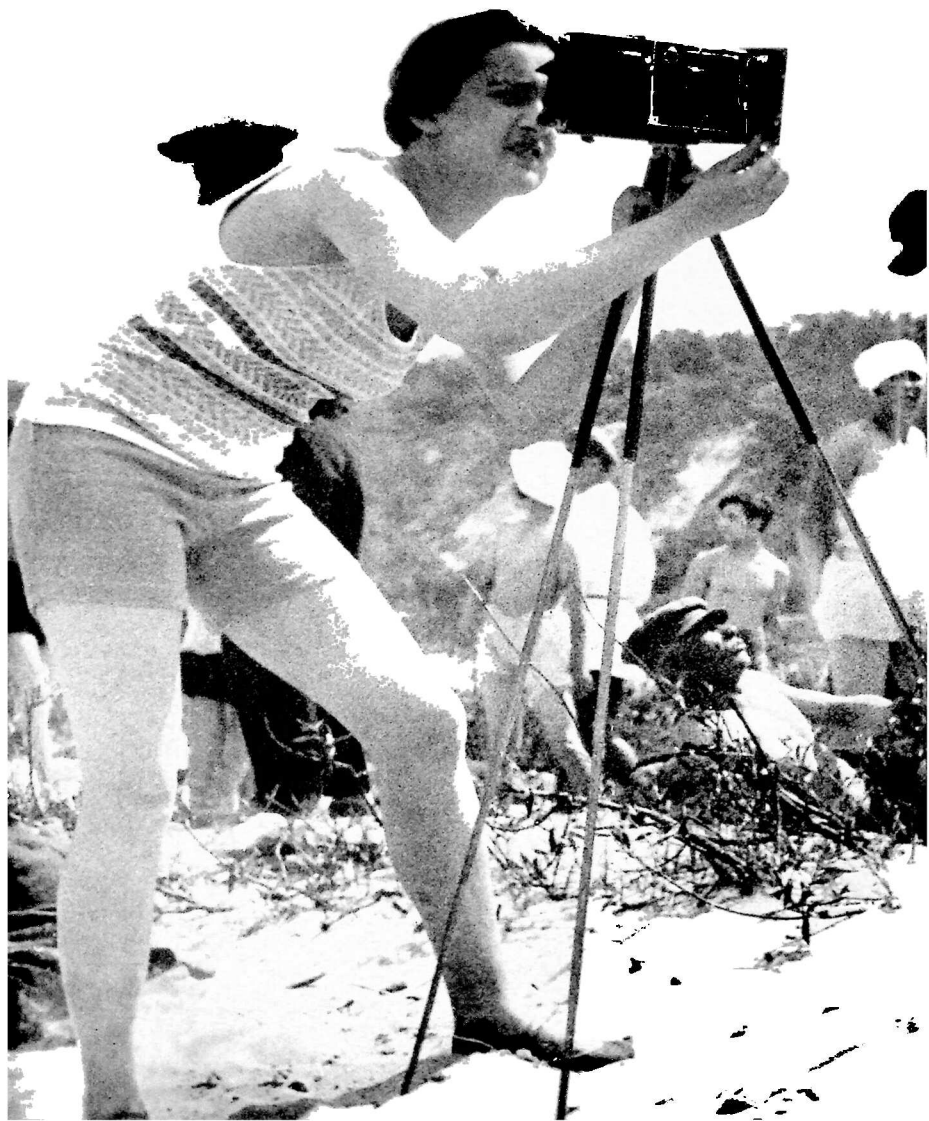
1. ამ დადგენილებით რუსეთის მთავარ სკვლიებში მოღვაწე „ნაციონალური კადრები“ „აღიღებზე“ ანუ მშობლიური რესპუბლიკების სკვლიებში უნდა დაბრუნებულიყვნენ.

ბორის ზაგორსკისთან და
გრიგორი გრიშჩუკთან ერთად
 („გარეუბნის კვარტალის“
გადაღების დროს), კიევი, 1930.

ლუდასთან და თენგიზთან
ერთად დნეპრის პლაჟზე, 1930.

ნაგი ეზნაძე, სერგეი
იპოკეზია, საიკოლო
შენგელაია, გიორგი შარტოვი,
ბაქო, 1930.

ნაგი ეზნაძე, საიკოლო
შენგელაია, გიორგი შარტოვი,
სერგეი იპოკეზია, ბაქო, 1930.

მწერალ მიქილა ბაქთაძის
ერთად, 1939.

ანატოლი კგორიუჟიანი
ერთად „რკინის ბრეგელის“
გადაღების დროს, 1930.

თინათინა ჯეიშვილი, ხელოვნების
ნაგავი კონკრეტული და თანამო
მეგობარი

თბილისი, 1931

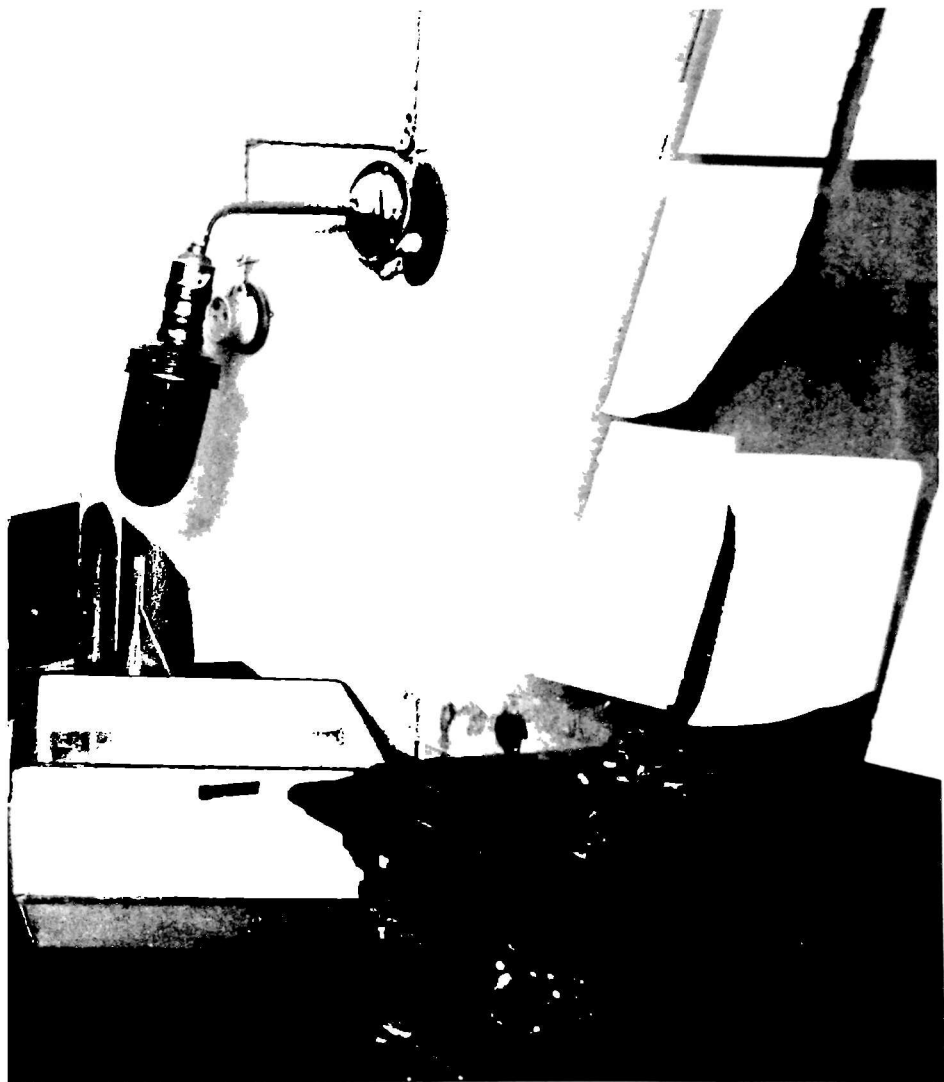
ღასვენების წესები
იალგა, 1930.

ანაგოლი კგორუფიან ერსიად
იალგა, 1930.

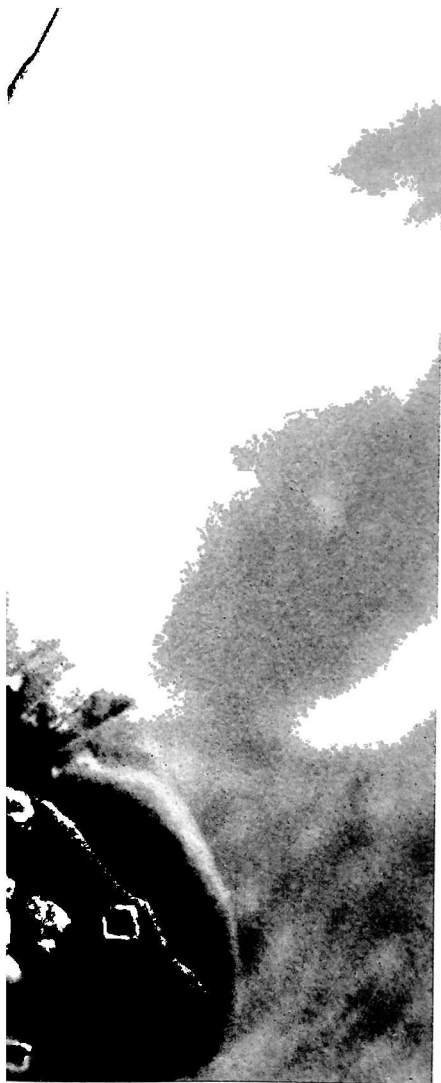

გვ. 146-147 – ესთერ ნუბის
ჟღერზე „კომკაემირი –
ელექტროფიკაციის მეფე“
მუშაობის დროს, 1932.

ელენე შენგელაიასთან და
მიხეილ აბესაძესთან
ერთად, 1933.

„ქანასი, ქედი გვარსიწეხი“,
1934.

კვლავ საქართველოში

როცა საქართველოში დაებრუნდი, რეჟისორმა სიკო დოლიძემ შემომთავაზა მეთამაშა ფილმში „უკანასკნელი ჯვაროსნები“

სიკო დოლიძე „სახკინმრეწვის“ მოწინავე რეჟისორთაგანია. რომლის ბიოგრაფია ლიტერატურული მოღვაწეობით დაიწყო. იგი წერდა კარგ ლექსებს და თანამშრომლობდა ჟურნალ-გაზეთებში. შემდეგში მან თავისი ცოდნა გამოიყენა მრავალი კარგი სცენარის დაწერისათვის. მისი ერთ-ერთი პირველი ნამუშევარია „დარიკო“, მთავარ როლს ამ ფილმში ასრულებდა მსახიობი თამარ ციციშვილი, რომელმაც ქართველი გმირი ქალის სახე შექმნა. დარიკო მისი პირველი როლი იყო. მას პარტნიორობას უწევდა სერგო ზაქარიაძე.

1933 წელს მე უკვე ორი ვაჟი მყავდა. უფროსი – თენგიზი, რომელიც პირველი ქორწინებიდან შემეძინა, 7 წლისა იყო, უმცროსი – ელდარი რამდენიმე თვისა. ოჯახი და ბავშვები არასოდეს მუშაობაში არ მამბრკოლებდნენ, პირიქით, ისინი შინაგანად მამლიძრებდნენ და ხელს მიწყობდნენ. რასაკვირველია, აქ მნიშვნელობა ჰქონდა ჩემი და კოლიას პროფესიათა ერთობას და ხასიათის ზოგიერთ თვისებებს, რომლებიც ორივეს ერთნაირი გვქონდა. ბავშვის მოლოდინის პერიოდშიც ჩვეულებრივად განვაგრძობდი მუშაობას, თუმცა ხანდახან, ასეთ მდგომარეობაში ეს საქმე საშიში იყო. კინომსახიობის სამუშაო ხშირად ფიზიკურ ძალთა დაძაბვას მოითხოვს. მიხედვითაა მონაწილეობა ბრძოლის სცენებში, სადაც საჭირო იყო სირბილი, ხტომა და ცხენზე ჯდომა. ზოგჯერ შუაგულ ჩხუბში იარაღით ჩარევა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში ეს გაძალბებები მშვიდობიანად მთავრდებოდა.

ჩემი შვილები პატარაობიდანვე მიეჩეივნენ ადგილცვალებად ცხოვრებას. გაძალბებებზე რომ მივდიოდი, ისინი ყოველთვის თან დამყავდა. ჩემი ვაჟების აღზრდაში დიდ დახმარებას მიწევდა დედაჩემი. საკუთარი შვილებისადმი სიყვარული შვილიშვილებზე გადაიტანა. დედა ჩემთან ცხოვრობდა და თავდალებით ზრუნავდა შვილიშვილებზე.

„უკანასკნელი ჯვაროსნები“,
1934 (სერგო ზაქარიაძისთან
ვრთლ).

კინომსახიობის ცხოვრება რაღაცით ჯარისკაცის ცხოვრებას მაგონებს. ადგილიდან ადგილზე განუწყვეტლივ გადასვლა შეგუების უნარსა და ამტანობას მოითხოვს. ყაზბეგიდან თრუსოს ხეობით ოცდაათი კილომეტრი უნდა გაგვევლო.

ექსპედიციასთან ერთად მეუც გავემგზაერე ყაზბეგში, იქიდან კი – თრუსოს ხეობაში. ღელა და ჩემი ორივე ეაფი თან წაეიყვანე.

ჩვენ მთის ორთულთან ურიკებში ჩავსხედით, მაგრამ გზა ისეთი გამოდგა, რომ ურიკებში ჯდომა ვერ შეეძლო. აუტანელად გვანჯღრევდა. ფიქრს თავს ვერ მოუყრიდი. სიგყვას ვერ იტყოდი. სულ იმის შიმში ვიყავი, ენა არ მომეკენიგა. ბოლოს, იძულებული გავეხდი უფროსი ვაფი შემესვია ცხენზე. რომელსაც ნიეთე-ბით დატვირთული ურიკა მიჰქონდა. მე, ღელაჩემმა და კირამ კი მთელი გზა ფეხით გავეიარეთ. რიგრიგობით ხელში აყვანილი გვეყავდა პატარა ელდარი. მზის მესუნეარებისაგან მას ლოყები დაუწითლდა და თვალები ეხუჭებოდა. მთაში მზე შეუბრალებელია – გეწეავს და იხსელიგება. ძალიან გეაწუხებდა მზე, მაგრამ მგზავრობის სიმძნელებს კაეკასიონის მშენიერი სანახაობა გვიმსუბუქებდა.

თრუსოს ხეობა ძალიან ლამაზია. მისი მკაცრი სილამაზე გსიბღავს და გიგიდავს. რაც უფრო შორს მიჰყევი ხეობას, იმდენად უფრო ეიწროვდება. მისი ფსკერი უფრო ქვიანი ხდება; ხშირად გხვდება გადმოკიდებული კლდე, რომლის ჩრდილში სიგრილით გკებები. გზაზე ბევრი მინერალური წყაროა. მათი ყინულით ცივი წყალი ისეა გაქვდნითილი გაზით, რომ დაღვეის დროს ენას გწიწკნის. მიწა ამ წყაროების გარშემო წითურ-სპილენძის ფერისაა.

ჩვენი გზა საღამომდე გაგრძელდა. ბოლოს ხეობა მოულოდნელად გაფარ-

„ქაიისკნელი
ჯეაროსინები“. 1934.

თოვდა და დაეინახეთ: რამდენიმე მთის მდინარე ერთმანეთს ერთვოდა, ორივე მხარეს, მთების კალთებზე მოჩანდა ღიდი ოსური აულები.

აულში ყველა ქოხს მიწის იატაკი პქონდა. მე ყველაზე დიდ ქოხში მოვთაესდი. ნამგზავერს უნდა დამესვენა, რაღგან მეორე დღეს გადალება იწყებოდა. ამინდი მთაში ძალიან ცეალებადია, მაგრამ აგვისტო, ჩვეულებრივ, მზიანია და თუ ერთხელ კარგი ამინდი დადგა, დიდხანს გრძელდება.

დაძაბული მუშაობა დაიწყო. გადალებას ოცდაცხრა დღე დასჭირდა. მე ხეესური ქალის როლს ვთამაშობდი. ჩემი განისამოსი თხუთმეტ კილოგრამს იწონიდა. გადალების ადგილებში მისელა გვიხლებოდა ან ფესით, უგზოობის გამო, ან ურიკებით. დილაობით მთის მდინარეები შედარებით მშეიდი და წყნარია. დღისით მთებში თოვლი დნება, წყალი მდინარეში მაგულობს. მძეინეარე ნიაღვარს უზარმაზარი ქეები მოაქეს. მაშინ მსუბუქი სამთო ურიკები ნაპირიდან ნაპირზე ვერ გადადიან. შინ დაბრუნებისას ერთმანეთს ხელს ჩაეჭიდებით, წყალში რომ არ ჩაეცეენილიყაეთ და რამდენიმე ასეთ მდინარეს ჟონით გადაედლიოდით. მთაში მზე კანს გრიმის ქვეშაჲ კი წეავს. მალე ყველანი მშისაგან გავირუჯეთ.

საღამოს, შინ რომ დაებრუნდებოდით, მე და კირა მძიმე ხეესურულ განისამოსის გაეხდლიდით და გაერბოდით ჩანჩქერისაჲენ, რომელსჲ მყინეარისდან ეარდებოდა. ყინულის წყალი განს გეწეავდა და გეიწითლებდა, სამაგიეროდ ციეი შხაჲისაგან დადლილობა ქრებოდა. ადგილები, სადაჲ ფილმს ეილებდით, აულიდან დაშორებული იყო, ჩემი ბიჭუნა მთელი დღე ფაჲით იყევებოდა და მუ-

„უკანასკნელი
ჯვაროსნები“. 1934 (კირა
ანდრონიკაშვილიან ერთად).

შაობიდან დაბრუნებულს გირილით მხედებოდა. თუმცა მოგჯერ ვახერხებდი შუადღისას გადაღებებიდან თაყი დამელწია, ბავშვისათვის ძუძუ რომ მიმეცა. ცხენის ზიჟავენები, რადგან დრო ცოტა მქონდა; ჩემი ბიჭი კი ძუძუს არ ეკარებოდა, სანამ ხევსურულ ტანისამოსს არ გაეხსიდი.

საძოვრების გადასაღებად მოგვიხდა აულიდან გამგზავრება და რამდენიმე დღით ყაზბეგის ძირას, სამი ათასი მეგრის სიმადლეზე გაფოზზე ავედით. ხშირად ალაური მდებარეობდა შავი და თეთრი კატრებით მოფენილ თოვლის მოღის ემიჯნებოდა. კარავში ვესხოვრობდით. დამე ციოდა. კარვების წინ კოცონები ენთო, ორთქლი ასდიოდა დიდ ქეხებს, რომლებშიაც საჭმელი იხარშებოდა.

ჩვენ მთლიური კერძებით ვიკებებოდით, აღუღებულ რძეში მოხარშული ცხერის ხორცი, უგემრიელესი „მწყემსის ყაურით“. ეს კერძი ასე მზადდება: ბაგინის ხორცს ნაჭერ-ნაჭერ აკეპავენ, ბაგინისვე გყავს გადმოაბრუნებენ, ამ ხორცს მინეგე ჩაყრიან. შემდეგ მიწაში ჩაულავენ, ზედ მიწაზე კი კოცონს გააჩაღებენ, მიწის ქვეშ ხორცი უპაეოოდ მოშუმდება, შემდეგ ამოიღებენ და შეექცევიან.

მთაში მუშაობა ძალიან მძიმე იყო. მთელ თვეს გულით ენაგრობდით, ცას ვეზუ-დარებოდით გაწვიმებულიყო. ეს რამდენიმე დღით დასვენების საშუალებას მოგეცემდა. სადამოიბით აულის მოედანზე ვიკრიბებოდით გარმონის ხმაზე ახალგაზრდების ოსური ცეკვის საცქერლად. არაერთხელ მათთან ერთად მეც მიცეკვია.

ოსთა ხალხური ცეკვა „სიმღი“ წყვილ ქალ-ვაჟთა მასობრივი ცეკვაა. ქალები ღია ფრის გრძელ კაბებში არიან გამოწყობილი. თეთრი პარკშუმის დიდი თაქმალთა განსაკუთრებით დამახასიათებლად აქვთ თავზე მოხვეული, რომლის ნაწილი მოსხმული აქვთ ამოღებულ ტანზე. ერთმანეთს მწყრივში ისე ნარნარად მიჰყვებიან, გეგონებათ გედები მისრიალებდნენ წყლის ზედაპირზე. თვალები დახრილი აქვთ, ხელებს, ცეკვის რიგებში, ოდნავ შესამჩნევად ასწევენ და ფრთხილად ეკლავ დაუშვებენ. შავ ჩოხაში გამოწყობილი ვაჟები კი არწივებივით გარს უელაინ ქალიშვილებს, ცერებზე დგებიან და ცეკვის ჩქარ ტემპში მშვენივრად ასრულებენ სხვადასხვა რთულ ილეთებს. შეუდამისას, მთვარის შუქზე, მთებით შემოსაზღვრულ მდებარეობაზე გაჩაღებულ კოცონებთან ეს მშვენიერი ცეკვა თვალწარმატებლად სანახაობას ქმნის.

ნიკოლოზ შენგელაია დროდადრო ჩვენს სანახაებად ჩამოდიოდა. იგი მხიარულ თამაშობას, ჭიდაობას აწყობდა.

მასსოვს ერთი ღვინო, რომელიც მან მინერალურ წყაროსთან მოაწყო. მთაში ღვინო არ იშოვება და ჩვენც ყანწით ყინულის წყალს ესვამდით და ოსურ ყველსა და პურს შევექცეოდით. შენგელაია თამადა იყო. საუესხოო სადღევრძელოები, ლექსები, მოსწრებული ხუმრობა ისმოდა შეუწყვეტლად. სუფრის სიმღერები გუგუნებდა. ყანწი ცივი წყლით ხელიდან ხელში გადაიოდა. მხიარულება ჩქეფდა, თითქმის წყაროს დამატრობელი თვისებები ჰქონდა.

მართლაც მთვარევი ვიყავით ჩვენი ახალგაზრდობით, ბუნების დიდებულებით, ცხოვრების სიღამაზითა და სიმდიდრით.

გვ: 158-159 _
„უკანასკნელი ჯეპროსინები“.
1934.

КИНО-ТЕАТР
ПИОНЕР

ДНЕМ и ВЕЧЕРОМ

С 28 февраля
и ЕЖЕДНЕВНО

МАСКИ

В главной роли НАТА ВАЧНАДЗЕ

В фойе кино-театра играет симфонический ансамбль

ЗВУКОВОЙ ФИЛЬМ

ПОСЛЕДНИЙ АРАД

**Начало дневных сеансов
в 2, 3-30, 5 ч.
Вечером 7, 8-45, 10-30**

ДИРЕКЦИЯ.

ხმოვანი ფილმები

„უკანასკნელი მასკარადი“ პირველი ხმოვანი ფილმი იყო, რომელშიაც ემო-ნაწილეობდი. ჯერ კიდევ ბერლინში ყოფნის დროს ენახე ეალგერ რუგმანის ხმოვანი ფილმი „დიდი ქალაქის სიმფონია“ უკვე მაშინ ცხადი იყო, რა დიდი პერსპექტივა იმლებოდა ხმოვანი კინოს წინაშე.

პირველ ხანებში გვეგონა, რომ კინოში ხმის დანიშნულებაა არა ილუსტრაცია თითოეული მოძრაობისა სიგყვით, ან ხმოვანი ნიშნით, არამედ სამონტაჟო ფრაზის შეესება და ხაზგასმა, მოქმედების რიტმის გაღრმავება თაქისებური ბგერითი კონტრაქტებით. მაშინ, 1929 წელს, ეკრანზე მოლაპარაკე მსახიობი ჯერ კიდევ ვერ წარმოგვედგინა.

ხმოვანმა კინომ კინემატოგრაფიის ყველა მუშაკი აიძულა გარდაქმნილიყო. თავდაპირველად ხმოვან ფილმებში მონაწილეობდნენ თეატრის მსახიობები, მუნჯი კინოს მსახიობებს უნდობლად ეკიდებოდნენ, ჩვენ წინაშე დადგა გაღა-ულებელი ამოცანა – რაღაც არ უნდა დაგვეჯდმოდა, სიტყვას დაეუფლებოდით.

„უკანასკნელი მასკარადი“ მიხეილ ჭიაურელისთვისაც პირველი ხმოვანი ფილმი იყო. ჭიაურელს გადაღებული ჰქონდა მუნჯი ფილმები „საბა“, „კორნეტი სტრეშნოვი“, „საბარდა“.

„უკანასკნელი მასკარადი“ მოგვითხრობს მენშევიკების უღლეურ არსებობა-ზე საქართველოში.

როლი, რომელსაც განვასახიერებდი, არ მიყვარდა, ეთამამობდი ერთი-ერთი მენშევიკის დას – უღამაზეს თამარს, რომლის კოცნა საჯაროდ იყიდებო-და „სამშობლოსათვის“, ხოლო ამ კოცნას მისი სამშობლოს ეაჭრები და კო-მერსანტები ლატარიებსა და ღვინოსაწაულებზე ყიდულობდნენ. მთელ ფილმში თამარს არაფერი აქვს სათქმელი. ფაქტობრივად, ეს ლამაზი არსება სიტყვას მოკლებული იყო.

ამგვარად, ჩემი პირველი როლი ხმოვან ფილმში ჯერ ისევ მუნჯად დარჩა, მე საკმარისი დრო მქონდა ახალი ხმოვანი კინოს ყველა საიდუმლოებას დაეუფ-ლებოდი. თავისი პირველი ხმოვანი ფილმი ჩაპლინმა ისე აავი, რომ არ ელაპა-რაკა. ეს თავისებური თავდაცვა იყო ხელოვნების ახალი ფორმის წინაშე.

მემდეგ მიხეილ ჭიაურელთან ვიმუშავე ფილმზე „არსენა“. ეს ფილმი ჩემთ-ვის იმიტომ იყო საინტერესო, რომ არსენას ცოლს – ნენოს მეორედ „შეეხვედი“ ოღონდ, ამჯერად ჩემი ნენო ამეცყეულდა. თუ პირველი ფილმის – „არსენა ყა-ჩალის“ გადაღებისას კინოხელოვნებაში გაუბედავი ნაბიჯები გადავდგი და პა-გარა ბავშვით, ჯერ ფეხს ეიდგამდი, ახლა ჩემ წინაშე უკვე ნაცნობი სახე იყო, რომელიც შევიგრძენი და შევიყვარე. მომეცა ბედნიერი შესაძლებლობა ხელ-მეორედ მეთამაშა და გადმომეცა ყველაფერი ის, რაც „არსენა ყაჩაღში“ ვერ მოვახერხე.

განსხვავება თეატრისა და კინოს მსახიობის მუშაობაში ბევრი სხვადასხვა მიზეზით აიხსნება. კინოს მსახიობთან შედარებით, თეატრის მსახიობის მუშაობის ერთ-ერთი დადებითი მხარე ის არის, რომ მას, რომელიმე როლის შექმნისას, შეუძლია ესა თუ ის სახე დაასრულოს, შეცვალოს ან, სპექტაკლის განმეორებისას, გააღრმავოს. ცნობილია, რომ ჩვენი თეატრის დიდი მსახიობები რამდენიმე წარმოდგენის შემდეგ პოულობენ როლის საბოლოო სახეს. კინოს მსახიობებს ის უპირატესობა აქვთ, რომ მუშაობის პროცესში შეუძლიათ ნახონ უკვე გადაღებული ნაჭრები. მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, ე. ი. შემოქმედებითი მარცხის შემთხვევაში. გადავიღებთ ხოლმე ხელმეორედ. მაგრამ რადგანაც როლი ფირმეა გადაღებული, იგი მსახიობს აღარ ეკუთვნის, მისი გამოსწორების საშუალება აღარა გეაქვს და როცა ფილმს ეკრანებზე აჩვენებენ, შესაძლოა შენ ის არ მოგწონდეს, მაგრამ უკვე ველარაფერს გამოასწორებ.

ჭიკაურელი მუშაობისას მუდამ მზიარულია, გადაღებებზე დამყოლია და ადამიანის სულისკვეთების გამგები. იგი არასოდეს არ ახვევს მსახიობს თავის ფსიქოლოგიას. პირიქით, მშვიდად ელოდება საჭირო მდგომარეობას, ან საჭირო საღებავს. სწორედ ამიგომ მასთან მუშაობისას მსახიობი სრული განწყობით და ყოველგვარი შინაგანი წინააღმდეგობის გარეშე ატარებს ამა თუ იმ სცენას.

„არსენა“ ჭიკაურელმა ისე გადაიღო, თითქოს ამ ეპოქის მომსწრე იყო. ფილმში საინტერესოდ და ხალხური სულის ნამღეილი გაგებითა არის გახსნილი სახალხო გმირის – არსენას სახე, რომელსაც სპარგაკ ბადაშვილი განასახი-

„უკანასკნელი მასკარადი“, 1934.

ერებს. ეს მისი პირველი როლია კინოში. ის თავისებური, ღასამახსოვრებელი გარეგნობის ადამიანია. ჭიაურელის ოსტატური რეჟისორობით, ბაღამიძმა არსენას დამაჯერებელი, გულწრფელი, კეთილშობილი სახე შექმნა.

„არსენა“ ერთი იმ ფილმთაგანია ჩემი მონაწილეობით, რომელიც ძალიან მიყვარს. მისილ ჭიაურელს ეტყობა, დიდი სიმართლის მიღწევა სურდა და ამიტომაც ყველა მასობრივ სცენაში მსახიობები კი არა, დიდძალი გლეხები გადაიღო. დღეობი მისი მშობლიური სოფელია.

ქორწილის ეპიზოდში სიმღერებსაც კი გლეხები ასრულებენ. ამიტომაც ეს სიმღერები დამაჯერებელი და ბუნებრივი, ჭიაურელი გადაღებაზე მუშაობას ზემოქმედება ატარებდა. მას უყვარდა მუშაობის დროს ზემოქმედება და მსახიობების გამხსნელება.

ნენოს როლში ვედილობდი შემექმნა ქართული გლეხი ქალის სახე, რომელშიც სინაზე შეხამებულია მეუპოვრობასა და სიმამაცესთან, რომლის სიყვარული არსენასადმი მტკიცეა და ურყევი.

ეს ფილმი ჩემთვის იმიტომ არის ღირსშესანიშნაუი, რომ აქ პირველად ვიმუშავე ჩვენი თეატრის საუკეთესო მსახიობებთან ნუცა ჩხეიძესთან და ვერიკო ანჯაფარძესთან. თეატრის ვალეენტები მათი მუშაობის მანერას, ეპიკურიზოლი მათ მეტყველებას.

ვერიკო ანჯაფარძე თანამედროვე ქართული თეატრის ერთ-ერთი საუკეთესო მსახიობია, მან მარჯანიშვილთან ბრწყინვალე სკოლა გაიარა. ყველა მისი როლი დამაჯერებლად, მრავალფეროვნად, მახეილად და ფაქიზადაა შესრულებული.

ბული. მან ბევრი დაუვიწყარი სახე შექმნა, როგორც თეატრში, ისე კინოში. ჩვენ ერთად შემდეგშიც ბევრჯერ გვიმეზავია. მასთან მუშაობა მეტად სასიამოვნოა, იგი მშვენიერი პარტნიორი და დაფიქრებული მსახიობია. დახმარებისათვის რომ მივმართავდი, ყოველთვის სასარგებლო და პრაქტიკულ რჩევას მაძლევდა.

1936 წელს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების თხუთმეტი წლისთავს აღესაწაულობდნენ. 140 კაციანი დელეგაციის შემადგენლობაში, რომელსაც ლავრენტი ბერია სელმმღვანელობდა, მატარებლით მოსკოვს გაემგზავრე. მქონდა ბელნიერება მენახა დიდი სტალინი და მასთან მესაუბრა. ამხანაგი ბერია გამივე გვაფრთხილებდა, ამხანაგ სტალინს აუხდენელი არაფერი დაპირდეთ, კარგი მეხსიერება აქვს და ათი წლის შემდეგ, შეხვედრისას შეიძლება გკითხოთ: „დანაპირები რატომ არ შეასრულეთ!...“ ხელოვნების მუშაკთაგან დელეგაციის შემადგენლობაში იყვნენ მწერლები, მსახვრები, მსახიობები, რეჟისორები. სიგყვით აკაკი ხორევა გამოვიდა, თამარ ჭავჭავაძემ ქართულად წაკითხა ფრაგმენტი გიორგი ლეონიძის პოემიდან „ბელადი“ როდესაც მე გრიბუნაზე გამოვედი. ამხანაგმა სტალინმა თქვა:

– ეს ნინოს როლის შემსრულებელია ფილმში „არსენა“

მიღებაზე ეორომილოვს ბარათი გაუვგზავნე თხოვნით, რომ ყველას ერთად ფოტოსურათი გადაგეღო. მან მიპასუხა:

– აუცილებლად. ოღონდ ორ დღეში, როდესაც ორდენებს დაგირიგებთ.

ასე გაივქეთ. რომ ორდენებით დაგეაჯილოებდნენ.

ელენე შენგელია, პოკო მურელია, ნაგო ეპინაძე, ალექსანდრე დიშელუი და მიხეილ ჭიაურელი. 1937.

საქართველოში დაბრუნებულებს ყველა სადგურზე ხალხი ყვავილებით გვებულობდა, სიტყვებით მოგვმართავდა. თბილისის სადგურზე დიდი მგინგი გაიმართა [...]

1937 წლის ზამთარში მუშაობა დაიწყო ნიკოლოზ შენგელაიასთან ფილმზე „ნარინჯის ველი“ ამ ფილმს ჩემი, როგორც კინომსახიობის, განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ფილმი საქართველოში კოლმეურნეობების შექმნის თემას ეძღვნება. ამ თემას შენგელაიამ ხელი მოკიდა ბერძნის რეკომენდაციით და ღვაწლით.¹

შენგელაიამ, ერთმა პირველთაგანმა დაიწყო თანამედროვე თემის დამუშავება, რასაც სირთულეები ახლდა. კლასიკურ და ისტორიულ თემაზე მუშაობის დროს ჩვენ უკვე შემოწმებული მასალებით ესარგებლობდით, თანამედროვე თემის დამუშავებასას კი ჩვენი წიგნი თვით ცხოვრება იყო. ჭეშმარიტი გაგებით, მკვლევარისა და არტისტის აღფრთოვანებით უდგებოდა ნიკოლოზ შენგელაიამ თავის ახალ სამუშაოს. სენარი მან მწერალ ლეო ქიაჩელთან ერთად დაწერა. სენარის მთელი მასალა, სიუჟეტური ქარგა და კოსტაიას ცენტრალური სახე მერე საფუძვლად დაედო ლეო ქიაჩელის რომანის „გვალი ბიკვა“

შენგელაიამ მსელი ამოიყანა დასახვა: ეს ფილმი ორ ენაზე უნდა გამოეყუე – ქართულად და რუსულად. ამისთან მას განზრახული ჰქონდა ემუშავა კინოსტუდიის შტაგის მსახიობებთან, ე. ი. მუწხი კინოს მსახიობებთან, მაშასადამე, მას უნდა მიეღწია, რომ მსახიობები სიტყვას დაუფლებოდნენ.

1. 1933-34 წლებში ნიკოლოზ შენგელაიამ მსხეულ მოლოზოკთან ერთად მუშაობდა მისი რომანის – „გაგებილი ეამრის“ – კრინიზიკიამზე. ფილმში, მწერლის სურვილით, მთავრი როლი უნდა ეთამაშა ნაგო ვანაძეს. სტალინის ბრძანებით ფილმი დახვრეს. რეჟისორს კრჩიეს გადაეღო ფილმი სოფლის თემაზე ქართული მასალის გამოყენებით.

ამ ფილმში მონაწილეობენ სცენის გამოჩენილი ოსტატები აკაკი ხორაეა, ვერიკო ანჯაფარიძე და მიხეილ გელოვანი.

გადაღებისათვის მზადების ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ჩვენ ციგურსების და ჩაის პლანტაციების რაიონებში ემოგზაურობდით, ვსწავლობდით შრომით პროცესებს, ვეცნობოდით ადამიანებს, ვეძებდით ჩვენთვის საჭირო ადამიანთა ხასიათებს. ვიმახსოვრებდით სპეციფიკურ გამოთქმებსა და სიტყვებს, ეიხატავდით განისამოსის დეტალებსა და ვარცხნილობას, ეცდილობდით ქცევისა და მოძრაობის გადმოღებას. ორი კვირის შემდეგ ძვირუფასი მასალებით გამდიდრებულნი, თბილისს დაებრუნდით.

მსახიობთა თამაშში კიდევ უფრო მეტი ბუნებრიობის მისაღწევად ნიკოლოზ მენგელაია ჩვენთან ატარებდა განსაკუთრებული ხასიათის რეპეტიციას სცენარის სიტუაციების გარეშე. გუათამაშებდა სცენებს, რომლებიც სცენარში არ იყო. მაგრამ მათი შინაარსი მოქმედ პირთა ხასიათის შეფუერებოდა. ამ სცენებს ჩვენ თვითონ ვიგონებდით. ეს წინასწარი მუშაობა გვეხმარებოდა, უფრო ღრმად ჩავწვდომოდით შესაქმნელ სახეებს და როდესაც სცენარის ნაწყვეტების რეპეტიციას შევეუდეთ, თითოეული მსახიობი ისე გულწრფელად მოქმედებდა, როგორც მხოლოდ რეალურ ცხოვრებაში შეიძლება ნახო.

არასოდეს დამავიწყდება ჩემი მღელვარება პირველი რეპეტიციის წინ, რომელშიც მონაწილეობდნენ აკაკი ხორაეა, მიხეილ გელოვანი, ვერიკო ანჯაფარიძე. ასე მეგონა, თითქოს აქამდე არასოდეს მილაპარაკია: ენა ხასხას ეკეროდა.

ვიტანჯულობი, სიკვების წარმოთქმა არ შემდეგლო. შენგელაია კი, საზოგადოდ ჩუ-
შაობაში ყოველთვის ძალიან მომთხოვნი, არაერთარ შედაეათებს არ მაძლევდა.
ყოველ შემოქმედს აქვს თავის ძალებში დაეჭვების წოთები, ახალი ამოცა-
ნების წინაშე დაურწმუნებლობამ შემოიყრო. მეგონა, სიკვების დაძლევის ვერ
შეეძლებდი. მიუღი ჩემი მსახიობური გამოცდილება უცბად თითქოს სადღაც
გაქრა, განვლილი გზა დამავიწყდა, თავს ვგრძნობდი როგორც ახალაღუესად-
გმული ბავშვი.

მაგონდება თბილისის ერთი ცხელი საღამო. ღამის ორ საათზე, რეპეტიციის
შემდეგ, ლევან ხოციყართან ერთად რუსთაველის პროსპექტზე ესეირნობდით,
მას ჩემი ვეკი გაუზიარე, ვუთხარი, პროფესიას თავი უნდა დაეანებო, რადგან
ხმოვან კინოში მუშაობას ეერასოდეს შეეძლებ-მეთქი. გვიან ღამით, შინ რომ
დაებრუნდი, ნიკოლოზ შენგელაია კიდევ მუშაობდა. გრძნობდა, რაც მემართე-
ბოდა, მაგრამ ამჯერად არაფერი უთქვამს, მეორე დღეს მკითხა:

– აბა, რა გადაწყვიტე? ფიქრობ განაგრძო მუშაობა? ჩემის აზრით, შენ შეგაი-
ღია მუშაობა, თუ მოისურვებ.

არის წუთები, როცა ყველაზე უფრო გჭირდება გამამხივებელი სიკვება და ეს
შენთვის უფსკრულზე გამოწვდილი ხელია. შენგელაიას სიკვებებით გულშემოსე-
ბუქებულმა, ეუპასუხე. ეიმუშავებ-მეთქი.

რეჟისორის გასაოცარი შეუპოვრობა, თითოეული ხეცის დაწერილებითი
დამუშავება, თითოეული რეპეტიციის, თითოეული ნამუშევრის გარჩევა და

1. Содержание
 2. Введение
 3. Глава I
 4. Глава II
 5. Глава III
 6. Глава IV
 7. Глава V
 8. Глава VI
 9. Глава VII
 10. Глава VIII
 11. Глава IX
 12. Глава X
 13. Глава XI
 14. Глава XII
 15. Глава XIII
 16. Глава XIV
 17. Глава XV
 18. Глава XVI
 19. Глава XVII
 20. Глава XVIII
 21. Глава XIX
 22. Глава XX
 23. Глава XXI
 24. Глава XXII
 25. Глава XXIII
 26. Глава XXIV
 27. Глава XXV
 28. Глава XXVI
 29. Глава XXVII
 30. Глава XXVIII
 31. Глава XXIX
 32. Глава XXX
 33. Глава XXXI
 34. Глава XXXII
 35. Глава XXXIII
 36. Глава XXXIV
 37. Глава XXXV
 38. Глава XXXVI
 39. Глава XXXVII
 40. Глава XXXVIII
 41. Глава XXXIX
 42. Глава XL
 43. Глава XLI
 44. Глава XLII
 45. Глава XLIII
 46. Глава XLIV
 47. Глава XLV
 48. Глава XLVI
 49. Глава XLVII
 50. Глава XLVIII
 51. Глава XLIX
 52. Глава L
 53. Глава LI
 54. Глава LII
 55. Глава LIII
 56. Глава LIV
 57. Глава LV
 58. Глава LVI
 59. Глава LVII
 60. Глава LVIII
 61. Глава LIX
 62. Глава LX
 63. Глава LXI
 64. Глава LXII
 65. Глава LXIII
 66. Глава LXIV
 67. Глава LXV
 68. Глава LXVI
 69. Глава LXVII
 70. Глава LXVIII
 71. Глава LXIX
 72. Глава LXX
 73. Глава LXXI
 74. Глава LXXII
 75. Глава LXXIII
 76. Глава LXXIV
 77. Глава LXXV
 78. Глава LXXVI
 79. Глава LXXVII
 80. Глава LXXVIII
 81. Глава LXXIX
 82. Глава LXXX
 83. Глава LXXXI
 84. Глава LXXXII
 85. Глава LXXXIII
 86. Глава LXXXIV
 87. Глава LXXXV
 88. Глава LXXXVI
 89. Глава LXXXVII
 90. Глава LXXXVIII
 91. Глава LXXXIX
 92. Глава LXXXX
 93. Глава LXXXXI
 94. Глава LXXXXII
 95. Глава LXXXXIII
 96. Глава LXXXXIV
 97. Глава LXXXXV
 98. Глава LXXXXVI
 99. Глава LXXXXVII
 100. Глава LXXXXVIII
 101. Глава LXXXXIX
 102. Глава LXXXXX
 103. Глава LXXXXXI
 104. Глава LXXXXXII
 105. Глава LXXXXXIII
 106. Глава LXXXXXIV
 107. Глава LXXXXXV
 108. Глава LXXXXXVI
 109. Глава LXXXXXVII
 110. Глава LXXXXXVIII
 111. Глава LXXXXXIX
 112. Глава LXXXXXX
 113. Глава LXXXXXXI
 114. Глава LXXXXXXII
 115. Глава LXXXXXXIII
 116. Глава LXXXXXXIV
 117. Глава LXXXXXXV
 118. Глава LXXXXXXVI
 119. Глава LXXXXXXVII
 120. Глава LXXXXXXVIII
 121. Глава LXXXXXXIX
 122. Глава LXXXXXXX
 123. Глава LXXXXXXXI
 124. Глава LXXXXXXXII
 125. Глава LXXXXXXXIII
 126. Глава LXXXXXXXIV
 127. Глава LXXXXXXXV
 128. Глава LXXXXXXXVI
 129. Глава LXXXXXXXVII
 130. Глава LXXXXXXXVIII
 131. Глава LXXXXXXXIX
 132. Глава LXXXXXXXI
 133. Глава LXXXXXXXII
 134. Глава LXXXXXXXIII
 135. Глава LXXXXXXXIV
 136. Глава LXXXXXXXV
 137. Глава LXXXXXXXVI
 138. Глава LXXXXXXXVII
 139. Глава LXXXXXXXVIII
 140. Глава LXXXXXXXIX
 141. Глава LXXXXXXXI
 142. Глава LXXXXXXXII
 143. Глава LXXXXXXXIII
 144. Глава LXXXXXXXIV
 145. Глава LXXXXXXXV
 146. Глава LXXXXXXXVI
 147. Глава LXXXXXXXVII
 148. Глава LXXXXXXXVIII
 149. Глава LXXXXXXXIX
 150. Глава LXXXXXXXI
 151. Глава LXXXXXXXII
 152. Глава LXXXXXXXIII
 153. Глава LXXXXXXXIV
 154. Глава LXXXXXXXV
 155. Глава LXXXXXXXVI
 156. Глава LXXXXXXXVII
 157. Глава LXXXXXXXVIII
 158. Глава LXXXXXXXIX
 159. Глава LXXXXXXXI
 160. Глава LXXXXXXXII
 161. Глава LXXXXXXXIII
 162. Глава LXXXXXXXIV
 163. Глава LXXXXXXXV
 164. Глава LXXXXXXXVI
 165. Глава LXXXXXXXVII
 166. Глава LXXXXXXXVIII
 167. Глава LXXXXXXXIX
 168. Глава LXXXXXXXI
 169. Глава LXXXXXXXII
 170. Глава LXXXXXXXIII
 171. Глава LXXXXXXXIV
 172. Глава LXXXXXXXV
 173. Глава LXXXXXXXVI
 174. Глава LXXXXXXXVII
 175. Глава LXXXXXXXVIII
 176. Глава LXXXXXXXIX
 177. Глава LXXXXXXXI
 178. Глава LXXXXXXXII
 179. Глава LXXXXXXXIII
 180. Глава LXXXXXXXIV
 181. Глава LXXXXXXXV
 182. Глава LXXXXXXXVI
 183. Глава LXXXXXXXVII
 184. Глава LXXXXXXXVIII
 185. Глава LXXXXXXXIX
 186. Глава LXXXXXXXI
 187. Глава LXXXXXXXII
 188. Глава LXXXXXXXIII
 189. Глава LXXXXXXXIV
 190. Глава LXXXXXXXV
 191. Глава LXXXXXXXVI
 192. Глава LXXXXXXXVII
 193. Глава LXXXXXXXVIII
 194. Глава LXXXXXXXIX
 195. Глава LXXXXXXXI
 196. Глава LXXXXXXXII
 197. Глава LXXXXXXXIII
 198. Глава LXXXXXXXIV
 199. Глава LXXXXXXXV
 200. Глава LXXXXXXXVI
 201. Глава LXXXXXXXVII
 202. Глава LXXXXXXXVIII
 203. Глава LXXXXXXXIX
 204. Глава LXXXXXXXI
 205. Глава LXXXXXXXII
 206. Глава LXXXXXXXIII
 207. Глава LXXXXXXXIV
 208. Глава LXXXXXXXV
 209. Глава LXXXXXXXVI
 210. Глава LXXXXXXXVII

Вар. 199. Горизонт ГТ
справочник
Доп. 199. ГТГ-матрица

В. А. Бондарев
В. А. Бондарев
А. Бондарев
В. Бондарев
А. Бондарев
В. Бондарев
А. Бондарев

A. Teyssie
M. Azevedo

HA4.8¹⁰

ЗВУКОВОЙ ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ СТИЛЬ

Золотой художественный фильм

Золотистая волна

В главных ролях: Владимир Машков, Елена Соловьева

Сценарий: Сергей Михалков
Режиссер: Владимир Машков

— Титры
— Звук
— Музыка
— Монтаж

ПРОДАВЕЦ КИНОПРОКАТА

Kalamangay — *Suriana* sp.
 Kalamangay — *Suriana* sp.
 Kalamangay — *Suriana* sp.
 Kalamangay — *Suriana* sp.

SPONGILITES FUCHSIIFORMES (Pyl. 1932)

„ნარინჯის ელი“, 1937.

„ნარინჯის ელი“, 1937
(რიურაკი ჩხეიძისთან ერთად).

კრიტიკა განსაკუთრებით გვემელოდა მუშაობაში. საქმე ის კი არა არის, რომ სახე გაიაზრო და შეიყვარო, უფრო ძნელია მისი ხორცმესხმისათვის საჭირო საშუალებებს მიაგნო. შენგელაია, თვითონ გატაცებული, ყველას გვიგატყებდა, ეძებდა და ჩვენთან ერთად პოულობდა ამ საშუალებებს და საჭირო ფერებს. ამიგომ, როცა გადაღებებს შევუდექით, ჩვენი გმირების ცხოვრება და განცდები ჩვენს ცხოვრებად და განცლებად იქცა. ვიცოდით, ამა თუ იმ მდგომარეობაში როგორ ემოქმედათ ჩვენს გმირებს, და უკვე გრიმში და კოსტიუმებში გამწყობილნი, თავს მსახიობებად კი არ ვგრძნობდით, არამედ იმ ადამიანებად, რომლებიც კოლმეურნეობის საერთო ცხოვრებით ცხოვრობენ.

შენგელაის შექმნილ თავის გარშემო შეემჭიდროვებინა მთელი კოლექტივი, მსახიობებიდან დაწყებული – გამნათებლებამდე. გადაღების დაწყებამდე პავილონში ორი საათით ადრე მიდიოდა, ყველაფერს ამოწმებდა და, როგორც ეს ყოველთვის ხდება, აუცილებლად შეამჩნევდა რაიმეს, რაზედაც კიდე საჭირო იყო მუშაობა, მაშინ თვითონ ხელებს დაიკაიწებდა და შეუდგებოდა ლურსმნების ჩაჭვლებას, ან დეკორაციის შეღებვას. ყოველდღე, გადაღების შემდეგ, მთელი ჯგუფის თათბირს იწვევდა მეორე დღისთვის სამოქმედო გეგმის მოსახაზავად და ყველა ფუნქციის წინასწარ გასანაწილებლად. ამიგომ, როცა დილის ხუთ საათზე გადაღების ადგილზე გასამგზავრებლად აეგობუსთან ვიკრიბებოდით, თითოეულმა უკვე შუსტად ვიცოდით, ღღეს რის გაკეთება გვევალებოდა. ყველასგან, ვინც მის გარშემო იყო, სამუშაოსადმი ასეთსავე გულმოდგინებას მოითხოვდა. გადაღების დროს განზე მდგომ მონაბურე მსახიობებს რომ შეამჩნევდა, ცხარედებოდა, გაგულისდებოდა, თუგინდ იმ წუთში მსახიობები თავისუფალნი ყოფილიყვნენ.

ფილმის შექმნის დროს შენგელაია მთლიანად მუშაობაში ეფლობოდა. სეენარის დამუშავებისას მას შეეძლო თეოზით ოთახში ჩაკეტილი მჯდარიყო და მხოლოდ გვიან ღამით თავს ნებას აძლევდა აეგომანქანის საჭეს მიჯდომოდა და ქალაქის გაეცირნა. ჯგუფის წევრები მუდამ ჩვენთან იკრიბებოდნენ. ფილმის თანარეჟისორი დიომიდე ანთაძე და მხატვარი სოსო გაბაშვილი ერთხანს ჩვენთან ცხოვრობდნენ. მახსოვს უწესრიგობა, რომელიც მაშინ ოთახში სუფევდა – გარშემო მიმოფანტული ქაღალდის გრაგნილები, ესკიზები და ჩანახატები.

ასეთ დროს, სხვა ფილმში მონაწილეობით დაკავებული თუ არ ვიყავი, შენგელაია აზოონინებდა, რომ მე სახლს არ მოვიცილებოდი. და თუ ჩემი ცხოვრების მსვლელობა მისი მუშაობის რიგმს არ ემთხვეოდა, ან შემთხვევითი გარემოება არღვევდა მისი მუშაობის განაწესს, იგი ბრაზდებოდა, გუნება უფუცდებოდა. ეს, ზოგჯერ, მაშინაც ხდებოდა, როცა გვეწვეოდა ვინმე სტუმარი, რომელმაც არ იყო, რომ შენგელაიას არ ეყალა. სამაგიეროდ, მუშაობის დამთავრების შემდეგ, სრულ დასვენებას ეძლეოდა, რათა შენელებული ენერგიით მალე ისევ საქმისათვის მოეკიდა ხელი.

„ნარინჯის ეელის“ ნატურას მღვის პირას ვიღებდით. ხშირად ამინდი მუშაობაში ხელს არ გვიწყობდა. უცდილობით გამოგვეყენებინა ყოველი საათი, როცა მზე შემთხვევით დრუბებს თავს დაადწევდა. ამიგომ გადაღების ადგილას ყოველგვარ ამინდში მივდიოდით.

„ბამბუკის ტყის“ ეპიზოდი რომ გადაგველო, თორმეტი დღის განმავლობაში ყოველდღე ზღვის ნაპირას მივემგზავრებოდით. ცუდი ამინდი ღიჟირა, ცა მოღრუბლული იყო, ცრიდა. დაეიტანჯეთ, მოთმინება არ გეყოფინიდა. ყოველ დღილას ხუთ საათზე მივემგზავრებოდით და იმედი არ გექონდა, რომ გადაღებას მოეახერხებდით, გრიმში გამოწყობილებს, მზის გამოჩენის მოლოდინში, გული გეიწყალდებოდა, მაგრამ შენგელაია შეუღრეკელი იყო. იძულებითი მოცდენის დროს იგი მიზანსეხებს აუზსგებდა, დაწერილებით მოსამზადებელ მუშაობას აწარმოებდა: მიწაში დასობილი პალოებით დანიშნული იყო აპარატის დასაღებელი ყველა წერტილი. მოქმედ პირთა ყოველი ნაბიჯი და მიგრიალება-მოგრილებაჲ კი წინასწარ შემოწმებული და შეთანხმებული იყო. და, როდესაც მოულოდნელად, როგორც ეს მხოლოდ ზღვაზე იცის, მშვედრებებს თავი დააღწია და ჩვენი ბამბუკის მოღუშული ტყე გაანათა, სამ საათში გადავიღეთ მთელი ეპიზოდი, რომლის გადაღებასაც, ჩვეულებრივ პირობებში, სულ ცოტა, ოთხი დღე მაინც დასჭირდებოდა.

თავის ფილმებში შენგელაია მაირებსა და ხალხურ სიმღერებს იყენებდა. „ნარიჩის ველში“ არის „მინდა – არ მინდას“ ეპიზოდი. ეს ხალხური გალექსილი სახუმარო თამაშია. იგი გამოქვეყნებულია ხალხური ეპოსის კრებულში „სახუჩე“. შენგელაიამ ამ თამაშს ფორმა იგივე დაუტოვა, ხოლო ლექსებში თანამედროვე შინაარსი შეიტანა.

კოლმეურნე ვაჟი გოგოს გაეთამაშება. მოქმედება საკოლმეურნეო უსწორმასწორო მინდორზე ხდება. ვაჟი ქალს ყოველგვარ სიკეთეს სთავაზობს, რასაც კი მათ ახალი ცხოვრება კპირდება:

გოგოვ, შეჩერდი ერთ წამას!

– რა გინდა?

მინდა გამომყეე ცოლად!

– არ მინდა!

მოგამორებ ღარიბ კერას,

– არ მინდა!

შეგინახავ ვარდის ფერად,

– არ მინდა!

გასეირნებ თარჩებშია,

– არ მინდა!

მანდარინის ბაღებშია,

– არ მინდა!

ორდენს მოგცემ დამკერულ ქალსა!

– არ მინდა!

წითელ დროშას და ვარსკელავსა!

– არ მინდა!

თვითმფრინავით გაფრენ ქასა!

– არ მინდა, ბიჭო, არ მინდა! და სხვა.

ეს ეპიზოდი ძალზე რთული იყო. შენგელაიას მისი გადაღება რიგმულ მუსიკა-
ლურ ნაჭრებად ჰქონდა ჩაფიქრებული. ამ სცენის შემსრულებელი მსახიობების
წინაშე რთული ამოცანა იდგა.

ნიკოლოზ შენგელაიამ „მინდა – არ მინდას“ ეპიზოდის წინასწარი მომზადება
ვერიკო ანჯაფარიძეს დააევალა. საჭირო იყო მთელი სცენის სწორი ტონალობის
პოვნა, ეს ადვილი არ იყო, რადგან „არ მინდა“, 50-ჯერ უნდა გამეუმჯობესებინა და
თუ ეს სცენა მრავალფეროვანი არ იქნებოდა, შეიძლება მოსაწყენი გამხდარიყო.
მოგვიტოო „არ მინდა“ მე და ანჯაფარიძემ გაეიზარეთ როგორც ყინიანი უხი-
აობა, ზოგი – როგორც კეკლეუცობა, ზოგიც – როგორც სიჯიუტე. იმ მონაკვეთ-
ში, სადაც ვაჟი ქალს ორდენებსა და მედლებს პირდება სიტყვა „არ მინდას“
ისე წარმოეთქვამ, რომ იგულისხმება „მინდა“, „ვოცნებობ“, „თანახმა ვარ!“.
მუსიკი ინტონაციის მოძებნაში ვერიკო ანჯაფარიძე დამეხმარა.

ხმოვანი კინო ნების არ აძლევს რეჟისორს ჩაერიოს მუშაობაში გადაღე-
ბის დროს, როგორც მუნჯ კინოში. ამ დაბრკოლების დასაძლევად შენგელაი-
ას თავისი მეთოდი ჰქონდა: იგი გავლენას ახდენდა მსახიობზე, განსაზღვრულ
განწყობილებას და რიგმს შეუქმნიდა, საჭირო შემთხვევაში ღრმა ნერვიულ
დაძაბულობამდე მიიყვანდა. ამის შემდეგ მსახიობები გადაღების დროს ისე
მუშაობდნენ, როგორც ეს რეჟისორს სურდა.

ფილმში „სამშობლო“ არის ასეთი ეპიზოდი: მამა სამშობლოს მოღალატე თა-
ვისი ვაჟის მოკლას გადაწყვეტს. თავმარდაცემული ქალიშვილი მათკენ გარ-
ბის, მაგრამ სროლის ხმას გაიგონებს და გირილით მივარდება მამას. ამ ფილ-
მში ქალიშვილის როლს მე ვასრულებდი, მამას – კოტე დაუშვილი. ეს სცენა
რომ კარგად გვეთამაშა, საჭირო იყო ძლიერი ნერვიული დაძაბულობა. გადაღე-
ბის დაწყების წინ შენგელაია სრულ სიჩუმეს მოითხოვდა. დუმილი ჩამოვარდა,
ყველანი რაღაცას მოელოდნენ, საერთო დაძაბულობა მაგულობდა. უეცრად
დუმილი გააპო გულისგამგზირავემ აყირილმა, მოთქმამ, რომელიც შეიძლება
აღმოხდეს მხოლოდ უკიდურესად სასოწრკვეთილ ადამიანს. შენგელაიას სიტყ-
ვებს ვერ ვარჩევდით, მაგრამ მისი სახის გამომეტყველება და ხმა გრაგიკული
იყო, განცდას სრული სიმართლით გამოხატავდა. ამით ჩვენი თამაში უკებ გა-
ნისაზღვრა. სამინელმა თრთოლვამ ამიგანა, ცრემლებმა კინაღამ დამახრჩო:

– მამა! – წამოვიძახე და თავდავიწყებით მივევარი დაუშვილს.

რომეტიკს, როცა მასთან მივირბენდი, ერთი გრძელი პლანით იღებდნენ, მაგ-
რამ შეჩერებას, რასაც გექნიური მომზადება ითხოვდა, შექმნილი განწყობი-
ლება არ დაურღვევია. მე და დაუშვილი, ერთმანეთს გახახვეულნი, გულამოს-
კენით ვგვიროდით.

შემდეგი ფილმი, რომელშიც ემონაწილეობდი, იყო კომედია „ქალიშვილი ხიდობნი-
დან“ პოლიკარპე კაკაბაძის პიესის მიხედვით (რეჟისორი დიომიდე ანთაძე). მე ჩაის
მკრეფავი კოლმეურენ ქალიშვილის – გვირისკინეს როლს ვთამაშობდი. [...]

ეს კინოსურათი ვერ გამოუვიდა რეჟისორს, მაგრამ ჩემი როლი მიყვარდა და,
ვფიქრობ, ის შეიძლება რამდენადმე ჩემს შემოქმედებით მიღწევად ჩაითვალოს.

შემდეგი ფილმი იყო „ქაჯანა“, რომელსაც ახალგაზრდა კინორეჟისორი კონსტანტინე პიპინაშვილი იღებდა. ამჯერად ქართველი გლეხი ქალის, ორი მკერფლოენი შეილის – ქაჯანასა და კაცოს ღედის როლს ეთამაშობდი. სცენარი კინოდრამატურგმა და კრიტიკოსმა კარლო გოგოძემ დაწერა ნიკო ლომოურის მოთხრობის მიხედვით.

კარგად და მოუქრებულად მუშაობდა ფილმზე პიპინაშვილი. მას კადრისა და კომპოზიციის კარგი შეგრძნება აქვს. ფილმი გადაიღო ასევე ახალგაზრდა კინოოპერატორმა ფელიქს ეისოყიძემ. ვერიკო ანჯაფარიძე მკითხაუის როლში, ქებათან მკითხაუის დროს მეგად მრისხანე იყო, მისი შავი სამოსი და კუბი, რომლითაც ის ბავშვებს აშინებდა, გადაღებებზე სიცილს გეგვირდა. კუთხეებში ვისხედით და ვხითხითებდით.

„ქაჯანამ“ წარმატება მოიპოვა და პრესამაც კარგად შეაფასა, როგორც საბავშვო ფილმი.

პაგარების როლებს ნიჭიერი ბავშვები ასრულებდნენ, ბიჭია და გოგოც განსაკუთრებულად კარგები იყვნენ. სრულიად ახალგაზრდა გოგონამ თავიდანვე დიდი ნიჭი გამოამჟღავნა. პირველივე რეჟეგირებზე ჩამოყალიბდა მისი ჟესტიკის გამომსახველობა და შესრულების უსამღერო სიმართლე. ახლა ეს გოგონა გაიზარდა, მისი სახელია ლეილა აბაშიძე. მან თავის პროფესიად მსახიობობა აირჩია. ამჟამად რუსთაველის სახელობის ინსტიტუტს ამთავრებს (კინოს კლასით). მის მიერ განსახიერებული როლები ფილმებში: „აკაკის აკეანი“ და „გახაფხული საკენში“ აღსაესება ნიჭიერებით.

ამ ფილმში ჩემი როლი ძალზე პაგარა იყო. არც დრამატურგიულად იყო გამართული, მაგრამ მაინც შეიძლებოდა მისგან უკეთესის შექმნა, ვიდრე ეს შეუძლებელი იყო. როდესაც ამ ფილმს ვუყურებ, ყოველთვის მწყინს: ჩემი მუშაობა დამაკმაყოფილებლად არ მიმაჩნია. აქტიორებს მუდამ გეიყვარს ჩვენი როლები, ხასიათი და ცხოვრება იმ ადამიანებისა, რომლებსაც განეასახიერებთ (რა თქმა უნდა, დადებით ადამიანებს ეგულისხმობ). ისინი ჩვენივეს ახლობელნი ხდებიან.

29 წლის განმავლობაში 22 მთავარი როლი შევასრულე. მათ შორის იყვნენ: კეთილები და კაპასები, ჩამორჩენილები და მოწინავენი, ახალგაზრდები და მოხუცები. ქართველი, რუსი, ბოშა, ებრაელი – ჩემთვის ყველა მახლობელი და საყვარელია. მათთან ერთად ხანგრძლივი შრომითი ცხოვრება გავიარე და მათი ბედ-იზბალი გავიზიარე. აი, ამიგომაც, თუ მსახიობი ცხოვრებაში შეხედება ისეთ ადამიანს, რომელიც მის მიერ რომელიმე ფილმში განსახიერებულ ტიპს ჰგავს, იგი უადრეს კმაყოფილებას გრძნობს.

დასვენება ოჯახთან ერთად
(ნაგოს მუილების გამღელი
დუნა, ეკატერინე სლოიუკოვა,
ელენე მუნჯელაია,
ნაგო ვანშიძე, ელდარი და
თენგიზი), 1934.

„ნარინჯის კედის“
გადღეობზე (საქოლომ
მუხეშელაძე, აკაკი სორაძე,
ლევან ხოფიერაძე, ნატო
კიწნაძე). 1937.

მძიმე დღეები

1942 წელი. სამამულო ომი მძვინვარებდა.

ნიკოლოზ შენგელიამ ორჯერ შეიტანა განცხადება თხოვნით, რომ ფრონტზე გაეგზავნათ. მაგრამ პარტიის ხელმძღვანელებმა მიუთითეს, შემქმნელი ისეთი ფილმებისა, რომლებიც ხალხის სულიერ განწყობილებას აამაღლებს, ისევე მონაწილეობს ომში, როგორც ფრონტზე მებრძოლი.

საბჭოთა ზურგი ომის დღეებში იყო თემა ნიკოლოზ შენგელიას ახალი ფილმისა „ის კიდე დაბრუნდება“ მან გადაწყვიტა ფილმი კახეთში გადაეღო.

გავემგზავრეთ ჩემს მშობლიურ მხარეში, სადაც თერაპეტი წლის განმავლობაში არ ვყოფილვარ.

ძნელი გადმოსაცემია ის გრძნობა, რომელიც ცხოვრების ნახევარს მიღწეულ ადამიანს დაუფულება, როცა იგი იმ ადგილებში ბრუნდება, სადაც მისმა ბავშვობამ გაიარა. სახლი, რომელშიც ოდესღაც დედასთან ერთად ეცხოვრობდით და მის გარშემო ყველაფერი – ეზო, მიწდორი, მეზობლების სახლები, მოულოდნელად პატარა მომქევენა.

ახლაც, როგორც ეს ბავშვობაში ვიცოდით, როცა დიდი ხნის შემდეგ მინ ვბრუნდებოდი, უწინარეს ყოვლისა, მთელი სოფელი და ძველთაგან ჩემთვის საყვარელი ადგილები დაეიარა.

წლების განმავლობაში ჩემი მშობლიური კახეთი გამოიყვალა. სოფელი გურჯაანი ყოველ მხარეს გაზრდილა, მისი სანახები ზედ მიკრული სახნავ-სათესი მიწებით და მდელოებით ცენტრს ღამოვრებიან. გურჯაანში აშენდა ორსართულიანი სახლები, სკოლები, გაუმართავეთ ელსადგური, ახგალა კარგად მოწყობილ კურორტად გადაქცეულა, სადგურის უბანი კი ნამდვილი ქალაქი გამხდარა.

არაფერი ისე არ აღადგენს წარსულს მესხიერებაში, როგორც მელიქიები და სურნელი, რომლებითაც გაჟღერებულია მშრალი და გახურებული პაერი, წვიმის შემდეგ შემოდგომის ნესტიანი საღამოები, სოფლის ხმები, კუტკალიების

გვ. 178-179 – „ქაჯანა“.

ნიკოლოზ შენგელიასთან ერთად ფილმის „ის კიდე დაბრუნდება“ გადაღებაზე. ბაკურციხე, 1942.

კოსტანტინე პაპინაშვილთან და ელისო ანაგელთან ერთად ფილმ „აკაკის აკაკის“ გადაღების დროს, 1947.

პრიზინი, თითქმის აკენიდან ჩემთვის ნაცნობი სიმღერები – ყველაფერი ეს ნათელსა და ტკბილ გრძნობას მიღვიძებდა. ზოგჯერ მეგონა, რომ ისე უწინდელ ალტაყებულ გოგონად ვიქეცი. ყოველი წერილმანი მახარებდა.

შენგელაიას კახეთი ძლიერ უყვარდა, მისი ბუნების მრავალფეროვნება და ხელთუქმნელი სილამაზე იზიდავდა, ამბობდა, მომავალში ყველა ჩემი ფილმი კახეთში უნდა გადავიღო, ჩემსავით კახეთს ვერაიენ გადაიღებსო.

გადაღებებს შორის თავისუფალ დროს რომ მოიხელოებოდა, ალაშანზე სათევზაოდ მიდიოდა, ღამეებს მწყემსებთან ცეცხლის პირას ათენებდა. ცდილობდა ყველა მსახიობი აეყოლიებინა.

ვინც თევზაობაში მონაწილეობას არ ვიღებდით, ჩვეულებრივ, ალაშნის ნაპირზე დაეხეცებოდით, სანამ მეთევზენი დანიშნულ ადგილას არ დაბრუნდებოდნენ, მათ მაყვლით საევე კალათებით ეხვდებოდით. მაგი, მსხვილი მაყვალი იქ იმდენია, რომ სული წაბძლევს და უნებურად სულ კრეფ და კრეფ. თევზს ეხარმავდით, დახუთულ ფარეხში ვისხედით და მწყემსებთან ერთად სხვადასხვა სიმღერებს ვმღეროდით... ერთი მათგანი ასე იწყებოდა:

ლალეზი ლალეზი,
მაყვალს გიგავს თვალეზი,
თვალი მაყვალს დაუდგება
მე შენ გენაცუალეზი.

ხალხი თუ გიყვარს, ისიც სიყვარულითვე გიპასუხებს. ნიკოლოზ შენგელაია უყვარდათ და კახეთში ახლაც ახსოვთ. ის ყურადღებით ეყარებოდა ყველას: იყოდა, ვის რა აწუხებდა და როგორც შეეძლო, ყველას ეხმარებოდა.

ფილმის პირველ ნახევარს სოფელ ბაკურიცხეში ვიღებდით. ომი მძინეარებდა. სოფელში მხოლოდ ბავშვები და მოხუცები დარჩნენ. ოჯახში, სადაც ჩვენ ეცხოვრობდით, ორი ქალი და ოთხი ბავშვი დარჩა. ბავშვების მამა და მათი უფროსი ძმა ფრონტზე იყვნენ. მამაკაცის სამუშაოს ქალები ასრულებდნენ. ალიონიდან მზის ჩასვლამდე მუშაობდნენ. ასე იყო მთელ სოფელში. შენგელაია ეხმარებოდა გლეხებს როგორც შეეძლო – ავტომანქანებს და ხალხს უგზავნიდა. ეაწყობდით შაბათობებს. როცა გვეკირდებოდა, კოლმეურნეობებიც გვეხმარებოდნენ. სოფელთან საქმიანი, ერთგული მეგობრობა გვაკავშირებდა.

1942 წელი იყო. მგერი მთელ ძალ-ღონეს იკრებდა და საბჭოთა კავშირს უტევდა. შენგელაიას ჩვენი გამარჯვების ურყევი რწმენა ჰქონდა. დაძაბული ელოდა იმ დღეებში გარდატეხას ომის მსვლელობაში, საათობით უჯდა რადიომიმღებს, „სოფიფორმბიუროს“ ცნობებს უსმენდა.

გვიან, შემოდგომაზე ჩვენი ჯგუფი გადასაღებად ლაგოდეხის რაიონის სოფელ თამარიანში გადავიდა. ამ დროისათვის თბილისის საფრთხე არ ემუქრებოდა. ბავშვები იქ გადავიყვანე, სკოლაში მივაბარე, მათთან დედა დაეტოვებოდა და ისევე სოფელ თამარიანში დაებრუნდა.

ნიკოლოზ შენგელაია დამხედა აეადმყოფი, გამხდარი. გულის შეტევებმა, აქამდე რომ მიმალავდა, უფრო მოუხშირა. თავის აუადმყოფობას ყურადღებას არ აქცევდა. ყოველი შეტევის შემდეგ ნახევარ საათს უძრავად იწეა, მერე ისევ მუშაობას უბრუნდებოდა.

ცნობები საომარი მოქმედებების შესახებ ჯერ კიდევ შეამართებული იყო: ყირიმი გერმანელებს ეჭირათ, ლენინგრადს ალყა ჰქონდა შემორტყმული, მგერი სხვადასხვა ადგილას საპაერო დესანტებს გადმოსხამდა.

ფრონტი საქართველოდან შორს არ იყო, კავკასიონის ქედის გადაღმა ბრძოლები მიმდინარეობდა. გერმანელთა თვითმფრინავები ზოგჯერ კახეთის თავზეც დაფრინავდნენ. ყველაფერი ეს შენგელაიას ძალიან აგულისხმებდა. ნერვიულობდა, ლეღავდა. გადაღების დროს სახე, ზოგჯერ, მიწისფერი უხდებოდა. ეთხოვდი მუშაობა შეეჩერებინა და სამკურნალოდ თბილისს გამგზავრებულიყო, სამუშაო დროებით თანარევისორისათვის მიენდო, მაგრამ ამაოდ, არაეითარმა თხოვნამ არ გასცრა.

როდესაც ჩემი მონაწილეობით ეპიზოდების გადაღება დამთავრდა, თბილისს გაემგზავრე სკუდის დირექცია დავითანხმე, რომ შენგელაია სამუშაოსათვის მოერიდებინათ, აიძულებინათ ემკურნალა და დაესვენა. მაგრამ მან გადაღება არ მიაგოვა. რამდენიმე კადრი უნდა გადაეღო, მაგრამ ამინდი გაუუჭდა და შენგელაია კიდევ სამი კვირა კახეთში დარჩა.

ეს დაყოვნება საბედისწერო გამოდგა.

ბეგრჯერ, შენგელაიას ცხოვრების უკანასკნელ წუთებს ფიქრებს რომ მივაყერობ, მისი თანამგზავრების ნაამბობი მაგონდება და თელწინ ცხადად წარმომიდგება მისი უკანასკნელი მგზავრების ყოველი წერილმანი:

...1943 წლის დასაწყისისათვის ექსპედიციამ სამუშაო დაამთავრა. გადაღებულ ჯგუფი უკვე თბილისს გამოემგზავრა. ჩალაუნის ხეობის მიხეველ-მოხეველ გზამე აღის მძიმე აპარატურითა და ნიუთებით დატვირთული დიდი სატვირთო მანქანა. მძლოლი არ ყავთ, ამიგომ საჭეს ნიკოლოზ შენგელაია უმის. წინაღლით ღამე ბაკურციხეში გაათიეს, შენგელაიას გულის შეტევა ჰქონდა, მოუხედავად ამისა მხნედ არის. იანერის მზიანი ღლე თავისი სიგრილით ახალისებს. შორს მთებს ნისლი ბოლქვად ეღება. შენგელაია მანქანას აჩერებს, თოფს იღებს და სანადიროდ მიდის, ერთგული ძალლი „ელეაქ“ მასთან არის. ნახეიარ საათში ორი ტყის ქათმით ბრუნდება და გზას განაგრძობს. სადგურ მელაანთან იძულებულია მანქანა ისევ გააჩეროს, ცუდად არის, მაგრამ თავს მხოლოდ მყირე ხნით დასვენების უფლებას აძლევს.

უეარცისი გზა, ძნელი სამგონიანი მანქანის ტარება. შენგელაია თანამგზავრს ეუბნება: „რას არ მივეცმდი, ახლა საჭესთან რომ არ ვიყო...“

ამინდი ფუჭდება, ნისლი მთებიდან ეელზე ეშვება. ცივი ქარი ამოვარდება და მეჩხრად თოვას იწყებს. შენგელაია საჭეს უმის და მღერის. იგი მთლიანად სიცოცხლეს ეკუთვნის, არ უნდა სენს დაემორჩილოს. ღამდება, ბნელა, ცივა, ბოლოს, შორს სადგურ ვაზიანის სინათლე გამოჩნდება. თბილისი უკვე ახლოა.

შენგელაია ჩქარობს და გზის შესამოკლებლად პატარა ხეობისაკენ გადაუხვევს. მანქანა გოვეებს გაშლილ ველს, ციყაბო დაღმართზე ეშვება და თითქოს ვიწრო, ბნელ ორმოში – მახეში ვარდება. პორიზონტი არა ჩანს, ხეობის კიდეში მამთრის შავი კას ერთვის. აქ ამ ადგილას, სიკედილი გზას გადაულობაჲს მანქანას.

ლამის სიბნელეში ხელები საჭეს უშეებენ.

– ახლაც არ დაიჯერებთ, რომ ცუდად ვარ? რა წყეული ადგილია... – წარმოთქვამენ გალურჯებული გუჩები და უღონო სხეული საჭეზე დაეყრება.

ბრემენტის სანადირო განისამოსში წევს მიწაზე მხარბეჭიანი, თმახუჭუჭა ნიკოლოზ შენგელაია.

სამშობლოსთან, ოჯახთან გამოთხოვების სიკვებები... ხელებით მიწას ეყრდნობა, თითქოს უნდა მოსწყდეს მას. იანერის სიცივეში მკერდაგაღილს ფეხებზე ნაბაღს აჟარებენ. სახეზე ღიმილი შერჩენია, თითქოს ოდნავ დასიწითო ამბობს:

– ახლაც არ გჯერათ, რომ ეს სიკედილია?

მართლაც, ძნელია დაიჯერო სიკედილი ადამიანისა, რომელსაც ასე უყვარდა სიციხე.

შენგელაიას თანამგზავრებს – მის მეგობრებს და ამხანაგებს ამ მოულოდნელმა უბედურებამ თავგარი დასცა. ძნელი იყო ჯანმრთელი, ენერგიული და ახალგაზრდა კოლია შენგელაიას მომკედავად წარმოდგენა. მამთრისა და ღამის პირობებში ყველა საჭირო ზომა მიიღეს – უახლოეს სამედიცინო პუნქტში მანქანა გააგზავნეს, მაგრამ ექიმმა ცოცხალს ვეღარ მოუსწრო...

გამოთხოვების მძიმე დღეები დადგა. თელეგრაფი ცრემლი გამიმრია. სიბნელეში შთანთქმა ყველაფერი – აზრი, გონება, ახლობლები და მეგობრები. შავ ქაოსში, რომელსაც თავს ვერ დააღწევ, ყველაფერი არარეალური, არანორმალური მგონია.

სამგლოვიარო მელოდიები, ყვავილები, სახეები, სამძიმრის სიკვებები გაბრუნებულ თავში მიყურავენ... და კელაე სიყარვილე, სიბნელე, სიმძიმე.

ოთხმა დღემ წამივით ჩაიქროლა...

მამთრის მზის გამომავლობილებელი სინათლე. შავი, ხუჭუჭა თმა უცნაურად ბზინავს კუბოში. მღელვარე ცხოვრებისაგან, კეთილშობილ მისწრაფება-განმრახებისაგან და იმედებისაგან მახლობელ ადამიანთა გულში მხოლოდ ხსოვნა რჩება.

ეს მოგონება მტანჯავს. საყვარელ ადამიანთან განშორებას ვერ ვერიგდები. ჩემს სულს ერთი კითხვა აწვალეს: ყველაფერი, რაც დაკავშირებულია ცხოვრებასთან, მუშაობასთან და შემოქმედებასთან, ყველაფერი, რასაც ეწოდებოდა ადამიანის ხასიათს – ემოციას, გემქმერამენტს, ნებისყოფას, ვაქეაუბობს, კეთილშობილებას, რომელიც მან ხელოვნებაში ჩააქსოვა – განა ყველაფერი ეს შეიძლება მოკედეს?

და ყოველთვის, როდესაც ბედნიერებას ან მწუხარებას განვიცდი, როცა მუშაობას სიხარული ან წყენა მოაქვს, როდესაც აღტაცებული ვარ ბუნების სილამაზით და ცხოვრების მაღალით ვიმსჯელები, როცა ვხედავ ბავშვები როგორ იზრდებიან და მათში ნაწიბ ნაკვეთს ვპოულობ – მისი არყოფნა მტანჯავს და არ შემიძლია მის განშორებას შეუურიგდე.

ნეტავ ეყოცხლა, – ეფიქრობ ასეთ წუთებში, – ეხარა ცხოვრებით, რომელსაც იგი მთელი მისი სისაცხით შეიგრძნობდა.

გადის დღეები, კვირები, თვეები – ღამე ვერ ეისვენებ, ამრი და გონება ძილშიც მუშაობს, ყოველ დილას ეეგებები სულის ტკივილით: „გათავდა, აღარ არის“.

მზრებამოყრილი დადიეარ, სხეანაირად არ შემიძლია. გაზაფხულის სურნელი, ხეების ყვავილობა არ მახარებს. ყველაფერი თავის დინებით მიდის, მე კი საერთო რიტმს გამოეუთიშე. თუ მოღრუბლული ამინდია და ცრის – კმაყოფილი ვარ.

ასე გადის თვეები...

მაგრამ ადამიანის ბუნებაში განმარტებული მუხგია ჩაქსოვილი.

თანდათან ძალა და შემოქმედებითი მოღვაწეობის სურვილი მიბრუნდებოდა. მუშაობა საუკეთესო გზა სულიერი გაჯანსაღებისათვის.

კონსტანტინე პიპინაშვილის ფილმში „აქაი აკეანი“ დიდი მგოსნის – აქაი წერეთლის გამგზრდელი ძიძის როლი შემომთავაზეს.

როლი დიდი არ არის, მაგრამ ამოცანა, რომელიც ამ სახემ ჩემს წინაშე დააყენა, ღრმა და მნიშვნელოვანი იყო: უნდა შემექმნა სახე ქართული დედის – გლეხი ქალისა, რომელიც ერთნაირად მრდის და უელის თავისსა და სხეის შეილს; ამ სახეში ხალხიდან გამოსული ადამიანის კეთილშობილი, სპეგაკი მიმზიდველობა და ღრმა სიბრძნე უნდა გაღმოეყა.

ჩემს მუშაობას ისიც ართულებდა, რომ ყველა სეენაში აქაი წერეთლის გამმრდელის როლი მოქმედებით დაკეუმირებული იყო მყირეწლოვან აღსამრდელეთან. საკუთარი როლის შესრულებისას მართლაც მიხდებოდა ბავშვებთან აღმმრდელითი მუშაობის ჩაგარება. ამაში ბუნება და ადამიანები მეზმარე-ბოდნენ. შემოვიარე ყველა სოფელი იმ ადგილების მახლობლად, სადაც პოეგმა ბავშვობა გაატარა. სოფლის ცხოვრების ეპიზოდები გადავიღეთ სოფელ საეანეში, სადაც აქაი იზრდებოდა. არაჩვეულებრივად თეალწარმგაცი სოფელია. შევისწაღელ მასალები პოეგის ცხოვრებაზე. ეესაუბრე ადამიანებს, რომლებსაც მისი ძიძა ახსოვდათ, ანდა მასზე ნაამბობი გაუგონიათ. ეედლობდი, ყველაფერი გამომეკითხა, რაც მისი ხასიათის თავისებურებების გავებაში ღამეხმარებოდა.

საქართველოში, მე-19 საუკუნის სამოციან წლებში, მიღებული იყო მდიდარ თეად-აზნაურთა შეილების გაძიება – ბუძეშწოვარა ბავშვებს გლეხის ქალს აძლევდნენ გასამრდელად, რათა ბავშვები ბუნებრივ პირობებში, ხალხის წრეში აღმრდელიყენენ. აქაი წერეთელი ჯერ კიდეც ჩვილი გააბარეს გლეხის ოჯახში. აქაის დედამ მოისურეა, რომ შეილს შრომა ესწავლა, შრომით მიღებულ სიხარულს მიარებოდა და ღარიბი ხალხის ცხოვრებას გაეცნობოდა.

ამიგომ იყო აკაკი გლეხის ოჯახში რეა წლამდე. ამ აღზრდის კვალი ატყვია ღრმა ხალხური მოტივებით მდიდარ მის პოეზიას. მსურდა აკაკის ძიძის – მანოს სახეში გადმოშეცა თაღატყერილობა და სიმტკიცე, სიმშვიდე და სიბრძნე, რაც ქართველი ქალის ღირსებას წარმოადგენს. რომ ვიყოდე, ეს შეეძელი თუ არა, დიდ კმაყოფილებას ვიგრძნობდი.

ეს როლი იმითაც იყო ჩემთვის საინტერესო, რომ მანოს სახე მრავალი წლის მანძილზე ეითარდებოდა – 20 წლის ახალგაზრდა ქალიდან, 80 წლის მოხუცამდე. რომელიც აკაკი წერეთლის იუბილეზე მოდის.

მინდოდა დიდი მხატვრული სიმართლისათვის მიმეღწია.

რადგან როლის უკანასკნელი ნაწილი ჩემთვის მეტად რთული და საინტერესო იყო. ამიგომ მოხუცი მანო უფრო შემოყვარდა. ვიდრე ახალგაზრდა. ვიკეთებდი სასინჯ გრიმს. ვედილობდი ისე მოვექცეულიყავი და მემოქმედა, როგორც ოთხმოცი წლის მანოს შეეფერებოდა. როცა გრიმიორთან ერთად გარეგნულ მსგავსებას მივაღწიე. გრიმგაკეთებული კინოსტუდიის დირექტორ მიხეილ კვესელაეასთან შევედი და ვერ მიცნო. მაშინ შინ დავეურეკე ბავშვებს: სოფლიდან მამათქვენის მოხუცი ბიოლა ჩამოვიდა და რადგან მე არ მცალია, რაც შეიძლება გულთბილად მიიღეთ-მეთქი... მანქანაში ჩავეჯექი და მანოს ტანსაცმელითა და გრიმით შინ წავედი. უმცროსმა ეაგმა – გიორგიმ კარი გამიღო. მივესალმე. ისე, როგორც მანო მიესალმებოდა. ბინაში მიმიპატივეს, დავეჯექი. და როცა ლაპარაკი დავიწყე, მხოლოდ მაშინ მიცნო ჩემმა შეილმა.

„აკაკის აკეანზე“ მუშაობის უკანასკნელი დღე დამთხვა ჩემს გამგზავრებას ვენეციაში. კინოფესტივალის დელეგატი ვიყავი. ღამის 2 საათზე გადაღება დამამთავრე და დილის 6 საათზე გაეფრინდი მოსკოვს, საიდანაც იტალიაში უნდა გაემგზავრებულყავით.

ანა რუბელგთან, კლარენს
ჯონ ბოტეგერთან და ბუკა
ჯორბენიძესთან ერთად
სვეტიცხოვლის ეზოში, 1947.

ბიჭვინტაძე, გიორგი
 ანდრონიკიძე, საგო, ვახტანგ
 ალექსანდრე შარბი და სერგეი
 გერასიმოვი იაღუშქის
 კალთებზე, სახტეშრო, პრაქ
 11-ისკენ მახვილ გზაზე,
 1930-იანი წლები.

წიწმანკრის სტელასთან
 დგანან: ელენე
 ანდრონიკიძე, საგო,
 ნიკო ვახტანგ, კირა
 ანდრონიკიძე, სხედან
 კოტე შატაძე, გიორგი და
 ელდარ შენგელაძე, ბორის
 ანდრონიკიძე, 1946

გია შიქიძე, თამარ ზოდუაძე,
 ნიკოლოზ მუხომბა, საგო,
 ვახტანგ, ბიჭვინტაძე, ილია
 სერგო შატაძე,
 ქუთუხი, 1944

„აკაკის აკვანი“, 1947 (კოგე
შუგარტისანი ეროლი).

„აკაკის აკვანი“ 1947 (თამარ
ციციშვილი და ზაგორა
ჩხეიძისანი ეროლი).

„აქტივი აქტივი“
მეცხვერძეშვილი და გოგია

სამი თვე ევროპაში

იგალიას პირველად გავეყანი ჯერ კიდევ მოსკოვში, ენუკოვოს აეროდრომზე. იმ დღით საბჭოთა თვითმფრინავით თავის ქვეყანაში ბრუნდებოდა საბჭოთა კავშირში სტუმრად მყოფი იგალიის პროუკაჟმირების ქალთა დელეგაცია. გაფრენის წინ გამაცნეს დელეგაციის წევრები, რომლებთან ერთად მომიხდა მგზავრობა.

მოსკოვიდან დილის 7 საათზე გაფრინდით. ათასგვარ ფიქრებში გართული, ეერ ვამწნევიდ დრო როგორ გადიოდა.

ბუქარესტში ჩვენი თვითმფრინავი ნახევარი საათით დაეშვა. დავეშვით აგრეთვე ბელგრადში. სადაც დრო ეიხელთე და აეროპორტის შენობა დაეიარე. პირველი, რაც დიდ და მშვენიერად მორთულ დარბაზში თვალში მეყა, იყო ამხანაგ სტალინის და ბრომ გიგოს პორტრეტები.

ერთხანს ჩვენი თვითმფრინავი იუგოსლავიის ტერიტორიით მიემართებოდა. სიხარულითა და სიყვარულით დავეცქეროდი ამ გმირულ ქვეყანას, რომელმაც პიტლერის ურდოების წინააღმდეგ თავიგანწირული ბრძოლით სამარადისო დიდება მოიპოვა. აი, ამ მთებში, რომელითა მწვერვალებს ალტაეებით დავეცქეროდი. ჩემ თვალწინ გაიყვალეს იმ სამხრელში წლებმა. როცა უთანასწორო ბრძოლაში ეს პატარა და გმირული ქვეყანა სისხლისაგან იცლებოდა, მაგრამ ახლა სიმშვიდით დავეცქეროდი მის მთებსა და ველებს, სადაც გამარჯვებულ ხალხს მშვიდობიანი ცხოვრება აქვს.

თვითმფრინავიდან იუგოსლავიამ იმერეთი მომაგონა. ისეთივე პეიზაჟები, ისეთივე ფერები. უნებურად მაგონდებოდა მხატვარ დავით კაკაბაძის სურათები. მალე მოთავდა იუგოსლავია. გადაესერეთ აღრიადიკის ზღვა და პირველი ქალაქი, რომელიც იგალიის ტერიტორიაზე დაეინახე. ბარი იყო.

თვითმფრინავიდან და, საერთოდ, იგალიის მიწა უმთავრესად მოყვითალო ფერისაა, მაგრამ ადგილ-ადგილ სრულიად თეთრია. ნათელი, მზიანი დღე იყო. ასეთ ამინდში ადგილმდებარეობის რელიეფი მკაფიოდაა გამოსახული და ამის გამო ჩვენ ქვევით თითქოს ხელისგულზე გადაშლილიყო იგალია. გადაუფრინეთ აპენინის ნახევარკუნძულის „ჩექმის“ ქვედა ნაწილს, გადავიარეთ მთის ქედი და დაიწყეთ დამუშავება ნეაპოლის მიმართულებით.

ჩემი თანამგზავრი იგალიელი ქალები, რომელთა შორის იყვნენ მომღერლები, ფიქრები, იურისტები და უბრალო მუშები, როგორც კი გამოჩნდა იგალიის მიწა-წყალი, უყვარდა გამოცოცხლდნენ და საოცრად ახმაურდნენ. ყველა ერთბაშად აღაპარადა, ერთმანეთს სიგვეას არ აცლიდნენ, აყაყანდნენ, ამღერდნენ.

იმ წუთში ძალიან მეუცხოვა მათი ქცევა და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც იტალიაში ცხოვრება მომიხდა, მივხვდი და გავიგე, რომ მათ ასეთი ჩვევა აქეთ. საუბრის დროს ისინი თითქმის ყვირიან. კესტებს იშველიებენ, ძალიან ბევრი ლაპარაკი უყვართ და საერთოდ, ექსპანსიურები არიან.

მაგრამ რაუ შემდეგ ვნახე, ამან კიდევ უფრო გამაჰკირვა: თითქოს ღირსი-ქორის ნიშანზე, ისინი ერთბაშად დაწყნარდნენ, დადუმდნენ, შავი სათვალევები გაიკეთეს და იძინეს იმ დრომდე, სანამ ნეაპოლს არ მივეუახლოვდით.

მე კი აბა რა დამაძინებდა! თვითმფრინავის ყველა ფანჯრიდან გადაყურებდი აქამდე უნახავ ქვეყანას და ყედილობდი არაფერი გამომჩენოდა შეუნიშნავი.

თვითმფრინავი გირჩენის ზღვის სანაპიროს მიუყვებოდა. შორიდან, უეცრად, პატარა ბორცვი დავინახე, რომელიც, რაუ უფრო ეუახლოვებოდათ, თანდათან იზრდებოდა.

ჩვენი პილოტი, საბჭოთა მფრინავი, კაბინიდან გამოვიდა და თავაზიანად მომ-მართა:

– ხომ არ მოგწყინდათ ამ საზოგადოებაში, ამხანაგო ეარნაძე?

პასუხი არ მაცალა და თვითონვე დაამთავრა:

– აბა რა იქნება, ჩვენებური ერთი სიტყვაც ვერ გაიგონეთ აქამდე!

სიმართლე გითხრათ, მართლაც ძალიან მესიამოვნა მასთან საუბარი. თით-ქმის ნახევარი დღის განმავლობაში მდუმარედ მყოფი, ახლა მეუ კინაღამ იმ იტალიელი ქალებივით არ აეხმინადი. ბორცეს რომ მივეუახლოვდით, მაშინ შეე-ნიშნე, რომ ეს მაღალი მთა იყო.

– გინდათ გაჩვენოთ ვეზუვი? – ხელი გაიშვირა პილოტმა იმ მაღალი მთისაკენ და თვითმფრინავის წინა ნაწილში გადმოსვლა შემომთავაზა. თვითმფრინავი გადაიხარა, წრე შემოხაზა და ზედ ცეცხლისმურქვეველი მთის წვერს გადაუფ-რინა. კრატერი ბოლავდა. პილოტმა, როგორც ჩანს, ჩემი ხარბი ცქერა შენიშნა და კიდევ ერთი წრე შემოხაზა.

– რას იტყვით, კიდევ გინდათ ნახოთ?

მომერიდა პილოტის შეწუხება, მაღლობა ეუთხარი და შემდეგ თვითმფრინავი პირდაპირ წავიდა რომის მიმართულებით.

ჩემი თანამგზავრი იტალიელი ქალები მალე ისევ გამოცოცხდნენ, სათვალე-ები ჩამოიხსნეს, ისევ ახმურდნენ, ალაპარაკდნენ. ერთბაშად ხელჩანთებს ეც-ნენ და რაღაცას დაუწყეს ძებნა. ისინი, თითქო ვინმე უბრძანებდომ, ერთმანეთს და ერთმანეთი სისწრაფით მოქმედებდნენ: სახეზე ჯერ რაღაც თეთრი წაიხსეს, სახის კანი დაიმილეს და შემდეგ ვარდისფერი საცხებელი წაისვეს. თითქმის ნა-

ხევარი საათი მოანდომეს ამ „საქმეს“ და როცა რომს ეუახლოვდებოდა, ჩემს თვალწინ იგალიური კოსმეტიკის მთელი ბრწყინვალეობით წარმოსდგნენ.

შებინდებისა რომის აეროპორტში დაეშვა. საღამოს შეიღი საათისთვის საბჭოთა საელჩოდან მომავალითხს და ქალაქში წამოყვანეს. ძველ რომაულ აკ-ედექს ჩავეუარეთ. შორს ქალაქის ჩირაღდნები ციმციმებდნენ. საღამოს ცის ფონზე შეაღდ მოჩანდნენ რომის ბორცვები.

სასტუმროში სახელდახლოდ ვიეჩაშმე და საშინლად დაღლილმა მაშინვე და-ვიძინე. ამ დილით ჯერ კიდევ ჩემს ქვეყანაში ვიყავი... თორმეტი საათის განმე-ლობაში ჩვენმა თვითმფრინვამ გაიარა უზარმაზარი მანძილი მოსკოვი – რომი...

ვენეციაში

მეორე დღეს დილით ძალიან ადრე ავდექი. რომი დაგათვალიერე და შემდეგ მატარებლით ვენეციისკენ გავემგზავრე.

ვენეციამის სადგურზე არავინ დამხედა. ცოტა არ იყოს, დავიბნეი, მაგრამ მერე უბის წიგნაკი მოვიმარჯვე, იქ ქართული ასოებით ჩაწერილი რამდენიმე იგალიური ფრაზის მოშუელიებით ჩემოდნის წამლები დავიქირავე და ქალაქში გავედი. ვენეცი-ის „დიდი არხის“ მთავარ გასასვლელთან დავინახე ჩემს შესახვედრად წამოსული ჩვენი ვიკე-კონსული და საბჭოთა დელეგაციის დანარჩენი წევრები: კინომსახიობი ლიუბოვ ორლოვა, კინორეჟისორი გრიგორი ალექსანდროვი და ლიტერატორი დი-მიტრი ერიოშინი. თანამედროვე „გონდოლით“ – საბჭოთა მოტორიანი ნავით, რო-მელსაც საბჭოთა მძღოლი მართავდა, პირველად გავიარე ვენეციის არხი.

მეორე დღესვე მუშაობას შეუდექით. დღეში სამჯერ – დილით, ნაშუადღევს ოთხ საათზე და საღამოს – ფესტივალზე მონაწილე ფილმებს ეუყურებდით.

როგორც კი თავისუფალ დროს ვიხელებდით, ქალაქის დასათვალიერებ-ლად მივდიოდით. აგვისტოში აქ ძალიან ცხელა და ამიტომ დილით ადრე ვარ-ჩევდით ქალაქში სიარულს.

თავს არ მოგაწყენთ ვენეციის აღწერილობით. ამ საოცარ ქალაქში, მის არხებ-ზე, ხიდებზე, სასახლეებსა და ტაძრებზე მრავალი წიგნი დაწერილა. ვიტყვი მხო-ლოდ, რომ პირველი შეხედვით ქალაქი ისეთივე გაკვირვებას იწვევს, როგორ-საც დიდი და მდიდარი მუზეუმები, სადაც თავმოყრილია უამრავი ძველებური და ძვირფასი ექსპონატი. შემდეგ კი ილღებით მისგან და თავს ისე გრძნობთ, თით-ქოს თეატრში იყოთ, ოღონდ, მაყურებელთა დარბაზში კი არა, არამედ სცენაზე, რომლის კულისებში მრავალი კარგად შესრულებული დეკორაცია დაუყრიათ.

უცნაურ ბუტაფორიად გვეჩვენებთ ეს პატარა ხიდები, ვიწრო ქუჩები, პატარა ეზოები, დოვლები სასახლე, ჩუქურთმებითა და მოზაიკით მორთული სახლები და წყლის სარკეში მათი ანარეკლი. ვენეციური სტილის დახვეწილობა აღიქმე-

ბა როგორც რაღაც ხელოვნური და თვალს აღარ ახარებს.

ვენეციელნი თავისი ქალაქის დიდი პატრიოტები არიან, ყველგან და ყველა-ფერში რაღაც განსაკუთრებულს ხედავენ და ცდილობენ ამაში თქვენც დაგარ-წმუნონ. მათ ნაამბობში გამონაგონი და სინამდვილე ერთმანეთშია არეული. ზოგჯერ ისეთ რამესაც გიამბობენ, რაც ამ ქალაქში არ ყოფილა და არ მოიხ-დარა. მაგალითად, მაჩვენეს „დემდემონას მამისეული სახლი“, სადაც ოცელო მას თავის თავგადასაყალს უამბობდა.

საინტერესო სანახაობას წარმოადგენს არხები მათ ზედაპირზე მოსრიადე შავი გონდოლებით. გონდოლიერები სხედასხვა ხმაზე უხმობენ მგზავრებს. დიდებული სანახვია „ნატურმორტები“: ხილით და თევზით საცხე კალათებით დატვირთული ნაეები და გონდოლები. ნაეები გუნდ-გუნდად იკრებიებიან სანა-პიროსთან და ყველაფერი ეს თვალისმომჭრელი მზის შუქით არის განათებუ-ლი. მხოლოდ ვენეციაში მიეხვდი თუ რაგომ გაიკეთეს თვითმფრინავში სათვა-ლეები ჩემმა თანამგზავრმა იგალიელმა ქალებმა! აქ სამთო სათვალის გარეშე თვალები მალე დაგვლდებათ.

ძალიან ადრე იყო, როცა ერთხელ ქალაქში გავედი. ვენეცია ის იყო ილიქებ-და. გავიარე რამდენიმე ხიდი, გადაესერე ლაბირინთის მსგავსი ვიწრო ქუჩე-ბი და უეცრად სან-მარკოს მოედანზე აღმოვჩნდი. ცოცხა ხნის შემდეგ, თითქოს ეილაცის ბრძანებით, ქალაქმა ერთბაშად გაილიცა, ქუჩები, მოედანი და კაფე-ები ხალხით გაივსო...

ცნობილ სან-მარკოს გაძარში საგანგებოდ დილით შევიდიოდი ხოლმე. მაინტე-რესებდა როგორ იქცეოდნენ მლოცველები, ჩუმად ეჯდებოდი ბნელ კუთხეში და თვალს ეადევნებდი ყველაფერს, რაც გაძარში ხდებოდა. სხედასხვა ადგილას, კედლების გასწვრივ დგას კაბინები, სადაც მლოცველები აღსარებისთვის შედი-ან. კაბინის სიერე შავი ფარდით არის დაფარული. ფარდა დროდადრო ირხევა, მის მიღმა, სიბნელეში მის მღვდელი და ობობასავეით, მოთმინებით უცდის თავის მსხვერპლს; დროდადრო მღვდელი გამოიხედავს ხოლმე, იმიტომ, რომ აღსარე-ბის თქმის მსურველი დიდხანს არ ჩანს. ბოლოს, შავი ფარდის წინ ვინმე დაიჩო-ქებს – უმეგეს შემთხვევაში ქალი. მაშინ შავი ფარდიდან ხელი გამოჩნდება და მლოცველისგან ფულს მიიღებს. ამის შემდეგ მღვდელი აღსარებას მოუსმენს. ჩუ-მად, ისე ჩუმად, რომ ჩურჩულიც კი არ ისმის, მორწმუნე ანდობს თავის საიდუმ-ლოს. ვინ იყის, რა ამბავი სწვდება მღვდლის ყურს? ყოველდღიური პატარ-პატა-რა ცოდვების ჩამონათვალთ თუ ჩადენილი მძიმე დანაშაულის ამბავი? ბოლოს მორწმუნე ფეხზე წამოდება და „ცოდვის გვირგვინსაგან“ განთავისუფლებული, თაყვანისცემისათვის წმინდა მადონას ხატს მიაშურებს...

XI საუკუნეში აშენებული სან-მარკოს გაძარი მნახველს აოცებს თავისი ოქ-როსფერი მოზაიკით, ოთხი გუმბათითა და თალებით. მას სხედასხვა ქვეყნე-ბიდან ჩამოსული გურისტები ეტანებიან. ისინი გილები თანხლებით დიდიან გაძარში და არავითარ ანგარიშს არ უწევენ მლოცველებს, დაურიდებლად და-დიან მათ შორის, მაგრამ ეს არივის პროტესტს არ იწვევს.

იგალიაში უამრავი მორწმუნეა და ამდენივე კულის მსახური. თითქმის ყოველი ფეხის ნაბიჯზე შეხედებით ბერის შავ სილუეტს, კეკლუცად მორთულ მონაზონს გახამებული საყელოთი და თავსაბურავით, ჯერებითა და ჯაჭვებით შემოსილ კაპუცინს და მრავალი სხვა წმინდა ორდენის წარმომადგენელს.

ვატიკანი ცდილობს თავისი ზეგავლენის ქვეშ მოაქციოს ხალხი და წარმართოს იგალიის სამიწაო და საგარეო პოლიტიკა. ვატიკანი ქვეყნის ყოველდღიურ ცხოვრებაში ერევა. აი, მაგალითად, ჩემს იქ ყოფნის დროს წირვის დროს მღვდელმა წარმოთქვა სიტყვა კინოფილმების შესახებ და თავის მრევლს ურჩია თუ რომელი კინოსურათი ენახათ და რომელს არ დასწრებოდნენ. ეკლესიაში გამოკრულია პაპის მიერ რეკომენდებული ფილმების სია...

ომის დროს რომის ერთ ქუჩაზე ბომბი ჩამოვარდნილა. ეს იყო ერთადერთი ბომბი, რადგან რომი „ღია ქალაქად“ იყო გამოცხადებული. ბომბი აფეთქდა, მაგრამ მამა-შვილი, რომელნიც იქვე იდგნენ, როგორღაც ეოცხლები გადარჩნენ და ორნაჟადაც არ დაზიანებულან. პაპის განკარგულებით ის ადგილი, სადაც ბომბი აფეთქდა, წმინდა ადგილად გამოცხადდა...

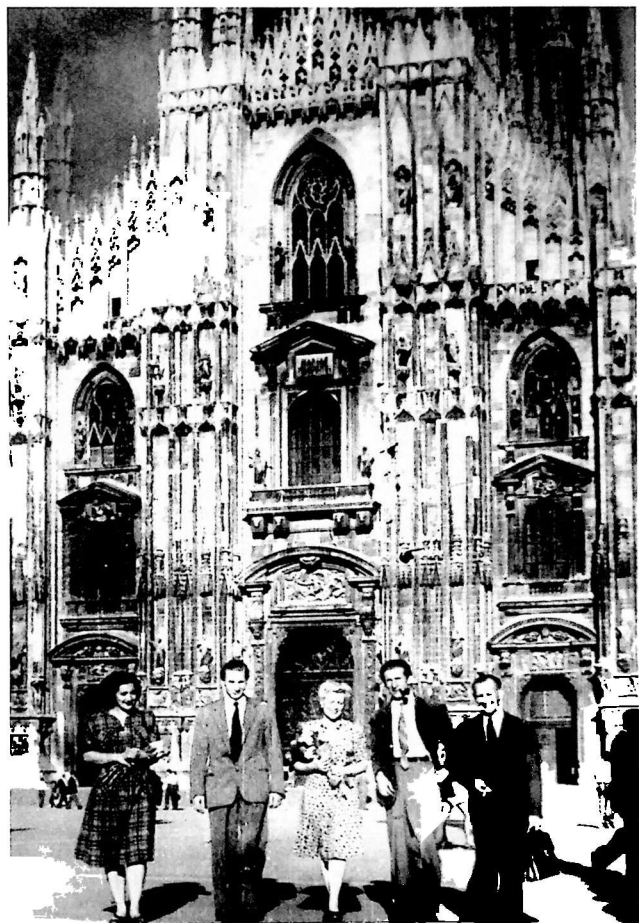
აქამდე იგალიაში ქალს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება არ ჰქონდა. მაგრამ როგორც კი ვატიკანმა დაინახა, რომ იგალიაში კომუნისტური პარტია გაძლიერდა და იქმნება საშიშროება, რომ ქრისტიანული პარტია ხმების უმრავლესობას ვერ მიიღებს, მაშინვე არჩევნებში მონაწილეობის ნება დართო ქალებს იმ მოსაზრებით, რომ მორწმუნეთა უმეტესობას ქალები შეადგენენ და ისინი სხვას ჩვენ მოგვცემენო. ვატიკანის მიერ გადადგმულმა ამ ნაბიჯმა მისთვის სასურველი შედეგი გამოიღო, ქრისტიანულმა პარტიამ მართლაც ხმების უმრავლესობა მიიღო.

იგალიელ მამაკაცებს ქალისადმი შუასაუკუნეების ღროინდელი დამოკიდებულება აქვთ. მათი აზრით, ქალის დანიშნულება მხოლოდ ისაა, რომ ბავშვი გააჩინოს და ოჯახში მონასავეთ იშრომოს.

საბჭოთა დელეგაციისთვის გამართულ პრეს-კონფერენციაზე იგალიელები შეითხუებით მხოლოდ კინორეჟისორ გრიგორი ალექსანდროვს მიმართავენ. როცა ჩვენმა მთარგმნელმა ეურნალისტებს მიმართა: ხომ არ გსურთ შეკითხვები მისკეთ დელეგაციის წევრ ქალბატონებს ორლოვას და ეაჩნაძესო, ჯერ ხანგრძლივი სიჩუმე ჩამოვარდა, ბოლოს კი ერთმა ეურნალისტმა ყბა-აგლებით თქვა: რა უნდა ეკითხოთ, ისინი ხომ ქალები არიანო.

ძალიან ძნელია იგალიელი ქალისთვის სადმე სახელმწიფო სამსახურში მოწყობა. მე შეხვდი ერთ იგალიელ ქალს, რომელსაც უმაღლესი განათლება ჰქონდა მიღებული. განვითარებული, ჭკვიანი ქალიშვილი იყო, სპეციალობით

ბერლინი, გრაფინია
ალექსანდრეოვანა და ლიუბოვ
ინდოვასკინა ერთად, 1947

ისტორიკოსი, უკვე ორი წელიწადია, რაც დისერტაცია დაიცვა, მაგრამ სამსახურში მაინც არსად აყენებდნენ. მან გულისტკივილით მითხრა, ახლა რომში წასვლას ეაპირებო, შეიძლება იქ მოვეწყო რომელიმე მუზეუმშიო.

ვენეციაში, ისევე, როგორც მთელ იტალიაში, ცხოვრება დღითიდღე ძვირდება. მაღაზიებში ბევრი საქონელია, მაგრამ მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას მისი ყიდვის საშუალება არ გააჩნია. სამაგიეროდ ამ საქონელს იაფად იძენენ ამერიკელები. ვენეცია ეპყრობს მხოლოდ სამი თვის განმავლობაში. როგორც კი სემონი დამთავრდება და ტურისტები წავლენ, თითქმის ყველა საეაპრო, რესტორანი და სასტუმრო დაიხურება.

მურანოს ქარხანა

ჩვენმა დელეგაციამ ინახულა მურანოს მინის ქარხანა. იტალია უძველესი დროიდან ცნობილია მინის წარმოებით. კუნძული, სადაც აშენებულია ქარხანა, წარმოადგენს პატარა ქალაქს. იქ მხოლოდ მუშები ცხოვრობენ ოჯახებითურთ. „მურანოს“ ხანგრძლივი ისტორია და გრადიცია აქვს. ქარხანა ჯერ კიდევ XV საუკუნეშია დაარსებული. აქ 670 კაცი მუშაობს, უმრავლესობა კომუნისტური პარტიის წევრია. მუშებს შორის არიან ისეთი სპეციალისტები, რომელთა წინაპრები მინის ხელობაზე მუშაობდნენ. თაობიდან თაობაში გადადის მათი ხელობა და რამდენიმე საუკუნის გრადიცია აქვს. ასეთია, მაგალითად, ხელოსანი-სპეციალისტი ბონ-ალდო, ხეუჭუა შვეთმიანი, ტანადი, ლამაზი შესახედაობის მამაკაცი, სხვათა შორის, ძალიან ჩამოგავს ქართველს.

ოთხი საუკუნეა, რაც ბონ-ალდოს ოჯხმა დაიწყო თავისი მუშური ბიოგრაფია, – ყველა მისი წინაპარი მინის ოსტატი იყო.

ჩვენს დელეგაციას კუნძულის ნაპირზე ქარხნის მუშათა წარმომადგენელი შეეგება. პირველად შეგვიყვანეს კაბინეტში, სადაც ლენინისა და სტალინის სურათები ეკიდა. ყოველ ჩვენს სიტყვას და მისალმებას მუშები ტავით ხელებოდნენ. მათ სახეებზე გულწრფელი სიხარული აღებუდლდყო.

მოთელ ქარხანა გამოეფინა ჩვენს სანახავად.

– გაუმარჯოს საბჭოთა ხალხს! გაუმარჯოს დიდ სტალინს! – ისმოდა ყოველი მხრიდან.

მუშები აღტაცებით გვართმევდნენ ხელს, გვიღიმოდნენ და ყველანაირად ცდილობდნენ თავიანთი სიხარული გამოეთქვათ. პირველი წუთიდანვე ჩვენ შორის მეგობრული ურთიერთობა დამყარდა. მუშებს აინტერესებდათ თუ როგორ ცხოვრობენ და მუშაობენ ადამიანები საბჭოთა კავშირში. ისინი დიდი ინტერესით გვისმენდნენ.

1946 წელს მურანოს მუშებმა სპეციალურად დაამზადეს და საჩუქრად გაუგ-

მაენეს სტალინის თავისი ქარხნის ნაწარმი. ოსტაგმა ბონ-ალდომ გეითხრა, რომ განზრახული აქვს განსაკუთრებულად თხელი ევენციური მინისგან გააკეთოს სასმისი, რომელზეც გამოსახული იქნება საბჭოთა კავშირის გერბი და გაუგზავნოს სტალინს.

ბოლოს ბონ-ალდომ შეგვიყვანა საამქროში, სადაც ყველაზე უფრო რთული და ფაქიზი სამუშაოები წარმოებს. მან სპეციალური ტანსაცმელი ჩაიყვანა და გაეარეა-რებულ ღუმელთან, საიდანაც დროდადრო ლურჯი და წითელი ცეცხლის ენები გამო-ეარდებოდა ხოლმე, თავის ოსტაგობა გვიჩვენა. მის მუშაობას ჟინგლიორის ოსტა-გობას და იველიორის ხელოვნებას შეეადარებდი. რამდენიმე წუთში ჩვენს თვალწინ მან ულამაზესი ევენციური ღარნაკი გააკეთა და იქვე უნაგოფესი ნაყმით მოხატა. შემდეგ მინის დიდი გაეარეარებული ნაჭერი აიღო და სუშრობით გეითხრა:

– ახლა მე თქვენთვის გაეაკეთებ ბაგს. ჩვენი უძველესი ტრადიციის თანახმად ბაგი ბედნიერებას მოგიტანთ.

რამდენიმე წუთში მან მართლაც სასაცილო ფრინველი გააკეთა, რომელიც ნამდვილ ხელოვნების ნაწარმოებს წარმოადგენდა.

როდესაც მუშაროდან ებრუნებოდით, ჩვენი გასაცილებლად მთელი ქარხ-ნის მუშები გამოვიდნენ. ყველა ნაპირამდე გამოგყვანა. გამოთხოვებისას დაგე-პირდნენ, რომ ჩვენი კინოფილმების სანახავედ მოვიდოდნენ.

კინოფესტივალზე

სანამ კინოფესტივალის მიმდინარეობის აღწერას შევუდგებოდე, ორიოდ სიგყვით მინდა აღვნიშნო, თუ რა მდგომარეობაშია კინოწარმოება და განსა-კუთრებით კინოგაქირაუების საქმე იგალიაში. აქ 40 ათასი კინოთეატრა, აქე-დან 28 ათასი ეკუთვნის ვაგიკანს, რვა ათასი – ამერიკელებს, დანარჩენი 4 ათასი – იგალიელ წვრილ მეწარმეებს.

იგალიელ წვრილ მწარმოებლებს, რომლებიც გაქირაუების ათ პროცენტს ფლობენ, საშუალება არა აქვთ არა თუ გააძლიერონ მშობლიური წარმოება, იმის შესაძლებლობაც კი არ გააჩნიათ, რომ თავისი სურვილით წარმართონ კინოგაქირაუების საქმე.

რამდენიმე იგალიელმა კინომწარმოებელმა დიდი სურული გამოიქვანა ხალხს აჩვენოს საბჭოთა ფილმები, დაიწყეს კიდეც საამისოდ მუშაობა, მაგრამ მა-თი კეთილი სურვილი მხოლოდ სურვილად დარჩა. ერთეულ კინომწარმოებლებს არა აქვთ საკმარისი მაგერიალური შესაძლებლობები და ავტორიტეტი ასეთი საქმის წამოსაწყებად. როგორც კი ვინმე გაქირაუებაში საბჭოთა ან პროგრე-სული ევროპული ფილმის გამოშვებას მოინდომებს, ვაგიკანი და ამერიკელები ძალ-ღონეს არ იშურებენ, რომ ასეთი კინოსურათები ეკრანებზე არ გამოჩნდეს.

ფესტივალზე წარმოდგენილი იყო სხვადასხვა ქვეყანაში გადაღებული 70 ფილმი.

ჩვენ დიდი ინტერესით და თითქმის მღელვარებით ეელოდით იმ დღეს, როცა დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის კინოფილმების ჩვენება დაიწყებოდა. ჩვენ ველოდით, რომ რაიმეთი მაიკ საინტერესო იქნებოდა სურათები იმ ქვეყნისა, სადაც ოდესღაც ნაყოფიერად მუშაობდნენ გრიფიტი და ჩაპლინი. მაგრამ ყველაფერმა, რაც ენახეთ, მხოლოდ იმედები გაგვიყრუა. [ ]

იტალიურ ფილმებს შორის ჩვენი ყურადღება მიიქცია „გრაგიკუმბა ნადირობა“¹, რომელიც გადაღებულია კომუნისტური პარტიის წევრთა შორის შეგროვებული ფულით. ფილმი მოგვითხრობს ფარულ სოციალურ მოძრაობაზე, პერი-სა და მიწის პრობლემაზე, რომელიც დღეს ასე აღელვებს იტალიელ ხალხს.

მიუხედავად ათასგვარი დაბრკოლებისა, რომლებსაც ამერიკელები და ვატიკანი უქმნიდა საბჭოთა დელეგაციას, ჩვენმა სურათებმა მაინც მაღალი შეფასება მიიღო. ეიურის წევრთა შორის იყო ვატიკანის წარმომადგენელი, სასულიერო პირი, რომელმაც ერთ სხდომაზე ჩვენს წარმომადგენელს განუცხადა:

– იძულებული ვარ ვაღიარო, რომ ფესტივალზე მხოლოდ ორმა სახელმწიფომ წარმოადგინა იდეურ-პრინციპული სურათები – საბჭოთა კავშირმა და იტალიამ. ამერიკელებს შეგადა ანერვიულებდა ის ამბავი, რომ საბჭოთა ფილმებს მაყურებელი თბილად ხვდებოდა. ისინი ყველა ღონეს ხმარობდნენ, რათა ხელი შეემაღათ ჩვენთვის: აფუჭებდნენ ჩვენს ანონსებს, დაბრკოლებას უქმნიდნენ ჩვენი ფილმების მოედანზე ჩვენებას. პრესა ცდილობდა ჩვენი დელეგაციის წევრების გაქილიკებას. ერთ რომაულ გამეთში ასეთი რამ დაბეჭდეს: „საბჭოთა მსახიობებს ლიუბოვ ორლოვას და ნატო ვაჩნაძეს არ სურთ ფეხი აუწყოთ დროს. ისინი მსოფლიო მოდას არ ემორჩილებიან და უარს ამბობენ ატარონ შარვალი“

საბჭოთა ფილმში „ნადირთა ბილიკით“, რომელმაც ფესტივალის პრემია მიიღო, ნაჩვენებია, თუ როგორ ნადირობენ ჩვენი ქვეყნის შორეული აღმოსავლეთის მთებში ირმებზე და მთის თხებზე.

ამ ფილმის განხილვის დროს ეიურიმ ვერავითარი ნაკლი ვერ უპოვა და იძულებული გახდა მაღალი შეფასება მიეცა, თუმცა დასძინა:

– მეტისმეტად ტენდენციურია თქვენი ფილმები, აქაც კი, სადაც უმთაერესად ნაჩვენებია ბუნება, აგიტაცია ჭარბობს...

– რისი აგიტაცია? – გავიკვირეთ ჩვენ.

– ჯიხვის სახით გამოყვანილი გყავთ ფაშიზმი, ხოლო მონადირე – საბჭოთა კავშირი. – გვიპასუხეს.

ფესტივალზე წარმოდგენილი იყო დემოკრატიული ქვეყნების კინოხელოვნების მიღწევები. პრემია მიიღო ჩეხოსლოვაკურმა მულტაჟიკისკურმა ფილმმა – გერმინა გირლოვას „სათამაშოების ამბობმა“, რომელიც საყურებლად სახალისოა,

1. ჯუზეპე ლე სანტისის ფილმი, რომლის სიუჟეტს შექმნაში მონაწილეობდა მიქელანჯელო ანტონიონი.

პოლიტიკურად საინტერესოა და გექსიკურად ბრწყინვალედ არის შესრულებული.

საინტერესო იყო კიდევ ორი მექსიკური ფილმი. იდეას, მორალს ტყუილად დაუწყებთ ძებნას ამ სურათებში, მაგრამ ორივე ფილმი საინტერესოა იმიტო, რომ მექსიკელთა ყოფა და ზნე-ჩვეულებები მართლად არის ნაჩვენები. მსახიობებს აქეთ განსაკუთრებული რიგმის გრძნობა, მათი თამაში თავისუფალია მგამებისაგან, ყოველი მოძრაობა, ყოველი ემოცია თავისებური და მოულოდნელია. ხალხური სიმღერები და ცეკვები გიგარისა და მანდოლინის თანხლებით საამო სანახაურო და მოსასმენია.

კვირა, 15 აგვისტო ვენეციური კარნავალის გრადიციული დღე იყო. დიდ არხზე გამოეფინენ ძველებური გონდოლები, რაინდობის დროინდელ კოსტიუმებში გამოწყობილი ბერიკები. ლამაზი სანახაურო გონდოლების პარადი. ამ დღეს ვენეციაში უამრავი ხალხი იყრის თავს. სპეციალურად მოწვილი ლოცები საესა სამხედროებით, მთავრობის წევრებით, უცხოელებით.

იმ საღამოს ღოცების სასახლეში დანიშნული იყო ალექსანდროვის ფილმის – „გამაფხულის“ და სხვა საბჭოთა ფილმების ჩვენება. იტალიის წარმომადგენლებმა ფესტივალზე გეთხოვეს ჩვენს ფილმთან ერთად იმ დღეს გადაღებული კარნავალის ქრონიკა გეჩვენებინა. ჩვენ დაეთანხმდით იმ პირობით, რომ ჯერ ქრონიკას გაუშვებდნენ, მაგრამ ორგანიზატორებმა მოგვაცაყვეს...

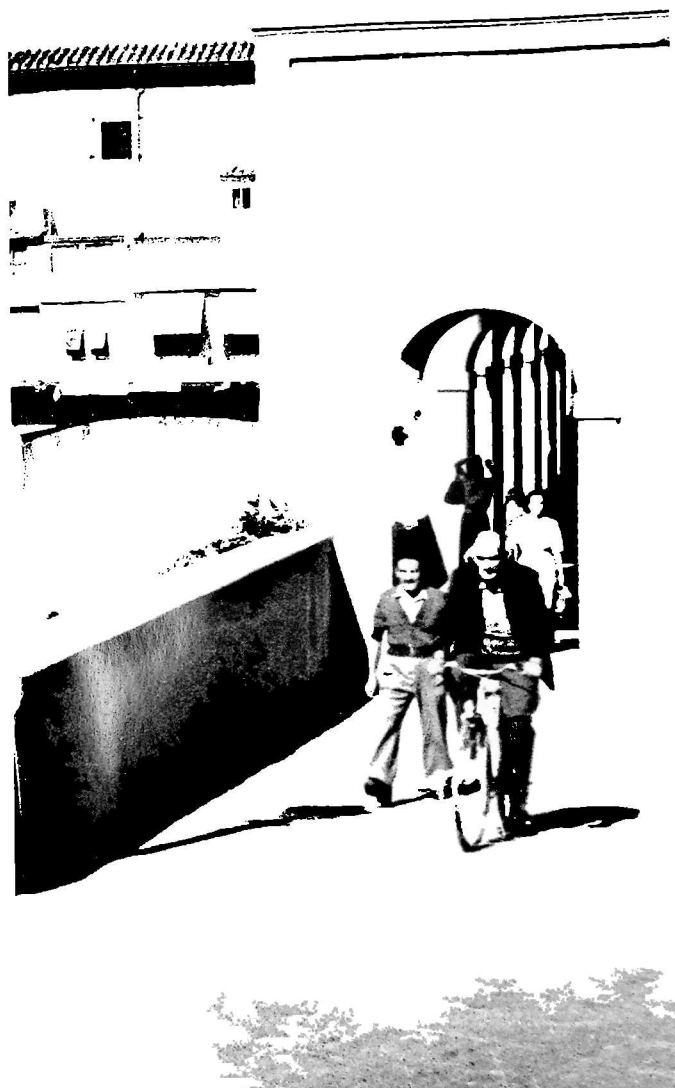
იმ დღეს დარბაზში უამრავმა ხალხმა მოიყარა თავი. და აი, კარნავალის ქრონიკის მაგივრად ანგისაბჭოთა, აშკარად გენდესიური ქრონიკა გაუშვეს. როდესაც „გამაფხულის“ დემონსტრაცია დაიწყო, დარბაზში სტენა გაისმა, რომელიც თანდათან გაძლერდა. ცხადი იყო, რომ ეს განმრავ მოაწყვეს, ჩვენი ფილმის ჩვენება რომ ჩაეშალათ. მერე შევიტყუეთ, რომ ყველაფერი, მართლაც, შევიდან მოსული მითითებით იყო ორგანიზებული.

ბუნებრივია, რომ მეორე საბჭოთა ფილმის – „აღმირალ ნახიმოვის“ ჩვენების წინ ჩვენი დელეგაცია ძალიან ღელავდა. მაგრამ თავიდან ობსტრუქციის გამოკლება, როგორც ჩანს, ელარ გაბედეს და ჩვენებამ წარმატებით ჩაიარა...

კინოფესტივალთან ერთად ვენეციაში ტარდება თეატრალური ფესტივალი. დროის უქონლობის გამო მხოლოდ რამდენიმე სექტაკულს დავესწარით, მათ შორის მოსტაკოვიჩის ოპერას „მეცნის მაზრის ლედი მახეტი“, რომელიც ფრანგულმა დასმა წარმოადგინა.

სამი კიორა დაეყავით ვენეციაში, თავისუფალ დროს დაედოლით მუშეუმებში, გავეყანით რენესანსის ეპოქის ფერწერას, მრავალი საათი გაეატარეთ „აკადემია დელ არტეში“, დავტყობთ გიციანის, გინტორეტოს, ვერონეზეს, ჯორჯონეს, ბელინის და სხვა სახელგანთქმულ იტალიელ მხატვართა ხელოვნებით, დავათვალიერეთ ძველი ეკლესიები და სასახლეები, ვინახულეთ კურორტი ლილი, ვიმოგზაურეთ იტალიის ალპებში...

ვენეციიდან მილანს გავემგზავრეთ.

მილანი დიდი საქმიანი ქალაქია, ქვეყნის კომერციული და საეკონომიკური ცენტრი. ვინახულეთ მილანის ცნობილი ტაძარი, რომელსაც სამასი წელი აშენებდნენ. ტაძარი დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს თავისი გრანდიოზულობით, დიდებული გოთიკისათვის დამახასიათებელი სილამაზით. მისი ევრგოკალი სადღაც ცის შორეთში იკარგება და გაქეყებული წიმიის შთაბეჭდილებას ტოვებს. განსაკუთრებულ სანახაობას წარმოადგენს ძველ ოსტატთა მიერ შესრულებული ვიკრატები. ფერადი მინიდან შემოჭრილი სინათლის სხივები ერთმანეთში იკეთებთან და უზარმაზარ ნახევრად ბნელ სივრცეში და უცნაურ განათებას ქმნიან.

მილანის ტაძრის სახურავზე დგას მადონას ოქროს ქანდაკება. გვიამბებს, რომ ერთმა მდიდარმა ამერიკელმა მოგზაურმა მისი ყიღა მოისურვა. უთქვამს „ჩემს ოთახში უნდა დავდგაო“. ამერიკელი მილიონერი ისეთ დიდ თანხას იძლეოდა, რომ იტალიის მთავრობა დაეხარბა და ქანდაკების გაყიდვის შესახებ საკითხის განხილვას შეუდგა. წმინდა მადონა, რომელსაც საუკუნეების განმავლობაში სასოებით შეპყრებდნენ მორწმუნენი, კინაღამ ამერიკაში გადასახლდა. მისი წმინდანობა უძღური აღმოჩნდა დოლარების წინაშე. გაყიდვის საკითხი, თითქმის გადაწყვეტილი იყო, როცა ქალაქის მუნიციპალიტეტს პროტესტი განუცხადეს იტალიელმა მოქანდაკეებმა, მხატვრებმა, ინტელიგენციის ნაწილმა, ვინც ამერიკელი მილიონერის მოქმედება შეურაცხყოფად მიიღო... მილანის ტაძარში ენახე მიქელანჯელოს ქანდაკება „წმინდა ბართლომე“ – მარმარილოში ხორცშესხმული შემოქმედებითი ამრის განსაკუთრებული ნიშნუში. მილანში ენახეთ ლეონარდო და ეინჩის „საიდუმლო სერობა“, დრო ისე უმოწყალოდ მოექცა დიდებულ ქმნილებას, რომ გული მოგივიდა.

ერთი დღე დაეყავით მილანში და შემდეგ მანქანით რომისკენ გავემგზავრეთ. გზა მეტად ლამაზი იყო. გადავიარეთ მთები და მთის მდინარეები. ამ ადგილებმა საქართველო მომაგონა. მთიანი იტალია ძალიან გაესჩენს ქვეყანას, ისევე ხიბლავს თვალს მისი ბუნების სილამაზე, როგორც საქართველოსი. განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ იტალიის მხოლოდ მოგვიერთი რაიონია ლამაზი და ბუნებით მდიდარი, ჩვენი ქვეყანა კი, დამეთანხმებით, საერთოდ მდიდარია ბუნებით, მეტად კოლორიტულია და მრავალფეროვანი. მე ენახე იტალიის სახელგანთქმული ალპები, მაგრამ რა შეედრება ჩვენს გრანდიოზულ კავკასიონს!

მივიჩქაროდით რომისკენ. იმ დღეს, საღამოს ექვს საათზე მთელ იტალიაში დემონსტრაციები ტარდებოდა.

ბოლონის მახლობლად, გზად ერთ სოფელში შევეჩერდით. გარშემო ვენახები იყო. ვაზებს მწიფე მტკვნელები ესხა. მოგვენატრა ყურძენი და შავებში ჩაქმულ ერთ გლეხის ქალს ვითხოვეთ ყურძენი მოეყიდა.

– ო, არა, არ შემიძლია! – თქვა მან. – ვენახი მემამულეს ეკუთვნის და თუ არ დავეყითხე, ერთ მარცვალსაც ვერ მოეწყვეტ!

გული დაგვწყდა, მაგრამ რა უნდა გვექნა. ის იყო წასილას ეპაირებული, როცა დედაკაცმა ჩვენი ეინაობა იკითხა. გაიგო თუ არა ვინც ვიყავით, მის სახებზე უეცრად გაოცება აღიბეჭდა და მერე ხალისიანად გვეკითხა:

– რუსეთიდან ხართ? დაიცადეთ, არ წახვიდეთ!

შეტრიალდა, შევიდა ვენახში და რამდენიმე წუთის შემდეგ კალთით ყურძნის შავი მტკვნელები მოგვიტანა.

– მიირთვით, მიირთვით!

დედაკაცის სახეს ღიმილი არ შორდებოდა. საოცარი ხალისით, სიხარულით შემოგვეტყუროდა. როცა ფული შეეთავაზეთ, წყენით გვითხრა:

– აბა რას ამბობთ, თქვენ ფულს როგორ გამოგართმევთ!

მადლობა გადაუხადეთ, დავემშვიდობეთ. ის კიდევ დიდხანს იღვა გზის პირას, ჩვენკენ იცქირებოდა და ზოგჯერ ხელს გვიქნევდა. სამუდამოდ დარჩა ჩემს მეხსიერებაში ეს შავებში ჩაქმული გამხდარი იტალიელი დედაკაცი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი შემთხვევა პირველი არ ყოფილა. ქუჩებში, მაღაზიებში, ყველგან, სადაც კი ვერეთ წოდებული მდაბიო ხალხი გაიცემა თუ ვინ ვიყავით, ხმამაღლა მოგვესალმებოდა და ხელს გვიწვდიდა ჩამოსართმევად. ერთმა ოქრომჭედელმა იტალიელმა, რომლის პაგარა სახელოსნოში რაღაც სამშენისის შესაკეთებლად შევედი, არასგმით ფული არ გამომართვა, როცა გაიგო, რომ ქართველი ვიყავი.

– ატარეთ სახსოვრად იტალიელისგან! – მითხრა ხალისიანად.

ნამუადღევს ბოლონიაში ჩავედით – დიდ სამრეწველო ცენტრში, სადაც, სხვათა შორის, არის პიზის კოშკის მსგავსი გადახრილი კოშკი. ქუჩებში უამრავი ხალხი იყო გამოფენილი. დემონსტრაციის დაწყების საათი ახლოვდებოდა და ყველანი ემზადებოდნენ.

ქალაქ სიენაში ზუსტად ექვს საათზე შევედით. მთავარი მოედანი და ქუჩები ხალხით იყო სავსე. დემონსტრანტებს დაპქონდათ პლაკატები შემდეგი ლოზუნგებით: „ძირს ღე გასაური! პური და მიწა! სამუშაო დღის საათების შემცირება! ბავშვთა შრომის დაცვა!“. დემონსტრანტებს დაპქონდათ უზარმაზარი სახრჩობელა, რომელზედაც თეთდაყირა ეკიდა და გასაურის სურათი.

გვიან საღამოს უკვე ფლორენციაში ვიყავით. ძნელი სათქმელია ყველაზე მეტად რა მომეწონა დანტე ალიგიერის მშობლიურ ქალაქში: განსაკუთრებული ძეგლებური ხიდები, პაგარ-პაგარა ღუქნებით, რომლებიც მნახელების წარმოსახვაში იტალიის წარსულს აცოცხლებს. ამ ხიდებზე, ამ ქუჩებზე დადიოდა, ალბათ, ქალაქის მარადი მშენებელი და სიამაყე – დიდი პოეტი დანტე. დაუეწყარი

მთაბეჭდილება დატოვა ჩვენზე ბენევენუტო ჩელინის ქანდაკებაზე პონტე ვეკი-ოზე და მიქელანჯელოს მარმარილოს „დავითმა“, რომელიც უბრალოდ დგას სინიორის მოედანზე და გერქვენებათ, თითქო ცოცხალი არსება გაჩერებულა და აღმართულა ხალხში. საშუადაოდ რჩება მესხიერებაში მედიჩების სასახლე, რომლის დარბაზებში დაცულია რაფაელის, ლეონარდო და ვინჩის და სხვა დიდ იტალიელ მხატვართა ქმნილებანი. ერთადერთი ქალაქი იტალიაში, რომელსაც მომავალშიც სიამოვნებით ვინახულებდი, – ფლორენციაა.

რომში მხოლოდ მეორე დღეს ჩავედით. აქ გვიამბეს, თუ როგორ ჩატარდა დემონსტრაცია.

– ო, ეს მეტად გრანდიოზული სანახაობა იყო! ხალხმა აშკარად გამოთქვა თავისი გულისნადები! – მელეუარებით და თან კმაყოფილებით გვეუბნებოდა ერთი იტალიელი მასწავლებელი...

რომი...

დიდი ისტორიის მქონე ქალაქი. მშვენიერი სანახავია მისი სიძველენი: ფორუმი, კოლიზეუმი, კარაკალას თერმები, პანთეონი, სადაც დაკრძალულია რაფაელი. ამ მრგვალ ტაძარს რომ ვეწვიეთ, ნათელი, მზიანი დღე იყო. გუმბათის სარკმელდანი სინათლე იღვრებოდა. დანარჩენი სივრცე ამ ნათელი სვეტის გარშემო მრუმე ჩრდილში იყო მოქცეული. პანთეონში არაეინ იყო. მის სივრცეს ორდანის ხმა აესვება. ერთ-ერთი ნიშის სიღრმეში, რკინის გვირგვინით შემკულ უბრალო საფლავის ქვაზე წარწერა „რაფაელი“ დიდი მხატვრის უკანასკნელ განსასვენებელს მიანიშნებდა.

ვიყავით ვატიკანში, სიქსტეს კაპელაში, სადაც სპეციალურად მოწყობილ სკამებზე დაწოლილებმა მიქელანჯელოს ფრესკები დაეთვალიერეთ. წმინდა პეტრეს ტაძარში ენახეთ მიქელანჯელოს დიდებული „პიეტა“, რომელმაც გაგვაოცა გრაგიკული ძალითა და შესრულების მაღალი ოსტატობით. უბედურებით დათრგუნული დედის ცოცხალი და დაძაბული ფიგურა ქმნის კონტრასტს ქრისტეს უსიცოცხლო სხეულთან, რომელსაც თითქოს სიკედილის ფერი ადევს, მიუხედავად იმისა, რომ მთელი კომპოზიცია მარმარილოს ერთი ლოდისაგან არის გამოკვეთილი. წმინდა პეტრეს ტაძარი უზარმაზარი და მდიდრულად მორთულია. მის შესასვლელთან დგას შუასაუკუნეების რაინდულ სამოსში გამოწყობილი დაცეა.

გრანდიოზულ მთაბეჭდილებას ახდენს ანტიკური რომის ნანგრევები – პირველ რიგში კოლიზეუმი და ფორუმი, რომლებმაც დიდებული პარმონია ნანგრევებშიც შეინარჩუნეს.

რომის სანახებში მოვინახულეთ წარმართული ტაძარი გიგოლი და ვილა დ'ესტე, რომლის ბაღში 400 შადრევანია. ამ ვილის გეგმა ვერსალის გეგმას იმეორებს. ენახეთ ვილა ბორგეზე, სადაც დაცულია ბევრი სახელგანთქმული ქანდაკება და რაფაელის „ფორნარინა“.

იტალის ქალაქების ქუჩებში, ყველაზე ხალხმრავალ ადგილებში ხშირად ეხედავდით ლოზნგს „ვივა სტალინი!“ და ნამგალისა და უროს გამოსახულებებს. ერთ პატარა ქალაქში, სახლის კედელზე იყო ასეთი წარწერა:

„გაუმარჯოს სგალინს!“

„გაუმარჯოს ლენინს!“

„გაგეიშარჯოს შენ და მე!“

შესტიგიალზე ყოფნისას დაუახლოვდი ლიუბოვ ორლოვას და გრიგორი ალექსანდროვს. მათ ადრეც ეიცნობდი, მაგრამ ისე კარგად ვერასოდეს გაიცნობ ადამიანს, როგორც უცხო ქვეყანაში მოგზაურობისას. ძალიან დაუმეგობრდით.

ლიუბოვ ორლოვა საბჭოთა კინოს სახელგანთქმული მსახიობია. მის მიერ შექმნილი სახეები მაყურებელს ძალიან უყვარს. ცხოვრებაში ის უბრალო, კარგი და გულისხმიერი ადამიანია. ის ძალიან შრომისმოყვარეა, დადგენილს სამუშაო განრიგს არასოდეს დაარღვევს. კარგი მეგობარია, ჭკვიანი, მხიარული და გონებახილი. ბევრ პრობლემას ჯანსაღი იუმორით უყურებს. მასთან ურთიერთობამ თბილი მოგონებები დამიტოვა.

რომიდან გამოშვებულების წინ კოლიმეუმთან გამოთხოვება მომიწდა. საღამო იყო. ჩაბნელებულ ცაზე მღეროდა ყვითელი ფერის უმარამაზარი მთეარე ამოსულიყო. ძველი ცირკის ღრმა ჭა უცნაური, ადისმომასწავლებელი ჩრდილებით იყო სავსე. ნახევრადღანგრეული ნაგებობის ფონზე მარტო ვიდექი... თავში ბავშვობიდან მივიწყებული და ახლა აღდგენილი უამრავი სახე მიგრიალებდა. კოლიმეუმი... „რომი – მოზეიმე და დაუღვრომელი“. შეჩვენებოდა, რომ მრავალათისიანი ჭრელი ბრბოს გუგუნი მესმის... შინ დამის ქუჩებით ებრუნდებოდი.

გზად გაჩაჩახებული და ხმაურიანი კაფეები მხედებოდა. ერთ-ერთში შევედი. მაგილებთან გადაწყვიდელები თავის საქმეებს აგვარებდნენ. მიკროფონთან იგალიელი გოგონა მღეროდა. სუსტი ხმა ჰქონდა, მაგრამ ძალიან ცდილობდა არცერთი ნოტი, არცერთი ბგერა მიკროფონს არ აცდენოდა. ჩემ გარდა არავინ უსმენდა. ის მღეროდა, და, ეგყობა, შიში განჯავდა, რომ ხმაძალი ლაპარაკი და ჭერჭლის წკარუნი მის სუსტ ხმას ჩაახშობდა, კაფეს პატრონი აღარ დაუძახებდა და მშვიდი დარჩებოდა.

სამხრეთ იტალიაში

იტალიაში სულ რაღაც ორთენახევარი დავყავით, ამ მოკლე დროში თითქმის მთელი იტალია მოვიარეთ და ბევრი რამ ენახეთ. საელჩოს თანამშრომელთა დახმარებით და თანხლებით სამხრეთ იტალიასაც ვეწვიეთ.

შუადღე იყო, როცა ნეაპოლში ჩავედით. შორიდანვე მოგვხიბლა ქალაქისა და მისი გარემოს სილამაზემ. მშვიდი, ლურჯი ზღვა, საოცრად ლურჯი ცა, გერასებად შეუვნლი ქალაქი, დიდი ნავსადგური, ზღვის უბე, რომლის ფონზე იცეხისმფრქვეველი ემუვის კონუსი აღმართულა.

მთელი დღის განმავლობაში ქალაქში ფუსფუსია. ხმაური გვიან ღამემდე არ

წყდება. ელექტრონით გაზიარდნებულ ქუჩებში დადიან ახალგაზრდები და გიტარის და მანდოლინის თანხლებით მღერიან. კაფეები სავსეა ხალხით, მაგრამ ვინა არის ეს ხალხი, რომელიც კაფეებში დროს აგარებს და ილხენს? უცხოელები, ისევე და ისევე უცხოელი გურისგები.

გაიარეთ ქალაქის ცენტრი, ეწვიეთ მის მიმდებარე ქუჩებსა და ჩიხებს და შეშენებულური სასტუმროებისა და მდიდრულად მორთული კაფეების გვერდით ნახაეთ შემზარავ სურათის: ეს არის არა შენიღბული, არამედ ნამდვილი ნეაპოლი. რა საოცარი, რა გულისმომკვლელი სილაგაკეა!

ნეაპოლში იმდენი მათხოვარია, მაგორც არსად დედამიწის მურგზე. ფარდულებს, სადაც შეხიზნულან ადამიანები, არც კარი აქვს, არც ფანჯარა. კარგი პატრონი იქ პირუტყვისაა არ გააჩერებს. რახიგით დაეადებულ, ძონძებში გახვეულ ბავშვებს ქუჩის პირას ჭილოფები დაუგიათ, სასთუმალად ქვა დაუდევთ და ასე, ნაგავსა და სიბინძურეში სძინაეთ. სახლის კედლებზე და ღობეებზე გაკრულ პლაკატზე რომელიღაც უჩინარ მხატვარს მთავრობის წევრები დაუხატავს და თითოეული პორტრეტის ქვეშ მოუთავსებია წარწერა, სადაც მთელ თავის გულისწყრომას გამოსთქვამს და უშერი სიგყევით ახასიათებს თითოეულ მათგანს. სასოწარკვეთილებამდე მისული ადამიანები არაფერს ერიდებიან, ალერაფრის შიში არა აქვთ. ან რისი შიში უნდა ქონდეთ? იმაზე საშინელი რა უნდა იყოს, რასაც მათი ცხოვრება წარმოადგენს?

მომივებლნი, კაფეში შევედით. ჩვენთან მოვიდა შვიდი წლის ბიჭუნა, თითქმის გიგველი, საოცრად ფერმკრთალი, ავადმყოფი, და მოწყალეა გეტხოვა. კაფედან რომ გამოვედით, ქუჩის ბოლოში იმავე ბავშვს დავეწვიეთ და დაეინახეთ: ვიდაც ედაკაჟა მათხოვრობით აღებული ფული როგორ ჩამოართვა და დაეაღა, კიდეც წადი და იმათხოვერო. უმუშევრობა, ქერდობა, მკვლელობა, თვითმკვლელობა – ჩვეულებრივი მოვლენაა ამ ქალაქში. რა მომხიბლავია მისი სილამაზე, როცა დღვიდან უცქერით და რა საშინელია, როცა მის სინამდვილეს გაეცნობით!

სორენგროში და კაპრიზე გავემგზაურეთ განსაკუთრებულად იმისთვის, რომ გვენახა სახლი და აგარაკი, სადაც მწერალი მაქსიმ გორკი ცხოვრობდა. სორენგროში ის სახლი ვიდაც ქალს ეკუთვნის. ეთხოვეთ ნება მოეცა ოთახები დაგვეთვალიერებინა, მაგრამ სახლის პატრონმა, რატომღაც, შიგ არ შეგვიშვა.

მეორე დღით, გათენებისას, ნეაპოლი დავეგოვეთ და პარიზში მაგარებლით გავემგზაურეთ.

დადამებული იყო, როდესაც მაგარებელი შევიყარის საზღვარს მიაღვა. მთელი დღის განმავლობაში, სანამ იგალიის გერიტორიაზე ვიყავით, ძალზე ცხელოდა, ახლა კი, დაღამებისას, საგრძნობლად აცივდა. მაგარებელი საოცარი სისწრაფით მიქროდა. მთვარის შუქზე ვხედავდი მთებს, თოვლიან მწვერვალებს, გბებს. ხშირად გვხვდებოდა გვირაბები. დიდხანს ვიდექი ფანჯარასთან და გაეყურებდი აქამდე უნახავ ქვეყანას. ჩაუქროლეთ მთვარით განათებულ შევიყარას... დაღლილს შემჩნევლად ჩამძინებოდა.

პარიზში

პარიზი, მისი ბალებით და სანაპიროებით, ბულვარებით, სკვერებითა და მოედნებით, მისი განსაკუთრებული არქიტექტურით – ბუნების ისეთივე ქმნილებაა, როგორც ადამიანის ხელისა. ხაზს ეუსვამ, „ბუნების“, რადგან არცერთ სხვა ქალაქში არ მინახავს ასეთი განათება, ხაზთა ასეთი სირბილე და თავისუფლება!

ბედმა გაგვიღიმა: პარიზს ადრე შემოდგომაზე ეწევიეთ, როდესაც ფეხქვეშ უკვე ფოთლები შრიალეხს, მაგრამ ხეები ჯერ კიდევ ოქროთია მოსილი, როდესაც მზე ნაზად ანათებს და ალურსიანად ათბობს. მისი სხივები ცისარტყელის ყველა ფერით შეუმჩნეველად მოლივლივ პაერში მსუბუქად გარდაგყდება და ყველაფერის მოხაზულობას არბილებს. ეფექტი, რომელსაც ეძებენ და აღწევენ ფერმწერები – რენუარის პასტელების მარგალიტისფერი შექი, სეზანის ნისლიანი ფერები – სწორედ ამ რბილი, ნისლიანი განათებით აიხსნება. ამაშია ფრანგი მხატვარ-იმპრესიონისტების საიდუმლო.

მშენებია პარიზი ეიფელის კოშკიდან, საკრე-კერის გაძრის და მონმარგრის სიმაღლიდან.

ინეალიდების სახლში ენახე ნაპოლეონის საფლავი – სადა და დიდებული ძეგლი. ვიყავი სენგ-შაჰელის ეკლესიაში (XII ს.), რომელიც მთლიანად თითქოს მაქვანებისგან არის ნაქსოვი. ეწევიეთ ვერსალს, მაგრამ მის სასახლეზე და შეკრუვილ-დაეარცხნელ ბაღზე მეგად მომეწონა შანგილის ციხე-დარბაზი – შატო დე შანგილი, ხავერდოვანი მღვლოებით და ღალად მოშრიალე გყით. დაეთვალეირეთ ლეერი. თუმცა ლუერი კარგად რომ ნახო, დიდი დროა საჭირო. მაგრამ რისი ნახეაც მოვასწარი, საკმარისი იყო; ვიგრძენით, რომ აღსაესენი ვარ შთაბეჭდილებებით.

გადადიხარ დარბაზიდან დარბაზში და აღფრთოვანებული გაოცების გრძნობა იმრდებოდა. ჩვენს თვალწინ ერთმანეთს ცელიდა ეგვიპტე, ანტიკურობა, შუა საუკუნეები. აი, ლეონარდო და ეინჩის „ჯოკონდა“, რომელსაც ჩაუვლი, მაგრამ მაშინვე გრძნობ, რომ უკან გაბრუნებს, თავისი იღუმალი ღიმილითა და უძირო მზერით თავისთან გიხმობს... აი, ვენერა მილოსელი... – ადამიანის გენიის ქმნილებათა დაუსრულებელი რიგი, რომელმაც საუკუნეებს გაუძლო.

თეატრ „კომედი ფრანსეზში“ ენახეთ მოლიერის „ტარტუფი“ და „სკაპენის ოინები“. „მარინის“ თეატრში დაეესწარით პანგომიმას პიეროზე ძალიან საინტერესო მსახიობის – ბაროს მონაწილეობით, რომელიც, აგრეთვე, სირანო დე ბერეკრაის და ჰამლეტის როლებს ასრულებს. საფრანგეთშიც და იტალიაშიც სპექტაკლის გაფორმებას, დეკორაციებს ნაკლები ყურადღება ექცევა. რეჟისორების ყურადღების ცენტრშია თვითონ მსახიობი, მსახიობის თამაში. რა თქმა უნდა, ეს კარგია, მაგრამ რატომ არის, რომ ამ თეატრში ყოფნისას მაინც თან გახალეს იმის გრძნობა, რომ ხელოვნება აქ მეორე პლანზეა, ხოლო კომერცია მთავარ როლს ასრულებს? „კომედი ფრანსეზში“ სპექტაკლი უანტეაქტოდ მიმდინარეობს. ეს გარემოება როგორღაც აქარწყლებს სადღესასწაულო, სა-

მეიშო განწყობილებას, რომელსაც მაყურებელი თეატრში უნდა განიცდიდეს. სამაგიეროდ, მოგებულია თეატრის კომერციული მხარე – ადმინისტრაციას საშუალება აქვს ერთი საღამოს განმავლობაში ორი პიესა დადგას და ამით ხალხი მოიზიდოს. მოლიერის გენიას, ასე ეთქვათ, მაინც გააქვს თავისი და მაყურებელს ნამდვილ სიამოვნებას განაცდევინებს...

საფრანგეთის კინოწარმოება ამერიკელთა ხელშია. ფრანგების კინოატელიეები ამერიკელებმა შეისყიდეს. როგორც კი გამოჩნდება რომელიმე ნიჭიერი ფრანგი არტისტი, მასთან უმაღლე ხელშეკრულებას დებენ, საკმაოდ დიდ თანხას აძლევენ და ამერიკაში აგზავნიან. მაგრამ იქ ისინი არა თუ ეთიარღებიან როგორც მსახიობები, არამედ სრულად უქმად არიან, რადგან სამუშაოს აღარ აძლევენ. პირდაპირ აუბაკკურად მოექცნენ ამერიკელები საფრანგეთის ძველ ცნობილ რეჟისორებსაც. გაიკუყვს ისინი ამერიკაში, შემდეგ კი უსაქმოდ დატოვეს. კონგრატის დარღვევის შიში გამოცდილ ხელოვანებს სხვა ქვეყანაში წასვლის და მუშაობის საშუალებას უსპობს და ისინი იძულებულნი ხდებიან უუფლებო მონებად დარჩნენ უცხო ქვეყანაში. [...]

სექტემბრის ექვსში დანიშნული იყო მიგინგი, სადაც სიტყვით უნდა გამოსულიყო დე გოლი. მიგინგის საპროტესტოდ წინა დღით დაიწყო ცალკეული გაფიცვები. მიგინგი უნდა დაწყებულიყო შუადღისას. ექვს სექტემბერს დიდიდან გაფიცვა გამოაცხადა მეტრომ. ამას მოჰყვა გრამეზის, გროლიუბუსის, აგრობუსის და ტაქსის მძღოლების გაფიცვა. მთელ ქალაქში შეჩერდა მოძრაობა. საკვირველ საანახაობას წარმოადგენდა ამ დღეს პარიზი, ხალხით სავსე მისი ქუჩები და მოედნები. რა ცხადად იგრძნობოდა ის შეურიგებელი ბრძოლა, რომელიც აქ ორ სამყაროს შორის წარმოებდა!

ბუნებრივი იყო, რომ ასეთ გრანდიოზულ საპროტესტო გაფიცვას გამოხმაურებოდნენ გაზეთები. მეზარევენი გაზეთები შეეცადნენ გაენელებინათ გაფიცვით გამოწვეული შთაბეჭდილება. სილაში თავჩარგული სირაქლემას პოზაში მყოფი ბურჟუაზიის დაქირავებული კალმოსნები იმით შეეცადნენ საზოგადოებრივი აზრიდ მიძინებას, რომ ატეხეს ხმაური ერთ „დიდ პრობლემაზე“, რომლის გარშემო „დისკუსია“ თითქმის სამი თვის განმავლობაში გრძელდებოდა.

ეს თავსატეხი პრობლემა გახლავთ მოდა.

საფრანგეთში განიზრახეს შემოიღონ ასეთი მაღალი მოდა: ქალებმა უნდა ატარონ კაბა, რომელიც მუხლიდან თერამეტი სანტიმეტრით დაბლა იქნება. ამერიკაში პროტესტს აცხადებენ ასეთ მოდამე და მოითხოვენ, რომ კაბა მუხ-

პარიზი. სერგეი სლივიცისთან
და ლიუბოვ ორლოვასთან
ერთად, 1947.

ლიდან ქვევით მხოლოდ ოსუთმეგი სანგიმგრით იყოს დაშვებული. ამ დისკუსიაში ჩაბმული არიან ეურნალისტები, ხელოვნების მუშაკები და სახელმწიფო მოღვაწეები.

ერთი მსხვედრით სასიცილო და უაზრო ამბავია, მაგრამ მას თავისი ამრი და შინაარსი აქვს: საფრანგეთის ქსოვილები დაუგროვდა და ცდილობს რაც შეიძლება მეტი გაასაღოს. ხოლო ამერიკა ნეილონის წინდებს ამზადებს და ვინდა იყიდის მას, თუ ფეხი დაფარული იქნება?

ნიშანდობლივია, რომ სწორედ დე გოლის წინააღმდეგ საპროტესტო გაუიყვის მეორე დღიდან უფრო მწვავე ფორმებში განაახლეს დისკუსია ახალი მოდის გარშემო.

არ ვიცი ვისი მღელვარების დაშოშმინებას ცდილობენ ამით, მაგრამ ერთი კი ცხადია, რომ მათი ცდა უნაყოფო იყო. რამდენიმე დღის განმავლობაში პარიზის ქუჩებში, კაფეებში, თეატრებში საღი მღელვარებით ლაპარაკობდა ექვსი სექტემბრის ამბავზე.

ჩვენი დელეგაციის დაბრუნების დრო მოვიდა და ჩვენც სისხარულით გამოვემგზავრეთ სამშობლოსკენ.²

ეივლისი კომიქსი ლიუბო
ორლოვასთან ერთად. 1947.

---

2. „წიგნიში ვერ შევიღოდა ამ მოგზაურობის ერთი ეპიზოდი, რომელიც ნაგო ჯანაძის ქართულ ემიგრაციასთან შესხედრას ეხებოდა. შეხედვრა ემიგრაციის თხოვნით და საბჭოთა კავშირის საელჩოს ინსტიტუტით გაიმართა. დედას მომავალი საუბრის შინაარსი ადუღებდა. პოლიტიკური შეკითხვები ამინებდა. მაგრამ შეხედვრის დროს პოლიტიკაზე საუბარი საერთოდ არ ყოფილა. შეხედვრას ესწრებოდა საბჭოთა საელჩოს კულტურის ატაშე ილია თაყაიძე. თბილისში დაბრუნების შემდეგ, გავიდა ხანი და დედას ექვთიმე თაყაიშვილი ესტუმრა. როგორც მერე შევიცვეთ, ბატონი ექვთიმე შინასაკომში გამოუძახებიათ და უკითხა, რამე თუ იყით პარიზში ქართულ ემიგრაციასთან ნაგო ჯანაძის შესხედვრის თაობაზე. მან თავი ეალღებულად მიიჩნია, დედა გაეფრთხილებინა... არ გასულა ერთი კვირა და დედა შინსაკომში გამოიძახეს, იქ იყოლენ, რომ მან ემიგრაციის გამოემ ჩამოიგანა... სთხოვეს, ამხანაგ რაფაელასთან შეხედვრაზე გამოეთ თან იქონიეთო, რაფაელას საუბარი პირდაპირ საეკლერით დაუწყია: „ემიგრაციასთან შეხედვრაზე არ უნდა წასულიყავით თქვენ პოპულარული საბჭოთა მსახიობი ხართ და მათთან შეხედვრა არ გეკადრებოდათო.“ გამომშვიდობებისას მკაცრად უთქვამს, შემდეგი შეხედვრისათვის. წერილობითი სახით, დეტალები გაიხსენებო. ბევრი ფიქრის შემდეგ დედამ წერილი მისწერა ბერიას. რამდენიმე დღეში გამოიძახა თბილისის კონსულის საგანგებო განყოფილების უფროსმა პანკოვმა, წერილი გამოუწვია და დასძინა: „წაიკითხეთ. შემდეგ ეს წერილი ჩვენთან დარჩება. ასეთია წესი.“ ბერია წერდა: „ეს ყველაფერი აღვლიბნდრეი ინსტიტუტთან. მიიღეს სათანადო მითითება. ყველაფერი დამთავრდა. ჩვენ მაღალბედი ვართ თქვენ პრინციპული პოპილის გამო საფრანგეთში. ნერაფერზე ნუ იღარდებთ. კომუნისტური საღამით, ლაერტგი ბერია.“ (ვლად მერგვლია).

ჩემი შემოქმედებითი საღამო

ყოველივე, რაც ჩემს შესახებ ელაპარაკე, მესიურებში აღვიდგინე. აღეწერე მხოლოდ ის, რაც უფრო ღრმად აღიბეჭდა ჩემს ხსოვნაში. ამიტომ არ შემიძლია გვერდი აუეზრო და ჩვენი ხალხისადმი უღრმესი მაღლიერებითა და სიყვარულით არ გაეხსენო ჩემი შემოქმედებითი საღამო, რომელიც თბილისის კინოსტუდიაში ჩემი სამსახიობო მოღვაწეობის 25 წლისთავის აღსანიშნავად მომიწყო.

დღი მგრუნელობა გამოიჩინა კინოსტუდიის დირექტორის მოადგილემ – კინოწარმოების ძველმა მუშაკმა ერასტ ხაჩიძემ. იგი თავისი საქმის კარგი მცოდნე, პრინციპული და უკომპრომისო ადამიანია, თავისი მუშაობის მანძილზე ბევრი რამ უნახავს – ისტერია, კარის მოჯახუნება, მუქარა და პირადი შეურაცხყოფა კი, მაგრამ წონასწორობა არასოდეს დაუკარგავს. ხასიათის „ოლიმპიური სიმშვიდე“ საშუალებას აძლევს დღესაც თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის მარჯვე და მტკიცე შემსრულებელი იყოს.

სტუდიის დირექტორი მაშინ ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი მიხეილ კეესელაძე იყო. მოიწიეს კინოსტუდიის მთელი აქტივი და პარტოული ხელმძღვანელობა და საღამოს მომწყობი კომისია აირჩიეს. განაწილდა ფუნქციები: სიკო დოლიძე დათანხმდა დაეწერა მოხსენება ჩემი მოღვაწეობის შესახებ. თამარ ციციშვილს დაევალა გამოფენის მოწყობა და მთელი სარეკლამო მასალის შეგროვება, ელისო დოლენკომ და შალვა მარგაშელიმა, ჩემი თხოვნით, იკისრეს ჩემი მონაწილეობით გადაღებული 22 ფილმის ფრაგმენტებისაგან მონტაჟის გაკეთება.

საღამოს მთელი პროგრამის მოფიქრება და გაფორმება სერგო გაქარიასეს დაევალა.

სერგო გაქარიამდე ქართული თეატრის ერთ-ერთი საუკეთესო მსახიობია. მან მრავალი როლი ითამაშა, მათ შორის პოეტის ბესიკი სპექტაკლში „მეფე ერეკლე“, შადიმანი – ფილმში „გიორგი სააკაძე“, მთავარი როლები ფილმებში: „დარიკო“, „უკანასკნელი ჯვაროსნები“, „სამშობლო“, ბაგრატიონის როლი ფილმში „კეტუშვილი“, მონაწილეობდა „ქეთო და კოტეში“ და სხვ. ის არაჩვეულებრივად მუყაითი, მუშაობით გატაცებული, საქმის ფანატიკურად ერთგული ადამიანია.

მეორე სხდომაზე სერგო გაქარიამდე დირექციას მოახსენა, თუ როგორ ფიქრობდა ჩემი საღამოს გაფორმებას: თქვა, რომ წინააღმდეგია გრძელი და მოსაწყენი სხდომით ჩატარებული იუბილესი და იქვე თავისი გეგმა გაგვაცნო:

„ – შევგულ სცენაზე კულისებიდან დაგვება კიბე, რომლის ქვედა ნაწილი თანდათან გაფართოვდება. კიბე ზევით მთავრდება ეკრანით, რომელიც იუბილარის კინოგმირების ფოტოსურათებით მოჩარჩოვდება. ეკრანის თავზე – თარიღი: 25 წელი. ეკრანი გაიხსნება და იქიდან გამოვა ნატო ეაჩნაძე, მას თან

მოპყეებიან ჩვენი ხელოვნების გამოჩენილი მოღვაწენი. ნატო ვაჩნაძე სცენის მარცხენა მხარეს დაჯდება. კიბის ორივე მხარეს დამწკრივებული ორი დიდი გუნდი რომელიმე სიმღერას შეასრულებს...”

მისი ჩანაფიქრი ყველას ძალიან მოეწონა. სერგო ზაქარიაძის გეგმა მართლაც კარგი და ძალზე საინტერესო, მაგრამ შესასრულებლად მეტად რთული იყო.

მოსამზადებელი მუშაობა იანვარში დაიწყო. ციოდა. ნახშირსა და ფიცრებს ძლივს ეშოულობდით კომპლენდისაგან და ბუხარს თვითონვე ეახურებდით.

ერთ საღამოს შევლიდარ ოთახში, არაეინ არის, სწრაფად ეპლევებ ბუხარში მიმქრალ ცეცხლს.

გამოვალე გასასინჯი დარბაზის კარი. ქედებში და პალტოებში შეფუთნულე-ბი სხედან ზაქარიადე და მწერალი-იუმორისტი ვასილ პაგარაია. ზაქარიადე მას ერთ-ერთი ეპიზოდის შინაარსს უამბობს და აეტორს თავისი ჩანაფიქრის განმარტებას აძლევს. ზაქარიადე გატაცებით ლაპარაკობს, გზადგმა რაღაცას უამბობს და გამომდღელად უცქერის მსმენელს.

– სერგო, რაღა აქ დამსხდარხართ! იქ ხომ უფრო თბილა? – ეკითხები მე.

– იქ ხელს გვიშლიან და ეცდებით. – და ორივე ერთად იწყებს ლაპარაკს.

– ახლავე მოვალ. – ამბობს სერგო. გადის საათი, მეორე... ბოლოს, პაგარაია და სერგო გამოდიან.

– ხეალ დამირეკე და ისევე შევხვდეთ!

პაგარაია, მგონი, ემაყოფილი მიდის. შემდეგ მოდიან მწერლები მ. ჯაფარიძე და სიკო ფაშალიშვილი.

ზაქარიადე მარწმუნებს, რომ ერთ საათში შინ წაება. მე მივდივარ, ღამის პირველ საათზე ისმის ტელეფონის ზარის ხმა.

– ნატაშა, სკვლიდან ახლა მივლივარ... გამიგე... მე და ჯაფარიძე ლაპარაკს შევწყვეით...

ამასობაში ღოღენკო და მარტაშვილი ფილმის მონტაჟს შეუდგნენ.

თამარ ციციშვილი მოდის ჩემთან გამოფენის მოსაწყობად საჭირო მასალე-ბისთვის. ეძებ დიდი ხნის წინათ ჩაკეტილ უკრებს, ვარჩევ მასალებს, რომ-ლებმაც ჩემს მაგიდაში მეოთხედი საუკუნე გაატარეს.

აი, წერილები ციმბირიდან, მორეული აღმოსაელებითიდან, რუსული საოპე-რო თეატრის განთქმული მომღერლის ლეონიდ სობინოვის დეკემბა. გექსტი ასეთია: „მოგიძღვნით სულამს თქვენ და თქვენს მეუღლეს. გულით ეატარებ თქვენს სათნო სახეს“.

სობინოვი „ღვთის ყვავილს“ მეძახდა...

ეპოულობთ დიდი ხნის წინ მიეიწყებულ რეცენზიებს. ძველ, სასაცილო რეკ-ლაშებს. აი, მთელი დასტა სცენარებისა ჩემი და რეჟისორების შენიშვნებით. მთელი ამ მასალის გადარჩევა ცხოვრების თავიდან განცდას ნიშნავდა...

თანდათანობით ვეაწვდებიან ცალკე სცენების გექსტებს (მთელ დადგამში ჩა-ფიქრებული იყო 11 სენა). იწყება ინტენსიური რეპეტიციები...

დადგამში მონაწილეობენ რესპუბლიკის სახალხო და დამსახურებული არ-

გისტები. დრამატული თეატრის მსახიობები თავიანთ თეატრებში რეპეტიციებზე არიან დაკავებული. მუშაობის დამთავრების შემდეგ ისინი სტუდიაში მოდიან. მრავალი მოუქრებული სცენა ეჭვს იწვევს. საჭიროა აკომპანიატორი. დამხმარე რეჟიზორი.

სამუშაო იმდენად გაიზარდა, რომ წარმოების გამოცდილ მუშაკთა დახმარების გარეშე ამ საქმეს ვერ გაეწელებოდა. მუშაობაში ჩაებათ კირა ანდრონიკაშვილი, რომელიც სტუდიაში ასისტენტად მუშაობდა. შემდეგ დასახმარებლად მოვიდნენ რეჟისორები აკაკი ხინთიბიძე და ალექსანდრე ლორთქიფანიძე, რეჟეტიკაზე 10-20-50 კაცი იკრიბებოდა. ახალი გვესტი უკვე ავითისით, მაგრამ ეს საკმარისი არ არის, თითქმის ყოველი მონაკვეთისათვის საჭიროა მუსიკა და მამასადაშე, ორკესტრთან ერთად მუშაობა.

ასე, დღითი-დღე ზრდიდა დაუღალავი სერგო თავისი სამუშაოს მოყულობას და მალე მუშაობის ფერხულში მთელი სტუდია ჩაება. 12 საათი დღე-ღამეში აღარ გვეყოფიდა. მე და ჩემი და – კირა ფეხზე ძლივს ვიდექით. ზაქარიაძეზე ზომ ლაპარაკი ზედმეტია. იგი მსახიობის მაქსიმალური შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, ყველა ეპიზოდის ზუსტ შესრულებას აღწევდა. მიღის „არსენას“ ეპიზოდის რეჟეტიკა. „არსენას“ სცენარის ავტორის – სანდრო შანშიაშვილის ლექსებს კითხულობს სპარტაკ ბაღაშვილი.

სტუდიის ყველა სამუშაო, ყოველი თანამშრომელი საქმისადმი სიყვარულით ასრულებდა კომისიის ყველა დაებას. ეკრიბებოდით სტუდიის დისკეტების – უხუცესი კინომსახიობის საშა გუგუშვილის ოთახში, ერთმანეთისთვის ჩვენი მფლევარება რომ გაგვეზიარებინა, მისგან ვიღებდი ყველა ზუსტ ცნობას: რაგომ ამბობს ღირეკია უარს ამა თუ იმ საკითხზე, და როდის არის საჭირო მივამართოთ ღირეკიას, მაგალითად, ლურსმნების, საღებავისა და სხვა ამაღებარი წერილმანის შესახებ.

ამასობაში, ჩემს პორტრეტს გამოუენისათვის უკვე ამთავრებდა მხატვარი ქეთევან მაღალაშვილი – ქართველ მხატვართა შორის საუკეთესო პორტრეტისტი, ბევრი საინტერესო ნაწარმოების ავტორი.

მიუხედავად ჩემი მოუცლულობისა, სიხარულით დაედიოდი ხოლმე სენასებზე ქეთევან მაღალაშვილთან.

მაღალაშვილი თავისებური ადამიანია. მასზე რომ ეფიქრობ, ყოველთვის ჩემი საყვარელი ლიტერატურული სახე – ილია ჭავჭავაძის „ოთარაანთ ქერი“ მახსენდება. მას ახასიათებს იმეათი პრინციპულობა ადამიანებისა და საქმის მიმართ, სუნთქავს და ცხოვრობს მხოლოდ და მხოლოდ შემოქმედებით, მუშაობის გარეშე მისთვის სიოცხლე წარმოუდგენელია.

სუანსების დროს ინტერესით ვუქუქრ მის დიდ შავ თვალებს, რომლებიც ღრმა გულისყურით მაკვირდებოდა. იგი პორტრეტის მომორებით ღვება და შორიდან ათვალავრებს მას, შემდეგ ისევ მიუახლოვდება და ისევ შორდება. თვალები გამჭრიახად მოგუვება. დამახასიათებელი ფართო წარბები. შევერცხლოდი თმა და მაღალი შუბლი მნიშვნელოვანს ხდის მის სუკაკ სახეს. მის ლამაზ ხელ-

მი სამუშაო პალიტრა და ფუნჯების კონა მხატვრის დასრულებულ სახეს ქმნის. ქეთო მაღალაშვილი ლაპარაკობს ყოველთვის ფრთხილად, ფაქიზად, მაგრამ სიმართლეს პირშივე გვტყვის. გაჭირვებისას არაჩვეულებრივად მგრძნობიარეა, მეგობრების მიმართ – მზრუნველი. მიყვარს ქეთო მაღალაშვილთან ბინაზე ყოფნა. აქ სამუშაო ატელიე და ყველა კედელი ფერწერის კლასიკოსებისა და მეგობრების ნამუშევრებითაა მოფენილი...

საჭირო იყო სამაღლობელი სიტყვის მომზადება, რომელიც საღამოს დასასრულს უნდა წარმოეთქვა.

ვეჯდები დასაწყერად. ერთი ეარიანტი მეორემ უარესი გამოდის. 8-10 წუთის განმავლობაში როგორ უნდა გადმოვეყ იმ მღელვარება, რომელსაც განვიცდი, ან ის მაღლობა კოლექტივისაღმ, რომელმაც ჩემ მიმართ ესოდენ დიდი ყურადღება გამოიჩინა. როგორ გადაეუხადო მაღლობა მუშაობისათვის ხალხს, მეგობრებს? როგორ შევაჯამო მთელი ცხოვრება?! ყველას რჩეას ვეკითხები, მაგრამ არავის უესმენ. გულმა უნდა მიკარნახოს სიმართლე. მოსვენება დაეკარგე. ეუღლად მძინავს. შუაღამით მელეიძება და ჩემი სიტყვის რომელიმე მონაკვეთს ვკითხულობ.

ამავე დროს, რეპეტიციები წარმატებით მიმდინარეობს. კირა ანდრონიკაშვილი. ელისოს როლის შემსრულებელი, ოთახის კუთხეში ხმადაბლა ატარებს რეპეტიციას ზაქარიაძესთან; ბოშათა გუნდის რეპეტიციამ ფართო ხასიათი მიიღო, მათელ სკულაში გაიხშის ბოშური სიმღერის მელოდიები. საჭიროა ყველაფერის გაკეთება. მიემართეთ კინემატოგრაფიის სამინისტროს. ი. გ. ბოლშაკოვმა საკმაო თანხა გაიღო, მაგრამ ზაქარიაძის გაქანება განა რაიმე ნორმებში ჩაეგვება? ყველაფერი მორევეით დატრიალდა, მაგრამ ამ ქარბუქის შეჩერება უკვე შეუძლებელია.

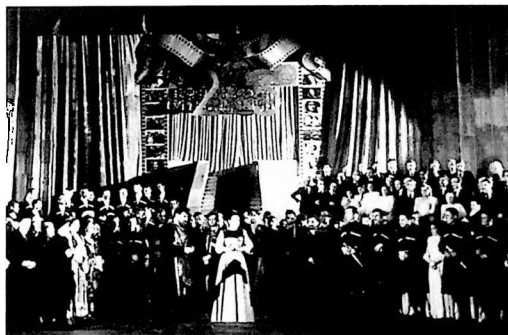
ფილმის მონტაჟი დასასრულს უახლოვდება. მუშეუში ჩემი ფოტოსურათების მონტაჟს მხატვარი მგელაძე აკეთებს.

დადგა 1949 წლის გაზაფხული, მარტი აღერსიანი და თბილი იყო. საღამო, საეარაუდოდ, მარტის შუა რიყებში უნდა გამართულიყო, მაგრამ სამინისტროში ეჭვი გამოთქვს: საჭიროა თუ არა მოხსენება, პროგრამა ძალიან დიდია და საჭიროა მისი შეკვეცა და სხე.

ჩემი შემოქმედებითი საღამო 11 აპრილისათვის დანიშნეს.

თბილისი ყოველი ახალი საინტერესო მოვლენით სუნთქავს. პროგრამის მინაარსი და საღამოს მონაწილეთა შემადგენლობა და სხე. ყველასათვის უკვე დიდი ხანია ცნობილია. ჯერ აფიშები არ არის დაბეჭდილი, არც ბილეთები იყიდება, მაგრამ ყველა იმაზე ფიქრობს, როგორ მოხელეს თეატრში.

გენერალური რეპეტიციის დღე დადგა, ყველა მონაწილე სამინალად დაიღაბა. კოსტიუმებს, გრიმს – ყველაფერს პირადად ზაქარიაძე იბარებს. ღლისით თეატრში მიუღივარ, სენიდან მინდა მოვსინჯო ჩემი სიტყვა. პარტერში ბნელა. სენანზე ხმაურობენ, აჭედებენ, ფარდას კიდეებენ. სიტყვას ვამბობ, ყველაფერი სწორია, მაგრამ ის არ არის, რაც მე მინდა.

ნაგო ვახნასის შემოქმედებით
მოდერნიზმის 25
წლისთავადან მომდევნო
სადილო ოპერის თეატრი,
1949.

ქეთევან ბაბუაშვილი.
ნატო ეაზნაძის პორტრეტი.
1949 (დაეუღია საქართველოს
ხელოვნების სახელმწიფო
მუზეუმში).

ზაქარიაძე მუშაობაში იყო ჩაფლული, მან ვერ შეძლო ჩემი მოსმენა, მერე და-
მირეკა:

– გენერალურ რეპეტიციამე ნუ მოხედავ, ღამით, როდესაც მონტაჟი გვექნება,
მოდი და მაშინ მოვილაპარაკოთ.

ამავე დროს, ბილეთების ირგვლივ რაღაც არაჩვეულებრივი ხდება. სტუდიასა
და სახლში გელაფონის ზარი არ წყდება. ჩემს წილად სულ ას ბილეთს მაძლე-
ვენ, მაგრამ რამდენი პირადი მეგობარი და ნათესავი მყავს? როგორ მოვიქცე,
რომ არაფერი დამჩრჩეს გულნაკლული? საკუთარი ბილეთების გასანაწილებლად
მეგობარი ქალები მოვიხმე. განუწყვეტლივ ვადგენთ სიებს, და ყოველ ჯერზე
სიის გარეშე ვიღაც გვჩრება. საშინლად გაღიზიანებული ვარ, ხშირად ეგირი,
დაძაბულობას ნერვები ევლარ უძლებს.

ღამე თეატრში მოვიღივარ. სცენა მშვენიერადაა გაფორმებული. ხეალ ოთხი
საათის განმავლობაში დამთაერდება ყველაფერი, რამეც ეს დიდი კოლექტივი
ამდენ ხანს მუშაობდა. ზაქარიაძე უზომოდ დაილადა. ღამის სამ საათზე რომე-
ლილაც ბნელ ღოეაში ესხდები. სერგო მეუბნება:

– შენი სიყვება, ნატამა, მენს თავს უნდა უთხრა – ეს შენი აღსარებაა. ნუ იფიქ-
რებ იმაზე, თუ როგორი გამოვა. თუ წაიბორძიკე, მამასადაზე მართალია. იგი-
რებ, – მით უმეტეს ნამდვილი იქნება. ნუ იფიქრებ, როგორ წარმოთქვა, იმაზე
იფიქრე, თუ რა უნდა თქვა. ხეალამდე ყველაფერი დაიფიქრე.

ამ საუბარმა გამამხნევა და დამამშვიდა.

მსახიობის მუშაობაში არის ხოლმე ისეთი მდგომარეობა, როდესაც ყვე-
ლაფერი გესმის, სადაც, ქვეყნობიერში, იყი, როგორ უნდა იმუშაო, მაგრამ
არ შეგიძლია ქვეყნობიერიდან ზემოთ გამოიგანო – გამოამყლენო. და მაშინ
საკმარისია რეჟისორის მხოლოდ ერთი სიყვება, რომ ყველაფერი ზომიერად
დალაგდეს. ასეც მოხდა. სერგოს სიყვებები სწორედ ის ბიძგი იყო, რომელმაც
მთელი სიმართლე მაგრძნობინა. შინ წავედი.

დადგა 11 აპრილი.

ვისაც განუცდია ადამიანის მდგომარეობა დიდი პრემიერის წინ, დიდი რო-
ლის შესრულების ან გამოსვლის წინ, ის მიხედავ იმ დღეს რა მემართებოდა.
ყურადღება მეფანგება. ნერვები სიმებიით მაქვს დაჭიმული, თითქოს, ეს-ეს
არის უნდა გაწყდეს.

შინ ვარ. უამრავ საქმეს თავს ვერ ვართმევ. ჩემი მშობლიური სოფლიდან,
გურჯაანიდან, 12 კაციანი დელეგაცია ჩამოვიდა.

სტუდიის დირექტორი მიხეილ კეცელავა ხუმრობს:

– გამიგონია სიმღერა შეიდი გურჯანელისა, მაგრამ თორმეტის შესახებ არა-
ფერი მსმენია, სად უნდა დავსეა? ბილეთები არ არის.

ყოველი საათის განმავლობაში ვღებულობ მოსალოც დეკემბებს საბჭოთა კავ-
შირის ყველა კუთხიდან.

მშობლიურმა კახეთმა მოსალოც დეკემბების ულვეი ნაკადით ამავსო.

საქეტაკლის დღეს ბილეთების მდგომარეობა კატასტროფულია. ვხურავთ და-

რაბებს, კარგე ეზოდან მიბრახუნებენ. მოსალეუ დეპეშათა შორის ბევრი ასეთია: „ერთხელ სიოცხლეში გთხოვთ მოგვიხერხოთ ორი ბილეთი“.

შეუბრალებელი და უღმრთელი დრო არ ითმენს. საღამოს დასაწყისი ახლოვდება. ჩემს სახლში, საიდანღაც, იღუმალი მოხუცი ქალები გაჩნდნენ. მამაჩემის შორეული ნათესავები. ისინი მოვიდნენ, რათა წინდაწინ მომილოცონ. სახლში დიდი აურზაურია, საჭიროა კახეთიდან ჩამოსული დელეგაციის მიღება. კახელებმა თან კახური ძღვენი ჩამომიგანეს. ჩემი სამივე ვაჟი მუშაობაშია ჩაბმული. დაუღალავად შრომობს ყველა ჩემი ახლობელი, მეგობარი და ნათესავი. როგორც ოდესღაც, ბავშვობაში, ჩემს ძმას – სანდროს მთელი სამეურნეო ნაწილი აბარია, ჩემს მეგობარ ქალებთან ერთად ბაზრებში დადის. ახლა ის საოყრად პუნქტუალურია, ბავშვური ჩვევა ბაზარში ხეგიალისა ძველ კახეთში დარჩა.

მთელი ჩემი სკოლის მეგობრები ამ დღეებში ჩემს სახლში გაჩნდნენ. ცხოვრება ისე მოაწყო, რომ იშვიათად ვხვდებით, მაგრამ ყოველი ჩვენგანისათვის მნიშვნელოვან დღეს ყოველთვის ერთად ვართ.

ათას კითხვას მაყრიან. ერთ ჩემს მეგობარ ქალს წავეკაპასე: „მარინე, თუ კიდევ რამეს შემეკითხები, სახლიდან გაეიქცევი“ – ეუთხარი ჩემდა უნებურად. მეგობარი უმალ მომშორდა და სამზარეულოში მთად დაყრილ ხახვს გულმოდგინე დაუწყო გარჩევა.

თეატრთან ზღვა ხალხი ირევა, ყველა ბილეთისათვის მოდის, ბილეთები კი არ არის. საღამოს ხუთ საათზე შინ მივდივარ, იქნებ ერთი საათით მაინც შეეძლო დასვენება. რაღაც გამამხნეებელ წვეთებს ესემა და ჩაბნელებულ ოთახში ვწევი. ერთი წუთის შემდეგ ისევ შეძახიან. თელავიდან დელეგაცია ჩამოვიდა და საღამოსათვის, რაც უნდა დაგვიჯდეს, მათთვის ბილეთების შოვნაა საჭირო. აღმინისგრაციას ისტერიკას ეუმართავ. ხუთ ბილეთს მაძლევენ, მეექვსეს თვითონ შევიყვან.

ჩემი შეილები მოხუცი გამძელი – ღუნია წასვლის წინ პირჯარს მსახავს:

– ღმერთმა მოგცეს ბედნიერება, ჩემო ნატამა. ჩაიელის იუბილე და ფანჯრებისათვის ფარდებს უსათუოდ შეიძენ, თორემ მთელი ცხოვრების მანძილზე ფარდების ყიდვა ვერ მოახერხე. აი, ჩემი სახლის პატრონს უკვე აქვს ფარდები – ... და ღუნია დიდი ხნის ცნობილი ამბის მოყოლას იწყებს.

– ღუნია, საყვარელო, ახლა ფარდებისათვის არა მცალია! – ევდრებით შევესიგყე.

– ღმერთი გფარადეს, შეილო!

ფარდა დახურულია, დარბაზი გუგუნებს. ყველა აწრიალებულია, როგორც ეს ფარდის ახლის წინ ხდება ხოლმე.

სცენის მიღმა ვხედავ ჩემთვის ძვირფას მრავალ სახეს: მსახიობები, რეჟისორები, მეგობრები, კახელები და სამეგრელოდან ჩამოსული დელეგაცია... შეუჩე-

რეგული დრო თავის წუთებს ითვლის. გაისმის მესამე ბარი... სამარისებული სიჩუმეა და ფარდა ნელ-ნელა იხლება.

პრემიდიუმში არიან ჩემი კოლეგები, ხელოვნებისა და მეცნიერების წარმომადგენლები. სიკო დოლიძე კითხულობს მოხსენებას ქართული საბჭოთა კინემატოგრაფიის განვლილ გზაზე და ჩემს მონაწილეობაზე კინოხელოვნებაში. ამის შემდეგ უჩვენებენ ფილმს. ჩემი საპირფარეოში აურაცხელ ყვავილთა დამათრობელი სურნელით აკლდამას მაგონებს. ხელები გამიცეცა. უაზროდ დაედევარ კუთხიდან კუთხემდე, ვფიქრობ, რა კარგი იქნებოდა დარბაზში ემზადარიყვე სხვა ვინმეს შემოქმედებით საღამოზე.

იწყება ანტრაქტი. ისევ შეეძუნებული ვარ. ეხედავ მხატვარ ელენე ახელედიანის მიერ ჩემდამი მოძღვნილ სურათს „ქლუხორი“, უცნაურ მდგომარეობაში ვარ, თვალები ყველაფერს ჰკრეფენ, მაგრამ გულს არაფერი ეკარება, კულინებში დეიდაჩემი მკოცნის და მეუბნება:

– ეს მე ვარ, შეილო, დედის მაგივრი.

როგორ მინდოდა, ამ დღეს ჩემთან რომ ყოფილიყვნენ დედაჩემი და კოლია შენგელაია!

და აი, დგება წუთები უკიდურესი მღელვარებისა და მასთან ერთად, უკიდურესი სიმშვიდისა.

საღამო ვასო გოძიაშვილის და გიორგი შავგულიძის გმირების – სიკოს და ნიკოს დიქერგისმენგით იწყება. ტექსტისა და შესრულებაც მშვენიერია. დარბაზი გრიალებს, იუნისი. ფარდა ზევით ადის, გუნდი და ორკესტრი ასრულებს ხალხურ სიმღერას „ვისია ქალი ლამაზი“. შემდეგ იხსნება ეკრანი, რომელიც ჩემი გმირების ფოტოებით არის მოჩარჩოებული და ჩვენ კიბით სცენაზე ჩამოვდივართ. ჩემთან არიან სიკო დოლიძე, ივანე პერესტიანი, ალექსანდრე წუწუნავა, ვერიკო ანჯაფარიძე, ალექსანდრე დიდმელოვი, მსახიობები, ოპერატორები. თითქოს ფეხები ცივი რკინითა მაქვს შემოსაღებული, გაბრუნებული ვარ. დარბაზის მკრთალ სინათლეზე მხოლოდ თავების ზღვას და გაშალშემოკრულ ხელებს ვხედავ. ერთ წუთს ვერდები, რომ სული მოვითქვა, გრძელ კიბეზე ვეშვებით. მეჩვენება, თითქოს ეს კიბე არასოდეს დასრულდება. პერესტიანი და სიკო დოლიძე ხელს მკიდებენ, და დიდხანს ედგაყარ თავდახრილი აუანსცენაზე. „ოღონდ არ ავცირდე“, ვფიქრობ და ცხვირსახოცს, რომელიც ხელში მიჭირავს, უფრო ეუჭვრ თითებს.

იწყება ოფიციალური მისაღმეები. გამოჩნდნენ „გურჯაანელი“. მათ დიდი სურათი მოაქვთ მშობლიური კახეთის პეიზაჟისა: არ შეიძლება მათი გულითადი სიგყვების უერემლოდ მოსმენა.

ოფიციალური მისაღმეების დამთავრების შემდეგ იწყება საღამოს პროგრამა. მოულოდნელად ხალხის წინაშე ჩნდებიან იმ მიეიწყებული ფილმების საყვარელ გმირთა სახეები, რომლებშიც მე ემონაწილეობდი. და აი, ძველებური ვალისის პანტუფლები გამოდიან „უკანასკნელი მასკარადის“ მონაწილენი; შემდეგ მხიარულ ჯგუფად გამოდიან ჩაის მკრეფავი ქალები „ხილბოვნის ქალიშვილიდან“; აი, დინჯად და მწყობრად ეშვება კიბეზე აკაკი წერეთლის მთელი ოჯახი

ფილმიდან „აკაკის აკეანი“ და „პატარა აკაკი“ მგზნებარე სიტყვით მომმართავენ. ჩემს წინ სოცხლებმა 1923, 1926, 1948, წლები. გმირები და აღამიანები. ნაცნობი ხასიათები. აი, კიბეზე მარტო ჩამორბის ელისო – კირა ანდრონიკაშვილი, ხელში მთის იების კონა უჭირავს. იგი იგონებს ფილმის იმ მონაწილეებს, რომელნიც ცოცხალმა შორის აღარ არიან – ნიკოლოზ მენგელიას, კოხტა ყარალაშვილს, ალექსანდრე იმედაშვილს და ასე მომმართავენ:

– არ გგვონოს, რომ მე მთიდან მარტო მოვედი. ყველა ისინი აქ ჩემს გვერდით არიან. და მეც იმათი სახელით მოგესალმები, რადგან შენი დღესასწაულის მახარობელმა ზემოთ მთებშიც ამოაღწია.

ჩემს ერთმანეთის პირისპირ ედგაურთ. თავს ეერ ვიკაეებ. თეალებიდან ცრემლები მტეივა... გამოდის ებრაელი „სამი სიციხლიდან“ – მაქრო ბერიშვილი, ადამიანი, რომელიც 25 წლის წინ ჩამოვიდა ჩემთან კახეთში და კინოში წამომიყვანა. იგი სახუმარო სიტყვებს მეუბნება და მიძღვნის ცოცხალ გოკს. მოდის არსენა – სპარტაკ ბალაშვილი და ლექსით მესალმება, შემდეგ ყარაჩო-ლელები ფილმიდან „ქეთო და კოტე“. ისინი ამაყად გამდიდრდნენ, მათ შორისაა სერგო მაქარიაძე, რომელიც კითხულობს ლექსს „საიათონოვა“. ახალგაზრდა მსახიობთა სახელით მომესალმება მშვენიერი მეღვაჭაფარიძე.

სცენაზე უკებ ჩამოიქროლა ბოშათა ჯგუფმა ფილმიდან „ცოცხალი ლეში“.

ეხედავ, დარბაზში ხშირად ელავენ ცხვირსახოცები. ასე მგონია, ერთი სიტყვის წარმოთქმას ეერ მოეხერხებ. ყელი გამიმრა. გული ისე მიცემს, თითქოს თავში მირტყავდეს. უკანასკნელი ნომერი – მასობრივი ეცეკვები, და მე ავანსცენას ეუახლოვდები. ისეთი სიჩუმეა, თითქოს დამით უკაცრიელ კუნძულზე ეიმყოფებოდე. შეაგულ სცენაზე ედგაეარ, სულ მარტო. ეიწყებ ლაპარაკს. ეერ ეხედავ. მაგრამ ეგრძნობ, როგორ მიახლოვდება სერგო მაქარიაძე და ჩემ წინ მიკროფონს დგამს. მე მას ეერ ეხედავ. მაგრამ მისგან მხსნობა და სიმტკიცე მოდის. თითქოს გვირთისაგან გაეთაეისუფლდი. პარტიასა და მთაერობას ეუხ-დი მაღლობას, ეიგონებ გარდაეუვლილ ადამიანებს, რომლებმაც ბეერი იმუშავეს ქართული ხელოვნებისათვის: მარჯანიშვილს, შენგელაიას, სარაჯიშვილს, ჩერქეშიშვილს... ელოყაე ჩემს სამშობლოს.

მერე, როცა ეფიქრობდი, თუ რისთვის შეიძლებოდა შემედარებინა ჩემი მდგომარეობა ამ სიტყვის წარმოთქმის დროს, ეალიარებდი, რომ ეს იყო ნამდვილი აღსარება, როდესაც ლაპარაკობ ყველაფერზე უფრო გულწრფელად და პატი-ოვნად, ეიდრე საეუთარ თავს ესაუბრები... და ეიდეე მეორე შედარება: ეითომ მე სადღაც შუა ზღვაში ეარ, ირგვლიე უკიდევანო სიერყეა, და ისეთ სიხარულს და დღესასწაულებრიე სისავსეს განეეიდი, როგორიც ადამიანს მხოლოდ ბუნე-ბის წიაღში განმარტოებისას ეეულება.

რამდენიმე დღის შემდეგ მილიეელთა გაზეთში გამოქვეყნდა წერილი. რომელშიც თვითკრიტიკულად იყო ნათქვამი იმის შესახებ, რომ მილიეიამ თავი ეერ გაართვა ჩემს საღამომზე მოსულ აუარებელ ხალხს.

მართლაც, თეატრში შესელა თითქმის შეუძლებელი იყო. ჩემი გადაი მიყეე-

ბოდა, რომ შესვლა მხოლოდ მას შემდეგ მოახერხა, როდესაც ლამაზ, წარმოსადევ „მილიციელს“ აუხსნა, რომ იგი ჩემი გამზრდელია! „ლამაზმა მილიციელმა“ პატივისცემით მოუსმინა, ხალხში გზა გაუკაფა და ასე შეიყვანა თეატრში. ეს ლამაზი, წარმოსადეგი „მილიციელი“ გენერალი კ. ნაჭყებია აღმოჩნდა.

ყველაფერს აქვს დასასრული და ჩემი შემოქმედებითი საღამოს მთელი ეს ორობ-გრიალიც დასრულდა. ახლა, როდესაც მშვიდად და დინჯად შემიძლია გადავხედო უკვე განვლულს, ვგრძნობ უდიდეს მოწიწებასა და მაღლიერებას ყველას მიმართ, ვინც სულ მცირე მონაწილეობა მაინც მიიღო ამ საღამოს მოწყობაში. გულითა და სულით უღრმესი მაღლობელი ეარ ყველა ჩემი ძვირფასი მეგობრისა, რომლებთან ერთად ცხოვრება გაეატარე, მუშაობის სიხარული და მარცხის სიმწარე განვიცადე. მაღლობას ეუბღვნი სახელმწიფო გუნდისა და ორკესტრის კოლექტივებს. ჩემთვის ძვირფასსა და მშობლიურ კინოსტუდიას, რომელიც ჩემი მეორე ოჯახია. და ბოლოს, სერგო ზაქარაიძეს, რომლისთვისაც ბეერის თქმა არ შემიძლია. ასეთი სიქველისთვის მაღლობის გადახდა ძალზე ძნელია. სერგო ზაქარაიძის მუშაობამ და მისმა საქმისადმი დამოკიდებულებამ, ჩემს გულს რაღაც ახალი ელფერი შემატა და მაღლიერების ეს გრძნობა ჩემთან ერთად იცოცხლებს სიკვდილამდე.

საიუბილეო საღამოს ჩატარებიდან რამდენიმე ხნის შემდეგ შემოქმედებითი ანგარიშით ჩემს მშობლიურ კახეთში გავემგზავრე.

საღამოებში მონაწილეობას იღებდნენ პოეტები: გიორგი ლეონიძე, კარლო კალაძე, იოსებ ნონიშვილი, მწერალი მიხეილ მრეველიშვილი, მსახიობები: თამარ ჭავჭავაძე, კირა ანდრონიკაშვილი და შაქრო ბერიშვილი. აგრეთვე თან მახლდნენ ჩემი ახლო მეგობრები. საუცხოო გაზაფხულია, ისეთი სურნელოვანი, როგორიც მხოლოდ კახეთში იყის. სასტუმროში, სადაც დავებინადეთ, ბავშვები ფანჯრებში იასამანსა და ვარდებს მიყრიან. სოფელ გურჯაანში, პატარა სასოფლო კლუბში, ორასი კაცი ძლიერ ეგება. პირველი საღამო უნდა ჩატარებულიყო გურჯაანის რაიონში, იქ, სადაც გავიზარდე და ბავშვობა გაეატარე.

ხალხი მჭიდროდ მის და დგას, თითქოს სურს კედლები გვერდზე გაწიოს. სიყვარულით წარმოთქვამენ მისასალმებელ სიტყვებს. ეს ის ადამიანები არიან, ვინც ჯერ კიდევ ბავშვობიდან მიცნობს. აქედან, სოფელ გურჯაანიდან წავედი მე თბილისში, ჩემთვის საიღუმლოებით მოცული, მაშინ ჯერ კიდევ გაურკვეველი მომავლისაკენ. და როგორც ყოველთვის, ამ გარემოში, ამ ხალხთან, ამ სურნელებში თავს ისევე ახალგაზრდად ვგრძნობ.

ნოტივთა ჩვენი ხალხი, ეუსმენ ლექსებს... ფორმამი გამოწყობილი მოსწავლე გოგონა ნაგო ანდრონიკაშვილისადმი მიძღვნილი ლექსს კითხულობს. იგი ჩემს ბავშვობას მაგონებს.

გურჯაანის რაიონში ხუთი საღამო ჩაეგარეთ. მათთვის, ეინუ კონცერტზე ეერ მოხვდა, ხდება საღამოს გრანსლირება რადიოთი. კედლებზე კილია პლაკატები: „სალამი ჩვენს თანამემამულეს“. სასოფლო კლუბებში უკრავს მუსიკა. საბავშვო დილაზე გამოდინ პატარა ბავშვები, გიტინებენ მგრძნობიარე ლექსებს, სიტყვებს, გამოდიან მოხსენებით.

თავს ძლივს ეიკავენ რომ არ ავტირდე. მალულად ცრემლს ეიწმენდ.

ქუჩაში ჩემთან მოიბრინა 4-5 წლის პატარა გოგონამ და მითხრა:

– დეიდა ნატო ეაჩნაძე, მინდა გაგიცნოთ.

ამ პატარას არ უნახავს არცერთი ჩემი ფილმი. მე ის ხელში აეიყვანე თავის დიდ თაიგულთან ერთად.

ყველა ჩვენთაგანისათვის კახეთში ჩამოსვლა ზღაპრულ სიზმრად დარჩება. ისე უბრალოდ და სიყვარულით არის ყველაფერი მოწყობილი, ისეთი ალერსითა და ხალისით ეართ ყველანი აღესილნი.

ყოველთვის, სადაც სულის სიდრემში, სინანულს განვიცდი: რა ცოგაა გაკეთებული და რა ბეერი მუშაობის სურეილი მაქვს! ხუმრობით არ ეამბოზ ჩემს საპასუხო სიტყვაში, რომ კიდევ 25 წელიწადს ეიმუშავენ უდიდესი ენერგიით და სიხარულით, თუკი ეს ჩემს სამშობლოს დასჭირდება-მეთქი.

გურჯაანიდან მხიარულნი, მხენი და ახალგაზრდანი მიეემგზავრებით. ჩვენ გვიღიმის ხალხი, სოფლები, გზები. ასე მგონია, ალაზნის გამლილი ეელი და თეთი მრისხანე კაეკასიონიუ კი ჩვენ გვიღიმის.

მაგრამ ჩემი შემოქმედებითი საღამოები ამით არ დასრულებულა. მსახიობების ჯგუფთან ერთად საქართველოს ყველა კუთხეში შეხედრები გაემართეთ. ენახე ჩენი ქალაქები და სოფლები, ახალი ელექტროსადგურები, ხილები, გზები. ეიყავი ახალ სკოლებში, დაეთვალიერე ახალი ინდუსტრიული ცენტრები, შეხედი სხვადასხვა ხასიათის, ადამის, პროფესიისა და ასაკის ხალხს. ორი თვის მოგზაურობამ ბეერი რამ შემძინა.

ნაგოს ხაიზილი დღეები
კახეთში, 1949
კირა ანდროსიკაშვილი,
შაქრო ბერძენიძე,
ნაგო ვაჩხაძე და თამარ
ჭაჭავაძე (სხედან ქვევით)
შასპინდუბთან ერთად.

თამარ ჭაჭავაძე,
ნაგო ვაჩხაძე, კირა
ანდროსიკაშვილი და
ნათი ანდროსიკაშვილი
შასპინდუბთან ერთად

შაქრო ბერძენიძე ერთად,
1949.

საგის ხაჯბული დღერა
კახეძე, 1949
ლაკა ჭაჭავაძე, კეჭერა
მისკლამიძე, საგო ენმაძე,
გოთრე მუხეჯაია, თამარ
ჭაჭავაძე, ხაჯბული და ლია
მისკლამიძე

სივდან, ბრეველ რაგო
მისკლამიძე, მუხეჯაია,
მეჭრო ბერძენი, გოთრე
რაგო, გოთრე ლეონიძე,
კარა ანდრონიკიძე,
საგო ენმაძე, ღვინას,
კარლი კალაძე, ჯაჭი
ანდრონიკიძე

გვ. 244-45 სივდან, ბრეველ
რაგო, ჯაჭი ანდრონიკი,
გოთრე მუხეჯაია,
მუხეჯაია რაგო, კარა
ანდრონიკიძე, ღვინას
საგო ენმაძე, ქუთუნი
მისკლამიძე (მარჯვენა).

ჩემი ოცნება

ყოველ ხელოვანს აქვს იღმალე ოცნებები.

კინოხელოვნებაში კიდევ ბევრი რამის გაკეთებას ეისურვებდი, მაგრამ არის სამი როლი, რომელთა შესრულება განსაკუთრებით მინდოდა. ამის შემდეგ, ჩემს მუშაობას რომ წერტილი დასმოდა, დამრჩებოდა სასიამოვნო განცდა იმისა, რომ ჩემი, როგორც კინომსახიობის გზა კარგად დასრულდა.

ვოენებო ვითამაშო ეკატერინე ჭავჭავაძის როლი ფილმში ნიკოლოზ ბარათაშვილზე.¹ მშვენიერი ეკატერინე ჭავჭავაძე ჩვენი პოეტის უიღბლო სიყვარული და მუბა იყო. ფილმში სასურველი იქნებოდა ეკატერინე ჭავჭავაძის ცხოვრება სხვადასხვა საფეხურზე – ყმაწვილქალობაში, როცა ცხრაშვილი წლის ასული პოეტის ლექსებს ისმენს, მოწიფულ ასაკში, როცა იგი პეტერბურგში ცხოვრობს, როგორც ალექსანდრე მეორის სეფექალი.

მისი ისტორია ასე წარმომიდგება: იგი მამამისის, პოეტ ალექსანდრე ჭავჭავაძის მორჩილი ქალიშვილია, მამის ნებასურვილის თანახმად ცოლად გააყვება სამეგრელოს მთავარს დავით დადიანს, რომელიც არ უყვარს, და სამეგრელოს დედოფალი ხდება. მაგრამ მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე გულში ატარებს ბარათაშვილის სიყვარულს.

ბარათაშვილი სრულიად ახალგაზრდა დაიღუპა. ეკატერინე მის ხსოვნას წმინდად ინახავდა და ახალგაზრდა ილია ჭავჭავაძეს პოეტის მიერ ნაჩუქარი ხელნაწერი კრებული გადასცა.

მეორე როლი, რომლის შესრულებასაც ეისურვებდი, არის ჩვენი ეპოქის ქალის როლი. ესაა ნატო, მიხეილ მრეველიშვილის „ხარაგაანთ კერაში“.

ამ მოთხრობაში აღწერილია სამამულო ომის წლებში ერთი ოჯახის ცხოვრება კახეთში. ნატოს ქმარი ფრონტზე უკვალოდ დაეკარგა. ომის დროს მას ერთადერთი ვაჟიც უკვდება. ნატო შეილისა და ქმრის დაკარგვას მძიმედ განიცდის. კოლმეურნეობის თამაშდომარე თანაუგრძნობს ნატოს. მას ესმის, რომ ნატოსათვის აუცილებელია თავი დააღწიოს მძიმე პირად განცდებს და მას მუშაობაში ჩააბამს. ომის დამთავრების შემდეგ, მისი უკვალოდ დაკარგული ქმარი ბრუნდება. ნატო ახლა უკვე კოლმეურნეობის ერთ-ერთი მოწინავე ქალთაგანია და თავს ორმაგად ბედნიერად გრძნობს.

ამ ქალის სახე მაღალებს. ავტორმა მისიკა მას ცოცხალი, დამაჯერებელი ადამიანური თვისებები. მიხეილ მრეველიშვილის მოთხრობაში ადამიანთა ხასიათები, ბუნების აღწერა არაჩვეულებრივად მკაფიოდ არის მოცემული. მე ვგრძნობ ჩემს მშობ-

1. სქვნიარი ფილმისთვის ნიკოლოზ ბარათაშვილზე დაწერა კინოდრამატურგმა სერგეი ერმოლინკიმ, რომელიც წლების განმავლობაში მუშაობდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიის საკითხებზე და გრიბოედოს, ჭავჭავაძისა და ბარათაშვილის ბიოგრაფიებზე.

ლიურ კახეთს, ადამიანებს, რომლებთანაც ბაქმეობისას მქონდა ურთიერთობა.

ნატოს როლის განსახიერება კიდევ იმიტომ მინდა, რომ ეს როლი უახლოვდება მესამე როლს, მასზე ფიქრი თრთოლევისა და მღელვარების გარეშე არ შემოიძლია; თავს ბედნიერად ჩათვლილი, ოთარაანთ ქერიის როლის თამაში რომ მომიხდეს.

ილია ჭავჭავაძის ნაწარმოებები ეკრანზე არ გადაუგანიათ², თუმცა, ბევრი მათგანი კარგ მასალას მისცენდა ჩვენს კინოს. ყველაზე საინტერესო იქნებოდა დაგვედგა „ოთარაანთ ქერიი“ – მსოფლიო ლიტერატურის ერთ-ერთი კლასიკური ნაწარმოები.

ამ მოთხრობაში ხუთი გმირია. ყოველი მათგანი მოთხრობის ცენტრალური ფიგურაა. თვით ოთარაანთ ქერიი ავტორს დიდი სიმართლით ჰყავს დახატული. მას საინტერესო და თავისებური ხასიათი აქვს. ეს არის მშვენიერი, ღრმა, ხალხური სახე დედის – გლეხი-ქალისა, რომელიც სიმკიცის, ნებისყოფისა და თავდადებული ადამიანის განსახიერებაა. მუდმივი გულჩახვეულობა, გულციეობა და უკმეხობა მხოლოდ გარეგანი თვისებებია, რომლებიც მისი მოკრძალებულობისაგან გამოდინარეობს. მას თავისი სათნოების გამოჩენა არ უნდა. მისი გარეგანი უკმეხობის ქვეშ გასაოცარი სინაზე, თავაზიანობა, თავდაპერილობა, თავდაუწყებელი სიყვარულისა და გმირობის უნარი იმალება. ეს დიდი გულია.

ბევრი მიიჭირია ოთარაანთ ქერიის სახეზე, და ჩემი ოცნება რომ განხორციელებულიყო, მუშაობას პასუხისმგებლობის სრული შეგნებით შევედგებოდი.

მაგრამ ეს ყველაფერი მხოლოდ ოცნებაა!... მწერალს, რომელსაც თემა გაიტაცებს, მისი განხორციელება შეუძლია. მსახიობი კი, სამწუხაროდ, დამოკიდებულია სარეჟერატურო გეგმაზე, „საწარმოო“ პირობებზე...

და მიუხედავად ყველაფრისა, არ შეიძლება არ იოცნებო!

---

2. ილია ჭავჭავაძის ნაწარმოებთა ეკრანიზაცია განხორციელდა მოგვიანებით. „ოთარაანთ ქერიი“ 1957 წელს ეკრანზე გადაიგნა მიხეილ ჭიაურელმა (მთავარ როლში – ერიკო ანჯაფარიძე). ეკრანიზებულია აგრეთვე „გლახის ნაამბობი“ (ლ. ესაკია, 1961), „კაია ადამიანი?!“ (ს. დოლიძე, ქ. დოლიძე, 1979).

ფიქციონალი
და
პოეზია
(1928 წელი)

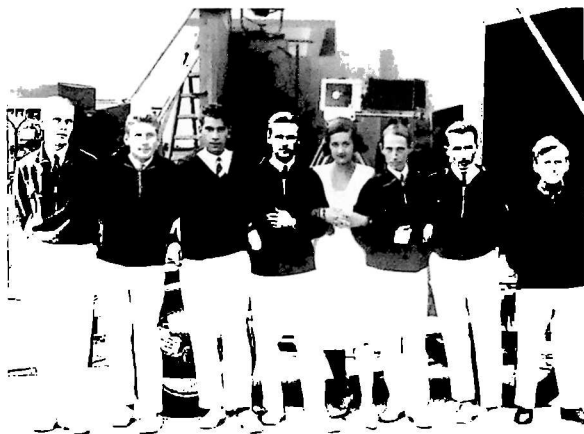
ფრაგმენტები გერმანიაში მოგზაურობის შთაბეჭდილებათა რეეულიდან

7/XI – 28

რუსეთი-პოლონეთის საზღვარზე მაღალმა, პირქუშმა ადამიანებმა უხეშობის გარეშე ბარგი შეგვიმოწმეს. შემდეგ ეაგონებში ჩავსხედით. მგზავრებს შორის რუსები ცოტანი არიან. ჭარბობენ იაპონელები, არის უგემოვნო წითელ კაბიანი პარიზელი ქალი. ბარგი ცოტა გეაქეს, ჩვენებს მხოლოდ ჩემოდნები ან სულაც საღამოს გამეთიებში გამოხეული პაკეტები. მაგარებული დაიძრა. ზედ საზღვართან რუსი გუშაგი მკაცრი გამოხედვებით მაშხანას მხართან იღებს. მაგარებული ჩერდება. გუშაგი აკეთიებს ნელ ეესგს. მაგარებული გზას განაგრძობს. 50 ნაბიჯში დგას ოპერეტულ ფორმაში ჩაცმული მამაკაცი, ქუდის ღიდი საჩიხი თვალებს უფარავს. ისიც მაშხანას მაღლა სწევს. მაგარებული ჩერდება და მისი ნიშნის შემდეგ კელაე აგრძელებს სელას. პოლონეთში ვიყიდე გამეთიები, რომლებიც იუწყებოდნენ, რომ პეტროგრადში მშიერი ბუნგია. ჩენი მაგარებული პოლონეთის ტერიტორიაზე მიდის. ყველაფერმა უცხოურმა თითქოს უნდა გაგვაკვიროს. პირველი, რაც დავინახეთ – „უცხოური“ ძროხაა, შემდეგ მინდორი და ღობე, რომელიც ჩვენებურისგან არაფრით განსხვავდება. შემდეგ კელაე ბარგის შემოწმება და გადასხდომა მაგარებელში „სკოლბი – პარიზი“ ვაგონში პოლონელებმა თავაზიანად და პირფურულადაც კი მოგვთხოვეს პასპორტები, თან ხშირად იმეორებდნენ: „პროშე!“ გზაში ეჭამთ. გეძინავს და აღარ ვიყით თავი რითი გაეირთოდ. პოლონელებმა იუმორისტული ეურნალებიც კი ჩამოგვართიეს. დოლარი, მარკა, ზლოგი, გროში ერთმანეთში ირევა და რუბლის კურსზე გადაყვანა, რატომღაც, სხვადასხვაგვარად ხდება. გრაპემის შემდეგ უახლოეს კუპეში ვიკრიბებით მე, პუდოკინი, გოლოენია, კომლოესკი...

ეარმაეა, საღამოს 6 საათი.

ქალაქი, სადაც დავიბადე, რომელთან შეხვედრას ასე ველოდი, აქ ბევრი მანქანაა. უკეთესი მოკოლადია და წინდები უფრო იაფი ღირს. ერთი საათის განმავლობაში ამის მეტი ვერაფერი ენახე. გზას განეაგრძობთ.

დილის 6 საათზე კარზე კაკუნმა გამოგვაღიძა. კუპემი ჯანმრთელი იერის ჩაუსკენილი, ლოყებდაედაეა გერმანელი შემოვიდა, ომახიანად მოგვესალმა და ბარგი მოიკითხა. ბარგი თითქმის არა გვაქეს. თქვა „გუტ“ და გზა გააგრძელა. მის ყველა მოძრაობაში ჯანის სიმრთელე, სიმხნევე და მუსკი გათვალა. პოლონეთის შემდეგ ერთი ღამე გავიდა და აქ უკვე ნამდვილი უცხოეთია. სარიგით სწორი მიწის ხნულები ღობით არის შემოვლებული. გყეები გასუფთაეებულა და ჯანმრთელი, ლოყებდაედაეა გერმანელები მთელი თავისი იერიით თითქოს ამბობენ: „თუკი იფიქრებ, კარგად იცხოვრებ“. ორი-სამი კადრი „დიდი ქალაქის სიმფონიიდან“ – რელსები აქეთ იქით იშლება, რკინიგზის ვაკისით გადაჭრილი სახლები, გოთიკური შენობები... და მაგარებული მინით გადახურულ დიდ სადგურზე შედის. სადგურზე ოცეპი, მაღკინი და ფირმის წარმომადგენლები დაგვხვდნენ. ერთმანეთს ახლობლებივით ევხვევი. ფოტოსურათებს გვიღებენ, ეგყობა დაბნეული სახეები გვაქეს: „ჩვენ ბერლინი ვართ!“ გაქსიში ესხდებით. ვილაყა კითხულობს: ეს კერძო გაქსია? გეპასუხობენ, რომ აქ ყველაფერი კერძოა. პანსიონი Familien faim. ყველანი ველაყეთ, საღამოს ბანკეტზე ვართ მიწვეულები და იწყება ჩამოსული პროვინციელის ციებ-ციხელება: მამაკაცებს პალსკუხები და პერანგები აქეთ საყიდელი, ქალებს – წინდები და სხვა წერილმანი, უული ცოგა გვაქეს, ყველაფერი ძვირია, ჩვენ კი სრულიად ჩაუყმელები ვართ, არადა, კინოფაბრიკის პრესტიჟის დასაცადე უნდა ვიყოთ comme il faut¹. საღამოს ქანცგაწყეეტილები სასკუმროში ეზრუნდებით, სწრაფად ვიყავით და მიღებაზე მივემგზავრებით.

დიდ, ლამაზ ვილაზე მსახურები გვეგებებიან. ყველგან გვესმის თავიანთი „დანეე შონ“, „ბიგე შონ“. მარმარილოს კიბით დარბაზში აყედით, ლამაზად გაწყობილი ოთახები გავიარეთ და ნახევრადჩაბნეულ ბუზრიან სასკუმრო ოთახში აღმოვჩნდით, სადაყ კაშკაშა მწეანე კაბაში გამოწყობილი ექსტრაეგანტული მასპინძელი შემოგვეგება. სამი მსახური პაგარა-პაგარა ულუფებით ნაირ-ნაირ კერძებს გვთავაზობდა, ჩვენ კი მადას უფრო არსებითისათვის ვინახავდით, მაგრამ შემწეარი ხორცის შემდეგ, მოულოდნელად, ნალები და ყავა მოგვართევს, მე კი ინდაურზე ვოცნებობდი. ფოქსტროგისა და სიგარების შემდეგ საზოგადოება მხიარულების ხასიათზე მოვიდა, შემდეგ ბარში გადავინაცვლეთ, სადაყ შესანიშნავი ორკესტრი უკრავდა, ცოგაოდენი მამპანურის შემდეგ, შინ 3 საათზე დაებრუნდით. ასე დასრულდა პირველი დღე ევროპაში.

1. ეალგერ რეგმანის ფილმი. გადაღებული 1927 წელს.

2. კარგად ჩაყმული, ელეგანტური (ფრ.).

ყოველდღიური ჩანაწერების გაკეთების სერეილი სერეილაღეე დარჩა. სადამოს ვიგრიწებით, დანსინგებით, კინოთი თაებრუდახეულს სემბურული დალილობა მეუფლება და მიღებული შთაბეჭდილებებისაგან დასვენებისას 20 წუთს დღიურის ჩანაწერებისთვის ვიგოვებ.

ბერლინი... 10 დღის განმავლობაში მიღებული შთაბეჭდილებების მიხედვით სიდინჯისა და წესრიგის, სიზუსტისა და სისიუთაეის ქალაქია. ქალაქი გონიერი, მშვიდი, მაგრამ მოღუშული. სხვანაირია ის დღისით და სულ სხვა – ღამით. დილის 8 საათზე ყველა სამსახურშია, 2 საათზე სადილობენ.

11 ნოემბერს მე და ჯუღოეკიმა ენახეთ ეალგერ რეგმანის ახალი ფილმი. ეს რადიოს დაკვეთით გადაღებული ფილმა³. გაგვაოცა ზოგიერთმა მონაკვეთმა, სადაც ხმა გამოყენებულია როგორც აქცენტი, როგორც კონტრაპუნქტი, როგორც რიგმის გაღრმავების დამატებითი საშუალება, ხამგასმულია რიგმული მონაკვეთი... სადაც ჩანს ხმოვანი კინოს მომავალი შესაძლებლობები, იგრძნობა ახალი დიდი ხელოვნების გამოღვიძება... მაგრამ განუწყვეტელი მუსიკალური თანხლება ზედმეტად გვირთავს და უსიამოვნოდ ხედება ყურს. ეალგერ რეგმანი მაღალი, გამხდარი, კისფერთალები მამაკაცია. ბევრს ფიქრობს და ცოტას ლაპარაკობს. მის მაგივრად მისი დიდი კისფერი თვალები მეგყველებენ. ღამეში არ არის, მაგრამ სასიამოვნო გარეგნობა აქვს. ერთად ჟოგო გადავიღეთ. ფაბრიკაში, სადაც ის მუშაობს, მაინცაღამინე არ ენდობიან. ახლა მხატვრულ ფილმს იღებს სამბორსკის⁴ მონაწილეობით. ამავე საღამოს ყუყავით კაბარეში, სადაც ენახეთ ძალიან ნიჭიერი მოცეკვავის წარმოდგენა...

ფაბრიკაში, სადაც რეგმანი მუშაობს 4 პატარა ატელიეა. როგორც შეეპარჩინე, გამნათებელი ხელსაწყოები ისეთივე აქვთ, როგორც ჩვენ, ოღონდ გაიცილებით მეტი რაოდენობით. ყველგან იდეალური სისუფთავეა. ეზო დაფარულია ქვანაღებით. წვიმა, მაგრამ ფეხები არ დაგვისველდა. ყველგან სიმშვიდე და წესრიგია.

მომდევნო დღეებში დაეთათვლიერეთ ახალი კინოთეატრები – დიდი ნაგებობები, რომლებიც 2-5 ათას მაყურებელს იტევს.

კინოთეატრმა კურფურსტენდამზე განმაცეფრო გონიერულდ შერჩეული იატაკით. კედლები ყვითელია, მაგრამ რბილი და სასიამოვნო გონის. ყველგან რბილი იატაკია დაგებული. განათება ისეა მოწყობილი, რომ არცერთი ნათურა არ ჩანს, კედლებშია ჩამალული, სინათლე ეცემა ჭერს და იქიდან რბილი, მქრქალი ნაკლებით ეუფინება სახეებს. ასეთი განათებაა ყველგან, რაც ამშვიდებს თვა-

3. ექსპერიმენტული ხმოვანი ფილმი „გერმანული რადიო“ (Deutscher Rundfunk) გადაღებულია საერთაშორისო ინდუსტრიული გამოგონებისთვის „ბერლინის რადიოში“. რომელიც გაიხსნა 1928 წლის 31 აგვისტოს.

4. რუსული თეატრისა და კინოს მსახიობი ივან კოვალ-სამბორსკი.

ლებს და ნერვებს. (შეჭერილი, ეუსმენ პუდოკინს, რომელიც რაღაცას მღერის „ჯამბაზებიდან“. მომღერალი პუდოკინი უცნაური სანახავია...)

ფილმების ილიუსტრაციას განსაკუთრებულია. კინოთეატრებში 100-200 კაციანი ორკესტრი უკრავს.

ფილმები, რომლებიც ენახე, არაფრად არ ვარგა. კარგად არის გადაღებული, ტექნიკურადაც გამართულია, მაგრამ რეჟისურა უეარგისია.

24/XI – 28

„კაპიტულიუმში“ ყველამ ერთად ენახეთ „ჯანა ღ'არკის ენებანი“⁵. დიდებუ-
ლი კინოთეატრია, დიდი ორკესტრით, საეარძლები ისეა განლაგებული, რომ
ნეოსმიერი ადგილიდან ეკრანი კარგად ჩანს. „ჯანა ღ'არკის ენებანი“ დიდი,
საოცრად ნიჭიერი ხელოვნების ნაწარმოებია. ეს ისეთი ოსტატობაა, რომელიც
ბუნჯი ხერხებით უდიდეს ემოციურ შემოქმედებას ახდენს. მთელი ფილმი სხვა-
დასხვა ვარიაციების დიდ პლანებზეა აგებული, აქ არის მიახლოება, კამერე-
ბის გრიალიც, ნელი ტემპიდან ჩქარზე გადასვლა. აქ გამოყენებულ უამრავ
ტექნიკურ ხერხში გარკვევა მიჭირს, ყველაფერი ბრწყინვალედ არის მესრუ-
ლებული. სახეები გადაღებულია სრულიად უგრიმოდ, თეთრ ფონზე. ფილმის
სიუჟეტია ჯანა ღ'არკის დაკითხვა და შემდეგ მისი გასამართლება, ამასთან
გამოყენებულია კინოსთვის ყველაზე რთული ხერხი – დიალოგი. ეპიზოდები
აგებულია დიდ პლანებზე და დიალოგებზე მოსამართლეებსა და ჯანას შორის.
ჯანას როლის შემსრულებელი მსახიობი⁶ ლამაზი არ არის და არც ემინია არ
იყოს ლამაზი. მისი თამაში დიდ შინაგან ემოციას ფუჭნება, მაგრამ მოკლებუ-
ლია პათოსს, სადა და საოცრად გულში ჩამწვდომი. მას აჩვენებენ მხოლოდ
დიდი ამერიკული პლანებით, ხშირად უკრიან შუბლს და აჩვენებენ მხოლოდ
თვალებს, ალბათ იმისთვის, რომ გააძლიერონ თვალები, როდესაც ის გულში
ჩამწვდომი გულწრფელობით გირის. მთლიანად ფილმი გოეებს დიდი მუსიკა-
ლური სიმფონიის შთაბეჭდილებას. პუბლიკა ამბობს, რომ ფილმი მოსაწყენია,
მაგრამ დოსტოვესკიმეც ხომ ამბობენ, რომ მისი სტილი მძიმეა. ფილმის ავ-
ტორმა გამოიყენა ყველა რაკურსი, ის მუშაობს ხან შენელებულ, ხან აჩქარე-
ბულ ტემპში, რაც ქმნის საოცარ განწყობილებას. ფილმს უჩვენებდნენ დიდი

---

5. დაწილი კინორეჟისორის, ევროპელი კინოს დილოსტაგის კარლ თეოდორ დრეიერის (1889-1968) ფილმი, გადაღებულია საფრანგეთში 1928 წელს.

6. რენე-ჯანა ფალკონტი (1892-1946), ფრანგი მსახიობი. გამოდიოდა პარიზის „ოლეონის“ სცენაზე, იყო „კომედი ფრანსეზის“ პანსიონერი, აღიარებული იყო „ბოხოქარი 1920-იანების“ „სტილის სიმბოლოდ“. სახელი გაითქვა ჯანა ღ'არკის როლით დრეიერის ფილმში.

ორკესტრისა და ორღანის თანხლებით, დასაწყისში და დასასრულს მღეროდა გუნდი, რაც ძალიან უხდებოდა ამ მძიმე პოემას ენა და რკნა.

ძალიან მომეწონა ფილმი ლილიან გიმის მონაწილეობით⁷ ომის საწინააღმდეგო თემაზე. ეს, რა თქმა უნდა, სამსახიობო ფილმია, მაგრამ რეჟისორულადაც ბრწყინვალედ არის გაკეთებული. ფილმი ყურადღებას იქცევს რიტმულობით. რიტმის გრძნობა რეჟისორს (ნიბლო) უღაოდ აქვს. ფეხების მარშირების პლანებს ის ამონტაჟებს გრძელი მაგიდის პლანებთან, რომელსაც მოხელეები უსხედან და ამავე რიტმში ბეჭდს არტყამენ ჯარში გასაწყვედ ბარათებს. ფილმი ყურადღება მიმართულია ადამიანის პირად და არა მასობრივ ემოციებზე, მსახიობთა თამაში იმდენად ღრმა და მართალია, განსაკუთრებით ლილიან გიმისა, რომ გამოხატავს იმ განწყობილებას, რომელიც ჰქონდა იმ დროს ადამიანებს. შესანიშნავია, რომ ლილიან გიმი თამაშობს ძალიან დიდ, გრძელ პლანებზე, მას აქვს ხანგრძლივი განცდა, გადასელა ერთი ემოციიდან მეორეზე, ამასთან ის არ ერიდება სახის მოძრაობას, ყველაფერს აკეთებს ნელა, მაგრამ მას აჩვენებენ დინამიკაში და არა სტატიკაში და მისი თამაში არაფრით ჩამოუვარდება ჩვენს მსახიობთა თამაშს, რომლებსაც რეჟისორი სტატიკაში აჩვენებს. ფილმი გზიბლავს სამართლიანობით და ადამიანურობით. გადაღებულია ახალ ფორმებზე. ფოტოგრაფია მსუყე და კარგია. მაგრამ ეს ფილმები გერმანული წარმოებისა არ არის. გერმანული ფილმები, რომლებიც ენახე, წარმოუდგენელი უხამსობაა და რეჟისორულადაც არაფრად ეარგა.

ეიყავი ავტომობილების მსოფლიო გამოფენაზე. საინტერესო იყო. მანქანებისა ბევრი არაფერი გამეგება, მაგრამ მოგიერთს თვალი ეერ მოწყვეტი. იყო, მაგალითად, ავტომობილი, რომელშიც არის საძინებელი, სასადილო, ტუალეტი და სამზარეულო. ეს არის მყუდრო და ლამაზად მოწყობილი დიდი სახლი ხანგრძლივი მოგზაურობისათვის. გამოფენაზე ურისხვი რაოდენობის ავტომობილია. ადამიანები ჩამოდიან და თავისთვის სასურველ მოდელს ყიდულობენ. ხუთი უზარმაზარი დარბაზი საცხეა უცხოური ფირმებით. ყველაფერი მორთულია ყვავილეტით და ფერადი განათებით. აქვე შეიძლება ისადილო. გამოფენას რომ უხზოლედი, აქ ჩამოსულთა ავტომობილების გრძელი მწკრივის კიდევ ერთ გამოფენას ათეაღიერებ. გამოფენის შენობის გვერდით სამჯერ შემოიღებული გერმანული „იუფელის კომპი“ დგას. მაღლა ლიფტით უნდა ახვიდე. ლიფტით ერთ ბატონთან ერთად ვიმგზავრე, რომელიც არცთუ თავაზიანი აღმოჩნდა. ენის არცოდნის გამო ეერ მიეხვდი, რომ გადმოსვლის დროა, მან კი არაფე-

---

7. ფრედ ნიბლოს დრამა „მგერი“ (1927).

რი მითხრა, ლიფტი ისევ ქვევით ჩავიდა და ხელახლა ასეულა მომიხდა. იქიდან ბერლინი და მისი შემოგარენი როგორც ხელის გულზე ჩანს. ძალიან კარი ქალაქია. გერმანელები სახლებს მკაცრად დადგენილი წესებით ამენებენ. სახლის ჩრდილი მეორე სახლს ქუჩის პანელის მევით არ უნდა ეყვოდეს, ამიგომ ბერლინში ხუთ სართულიანზე მაღალ სახლებს არ ამენებენ. მხოლოდ დიდი მოედნების კუთხეებში შეგიძლიათ ნახოთ მრავალსართულიანი სახლები. ვერ ეიგყვი, რომ ბერლინში დიდი მოძრაობაა. დღის 2 საათზე, საღამოს 9 საათზე, დილით და საღამოს, დანარჩენ დროს ქუჩებში თავისუფლებაა.

ბერლინი ძალიან სუფთა ქალაქია. ქუჩები ისეა მოწყობილი, რომ წყალი არ დადგეს, ამიგომ როგორც კი წვიმა გადიღებს, 10 წუთში ქუჩები უკვე მშრალია. მტვერი სრულებით არ არის. ქუჩებში ყველა ღინჯად და მშეიდად დაღის. იშვიათად შეხედებით გერმანელს, რომელსაც ეჩქარება. ყველგან სიმშვიდე და დროის ზუსტი გაანგარიშებაა. კინო და ყველა გასართობი ღონისძიება ზუსტად მითითებულ დროს იწყება. საღამოობით ქუჩები რეკლამების შუქით არის განათებული. ფერები სასიამოვნოდ არის შერჩეული. საერთოდ, განათება ისეა მოწყობილი, რომ თვალი არ გააღიზიანოს. ბერლინში უამრავი რესტორანი, კაფე და კაბარეა, დიდი და ძვირადღირებულიდან დაწყებული, სადაც მამაკაცები მხოლოდ ფრაკებსა და სმოკინგებში დადიან (იქ ჯერ ვერ მოვხვდით, იმიტომ, რომ ჩვენს მამაკაცებს სათანადო კოსტიუმები არა აქვთ), იაფფასიანით დამთავრებული, სიგარეტით გაბეღული და დახუთული. ეკეკავს ყველა – მსუქანი და ბებერი, ლამაზი და მახინჯი, ეკეკავენ ეალს, ფოქტროგს, განგოს...

კაფეები და დანსინგები ღამე მუშაობს. მებათ-კეირას ძნელია სადმე მოხედე, ყველფერი გადავსებულია. მიუხედავად იმისა, რომ ბერლინში უამრავი ლუდხანაა. თითოჯერ რომ წახეიდე, მთელ წელიწადს და უფრო მეტხანს გეყოფა.

26/XI – 1928

მოძრაობა ბერლინში.

ბერლინში უამრავი ტაქსია. ისინი წინ და უკან დაქრიან. ზოგი ორ ადგილიანია, ზოგი – ოთხადგილიანი. ქუჩაში რომ გადიხართ, მაშინვე თავისუფალი ტაქსი შეგხვდებათ, ლოდინი არ გჭირდებათ. ბერლინში 50 ათასი მანქანაა. მაგრამ ეს მხოლოდ შეძლებულთა თავმესაქცეუა, თუმცა ძვირი არ არის. რიგითი გერმანელი, რომლის შემოსავალი თვეში 200 მარკაა, დიდ მანძილზე 1,5 მარკასაც კი ვერ იხდის. მისთვის არსებობს გადაადგილების უფრო იაფი საშუალება: ავტობუსი, გრამფეი და უნტერგრუნდი. გრამფეი ძალიან ცოტაა და თავისი არსებობის უკანასკნელ დღეებს ითვლის. გრამფეის ბილეთს რომ ყიდულობთ, შეგიძლიათ ამავე ბილეთით გადაჯდეთ ავტობუსზე და უნტერგრუნდზე. მაგრამ

ერთი მიმართულებით 20 ფენინგად მგზავრობთ. ელექტრომაგარებული საკმაოდ დიდ მანძილს 15 წუთში ფარავს, თანაც ვერც კი ამჩნევთ როდის ამოდის მიწისქვეშეთიდან და როდის ჩადის მიწის ქვეშ. ამ გრასპორგით ვერ ესარგებლობთ, რადგან ენის არცოდნის გამო არ იყით სად ჩამოვიდეთ. მაგრამ მაინც ვებღავეთ და ყველა მიმართულებით ვმგზავრობთ. ადამიანები აუჩქარებლად დადიან. ჯერჯერობით შეხი არაეის მოუმგერევი. მაგრამ ყველაფერი ძალიან სწრაფად კეთდება. ყოველი მოქალაქე საკუთარ თავზე ფიქრობს და დროს უქმად არ კარგავს. ცხენი ქუჩებში დიდი იშვიათობაა. ფაეგონები არ შემხედრი. გერმანული მალაზიები პირველი ნახვით განციფერებენ. მაგრამ კარგად რომ დააკვირდები, ძალიან ბევრი იაფუფასიანი და უგემოვნო რამ იყიდება. ყიდვისას დიდი დაკვირება გჭირდება, რომ არ შეეღე. მაგრამ ყველა მალაზიაში გერმანულთა თაყაზიანობა გაოცებს. შეგიძლია თხოვო, რომ მალაზიაში არსებული ყველა ნივთი გაჩვენონ, არაფერი არ იყიდო და წასვლისას მაინც გეცყვიან „დანკე შონ“, „დანკე ზერ“ და ა. შ. მალაზიები ძალიან ლამაზად არის მორთული და განათებული, მაგრამ იქ ყველაფერი ძვირია და საშუალო გერმანელისთვის ხელმოუწყომელია.

კვირას ვიყავით პოტსდამში, გერმანულ მეფეთა რეზიდენციაში. დაეთუალიერეთ სასახლე სანსუსი, რომელიც ვერსალის სასახლის მიხედვით არის აშენებული, ძალიან ლამაზი ბაღით, განიერი კიბით, ხეები ერთნაირად არის შეკრეჭილი, თავის ნებაზე მიშვებული არ არის. ბუნება ვერ იბრძვის და თავს ფორმებში ვერ ავლენს, მხოლოდ ფერებში. [...] ენახე ეოლგერის ოთახი, სადაც ის ცხოვრობდა და მუშაობდა. პოტსდამში შესანიშნავი ქალაქია, სუფთა და მოწესრიგებული, ბერლინისაგან არაფრით განსხვავდება, ისეთივე ვიგრინები, ტაქსი, არის ყველაფერი, რაც უცხოელს დაინტერესებს, მაგრამ ცოცა არ იყოს, მოსაწყენია.

გუშინ ვიყავით ზოოლოგიურ პარკში, ფრინველთა ჭყიცილმა და მაიმინეების სუნმა გამოგვათაყვანა და შინ ძალიან გაბრაზებულები დაებრუნეთ. იქ იყვნენ თამარ წერეთელი, ქეთო⁸ და მისი ქმარი, მერე ენახეთ აკვარიუმი. მართლაც ძალიან კარგია, გერმანელებს ყველაფერი კარგად აქეთ მოწყობილი. ამობობენ, ეს მსოფლიოში პირველი აკვარიუმი. უზარმაზარი შესობაა და დიდი შრომაა დახარჯული ასეთი აკვარიუმის შესაქმნელად.

სალამოს ენახეთ „უნგრული რაფსოდია“⁹. ფილმი არ მომეწონა, დიგა პარლოს და ლილ დაგოვერის თამაში არაფრად არ ვარგა. მაგრამ ფილმს შესანიშნავი ოლუგერაცია ჰქონდა, განსაკუთრებით ის ადგილები, სადაც ეოლინო უკრავდა. ისე კარგად უკრავდა, რომ კონცერტზე წასვლა არ დაგჭირდება.

გასულ კვირას გოლოუნისთან ერთად ვიყავი ფეხბურთზე. ჩეხები და გერმანელები თამაშობდნენ. პირველად ვიყავი ფერხბურთზე, თამაშმა ძალიან გამიტაცა.

8. მომღერალი ქეთო ჯაფარიძე.

9. ავსტრიელი კინორეჟისორის პანს შერაის (1888-1945) ფილმი.

გერმანელები კარგად თამაშობდნენ, ყველა ძლიერი მოთამაშეა. ღმერთებივით გოლიკებრები ჰყავთ, ისეთ ილეთებს აკეთებდნენ, რომ სახტად დაერჩი.

გერმანელები პაგარა ბიჭებივით გულშემატიკიერობდნენ, უსტვენდნენ, ღმუ-
ლოდნენ, საოცარი ხმაური იდგა. არ მეგონა, რომ ამ ხალხს თამაშზე ასეთი რე-
აგირება შეეძლო.

ენახეთ კიდევ რამდენიმე ფილმი. ვერაფერს ვიგეყი, გარდა იმისა, რომ ტექ-
ნიკურად კარგად არის გადაღებული. მაგრამ ეს ხელოვნება არ არის.

28/XI – 1928

ენახე ფილმი მოჭეხინის მონაწილეობით. ორი წლის წინ გადაღებული უნდა იყოს. მოჭეხინი ისეთივე დარჩა, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ დაბერდა და ახალგაზრდული როლები არ შეენის. ისევე აწეული ცალი წარბი და იგივე ხერ-
ხები. არაერთი ცელილებები. იმ ფილმში რევოლუციონერს თამაშობს, მაგ-
რამ სემინარისგს უფრო გაუს. ამ ფილმში ახალი გიმი არ შეუქმნია. მომეჩვენა,
რომ საინტერესო ხერხები და გამომგონებლობა დააკლდა. საშინელებაა, რო-
დესაც არგისტი საკუთარი განცდების ფონზე, ძველში იჩქმალება!

3/XII – 1928

ფილმ ბალ!

დაუსრულებელი და მღელვარე სამზადისი გეაქვს, „ფილმ-ბალ!“¹⁰ სახუმარო
საქმე არ არის! მამაკაცები სმოკინგების საქირაოდ წავიდნენ, ქალები – ჟესსაყ-
მლის საყილად და საპარიკმახეროში. 7 საათზე შინ ვიკრიბებით. მამაკაცმა
სმოკინგები ვერ იმოუნეს. ამიტომ მხოლოდ მე და გოლოენია მივიღივართ. გა-
დარბენამ და მღელვარებამ ისე დაგვალა, რომ წვეულებამე ქანცგაწყვეტილები
მიველით. მაგრამ სხეებზე უარესად არ გამოვიყურებოდით. უნდა ითქვას, რომ
გერმანელები კარგი გემოვნებით არ გამოირჩევიან. ოთხ დარბაზში ოთხ ქალს
თუ გამოარჩევი, რომლებმაც თავისი ჩაცმულობით გაგვაოცეს. დანარჩენებს
უხეიროდ და უგემოვნოდ ეცვათ. რა თქმა უნდა, შიშველი სხეულები, ჟოქის ცეკ-
ვისას მათი მიმოხერა და ა. შ. შთამბეჭდავია, მაგრამ ეს ყველაფერი მოსაწყენია.

---

10. კინოვარსკლავთა საშიშო წვეულება.

შამპანურს სეამთ როგორც ყველა, ცეკვათ, როცა ცეკვაეს ყველა. ეს საინტერესო არ არის, ბანალური და მოსაწყენია. ეარსკელაუებს თავი უბრალოდ უჭირავსთ. კარგად გამოიყურება, მაგრამ დაბერებულია პენი პორტენი, მომეწონა ბრიგია პელში, ეს ახალგაზრდა მსახიობი ჯერ არ მინახავს. ამბობენ, რომ ძალიან კარგია. სასიამოვნოა მარია იაკობინი, მას დიდი შავი თვალები აქვს, მაგრამ დაბერებულია. ერთი სიგყით, ოფიციალური წვეულება ძალიან მოსაწყენი და უინტერესო იყო. არ მომეწონა. სამ საათზე შინ მარგო დავბრუნდი.

3/XII – 1928

გოლიასთან¹¹ და კოზლოვსკისთან ერთად ვიყავით „უნივერზუმში“. დიდი თეატრი, ჩემზე დამამშვიდებლად მოქმედებს. ენახეთ ამერიკული ფილმი რამონ ნაეაროს მონაწილეობით. თვითონ ფილმი მოსაწყენია, მაგრამ ფოტოგრაფია და გექსიკური ნამუშევარი განსაკუთრებულია. ასე გგონია, ფირი ბრწყინავს, არაჩვეულებრივი შუქ-ჩრდილია, ყოველი კადრი გრავიურას გაეს. რამონ ნაეარო „დამაქრული“ მსახიობია, მაგრამ ერთ სცენას იმდენად კარგად ატარებს, რომ პატივისცემით განეწყობი. ის სასამართლოს უამბობს, როგორ ქეიფობდა ახალგაზრდა ქალთან ერთად, ამასთანავე ხან თავის თავს განასახიერებს და ხან იმ ქალს და საკმაოდ დიდ მონაკვეთებში ორივე დიალოგზე გადადის. აქ ძალიან მდიდარი ფანტაზია აქვს, ცოცხლად გადმოცემის უნარს აელენს და კარგად იცის, რისი თქმა უნდა.

10/XII – 1928

პულოკინთან ერთად ვიყავით ამირეჯიბთან, იქ ენახეთ პისკატორი . პატარა მამაკაცი მაღალი გახსნილი შუბლით და ღია ფერის თმით. ცისფერი და ცოცხალი თვალები აქვს. ძალიან უბრალოა, ხუმრობს და ბევრს იცინის. თავგადაკლებული კომუნიკატია. ახლა უსაქმოლ არის. მისი თეატრი დახურულია. ძალიან კარგად ეისაუბრეთ ფრანგულად. მიჭირს მასზე მსჯელობა როგორც ხელოვანზე, ისე და პულოკინი დიდხანს კამათობდნენ გერმანულად, მე ევრაფერი გავიგე, მაგრამ გარეგნულად ჩემზე სასიამოვნო მთაბეჭდილება დაგვება. ამ სახლში ყველა მემარცხენე და პარტიულია, მათ შორის, მერინგიც. ეს ყველაფერში იგრძნობა, თავი უბრალოდ უჭირავთ, არ იბღინებებიან, ოთახში სისუუთავე და

---

11. ანატოლი გოლოვინა.

სიმყუდროება. თამარის ქმარი ძალიან კარგი პიანისტია. მოსკოვში ჩამოსვლას აპირებს. უცნაური მხოლოდ ის არის, რომ ამ გერმანულ ოჯახში ლენინის დიდი პლაკატი კიდია.

8-ში გაიმართ საბჭოთა კინემატოგრაფიის საღამო. პუდოკინმა ძალიან კარგი სიტყვა თქვა, თავიდანვე აუდიტორიის ყურადღება მიიპყრო. გატაცებით ლაპარაკობდა და სხვებიც გაიტაცა. ფილმის შემდეგ საეაჭრო წარმომადგენლობამ ეახშამი გამართა. გამგეებისა და მოადგილების გარდა იყვნენ იური გინიანოვი და ვერა კიბერი. გინიანოვმა ჭკვიანი კაცის შთაბეჭდილება დატოვა. მასთან თითქმის არ მილაპარაკია. სუფრის სხვადასხვა ბოლოში ვისხედით. კარგი საღამო იყო. ჩვენმა ამხანაგებმა გულითადი მიღება გაგვიმართეს.

19/XII-1928

გერმანიაში კარგი ფილმი თუ ნახე, ჩათვალე, რომ სამოთხეში მოხვდი. თვე-ნახევარში 2-3 წესიერ ფილმს თუ ნახავ. ყველაფერი დანარჩენი საშინელებაა. ენახე „მშვენიერი ელენე“. უამრავი ფულია დახარჯული, დახეავეებულია უამრავი დეკორაცია, ტროა, სპარტა, მაგრამ საინტერესო არაფერია. მსახიობები მონაწილეობენ იმისთვის, რომ აჩვენონ თავისი სხეული, პლასტიკა, თვალები. ყოველთვის მაქვს სხვებთან შედარებით ჩვენი კინოს სიდიადის შეგრძნება. სევდა და მოწყენილება გეუფლება, ხელოვნება კომერციით არის დათრგუნული. რეჟისორს ფიქრის დრო არ აქვს, ვალდებულია 2-3 დღეში ფილმი დაამთავროს და შემოქმედებაზე ლაპარაკი არ არის.

22/XII-1928

ანა კარენინა გრეგა გარბოს შესარულებით, რა თქმა უნდა, გოლსტოის კარენინა არ არის. ფილმი¹² ნაჩქარევად არის გაკეთებული, ალბულება რამდენიმე ეპიზოდი, მათ შორის კავშირი არ არის, გოლსტოისაგან არაფერი დარჩა. თვითონ კარენინა არის ქალი, რომელიც თავის ძალით ამოძრავებს საკუთარ თავს და გარშემო ყველას. გრეგა გარბო კი ის ქალია, რომელსაც უნდა მოეფერო, ის ძლიერი ქალი არ არის... ის ლამაზია, მომხიბლავი, მას უნდა უყურო

---

12. „სიყვარულო“ (ლევ გოლსტოის „ანა კარენინას“ მიხედვით, რეჟ. ედმუნდ გულდინგი, 1927).

და დატკეპე მისით. მაგრამ თუ ამას ემატება თამაში და ცალკეული სცენების ფა-
ქიზი განცდა, ის დიდი მსახიობი ხდება. ეს, ძირითადად, ამერიკულ ფილმებში
ჩანს, სადაც რეჟისორი მსახიობზე უფრო მეტად ფიქრობს, ვიდრე გერმანიაში.
მას მამულიანის და სხვა დანარჩენ ამერიკულ ფილმებში თუ შეეადარებთ, ორი
სხვადასხვა ქალია...

აქ დღიური წყდება. ფურცლები ამოხეულია (რედ.)

წმინდოები და
მოციქულები
ნათესავები

...ნატო ეაჩნაბის ხაზგასმული ქართული სილამაზე მოგვევლინა როგორც საქართველოს წარსულის, დღევანდლობის და მისი ბუნების ნაწილი. ამიგომ იყო, რომ მისი მშენება ასე პარმონიული იყო საქართველოს ბუნებასთან, ქართულ ისტორიულ ძეგლებთან, ქართულ ჩუქურთმასთან და ხალხურ სიმღერებთან. ნატო ეაჩნაძემ შესძლო, რომ ბუნების მიერ მონიჭებული გარეგნული სილამაზე ხელოვნებაში გადაეგანა და ხელოვნების სულიერ მშენებად ექცია.

ნატო ეაჩნაძემ თავისი სახის სილამაზის შემეუობით თითქოს წაშალა საზღვარი სინამდვილისა და ხელოვნების სამყაროს შორის. ხელოვნებაში გამოქაღვნილი მისი სილამაზე ხალხის სულიერი სიფაქიზის გაღვიძებას ემსახურებოდა... .. ნატოს მშენიერებას შემოდგომა არ დასდგომა.

სიმონ ჩიქოვანი

ნატო ეაჩნაძე იყო სილამაზის განსახიერება, ქალის ერთ-ერთი იდეალი. [...] მაყურებელს მანამდე უყვარდა ევერა ხოლოდნაია, მაგრამ უყვარდა როგორც უცხო, როგორც სხვა სამყარო. ნატო ეაჩნაძე უყვარდათ როგორც ახალი სამყაროს სილამაზე...

ვიქტორ შკოლესკი

ნატო როგორღაც უფრო მეტი იყო, ვიდრე დიდი ტალანტის მქონე ვინმე სხვა მსახიობი. მისი ზეგავლენის ძალა და საიდუმლოება სულ სხვა ხასიათისა იყო, – თითქოს თვით ბუნების სიბრძნემ იმრუნა, რომ თავისი სიკეთე, სიწმინდე და მომხიბლელუბა გამოეჩინა და ამის ობიექტად ნატო აირჩია.

სერგო კლდიაშვილი

ნატა [...] განსახიერებდა ყველა თვისებას, რომელსაც ქალში ვფასებთ: მასში იყო სირბილე და შინაგანი ძალა, სილამაზე და მაღალი სისადალე. გონებაშიცელობა და უნარი აღამიანში გაეღვიძებინა საუკეთესო თვისებები. და ნიჭი, მომნუსხელი ნიჭი...

ლუონიდ ტრაუბერგი

... გამოგებით უნდა ვთქვათ, რომ პოეტები, რომლებიც აფასებენ სიტყვას, როგორც ფენომენს, თავის დღეში არ შეურიგლებიან კინოს ხელოვნებად გახდომას – მაგრამ ზოგი მომენტი კინოსი უთუოდ იწვევს ჩაფიქრებას.

ნატა ვაჩნაძეს, რომელსაც დღეს ერთდღერის გადააქვს ქართული კინო-წარმოება, უფრო ბიოლოგიური გამართლება აქვს, ვიდრე არტისტული. ჩვენში არათუ კინოს, რომელსაც ორიოდ წლის წარსული აქვს, არამედ თეატრსაც აკლია ინდივიდუალური არტისტები, მით უმეტეს შეუძლებელია კინომსახიობზე წერაც კი. ეს, თანამადროვე მხატვრის სტილით რომ ვთქვათ, უფრო ნატურე მორგ-ის თეატრია. და აქ უპირველესი არტისტი თვითონ საქართველოა თავისი „ცა-ფირზე, ხმელეთ-მურმუხბით“. ერთი უშუალო ნაწილია საქართველოს ამ ლამაზი ბუნებისა თვით ნატა ვაჩნაძე, მაგრამ მას შედარებით კიდევ აქვს სკოლა გაელილი.

ნატა ვაჩნაძე ალბათ არასდროს არ ემზადებოდა არტისტობისთვის, ამასაც აქვს დიდი მნიშვნელობა, თუმცა ნ. ნ. ევრეინოვი ამტკიცებს, ნამდვილი თეატრი მხოლოდ «любомысленский» თეატრიაო.

ეს ბავშვი, რომელიც რაღაც კაპრიზით მოხვდა ეკრანზე და იმის მაგიერ, რომ ცხოვრობდეს სადმე წინანდალში, თავის მამულში, ანდა თბილისში, დღეს გოკიოსა და შანხაიში უხდება წარსდგომა ხალხის წინაშე.

ამ მხრივ ჩვეულებრივი ქალისთვის კინოს აქვს თავისი მაცურობა, ქალი ყოველთვის სახელისა და პატივმოყვარეობისათვის ბრძოლაა. ამით შეიძლება აიხსნას დღევანდელი კინომანია.

ნატა ვაჩნაძეზე უნდა ითქვას, რომ ის ჩვენს თანამედროვეობაში ბედნიერი გამოჩნალობია. ბუნებას, რომელსაც მიუყია მისთვის უმშვენიერესი მაღლი სილამაზისა, მიუყია აგრეთვე იშვიათი თავმდაბლობა და სათნოება – ესეც თითქმის თანაბარი ღირებულების ბედნიერებაა. ამიტომ არის, რომ ნატა ვაჩნაძე საგრძნობლად გამოირჩევა არა მარტო ქართველ კინომსახიობთაგან, არამედ სხვათაგანაც. ნატა ვაჩნაძის სახე არის სახე მეგერლინკის ბეატრისასი ანდა პოლ ადანიის ნატალიასი – აქ არის მეყიერი სიმშვიდე და ანგელოსის სისადავე. ასეთი თეალები აქვს ქართულ ფრესკებზე ღვთისმშობელს, რომელსაც წასვლია საღებავი და რომლის თეალები დახერეგელია მონგოლთა, ოსმალოთა და ლეკთა გყვიებით...

ჩვენდა საბედნიეროდ თუ სამიანოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ძალიან უყვარს ადამიანის ამაღლება და მალე დაეცმა. ადამიანის ამაღლება – ეს არის სტაგისტიკით მცირე ხალხის წყურვილი: ჰყავდეს კერპი. დაეცმა იმის

ბრაღია, რომ რადიუსის სიმოკლე უშლის თეალიდან კერპის მიფარებას და მალე იმსხვერვება, როცა თეალები მიაშგერდებიან.

ნაგა ეაჩნაძე ხალხს ბოლომდე ეყვარება დამსახურებითაც. მე ხშირად მომისმენია უბრალო ობიექტებისგან ნაგა ეაჩნაძის დიდი ქება. უბრალო ხალხს თითქო ეცოდება ეს ბავშვი, რომ ჩვენს რეჟისორებს ის გამოჰყავთ ერთსა და იმავე საცოდავ როლში – მას ყველა ებრძვის და ამყირებს. მაყურებლისათვის ეს ნამდვილი წამებაა. რეჟისორები სწორედ წინააღმდეგ შთაბეჭდილებას იღებენ მასიდან. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ არის რაღაც ცრემლების ჯადო, რომელიც იაყრობს არა მარტო სენტიმენტალ ხალხს; მე ვიცი ერთ დიდ ქართველ პოეტს, რომელსაც არ მოსწონს მელანქოლიის ექსპლოატაცია – მაგრამ მას შეუძლია ჯოხით სცემოს ღუგლას ფერბენკსს, რომელიც ყოველთვის ცხენით დარბის.

სრულიად გადაუმეტებლად შემიძლია ეთქვა, რომ თუ ქართულმა კინომ რეწველობამ გაიმარჯვა, ამის ერთი მთავარი მიზეზი ნაგა ეაჩნაძეა. შეიძლება ცრუმორწმუნეობის გამართლებაც – მას ბედი აქვს.

მე მახსოვს როგორი აღტაცებით ლაპარაკობდა ნაგა ეაჩნაძეზე პოეტი სერგეი ესენინი... როგორ მოწონდა ნაგა ეაჩნაძე, აგრეთვე ვასილი კაჩალოვს – მე კი მეგონა, რომ ესენინი და კაჩალოვი კინოში არც დადიოდნენ...

მე მოვერიდეტი ნაგა ეაჩნაძის პროფილის უფრო დეტალურად გამოკეთას – საქმეა თრთოლების გადმოცემა და ჟრუანტელის გრძნობა. ეს არის სათავე ყოველივე არტისტობისა და მე მგონია, სწორედ ესაა ნაგა ეაჩნაძის გამარჯვება.

ჩვენ გვინდა დავიჯეროთ, რომ ნაგა ეაჩნაძე კინოს ხელოვნებაზე მალა დგას და ამ კინოზე გადანამარდით ის უახლოვდება პოემიას...

1926

...ფილმების „მამის მკვლელი“, „უაილდ ვესტის მხედარი“ და „სამი სიცოცხლე“ პლაკატებზე კეთილშობილთა ერთსა და იგივე სახელს. მთავარ როლში.

ნატა ვაჩნაძე.

მაგრამ ქვევით, სიტყვას „დადგმა“ მოსდევდა სხვადასხვა სახელები: ბეკ-ნა-ზაროვი, წუწუნავა, პერესტიანი.

ყოველ ამ ფილმში ჩვენ ვხედავდით სხვადასხვა ნატას. ბეკ-ნაზაროვის ნატას, წუწუნავას ნატას, პერესტიანის ნატას...

კინოში ახლახან და შემთხვევით მოსულ ნატა ვაჩნაძეს ჯერ კიდევ ოსტატობა აკლია. ის მხოლოდ საოცრად მგრძნობიარე მასალაა, რომლისგან ძერწვა რეჟისურის ოსტატებს შეუძლიათ ...

წუწუნავას ნატა კარგი რიგითი მსახიობია, რომელიც მთავარანების გარეშე თავდაუმოგადავ მუშაობს...

ბეკ-ნაზაროვის ნატა ხანკონკოვის მიღწევებისგან ნაჭირავეები „ტურფა“, „ეკრანის ვარსკვლავია“, რომელიც გადასაღები აპარატის წინ ოსტატურად პოზირებს პროფილში და უასში.

და მხოლოდ პერესტიანმა შეძლო მისი შესაძლებლობების, მისი ყმაწვილქალური მომხიბლაობის სრულად გახსნა. შეძლო, რადგან გამოიყენა ნატა როგორც ინსტრუმენტი ქართული ქალის ჩუმი მორჩილების სახის შესაქმნელად. პერესტიანმა ნატა ვაჩნაძე ოსტატად გადააქცია.

დანარჩენ ფილმებში ნატამ თან წაიღო ვესტის სიძუნწე და საკუთარი რიგები.

პერესტიანს, რომელმაც დიდი მსახიობის შექმნა დაიწყო, თავისი სამუშაო ჯერ არ დაუსრულებია...

ნატა ვაჩნაძე საბჭოთა კავშირის ერთადერთი კინოვარსკვლავია. ერთადერთი, იმიტომ, რომ მოძველებული გერმინით „ვარსკვლავი“ დასაუღეთში იმ მსახიობებს მოიხსენიებენ, რომლებიც მაყურებელს მხოლოდ თავისი სახელით იზიდავენ. საბჭოთა კავშირის მსახიობებს შორის „სალაროს“ მხოლოდ ნატა ვაჩნაძე „აკეთებს“. ეოლტერიანელები სულ გყუილად დაობენ ამის წინააღმდეგ. ნატა ვაჩნაძის მიმართ მაყურებლის სიყვარული უღაოა.

ნატა ვაჩნაძე – ერთადერთი კინოვარსკვლავია, რომელსაც საკუთარი ვიდეები და მილიონიანი შემოსავალი არ გააჩნია. ის თავისი შრომით ინახავს ოჯახს, თუმცა ფილმში მილიონ დოლარს კი არ უხდიან, არამედ საბჭოთა კინოშემაკის განაკვეთით განსაზღვრულ თანხას, და მას აქვს უნარი ღირეყეიამი მკაცრად დაიყვას არა საკუთარი ჰონორარები, არამედ „მსახიობის უფლება“...

გინახავთ ნატა ვაჩნაძე? მის სიცილს უთუოდ ვერ დაივიწყებდით. ის ეკრანზე

ნანახ არცერთ სიცილს არა გაეს... ნატა ეაჩნაძის სიცილი – მხოლოდ ღიმილია, გაუბედავად რომ აჩენს კბილებს. გაუბედავი და მორჩილი ღიმილი პირისა, რომელსაც სიცილი არ შეუძლია. ღიმილი ქალიშვილისა, რომელსაც ბედნიერება სწყურია, მაგრამ მისი ალება არ შეუძლია. მოკრძალებული ღიმილი ქართველი ქალისა, რომელიც უფრო მეტს ამბობს წარსულის ქართველი ქალის ტკივილსა და დამცირებაზე, ეიდრე ნებისმიერი ბროშურა...

პატარა საქართველო ღარბია. ის მდიდარია მხოლოდ ღიღსულოვნებით, ბუნებითა და სტუმართმოყვარეობით.

სტუმრები ჩვენ ვართ – მაყურებლები ქართული ეკრანისა, რომელმაც „წითელი ეშმაკუნების“ რევოლუციური რომანტიკა და წარსულის ქართველი ქალის სვედიანი ღიმილი გეაჩუქა.

ახალ ჩვენ თამამად შეიძლება დაველოდოთ იმას, რასაც ნატა ეაჩნაძე თავის ავტობიოგრაფიაში დაგეპირდა:

„ახალი ქართველი ქალის გიჟი ახლა იბადება. ჩემი ნატერა შევასრულო ძლიერი ქართველი ქალის როლი. შეიძლება ჩემი ახალი სახე დაეინახო“.

ურაგმენგები წიგნიდან: „Ната Вачнадзе“, изд. Кинопечать, Москва, 1927

ესთერ შუბი

ნატა ეაჩნაძე

პირველ საბჭოთა ფილმებში რეჟისორები ახალგაზრდა ლამაზ მსახიობებს იღებდნენ. მათ შორის ჩემთვის გამორჩეული იყო ნატა ეაჩნაძე. განსაკუთრებით დამამახსოვრდა ის პერესტიანის „სამ სიყოფნაში“. თავისი მომხიბვლელობით, ქალურობით, სილამაზით მან საბჭოთა ეკრანის ყველა მაყურებლის სიყვარული დაიმსახურა.

ის ცოლად გაყვა საოცარ და ცუცხლოვან ნიკოლოზ შენგელაიას, რომელიც ენებიანი იყო არა მხოლოდ თავის შემოქმედებაში, არამედ ნატაშასადმი თავის სიყვარულში.

როგორ გავოცდი, როდესაც 1932 წელს ნატამ დაშირეკა და მითხრა, უნდა გნასოთ, გრიგორი კომინცევისგან ბარათი უნდა გადმოგეცეთ, ნიკოლოზ შენგელაიასგან კი – მოკითხო. მაშინვე შინ მოვიბაგივე.

სამუდამოდ დამამახსოვრდა ის ღილა, როდესაც ჩემთან მოვიდა კოხტა, დარცხენილი, მომხიბვლელად მომღიმარი ულამაზესი ქალი. გრძელი წამწამებით მოჩრდილული. ფართოდ გახეილი თვალებით.

კომინცევი მწერდა: „მზეთუნახავებს“ კინოში უკვე აღარ იღებენ. ეაჩნაძეს, რა თქმა უნდა. შეეძლო ნებისმიერი მხატვრული ფილმის რეჟისორის ასისგენტი ყოფილიყო, მაგრამ მას ძალიან უნდა შენთან მუშაობა. იგი შრომისმოყვარეა და მე თვეები ვარ მისი სერიოზული განზრახვისა“.

ეს, ჩემთვის საკმარისი იყო და ნატაშა მაშინვე გადამღებ ჯგუფში მივიღე...

ეაჩნაძემ ჩაიყვა სპექტანსაცემელი და თქვის ჩექმები. მუშაობდა გატაცებით, საქმეს არ თაკილობდა. ნამდვილად აინტერესებდა დოკუმენტური კინოს ბედი [...]

ერთხელ, ლენინგრადში, რთული გადაღებიდან დაბრუნებულები, ყველანი რესტორანში წავედით. აქ თვალნათლივ დაერწმუნდი ნატას პოპულარობაში, მას ესალმებოდნენ, ყვავილებს, ღვინოს ხილს უგზავნიდნენ...

მე გადავიღე სამუშაო მომენტი – ნატა ხმის ჩამწერ პულტთან. ბევრს ძლიერ მოსწონდა ეს კადრი – ნატა ეაჩნაძე უგრძიმოდ...

ნატას სახით შესანიშნავი ასისგენტი შევიძინე. და მეგობარი სიყოფნის ბოლომდე... ეპატაგროფის დღეს გამოსათხოვებლად მოვიდა. იყო ბედნიერი და ალღეუბიერი. როდესაც შევიტყვე, რომ გრაველია შენგელაიას მშობლიური სოფლის თავზე დაგრიალდა, მაშინვე გაეფიქრე, რომ ნატა არ ჩამოეარდა. ის იქ, იმ სიმაღლეზე ნიკოლოზმა აიტაცა.

ძვირფასო, მშვენიერი, დაუეიწყარო ნატა! გმადლობთ სიყვარულისა და სულის სილამაზისთვის.

ფრაგმენტები წიგნიდან «Жизнь моя – кинематограф», Москва, 1972

27 იანვარი, 1942, თბილისი

ძვირფასო ესთერ!

თქვენმა წერილმა ძალიან გამახარა. ჩვენ ყველანი, ჯერჯერობით, აქ მკეიდრად ვართ. ფაბრიკა კატასტროფიულ მოცდენაზეა. ექვსი თვის განმავლობაში სამი უღიმდამო მოკლემეტრაჟიანი ფილმის გარდა არაფერი გადაუღიათ. მართალია, ახლა მზად გვაქვს 5 სრულმეტრაჟიანი სცენარი, მაგრამ, სამწუხაროდ, მათ დამტკიცებას, ალბათ, იმდენივე დრო დასჭირდება, რამდენიც დაწერას, თუ გაეითვალისწინებთ, რომ ბოლშაკოვი მოსკოვშია, რომი – ტაშკენტში და კიდევ ვიღაც – ნოვოსიბირსკში. ყველაფერი სულელურად არის მოწყობილი, მაგრამ დღევანდელი მოვლენების ფონზე, ეს, ალბათ, არც ისე მნიშვნელოვანია, ფილმების საკითხი არაფერს წყვეტს. უფრო მნიშვნელოვანია, რომ ყველანი ჯანმრთელად ვიყოთ.

კოლია აპირებს დადგას ფილმი თემაზე ბურგი და ფრონტი. სცენარი მზად არის. ალბათ იქ ვითამაშებ. ჯერჯერობით კი კინოსკოლაში ასისტენტად ვმუშაობ.

ჩემი ბიჭები იმრდებიან და ჯანმრთელები არიან. კირა ფაბრიკაში მსახიობად მუშაობს. ჭიკაურელი იღებს „სააკაძეს“ – ეს არის და ეს. ცხოვრება გიგანტური ნაბიჯებით მიდის წინ და ირგვლივ არაფერს არა აქვს მნიშვნელობა. ძალიან გამახარებთ, ძვირფასო, თუკი აქ, თბილისში ჩამოხვალთ. გკოცნით ბევრს. კოლია მოკითვას გითვლით და გკოცნით. სად არის ანია?

თქვენი ნატაშა

ძვირფასო ესთერ!

ალბათ გაგიკვირდებათ, რომ წერილს გწერთ. მართლაც, ისეთი მძიმე ცხოვრებაა და ხელოვნებაში ყველაფერი ისეთი სვედისმომგვრელია, რომ ღრო და ნერვები არ მყოფნის საურთიერთოდ ისეთ ახლობელ ადამიანებთანაც კი, როგორც ჩემთვის თქვენ ხართ.

ჩვენს კინოსტუდიაში სრული წყვლია. სტუდიას უცხო ადამიანები მართავენ. მათთვის ძვირფასი არ არის ყველაფერი ის, რაც ამ ხნის განმავლობაში კინოხელოვნებამ მოიტანა. არც ადამიანები, არც მათი ბიოგრაფიები, საერთოდ რაიმე, რაც იმ ადამიანთა გულსა და ცხოვრებას ეხება, რომლებმაც თავისი სიცოცხლე ჩვენს საქმეს მიუძღვნეს. და ასეთ ვითარებაში მიხდიან კინოში მუშაობის 25 წლისთავს.

მარტის დასაწყისში ჩვენი ოპერის თეატრში ჩემი შემოქმედებითი საღამო გაიმართება. იღებენ ჩემს შესახებ კინონარკევეს, ამზადებენ მონტაჟს 22 ფილმიდან ჩემი მონაწილეობით. ძალიან მინდა მივიღო ერთი ეპიზოდი ფილმიდან „ოცხალი ლეში“, რომ ისიც მონტაჟში შევიდეს. სასურველია ერთი ფრაგმენტი ულანებით და ერთი ფრაგმენტი, სადაც პუდოკინთან ერთად ვარ. თქვენ, ალბათ, შეგიძლიათ მიჩიოთ, ვის უნდა მიმართოს ჩვენმა სტუდიამ თხოვნით, რათა დამიბეჭდონ ერთი ფრაგმენტი პოზიტივიდან და გამომიგზავნონ. ნეტაგივები, ალბათ სადაც ინახება. ეს არის 1929 წელი, „მეერაბაჰო-რუსის“ 1930 წლის გამოშვება.

ძალიან გთხოვთ, ძვირფასო ესთერ, გამიგოთ ეს ყველაფერი და იქნებ ხელი შემეწყოთ, რომ ვინმემ ეს შემირჩიოს, ან დამიდგინოთ უშუალოდ ვის მიემართო. ცხოვრება მიჭირს.

თქვენ ალბათ, იცით, რომ ღელა გარდამეცალა. ახლა ბავშვებთან მარტო ვარ. უმცროს ეავს გული აწუხებს. და ეს ძალიან მაშინებს. უფროსი უნივერსიტეტს ამთავრებს. მე გაყენებაზე ვარ. თქვენ კარგად იცით რას ნიშნავს ეს, და უკეთესობა არ ჩანს. ძვირფასო ესთერ, ძალიან გთხოვთ, დამეხმარეთ, მიპასუხეთ მისამართზე: თბილისი, ცხაკაიას ქუჩა 13, ბინა 4. ნ. გ. ვაჩნაძეს.

გკოცნით ბუერს.

იქნებ ასე უფრო მეტი გაეიგო, როგორ ხართ.

თქვენი ნატაშა ვაჩნაძე

ნატა ვაჩნაძე – ამ სახელთან ბევრი მოგონება, უამრავი სასიამოვნო შთაბეჭდილება დაკავშირებული. რამდენი მომზიბლობა ჰქონდა, როგორი ქალური სილამაზე და განსაყიფრებული სიფაქიზის ნიჭი.

ის პირველად მაშინ ენახეთ. როდესაც 1924 წელს ეიშენშტეინის ჯგუფთან ერთად ჩვენს პირველ ფილმს – „გაფიყვას“ ეილებდით. იმ დროს საბჭოთა კინო მხოლოდ ყალიბდებოდა, ნატა ვაჩნაძე კი თავისი პირველივე ფილმებით საბჭოთა კინოს ვარსკვლავი გახდა. მსახიობ ქალებს შორის, რომლებსაც კინოში ილებდნენ, ის პირველ ადგილზე იყო.

მე და ლუბოვ ორლოვა ხშირად შეეხვედრივართ მას და რეჟისორ ნიკოლოზ შენგელაიას, რომელიც ასევე ნოვატორი იყო კინოხელოვნებაში < ... >

როდესაც „ეიკი“ გადაეიღეთ და ეს ფილმი თბილისში ჩამოეიგანეთ, დიდი წარმატება გეხედა. თბილისელები ძალიან მეგობრულად და გულთბილად შეგეხედნენ, და ამ შესანიშნავ ქალაქში მასპინძლობა ნატა ვაჩნაძემ გაგეიწია.

შემდეგ ერთად ეიმოგბაურეთ უცხოეთში – ეენეიის კინოფესტივალზე, პარიზში. ყოველთვის აღმაფრთოვანებდა მისი გამჭრიახი გონება. პრეს-კონფერენციებზე, როდესაც ბურჟუაზიული ეერნალისგები ღეარძლიან, მწარე კითხვებს გვისეამდნენ, ის მომზიბლავი ღიმილით, ხუმრობით უხერხულ მდგომარეობაში აგდებდა მათ.

ის ნიჭიერი, ღამაში და ჭკვიანი ადამიანი იყო. მასთან ყოველთვის საინტერესო იყო საუბარი ხელოვნებაზე. და რა თქმა უნდა, საეალალოა, რომ ასე ადრე დაეკარგეთ.

მოხდა ისე, რომ მე და ორლოვამ ნატა ვაჩნაძე საქართველოში იმ თვითმფრინავით გამოეაეილეთ, რომელმაც კატასტროფა განეიქადა. ამ ამბავმა თავგარი დაგვცა. დაეკარგეთ კარგი, ერთგული, შესანიშნავი მეგობარი, საბჭოთა კინემატოგრაფიამ კი – უნიჭიერესი, ბრწყინეალე მსახიობი.

დღეს, როდესაც მისი დაბდებიდან 70 წლისთავს აღენიშნავთ, მინდა გავიხსენო რა დიდი წარმატებით სარგებლობდა ის ჩვენთან და უცხოეთში. მინდა მაღლობა ეუთხრა ყველა როლისთვის, რომელიც მან ასეთი დიდი რაოდენობით და ასეთი მაღალი ხარისხით შეასრულა.

დარწმუნებული ვარ, ნატო ვაჩნაძის სახელი არასოდეს გაქრება საბჭოთა კინოხელოვნებისა და საბჭოთა კულტურის ისტორიის მაგინიდან.

დედოფალ მარია და
მეფე სიმეონ II-ის
წინაშე. პარიზი, 1947.

რამდენი სახე იყო – ლამაზი, ახალგაზრდა, ხან პირმცინარი, ხანაც სევდიანი. ოლი წლის ჭაბუკი აღტაცებით ვაკეირდებოდი მათ. კიევის კინემატოგრაფის მუღმიე სტემარს ერთი პრემიერაც არ გამომიტოვებია. ეს იყო სახეები რუსი, უკრაინელი და ფრანგი კინოსახიობებისა, არა მარტო ლამაზი, არამედ ნიჭიერი ქალებისა, თავისი ხელოვნებით რომ გეხიბლავდნენ და გეატყევებდნენ. მაგრამ ახლა, თითქმის სამოცი წლის შემდეგ მიჭირს გაეხსენო მათი სახის ნაკეთები, თამაში, მათი მოძრაობის რიტმი...

ერთი მშვენიერი სახე კი სამუდამოდ აღიბეჭდა ჩემს მეხსიერებაში. რომანტიკულ ქართულ კინომოთხრობაში არსენა ყაჩაღზე თვალს ეერ ეამორებდი საქართველოს წარმატაი ბუნების ფონზე აღბეჭდილ სახეს, პირველად რომ აკიაფდა ეკრანზე მილიონობით მაყურებლის თვალწინ. შეუღარებული სილამაზის სახე, გრძელი წამწამებით დაჩრდილული თვალები, ბაგეთ ნაზი მონახაზი, როგორც ფიქრანი ქართული სიძლერა, მოძრაობა, გრაციოზული მკლავების თავშეკაეებული ეესტები, არა, შეუძლებელია მათი დაფიწყება – ნაგო ვაჩნადის მიერ განსახიერებული სახეებისა უკანასკნელ როლებამდე, რომელიც მსახიობმა იმ საათიაციო კატასტროფაში უეცარი, გრაგიკული და ელვასავით განმგმირავი დაღუპიას წინა დლით შექმნა. მე შემძრა ნაგოს სიკედილის ამ თავმარდამეცემა ამბავმა, და მაინც იყო ამ სიკედილში რაღაც – მშვენიერიცა და საზარელიც, ისევე, როგორც გრაგიკულ ბალადაში უჩვეულო არსებაზე, მთის ფრინველივით რომ დიილუა. ნაგო უჩვეულო იყო არა მხოლოდ თავისი სილამაზით, არამედ მთელი თავისი შემოქმედებით არსით, წვდომისა და გადმოცემის იმეითი უნარი. იგი განსახიერება იყო იმ მარტივი და რთული პარმონიის, სამყაროს მომათეინერებელი იმ ადამიანური მოელენისა, რომელსაც დიდმა გოეთემ მარადიული ქალურობა უწოდა. ამამია ნაგო ვაჩნადის ხელოვნების უკედავების საიღუმლო.

ნახეთ დღეს ფილმები ნაგო ვაჩნადის მონაწილეობით. დაფიქრდით, რა მწირი გამომსახველობითი საშუალებები პქონდა ხელთ მაშინ „დიად მუნქს“, რომელსაც ნაგომ თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების დასაწყისი მიუძღვნა. მაგრამ რამდენად რთული და სრულყოფილი გახდა კინოსახიობის ხელოვნება ხმოვანი კინოს პერიოდში! რეჟისორთ და მსახიობთა მთელი პლეადა უარყოფდა კინოს ამ ახალი მონაპოერის მხატვრულ ღირებულებას, შემდეგ კი ახალ ტალღაზე გადაეწყო ან სულაც ჩამოშორდა „დიადი ხმოვანის“ სამსახურს. ნატოსთვის უცხო იყო ეს კრიზისი.

მას შემდეგ, რაც პირველად ეხიილე ნაგო 1924 თუ 1925 წელს, არ ვაკლდებოდი არცერთ ფილმს მისი მონაწილეობით. მალე თავდაც დაეიწყე კინოში

მონაწილეობა და 1930 წელს დაეწერე სცენარი, რომელშიც მოუუთხრობდი ჩემი სიყრმისდროინდელ ერთ-ერთ მიყვარწილ ქალაქზე, მის უკრაინულ-ებრაულ უბანზე, სადაც ჯერ კიდევ ცოცხლობდნენ ძველი, დრომოჭმული გრადიციები, სადაც ხალხი ჯერ კიდევ ეროვნული შუღლისა და ცრურწმენის მარწუხებში იყო მოქცეული. სცენარის სიუჟეტი ღღეს მე არათუ შაბლონურად, გამოგონილად კი მეჩვენება. თუმცა 30-იანი წლებისათვის ეს ასე არ იყო. სცენარში ერერდა იმ დროისათვის ჯერ კიდევ აქტუალური მოტივები.

ებრაულ ქალშივლს – დორას ახალგაზრდა უკრაინელი მუშა შეუყვარდა. მათ ვერც ისტორიის დრომოჭმული გადმონათები დაამორებს და ვერც სარწმუნოებრივი გრადიციები. ეინ თიამაშებს ამ ქალიშივლს, რომელიც სიყვარულისა და სასოწარკვეთილების ორ ცეცხლს შორის არის მოქცეული? ამ კითხვაზე რეჟისორ გრეგორი გრიჩერს, რომელმაც ხელი მოჰკიდა ჩემი სცენარის გადაღებას, უმალ ეუპასუხე: „ნაგო ვაჩნაძეს უნდა ეთხოვოთ“. არც ისე იოლი იყო ნაგოს დათანხმება. შემოქმედების გარდა, მას საოჯახო საქმეც უამრავი ჰქონდა... არც ისე იოლი იყო მისგან თანხმობის მიღება ხანგრძლივი დროით შორეულ უმანში ჩამოსვლაზე. ახალი როლის ძიებით ვერა და ვერ აეხსნით მის თანხმობას, ეფიქრობ, ნაგო უფრო ღრმა და სერიოზულმა გრძნობამ აიყოლია.

და აი, ნაგო გადამღებ ჯგუფთან ერთად უმანში ჩამოვიდა. თან ბავშვიც ჩამოიყვანა. გადაღების პროცესში ეაკირდებოდი მას და ეამჩნევდი, თუ როგორ იქანეებოდა ნაგო, რა ახლოს ყოფილა სასოწარკვეთისა და ნოსტალგიასთან. სტუმრად დადილოდი მასთან, ვართობდი, როგორც შემეძლო, ზოგჯერ ძიძის მაგივრობასაც ეწვედი. ადუკაგ კოსტეკოს ქალიშივილი ნინა, რომლის სახლში ნაგო ცხოვრობდა, მისი თხოვნით უკრაინულ ხალხურ სიმღერებსა და რომანსებს გვიმღეროდა. ნაგო ესმენდა მათი რიგმის მრავალფეროვნებას, როგორც მდიდარი, ღვრადი და ღრმა უკრაინული სულის მრავალფეროვნებას. ნაგოს შეგნებაში დღითი დღე ღვიდებოდა სიყვარული უკრაინის მიმართ და იგი ამ სიყვარულის ერთგული დარჩა.

ერთი წლის შემდეგ ისევ შეხვდით ნაგოს – ამჯერად მის მშობლიურ თბილისში, რომელიც ჩვეული გულუხეობითა და სტუმართმოყვარეობით ეგებებოდა საქართველო-უკრაინის ურთიერთობის ისტორიაში უკრაინული კულტურის მოღვაწეთა პირველ დელეგაციას. მეც ამ დელეგაციაში გახლდით. ასე შევსხა ხორეი ჩემს ოცნებას, ვიხილე საქართველო, მისი შესანიშნავი ხალხი. სწორედ მაშინ გავეყანი საქართველოს უძველეს კულტურას, რომელმაც უმალ დამაგყვეა თავისი სიდიადით, ზოგადასაკებრიო მნიშვნელობით.

ჯერ კიდევ თბილისის საღურზე ასობით პირმინარი, კეთილი აღამიანი შემოგვეგება. მწერლები, მსახიობები, მხატვრები, ინგელიგენცია, მუშები, ახალგაზრდობა... ხალხში ნაყნობი ლამაში სახე დაეინახე. ნაგო მიღიმოდა და ხელს მიქნევდა. მისკენ გავქანდი. ბედნიერი ვიყავი. ღმერთო, რა მომზიბელად იყო იმ წუთს. თავის ქართველ მეგობრებს მაცნობდა. იმ დღიდან ჩემს მეხსიერება-

მი, ჩემს სიყვარულში, ჩემს ცხოვრებაში სამუდამოდ შემოვიღენ სიმონ ჩიქოვანი, პაოლო იაშვილი, ვერიკო ანჯაფრაძე...

შეხვედრამე, რომელიც იქვე სადგურის დარბაზში გაიმართა, თამადა პაოლო იაშვილი იყო. ნაგო გვერდით ეჯდა. მისი თვალები გიმრებივით ანათებდნენ. ნაგოს სილაშხლის აღწერა მხოლოდ რუსთაველის იმ სიტყვებით შეიძლება, როდესაც პოეტი თავის სათაყვანებელ თამარზე ლაპარაკობს. სისადავისა და სინაგივის, ქართული ქალის საუკუნოვანი გრადიციებით ჩამოყალიბებული ბუნებრივი სიღარბისლისა და სიღიადის განსახიერება იყო ნაგო საქართველო-ურკაინის პირველ სახალხო დღესასწაულზე. ათ დღეს გასტანა ამ დღესასწაულმა და ათივე დღეს ნაგო მისი მონაწილე იყო.

მეგობრობის გრძნობა ჩვენი ქვეყნის მხატვრების, მსახიობებისა და პოეტებისათვის შთაგონებისა და სულიერი გამდიდრების უშრეტი წყაროა. ამ გრძნობის განსამტკიცებლად დიდი გოეთეს რჩევას უნდა მისდით – პოეტის უკეთ შესაყნობად მის ქვეყანას უნდა ეწვიო. ასეც ვიქტორი, წლების განმავლობაში დიდი ხნით ჩამოდილი ბოლშე საქართველოში. ჩემს ქართველ მეგობრებთან ერთად მოვიარე იმერეთი, ფშავისა და ხევსურეთის ბილიკები, მღვმარედ და მოწიწებით შეედოდი უძველეს ტაძრებში, რომელთა კედლებიდან გამომცელვად შემომქქროდნენ მეუღბნოეი, მეფენი, მეომარნი და ანგელოზნი. ხმარად კეთილ და გულდა გლეხთა მზიარულ სუფრასთანაც ვისხედით და სულ უფრო ხარბად ვისუნთქავდი საქართველოს კურთხეულ ჰაერს.

1939 – აე წინაგრძნობათა მშფოთვარე წელია. მე და ჩემი მეუღლე საგურამოს მთის კალთებზე, ილია ჭავჭავაძის თეორ სახლში ვეცხოვრობდით. მაშინ იქ მწერალთა შემოქმედებითი სახლი იყო. ირგვლივ სიჩუმე სუფევდა. მედამნიდან მონაბერი სიო ნაბი წკრიალით აესებდა არეზარეს. სიმყუდროვე მუხრუკის ხმამ დაარღვია. კარმიდამოს შესასვლელთან ძეელი მანქანა გაჩერდა. მანქანიდან ნაგო გადმოვიდა, დამგვერილი თავშალი მოიხადა და ჩვენიკენ გამოქანდა. ნაგო მეგობრების სანახავად ჩამოვიდა და აქვე უნდა შეხვედროდა თავის მეუღლეს – ფიცხ, ვენბიან, დაუდგრომელ ნიკოლოზ შენგელაიას, რომელიც რამდენიმე დღის წინ ქართლის მთებში წასულყოიო სანადიროდ. მალე ისიც გამოჩნდა – დაბლილი, მაგრამ ბედნიერი თავისი ნადავლით კმაყოფილი და ამაყი – მის სანადირო ჩანთას ორი ოქროსფერი ხოხობი ამშვენებდა. შინ არ შემოსულა, იქვე ბალახზე გამაშა ნაბადი, ჩვენც იმ ნაბადზე მოეკალათდით. იმ დროის დაძაბულ პოლიტიკურ ვითარებაზე ვსაუბრობდით. ავვისტოს ის სალამო საგურამოში უეცრად ძალზე მრავალმნიშვნელოვანი გახდა. სულ მალე დადგება 1939 წლის სექტემბერი და მოვლენები მთიდან მოეარდნილი მგავივით შჰძრავენ ჩვენს ცხოვრებას...

ნაგო უკვე ომის შემდეგ ენახე. ერთი შეხედვით არავითარი ცვლილება არ ეგყობოდა, მაგრამ დაეაკიარდი თუ არა, მივხვდი, რომ ეს ასე არ იყო. ნაგო ისეთი სილამაზით იყო დაჯილდოებული, რომელსაც ბედისა და წუთისუფლის უკუდმართობა ადვილად ვერაფერს აკლებს, მხოლოდ თვალები გაუხდა უფრო

ღრმა და სევდიანი. მან მთელი არსებით განიცადა ომის სამშინელბანი, სამკედრო-სასიოცხლე ბრძოლაში აცილებდა მეომრებს, ხშირად ჰოსპიტლებში აკითხავდა, ანუგეშებდა და ამშეიდებდა დაჭრილებს. სამი ვაჟი ჰყავდა ნატოს და ისიც ძალა-ღონეს არ იმურებდა, რათა ისინი მამის, ხალხის, სამშობლოს ღირსეული შეილები ყოფილიყენენ.

ომის შემდგომ წლებში რამდენჯერმე შეხველი ნატოს თბილისში და მოსკოვში. განსაკუთრებით დამამახსოვრდა შეხვედრები თბილისში და შემდეგ სურამში, ლესია უკრაინკას 80 წლისთავის საზეიმო ღღებში, სადაც უკრაინელ მწერადან ღღეგაციას ჩამოყევი. თბილისიდან, თელავიდან, ხონიდან, ქუთაისიდან ჩამოსულ სტუმართა შორის ნატოც იყო. ნატოს უყვარდა ღიდი უკრაინელი პოეტის შემოქმედება. იგი მთელი სულითა და გულით იმბარებდა ამღღებულ განცდებს ასობით ადამიანისა, რომლებსაც თავი მოეყარათ იქ. სადაც უახლოეს მომავალში ლესია უკრაინკას ძეგლი უნდა აღმართულიყო. ამ ძეგლის შექმნა ღღეგადან ნიჭიერ მოქანდაკეს, ნატოს მეგობარს თამარ აბაკელიას.

აღფრთოვანების ის გრძნობა, რომელსაც აქ თავმოყრილი ხალხი მოეცევა, ლესიას ღიდეებისა და უკეღაების გრძნობა გახლადთ. ამღღებული იყო ეს გრძნობა. ხალხს მუსიკა სჭირღებოდა, სიმღერა, ცეკვა. ამღერდა ხალაშური, მას ჩონგური აჰყევა, აგრიალღნენ ღღირა და ღღოლი, შეიკრა წრე. მამაკაციები მანღილოსანთა გასაწვევად გამოვიღნენ. ღღეგად გაღადგა ნატომაც ნაბიჯი სოფლის მოეღნის ახლად ამოსულ ბალახზე და ცეკვა ღღიწყო. განუმეორებელი და შეუღარებული იყოზ იგი ამ წუთს. ხშირად მინახავს ქართული ცეკვა საუკეთესო შესრულებით, მაგრამ ერის სიღიადის, ღღრსებისა და სიღამაშის ისეთი განსხეულება, ნატოს სახით რომ მოგვეღღინა სურამის ცის ქვეშ, მე არ მახსოვს. ნატო ლესიასათვის ცეკვებდა, მისი ხსოვნის პატივსაცემად, და მისი ცეკვა იქცა მეგობრობისა და ხალხთა ერთიანობის ღღად პიზნად. გაღადანიღმა განსაუღღელმა ვერ ჩაკლა მასში შემოქმედებითი ნააერწაკალი. მახსობბს ჯერ კიღე ბერის გაკეთება შეეღლო თავის ხალხისთვის. ღღიდი ნიჭი, სულიერი სიმღღიდრე, ადამიანური მომხიბლადობა, რითაც ასე უხვად ღღაჯიღღოვა ბუნებამ, მისმა ერმა, არ ღღმრეღილა იმ საბედისწერო ღღემღე, როცა 1953-ის ივნისში, ღღონის როსტოვში მან ჟეხი შეღდა თვითმფრინავში, რათა სახლს, თბილისს, შეილებს, შემოქმედებას დაბრუნებოდა. იგი გაფრინდა, მიუხეღავად იმისა, რომ კავკასიონზე ჭეჭა-ქეხილი ბობოქრობდა. მას ჭეჭა-ქეხილის არ ეზიღნოდა. იგი მიფრინავდა... და პარმონიისა და სიღამაშის გრძნობას ნაბიჯების მაღღღერი მაყურებლის მესხიერებაში სამუღამოდ აღიბეჭდა სიმართლითა და სიკეთით აღსავსე სახე მსახიობისა, თავისი ხალხის საკეთილღღეოდ, მისი ნათელი მომავლისათვის რომ იღეწოდა.

წიგნიდან „Раздумья и воспоминания“, Москва, 1983

ნატა ვაჩნაძე ეკრანიდან გაეციანით. ამ ქალის სილამაზე, რომელიც, უნდა ითქვას, ეკრანმა ძალიან სუსტად გადმოსცა, უკვე მაშინ უდიდეს შთაბეჭდილებას ახდენდა არა მხოლოდ ჩემზე და ჩემს მეგობრებზე, არამედ საბჭოთა მაყურებლის ფართო ფენებზე. თუკი მოძველებული (როგორც ახლა ამბობენ) ტერმინი „ვარსკვლავი“ ვინმეს უხდებოდა, უპირველესი ნატამა იყო.

ნატა ვაჩნაძე მართლაც ეკრანის ეარსკვლავი იყო. მაყურებელი ვაჩნაძის სანახავად დადიოდა, იმიტომ, რომ უჩვეულოდ საინტერესო იყო მისი ყურება, მისი მოძრაობის სინარჩარით, მის შექმნენ თეატალთა უსაზღვრო მომხიბლავობით ტკობა.

საინტერესო ფენომენია – შეუძლებელია იმის თქმა კარგი მსახიობი იყო ის თუ ცუდი, და იყო თუ არა, საერთოდ, კინომსახიობი, ეს განსაზღვრება, ჩემი აზრით, მას სულ არ უხდებოდა.

მსოფლიო კინოს ისტორიაში არის ასეთი მაგალითები. მაგალითად, გრეგა გარბო, – დღემდე არ ვიცი თუ იყო თუ არა ის დიდი მსახიობი, მაგრამ ის დარჩა კინემატოგრაფის, უფრო მეტიც, კულტურის ისტორიაში როგორც მოვლენა, იმიტომ, რომ განსაკუთრებული პიროვნება, ინდივიდუალობა იყო. ეკრანი, თურმე, საოცრად მგრძნობიარეა ადამიანის არა მხოლოდ ნაზი ნაკეთების, არამედ მისი პიროვნების სტერეოსკოპიის, მისი ყველა თვისების მიმართ.

ნატამას და კოლია შენგელაიას გზები რომ გადაიკვეთა – ამაში ღრმა კანონზომიერება იყო. სწორედ ამ ორ პოეტს – მაღალი კულტურის, ხელოვნების, ენების, ტექნიკური განათებისა და გემოვნების ამ ორ ადამიანს ერთად უნდა გაეცლო ცხოვრების გზა....

1930 წლის შემოდგომაზე ჩემი პირველი ხმოვანი ფილმის „ოქროს მთების“ ნატურის გადასაღებად ბაქოში ჩავედი. ბელნიერი დამთხვევა მოხდა, რომ კოლია იმავე ბაქოში თავის „26 კომისარს“ იღებდა. შენგელაიას პოეტურმა გენიამ ყველაფერი ისე თავისებურად წარმოსახა, რომ თვალწინ დღესაც მიღვას ამ ფილმის კადრები, ქეიშა, რომელიც ისეთი გამოსახველობით გადაიღო, რომლის მსგავსი მსოფლიო კინოში არასოდეს მინახავს. [ ]

ის თვეები, რომელიც შემოქმედებით მუშაობაში ერთად გაატარეთ – კოლია თავის ფილმს იღებდა, მე – ჩემსას, – ერთმა ამბავმა გააღამაზა: ნატამა პირადად გაეციანი. მაშინ მივხდი, რა დიდი განსხვავებაა მის ეკრანულ და ცხოვრებისეულ სახეებს შორის.

ფიქრობ, მის ხსოვნას არ შეეურაცხყოფ, თუკი ვაღიარებ, რომ ნატამაში შეყვარებული ვიყავი. მრავალი წლის განმავლობაში მისი ჩემი და ერთგული

თაყვანისმცემელი გახლდით. მისთვის, ბუნებრივია, ჩემი გრძნობა არ გამიმხელია, მაგრამ ჩემთვის ის იყო სიმბოლო ქალურობისა, სინაზისა, ყველა იმ მშვენიერი თვისებისა, რომელსაც ზოგადად ქალში ეფუასებთ, და რომელიც, როგორც ჩანს, ესოდენ დამახასიათებელია ქართველი ქალისთვის.

როგორი სევდიანია ზოგჯერ ადამიანის ბედი! ყველაფერს წარმოვიდგენდი, მაგრამ ჯერ კოლიას და შემდეგ ნატაშას ცხოვრებიდან ასე ნაადრევმა წასულამ ყველა შეგეძრა, როგორც ღრმა გრავედიამ.

მაგრამ ჩვენთვის – მათი მეგობრებისთვის – ნატაშა და კოლია ცოცხლები არიან. წილად მხედა ბედნიერება, რომ მათი ერთ-ერთი შვილი – ელდარი ჩემი უახლოესი მოწაფე გახდა. ამიგომ მის ყველა ფილმს თვალს ეადევნებ განსაკუთრებული პასუხისმგებლობით ნატაშას და კოლიას სახელთა წინაშე. დიდ სიხარულს მანიჭებს, როდესაც ელდარის და გიორგის ფილმებს დამსახურებული წარმატება აქვთ. მე მათში ვხედავ სიცოცხლის გაგრძელებას – იმ მარად ცოცხალი ხელოვნების სიცოცხლისა, რომლის წარმომადგენლები ჩემი საყვარელი ნატაშა და კოლია იყვნენ.

1984 (ელდარ მენგელაიას არქივიდან).

ამბობენ, რომ ადამიანის სახე მისი სულიერი სამყაროს სარკე არისო. იმ-
ვითად მინახავს ადამიანი, რომელსაც ეგ გამოთქმა აგრერიგად უზღებოდას,
როგორც ნაგოს. ნათელი, გაყისკრონებული, უენაურად მიმზიდველი და გა-
საოცარად ლამაზი – ასეთი იყო მისი გარეგნობა, ასეთივე იყო მისი სულიერი
სამყარო, ასეთი იყო ის ცხოვრებაში, ასეთივე – ხელოვნებაში.

ეს არის ის იშვიათობა, რომელიც უკელავყოფს ადამიანს.

ქათველი ქალის მშვენიერი სახე ნაგომ პირველმა შექმნა ქართულ ეკრანზე.
მან მოუთხრო მთელ ქვეყანას ქართველი ქალის უკულმართი წარსულის ამბა-
ვი. მან პირველმა გამოამჟღავნა ეკრანზე კეთილშობილური, სათნოებით აღ-
სავსე, სულით მდიდარი, მიმზიდველი და ყველაზე ლამაზი ქართველის ქალის
ბუნება. განა ეს ეოტა არის შემოქმედისათვის, რომელსაც ბედმა სიცოცხლის
არც თუ ისე გრძელი გზა არგუნა. განა ეს უდიდესი ღვაწლი არ არის ქართუ-
ლი ხელოვნების წინაშე? ცხოვრებაში კი ნაგო მუდამ მოუსვენარი, მუდამ და-
უცხრომელი ენერგიით აღსავსე, ყოველი ახალი მოვლენით გატაცებული, დღე-
ვანდელ დღეზე მოგრაფიალე, უანგარო მეგობარი და ამხანაგი იყო. ნაგო იყო
საქართველოს სილამაზე, უმშვენიერესი ყვავილი, რომელიც ჩვენს ეოქაში
ჩვენმა მიწამ შობა.

ერთხელ სულ ახალგაზრდამ, ყველასათვის უნობმა გოგონამ, დაიძინა და
უკვე სახელგანთქმულმა გაიღვიძა. მას აქეთ მისი პოპულარობა გასაოცარი
სისწრაფით იზრდებოდა, ჩვენს ქვეყანაში არ იყო ადამიანი, რომლის ნაგვრა
არ ყოფილიყო, ენახა ცოცხალი ნაგო ვაჩნაძე.

მასსოეს, მოსკოვში ნაგო და მე შევედით გრეგიაკოვის გაღერებაში. უცბად
გაუარდა ხმა, დარბაზში ნაგო ვაჩნაძე იმყოფებო. ყველა დარბაზი დაყარიელ-
და. უამრავი ხალხი გარს შემოერგყა ნაგოს, ყველას უნდოდა მისი სახე დაენა-
ხა. ნაგო ველარ იძეროდა ადგილიდან, ძლიეს გამოეგლიჯე ხელიდან ახალგაზ-
რდებს. ქეჩაში იგივე ამბავი! იმ დღეს ვერ დაგვეცალდა ვერსად შესვლა. ხალხი
მოგვდევდა უკან. ნაგო თმაგამლილი, თავზე პატარა უზბეკური ქუდით, სახეზე
მოკრძალებული ღიმილით, ისეთი ლამაზი იყო, რომ მეც დაგვეყვებული ვიყავი
და თვალს ვერ ვაშორებდი. რამდენი ასეთი შემთხვევა მასსოეს!

ხშირად ვიყავით ერთად და ყოველთვის საათობით თვალს ვერ ვაშორებდი ნა-
გოს ღეთავბრიე სახეს. მისი ცქერით ისეთ ღიად ესთეგეკურ სიამოვნებას ვგრძნობ-
დი, რაც შხოლოდ ხელოვნების დიდმა ნაწარმოებმა შეიძლება გაგრძნობინოს.
მაგრამ ნაგო ამ ძვირფას განძს ისე ატარებდა, თითქოს ვერც კი გრძნობსო.

რომში წმინდა პეტრესა და პავლეს უზარმაზარ გაძარბი, სადაც უამრავი ხე-

ლოენების უძვირფასესი განძეული არის თავმოყრილი, მარჯენიე, კუთხეში მოკრძალებით ღვას მიქელანჯელოს „პიეტა“ – თავდახრილი მარიამი და მის მუხლებზე დასვენებული ქრისტე. თეთრი მარმარილოსაგან ჩამოქნილ ქანდაკებას აშუქებს ეიწრო სარკმლით მოჭრილი მზის სხივი და ბუმბერაზი ხელოვნის მიქელანჯელოს შესანიშნავი ქმნილება თითქოს გამჭვირვალე ხდება. თითქოს სუნთქავს მარიამი, თითქოს მისი პატარა ხელები ევლარ უძლებს სიმძიმეს და აგერ, საცაა ქრისტე ჩამოუყურდება კალთიდან... გინდა მიეშველო მარიამს!... ცრემლით ამეცსო თვალები, ევლარ მოეშორდი ქანდაკებას, თითქოს თეთრი მგრედი შემოფრინდაო ამ უმარმაზარ აჭრელებულ დარბაზში, დაჭრილი მგრედი, რომლის ფრთები ოდნავ ფართხალებს. ახლაც თვალწინ მიდგას, ისეთი ძლიერი იყო შთაბეჭდილება.

ასევე თვალწინ მიდგას ნაგოს სახე. ასევე შთამბეჭდავი იყო მისი უკანასკნელი ხილეა. მზიანი დღე, თბილისის ამწვანებული ქუჩები და ზღვა ხალხით გარშემორტყმული, თეთრ სამოსში გახეული ნაგო! მხოლოდ ერთი ეარდი თრთოდა ხავერდზე. თრთოდა და თითქოს უკანასკნელ საღამს აძლევდა ხალხს, რომელსაც უმომოდ უყვარდა ნაგო ეარნაძე.

წიგნიდან „მოგონებათა თითო ფურცელი“. თბილისი, 1988

...1933 წელს „უკანასკნელი ჯვაროსნების“ დადგმისათვის მზადების დროს ნატო ვარჩაძე მოსკოვში იყო. ხევსური ქალის, ციციას როლში მარგო ნატო ვარჩაძეს ეხედავდი და ჩემი გადაწყვეტილება დეკემბრით ვაყენებ. ნატომ ასე მიპასუხა: მშობიარობის დროს ძალზე გავხვდი, ცოტა მოკეთება მჭირდება და ამას რა ემელებაო?

ხევსურეთის მთების პაეა და კარგი კეება-მეთქი, შევეთვალე. ერთი და მეორეც ნატოს ჭკუაში დაუჯდა და მალე ორი თვის ბალღით ხელში ნატო თბილისში ჩამოვიდა.

მეხვედრის დროს ნატო მართლა ძალზე გამხდარი მომჩვენა...თრუსოს ხეობაში ჩვენ მთელი გაფხული დაყავით, ყოველ გადაღებას წინ რეპეტიცია უძღოდა ხოლმე... მუშაობა ღიდი ხალისით მიდიოდა. ნატომ მალე მოიკეთა და მეც გახარებული ვიყავი.

ნატოს ციციას როლი ძალიან მოსწონდა, ეს იყო პირველი როლი, რომელიც ჩვენი სინამდვილის ქალის სახეს ასახავდა. პატარა, ბუბუნოვარი ელდარი ხან ურბით, ხან ცხენით მიგვყავდა გადაღებაზე. ხშირად იცოდა გირილი და ჭირვეულობა, მაგრამ როგორც კი ბუბუნს აჭმევდნენ, გამძლარს მინდორში გაუწილ ნაბაღზე არხეინად ეძინა.

სოფელს, სადაც ჩვენ ვიდექით, თერგი ჩამოუდიოდა, თერგის სათავე მყინვარის სამხრეთ კალთებიდან იწყებოდა და მდინარის ციე კალთებს კალმახის მეტი ევრაფერი იგანდა....

ერთხელ მეწუხებულმა დედაჩემმა მითხრა:

– შეილო, მე ეურჩიე, მაგრამ ნატო მაინც თავისას აკეთებს, ყოველდღე ბავშვს ციე თერგში აბანავენ, მეშინია ბავშვი არ გაცივდეს.

გადაღებიდან დაბრუნებისთანავე ნატომ ელდარს ხელი დაავლო და თერგისკენ გააქანა... მეც თერგის ნაპირს მივაშურე.

– ნატო! – მივმართე მას, – აქაურ მკვიდრს ვერ გაუბედნია ყინულიდან ნაკონ მდინარეში ბანაობა და ჩველი ბავშვის ყოველდღე ნათლობა თერგის ტალღებში რა ორიგინალობაა, გაცივდება, ფილგვების ანთება დაემართება, მერე კოლიას რა პასუხი გავუცე...

ნატომ ერთი გამიღიმა და ბავშვი თერგის ტალღებს მიაგება. ეცყოზა ელდარს ეს პროცედურა ღიდ სიამოვნებას არ გვრიდა, რადგან ყოველი ბანაობისას ისე გაჰყოფდა, რომ მდინარის ხმაურს ფარავდა.

არ ვიცი, შემთხვევას მივაწერო თუ სპარტანული აღზრდის წესებს, ელდარმა თრუსოს ხეობაში იმ ყინულოვან თერგთან მეგობრობით ისე შეისრულა

ექესი თვე, ჟრჩხილივ არ წამოტყენია, ზედმეტად ცხვირივ არ დაუცემინებია... ივლისში გადაღების დროს მოულოდნელად სტუმრად მეწეივნი ნიკოლოზ შენგელაია და ბორის პილნიაკი. ჩვენი ექსპედიციის ცხოვრებაში ამ სტუმრობამ დიდი სიხალისე შემოიგანა. ექსპედიციის წევრებად ორი მოჭიდავე – სანდრო კანდელაკი და მიტო სუხიგაშვილი მყავდა. კოლიამ თავი გამოიღო და გადაწყვიტა ჭიდაობის სეანსი ჩაეგარებინა, სანდრო კანდელაკმა ჭიდაობას თავი მოარია, რადგან კოლია მისი წონა არ იყო და გამარჯვება გამარჯვებად არ ჩათვლეს. მიტო სუხიგაშვილისა და ნიკოლოზ შენგელაიას შეჯიბრი შედგა. სეირს ბევრი დაესწრო. იყო ერთი ყრიაშული და შეძახილები, სუხიგაშვილი პროფესიონალი მოჭიდავე იყო და შენგელაიას არც თავი წააქცევინა და არც თვითონ დასცა მიწაზე, მორიგდნენ და გამორდნენ. ამ პაექრობის შემსწრე ბორის პილნიაკმა ბევრი იყინა და იმხიარულა. შემდეგ კარგი სადილი გაიმართა. სადილის დროს კირა ანდრონიკაშვილმა ჯგუფიდან განთავისუფლება მოთხოვა. კირას განთავისუფლების შესახებ კოლიამაც და პილნიაკმაც მთხოვეს. მე დიდი წინააღმდეგობა არ გამიწევია. ყური მოეკარი, პილნიაკმა კირას წინააღმდეგობა მისცა ცოლად გაჰყოლოდა, ჩემი გაჯიუტება უხერხული იყო და მეც ნება დაერთე. თბილისში ჩასვლის პირველ დღეზევე პილნიაკმა და კირამ ხელი მოაწერეს და მოსკოვს გაემგზავრნენ. სამწუხაროდ, მათი ბედნიერება ხანგრძლივი არ აღმოჩნდა...¹

ურაგმენტები წიგნიდან „მოგონებები“, თბილისი, 1984

---

1. 1937 წელს პილნიაკი დააპატიმრეს და „სამეულის“ მიერ გამოგანილი ეგზარქიტი დახვრიტეს. 1938 წლის 16 მაისს, პირდაპირ სკვლიაში, კირა ანდრონიკაშვილი დააპატიმრეს. ის აკმოლისკში, სამშობლოს პოლიტგაგათა ცოლების ბანაკში (АКМОЛИНСКИЙ лагерь жен изменников Родины, АЛЖИР) იხილა სასჯელს.

როდესაც ნაგომ პირველად გაიღვლა ჩვენს ეკრანზე და მოიპოვა ლეგენდარული პოპულარობა, ეს შეიძლება შევადაროთ მხოლოდ გრეგა გარბოს პოპულარობას. მაგრამ იმასაც ვიგყვი, რომ გრეგა გარბო ბევრად უფრო ნაკლებ ხანს იყო ეკრანზე. ის მალევე დაივიწყეს, ნაგოს პოპულარობა, მის მიმართ სიყვარული და აღტაცება კი სამუდამოდ დარჩა ხალხში.

ჩვენ ჯერ კიდევ სკოლაში ვსაწვლობდით, როდესაც ეკრანებზე გამოვიდა პირველი ფილმები ნაგოს მონაწილეობით. რუსთაველის გამზირზე სეირნობისას ვხვდებოდით მსახიობებს, პოეტებს მწერლებს. ნაგოს თუ შეეხებოდით, ეს ჩვენთვის მეიმი იყო, მეორე დღეს მოწაფეები ერთმანეთს ეუმიარებდით შთაბეჭდილებებს.

რამდენიმე წლის შემდეგ, როდესაც სკოლა უკვე დამთავრებული მქონდა და მუსიკალურ სასწავლებელში ვსაწვლობდი, ლადიძის წყლებთან დაეინახე, რომ გრიბოედოვის ქუჩის მხრიდან კოლია შენგელაია და ნაგაშა (ასე ვუძახდით მაშინ) ჩამოდიოდნენ. ნაგოს პირადად არ ვიცნობდი. კოლიამ დამინახა თუ არა, დამიძახა: „თამარა, თამარა, დამიყად! ნაგა ვაჩნაძეს გაგაცნობ!“ გაოცებული ეუყურებდი ნაგოს. ის არავის არ გავდა. განსაკუთრებული ხიბლი მქონდა, ოდნავ სევდიანი მომეჩვენა. შეიძლება ეს მისი თვალების გამო იყო, რომელთა მშვენიერების, ფერის და გამომეტყველების სიგყებით გადმოცემა არ შემიძლია! იმ დროს წაკითხული მქონდა გრიბოედოვის წერილი ერთი მეგობრისადმი, სადაც ის წერდა, რომ თუ გაინგერესებს ჩემი ნინო როგორიაო, წადი ერმიტაჟში, ამა და ამ დარბაზში მარჯვენა კედელზე ნახავ მურილოს მალნას. ეს არის ჩემი ნინო. იმ წუთს სწორედ ეს ასოციაიცა დამებადა. ერთმანეთს ხელი ჩამოვარდითი, გავუღიმეთ და ეიგრძენი ნაგოსგან როგორი სითბო და კეთილგანწყობილება მოდიოდა.

გავიდა წლები, ჩვენ დაუმეგობრდით, მაგრამ ნაგოსგან მიღებული პირველი შთაბეჭდილება არ მაივიწყდება.

მერე ვუთხარი ნაგოს, თუ ვინმეს შეიძლებოდა პქონოდა თქვენნაირი თვალები, ეს ნინო ჭავჭავაძე იყო მეთქი. „რას ბრძანებთ, რას ბრძანებთ. მას როგორ შევედრებოი“ – მიპასუხა. იქნებ ესიამოვნა კიდევ, მაგრამ თავი ძალიან უხერხულად იგრძნო.

ბედნიერი ვარ და ვამაყობ, რომ ნაგოსთან ერთად მომიხდა მუშაობა ფილმზე „აკაკის აკვანი“. ამის შემდეგ ჩვენ კიდევ უფრო დაუმეგობრდით, საშუალება მომეცა ზედმოწეებით ჩაეკვირებოდი მის მდიდარ და თავისებურ შინაგან სამყაროს. ასეთი ნაზი და ღვთაებრივი სილამაზის ქალს მეგავ საქმინი, ენერგიული და ვაკუკური ხასიათი მქონდა. მისი სიგყვა და საქმე ერთი იყო.

კიდევ მეტად დავახლოვდით „აკაკის აკეანის“ შემქმნელი ჯგუფის საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში სტუმრობის დროს. ერთი თვის მანძილზე გამართული შეხვედრებიდან ბევრის გახსენება შეიძლება. თავად ვარ მოწმე, თუ როგორი გულწრფელი სიყვარულით და სიხარულით ხელებოდა ხალხი თავის საყვარელ მსახიობს...

„აკაკის აკეანზე“ მუშაობის დროს ერთი უცნაური ამბავი მოხდა:

ერთ-ერთი გადაღების დროს, სტუდიაში რუმეელგის ქალიშვილი უნდა გეწეოდა. მისი მეუღლე კინოში მუშაობდა და კინოსტუდიის ნახეის სურვილი, ალბათ, მან გამოთქვა. სტუმრების მოლოდინში სტუდიის პაილიონში დიდხანს უქმად ეისხედით, სინათლე ჩამქრალი იყო. ნატო ჩემს პირდაპირ იჭდა. მეერე, რატომღაც აღგა. ფეხის გადადგმა ძლიერ მოასწრო, როცა განათების უზარმაზარი ხელსაწყო უეცრად მოწყდა და სწორედ იმ ადგილას დაეცა, სადაც ერთი წამის წინ ნატო იჭდა. ყველა მიეყარდით, ვამშვიდებდით. ის, მგონი, ვერც კი მიხვდა, რა მოხდა, გვითხრა, შეშინებაც ვერ მოეხსწარიო. ამ დროს ვილაყამ დაიყვირა: „ნატალია გიორგიენა! ნატალია გეორგიენა! ეს კარგი ნიშანია, თქვენ დიდხანს იყოყმდებთო!“. სამწუხაროდ, ეს წინასწარმეტყველება არ გამართლდა...

1984 (ელდარ შენგელაიას არქივიდან).

1945 წელს მარჯანიშვილის თეატრში ლევან გოთუას პიესის „დავით აღმაშენებლის“ დადგმაზე ვუშაობდი. ერთ რეპეტიციაზე, შესვენების დროს, ნაგო ვანჩაძის უკნობ მომხიბვლელობაზე ჩამოვარდა ლაპარაკი. საუბრის დასასრულს ეერიკომ მიირჩია. ნატოსთვის შემთავაზებინა ყივჩაღთა ასულის გურანდუხტის როლი. ეს ამრი ყველას მოეწონა.

...გელათის მშენებლობა. უფლისწული დავითი ქვას აჩუქებდა. უწესრიგოდ დაყრილი დიდი ლოდების მიღმა მშეთვალა-ვერიკო ანჯაფარიძე გამოჩნდა და ნაგო-გურანდუხტი ხელჩაკიდებულმა გამოიყვანა. გარემოს შუქი მოუფინა. თეატრი-სა და კინოს ორი მშის სცენაზე გამოჩენას მაყურებელი შეეხება...

„დავით აღმაშენებელზე“ მუშაობისას „ქართლის ცხოვრების“ კითხვა დავიწყე. ქეთევან წამებულმა მიიქცია ჩემი ყრადღება. დამოუკიდებლად ამისა, ჩემი უდიდესი შთაბეჭდილება იყო „მამის მკვლელი“ ნაგო ვანჩაძის მონაწილეობით, და უკანასკნელი კადრი, როდესაც იგი ბოშზე გაკრული იგანჯება. თავს უფლებას ვაძლევდი მეთქვა, რომ ჩემი პირველი ფილმები არ ჩამოუვარდებოდა ამერიკულ და ევროპულ ფილმებს. ნაგო ვანჩაძის ეს ეპიზოდი შედევრად მიმაჩნია კინემატოგრაფში.

ერთხელ (უკვე სპექტაკლის შემდეგ) კინოსტუდიის ეზოში ნაგომ გამაჩერა, მითხრა, „ვახტანგ, თქვენ არ გიყვარვართო“, და მისდამი ჩემი სიყვარულის დასამტკიცებლად „ოთარაანთ ქერიის“ დადგმა შემოვთავაზა. შეეცბი, არ მიმაჩნდა, რომ ეს ნატოს როლი იყო, ალბათ ეცდებოდი. ეუფრობდი, რა ეთქვა, რა ეუპასუხო-მეთქი, ის ხომ ქალღმერთია, რომელიც ყველას გვიყვარს. და უცებ... – ბედნიერი წუთი შემოქმედის ცხოვრებაში! წამი დაგანახებს რაღაც ახალ გზას – ეუთხარი: „არა, ქალბატონო ნაგო, მე დავამტკიცებ თქვენდამი სიყვარულს, „ქეთევან წამებულს“ გადავიღებ!“

ნაგო გაოცდა, ასეთ წინადადებას არ მოელოდა. მეორე დღისთვის დავთქვით შეხვედრა და შინ ვესტუმრე.

გატყუებით უსმენდა ქალბატონი ნაგო ჩემს საუბარს და მე მოწმე გავხდი ფენომენალური გარდასახვისა... პირველივე საუბარმა ქალბატონ ნაგოში დამანახა ქართველთათვის დიდი ავტორიტეტის მქონე ბრძენი ქალი... უზომოდ გამახარა ჩემმა მიგნებამ – მე ვიპოვე წამებული დედოფლის იდეალური შემსრულებელი.

ოტა ხნის წინ კიდევ ერთხელ ვნახე „მამის მკვლელი“ გამიხარდა, რომ ის შთაბეჭდილება არ გაქრა ჩემში და მეტკინა გული, რომ „ქეთევან წამებულს“ ეერ გადავიღეთ. ნაგო ვანჩაძე ბედმა გაწირა და მასთან ერთად – ჩემი ჩანაფიქრიც...

ფიროსმანიშვილს 20-იანი წლების ფილმებისთვის სარეკლამო „ანონსები“ რომ ეხატა, ის, რა თქმა უნდა, დიდი სიამოვნებით მოკიდებდა ხელს ფუნჯს, მაყურებლებისთვის „არსენა ყაჩაღის“ ან „ნათელას“ პრემიერა რომ ეუწყებინა. იმიტომ რომ უყვარდა ქუჩის გახარება ნამდვილი და უეჭველი სილამაზით. თუმცა, ასობით სხვა მხატვარს, ჩვეულებრივ ხელოსანს, ასევე შეეძლო ქალაქის უფრო მეტად გალამაზება და გახალისება, როდესაც უბრალო საღებავით უმარმაზარ ფანერის ფარეზზე ჩვენი ერთ-ერთი კინოვარსკელავის – ნატო ვაჩნაძის სახე გადაჰქონდა.

ასე უბრუნებდა კინო თავის ვალს ქუჩას: ნატო ხომ კინემატოგრაფს ფოტოგრაფის ვიგრინიდან გამოეცხადა. [...]

კინოვარსკელავი... ამ სიტყვის ირონიულ ბრჭყალებში ჩასმა ჩვენში ჩვევად იქცა. ბრჭყალები რომ მოეპყილოთ? ჩვენ ყოველი მსახიობისგან გარდასახვის ხელოვნებას მოვითხოვთ, მაყურებელს მოეუწოდებთ არა მხოლოდ ეფექტური გარეგნობა დააფასოს, არამედ ყველაზე მოკრძალებულ გარეგნობაში ადამიანური მომხიბლობა ამოიყნოს. ეს სწორია. მაგრამ ნუთუ თვალმისაცემ, თვითნაბად, განსაკუთრებულ სილამაზეს ასევე გურად ზურგი უნდა შევაქციოთ? რაგომ? ის ხომ ადამიანს შემთხვევით იშვიათად ეძლევა. ხშირად სილამაზე – მშვენიერი სულის ხატია.

შემთხვევითი არ არის, რომ ვაჩნაძის გმირებს შორის არ არიან ბელის ნებიერი ქალები, რომლებიც თავისი გამარჯვებების ნაყოფით ტკებებიან. მისი როლები პირველ და ბოლო ფილმებშიც – არის ქალურობა, რომელიც ცხოვრების სისასტიკეს უწინააღმდეგება. ეს არის მახინჯ ზნე-ჩვეულებებსა და ვითარებას შეჭიდებული სილამაზე, რომელიც თავს იცავს დესპოტიზმისგან, ღალატისაგან, უგულობისგან. ასეთია მისი არტისტული ლეიტმოტივი. მართლაც მისი ნინო „არსენაში“ (ეს როლი ორჯერ შეასრულა, ორი რეჟისორის დადგმებში) – ყმა გლეხის ქალია, რომელმაც სატრაპის სიმდაბლე იგება. მისი ესმა „სამ სიციხე-თეში“ – მოკრძალებულია ქალია, რომელიც თებეზულალებულ ბელის მაძიებელს თვალში მოუვიდა და მისი მსხვერპილი გახდა. ამავე ქალური სვე-ბედის ვარიანტია დესპინე „ტარიელ მკლავაძის მკვლელობის საქმეში“

კინემატოგრაფიული სიძველეები, ნახევრად მივიწყებული „ბლოკბასტერები“, ესოდენ მიაშიტა დღევანდელი გამოცდილი გემოვნებისთვის, მაგრამ არცერთ მათგანში ვაჩნაძე არ კრეფს სიამოვნების ყვავილებს, არ არის განებივრებული პოლიუდური „სტარის“ ყაიდაზე. ფილმი უფექტური სათაურით „უაილდ ვესტის მხედარი“ (რა შესანიშნავი სარეკლამო ფარები წარმოუდგენდნენ ამ ფილმს

პუბლიკას!) – ისიც მწარე ამბავია დედობრივი დანაკლისის, დანგრეული ოჯახის, აუხდენელი ოცნების შესახებ. ნატოს მშენიერი იერი ყოველთვის ასხივებდა სულის სიძლიერეს, აჩვენებდა ამაყ, გაუბზარავ ხასიათს.

ამიგომ ხომ არ დაასახელა ასე გადაწყვეტიტ შოლოხოვმა ის ლუშკას როლის შესაძლო შემსრულებლად „გატეხილ ყაშირში“? და გატაცებით მუშაობდა ნიკოლოზ შენგელაიასთან ერთად ფილმის სცენარზე? მან ეაჩნადისთვის ახალი ეპიზოდები დაწერა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემდა მსახიობს უფრო გამომხატველად ეთამაშა ლუშკას თამაში, თავგანწირული, თავმებულაღებული სიყვარული, რომელმაც გმირს მწარე სიხარული და სასტიკი ტკივილი განადეინა, გამოეხატა ქალურობა, რომელმაც არ იცის შიში. ეაჩნაძის ყველაზე საწყენი დანაკარგი, ეფიქრობ, ეს არის – ამ როლის თამაში არ ეღირსა...

„Советский экран“ № 23, 1984

ნატა ეაჩნაძე ცისკრის ვარსკელავეით მოველინა ქართული კინოს განთიადს და სამი ათეული წლის შემდეგ, თითქოს უკვე შეასრულა თავისი ღიდი მისია, მოულოდნელად მიგვეფარა თვალთაგან, მიგვეფარა, მაგრამ დატოვა მანამდე უხილავი შემოქმედებითი ტალანტის ღიდი ნათელი, რომელიც არასოდეს ჩაქრება.

ბელმა თუ ბუნებამ ნატა ეაჩნაძეს დააკისრა ყოფილიყო ქართველი ქალის მშვენიერების, მთელი მისი კლემამოსილების განუმეორებელი ხატება – ქართული სილამაზის გენია. მის შემდეგ არაერთი სილამაზე აენთო ჩვენს ეროვნულ კინოეკრანზე, მაგრამ ნატა დარჩა ერთადერთი, როგორც უცვლელი დიადემა, როგორც ჩვენი ესთეტიკური იდეალის ხელთუქმნელი ძეგლი. სილამაზეს მხოლოდ ერთი ასაკი აქვს – ახალგაზრდობა. ნატა ეაჩნაძე ამ ურყევ კანონს ვერ გაექცა...

საოცარია ეს მართლაც უცნაური ქვეყანა – სილამაზის ამოუცნობი სამყარო.

არის სილამაზე სტატიკური, ცივი, როგორც ყინული, რომელიც კი არ მიგიზიდავს, მარგოლოდნ გაგაოცებს. მაგრამ არის ისლამაზე მოძრავი, ადამიანურად გამთბარი, როგორც გზნება, რომელიც უმაღლეს გაგაოცებს და მიგიზიდავს. პირველი სილამაზით საესეა შუა საუკუნეების, ხოლო მეორით – რენესანსის ფერწერა. ნატა ეაჩნაძის სილამაზე მხოლოდ ამ უკანასკნელს განეკუთვნებოდა, პირველთან კი არავითარი საერთო არ ჰქონდა. მისი სილამაზე მთლიანად სიცოცხლის განსახიერება იყო, შეფთქავი, როგორც გაზაფხულის პირველი ვარდი, და ნაზი უშუალოდით საესე, როგორც ბავშვის ღიმილი.

ვის ან რას შეიძლება ეს სილამაზე შევადაროთ?

ყველა დროისა და ხალხის ფერმწერთა მიერ გამოსახული ათასამდე მაღონა შეიძლება ნახოთ, განმაცვიფრებელი სილამაზით რომ ბრწყინავენ, ბევრ შემთხვევაში გაგაოცებთ მათი როგორც შეიური, ისე მიწიერი მშვენიერება, თითოეულ მათგანს რაღაც ჯადოქრული მიმზიდველობის მარაგანდელი თან ახლავს, მაგრამ არც ერთ მათგანთან ნატას სილამაზეს თითქოს არავითარი საერთო არა აქვს. მისი სილამაზე მხოლოდ მისია და სხვასთან წილს არ იღებს. რა არის მაინც ჩვენი კურთხეული ბუნება: თავის თავს არსად არ იმეორებს, სულ განსხვავებულ სახეებს ქმნის, გყუპის ცალებსაც ანსხვავებს, თითქოს ეს საოცარი შემოქმედი ღოგმატიკოსი იყოს მხოლოდ ერთი ძირითადი პრინციპის დაქვეაში – ერთიანის მრავალფეროვნების მიღწევაში. ბუნებისათვის ხომ სილამაზე ისევე უსასრულო და ამოუწერავია, როგორც თვით ბუნება. სამყაროსა და სილამაზის უსასრულობას ყველაზე კარგად მხოლოდ იგივეობის ნიშანი გამოხატავს. ამიტომ ვერ შეიძლება ვერც ანტიკურმა, ვერც რენესანსის, ვერც ახალი და უახლესი საუკუნეების გენიალურმა ოსტატებმა კი მიეღწიათ სილამაზის იმ საზღვრამდე,

სადაც უკანასკნელ წერტილს დასვამდნენ. არა, სილამაშეს წერტილი არ გააჩნია, მხოლოდ მრავალწერტილი აქვს. და ამ მრავალწერტილთა შორის ნაგა ეაჩნაძის სილამაშე ისე ანათებს, როგორც კრიალა ცის ყველაზე დიდი ვარსკელები.

ნაგა ეაჩნაძე მათლაც ცისკრის ვარსკელები იყო, ქართული კინოს პირველი ვარსკელები, რომელმაც ღრმად ჩაგვახედა ჩვენი ეროვნული სილამაშის დღემდე ამოუცნობ სამყაროში, რათა მისი საკვირველი მარგალიტების ძლიერი ბრწყინვისათვის თეალი გაგვესწორებინა. ამის გაკეთება მხოლოდ სილამაშის ქერუმს შეეძლო და ნაგა ეაჩნაძემ ეს ერთ-ერთი დიდი როლიც უნაკლოდ შეასრულა. ჩვენი ცხოვრების მთელ გზაზე იგი აღმოჩნდა იმ ნიშანსეგად. საიდანაც იწყება წარსულიდან რაღაც ახალი აწყობა და მომავლისათვის. ნაგა ეაჩნაძე აღმოჩნდა ამ სამი დიდი ფუნქციის შესაყართან, როგორც მისი ერთ-ერთი ყველაზე საუკეთესო განსახირობა.

იყო რაღაც სისხარულის მომგვრელი, რომ ეს კეთილშობილი, სათნოებისათვის დაბადებული ულამაშესი ადამიანი, ცოგა უფროსი, მაგრამ შენი თანამედროვე, ეკრანიდან ძირს ჩამოვიდოდა, ხელს ჩამოგართმევდა, ნაზად გაგიღიმებდა, თავს გაგიგოლებდა. ხალხს უსაზღვროდ უყვარდა თავისი სილამაშის გენია. და ეს გენიაც მშობელი ერისადმი ასეთივე უსაზღვრო სიყვარულს გულით ატარებდა.

ვიდრე ნაგა ეაჩნაძე ჩვენ გვერდით იდგა, ბედნიერება გექონდა სილამაშის შლაპართან გვესაზრა, დამტკბარიყვით მისი საოცრად ძლიერი, უშუალო, მეგობრული რომანტიკით. ჰქონდა მას ხასიათშიც რაღაც თავისებური, გამორჩეული, სხეებთან შეუდარებელი, ერთი სიგყვით, ის, რასაც დღეს შეიძლება მხოლოდ ნატასეული ჰუმანრობა და პოეტურობა ეუწოდოთ. მისი შინაგანი არსება მართლაც რომანტიკულ-პოეტური იყო, ადამიანური ღირსეებებით იმდენად უხვი, რომ მეტ სიმდიდრეს აღარც საჭიროებდა. საარაკო იყო მისივე სახელგანთქმული თავმდაბლობა, მოყვანისადმი სიყვარული, სხვისი განჯეის საკუთარ ჰიროდ მიჩნევა, ყველასადმი დახმარება, ვინც შეწევნას საჭიროებდა. მას ჰქონდა ცხოვრების ღრმად ადამიანური გაგების დიდი უნარი, ნამდვილად ხალხურ ძირებზე ამომრდილი მორალი, რითაც ყველას ხიბლავდა, ყველას აჯადოებდა. ქართველ მსახიობთაგან არაეინ ასე ძლიერად არ გადასულა ხალხში და ხალხსაც არც ერთი თავისი დიდი მსახიობი ასე ძლიერად არ შეუყვარებია. ნაგა ეაჩნაძე ხალხის ილადად, ოცნებად, გატაცების საგნად იქცა. შემდეგ კი – ლეგენდალ...

27. 06. 1981 (ფრაგმენტი)
კრიტიკული ეტიუდები, VII, თბილისი, 1987

რადაც მნიშვნელოვანის სულ უფრო მზარდი ღეფიციტი ნოსტალგიას ბადებს და წარსულისაკენ მიაქცევს ადამიანის მაძიებელ მგერას. ღღეს სილამაზის, მშენიერების, სინაზის საშინელი ღეფიციტია, რაც ჩვენს ცხოვრებას დაძაღად დააჩნდა და ნაგო ვაჩნაძის სახება გაამოიხზო.

ჩემზე მუდამ ძალიან მოქმედებდა ნაგო ვაჩნაძის სახე. გამომეგყველება, რომელიც ჰარმონიულ კავშირში იყო მის მანერებთან, როგორც ეს შეიძლება ფილმებიდან და ფოტოებიდან ამოეკითხოთ. და ახლაც შემიძლია ვთქვა: ლამაზი ქალების სახეებს შორის, რაც ჩემი ცხოვრების მანძილზე მინახავს ქართულ თუ უცხოურ ფილმებში, ან ცხოვრებაში, ნაგო ვაჩნაძის სახე ყველაზე ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენდა ჩემზე.

სულ ვედილობდი ამ გემოქმედების საიდუმლოს ამოხსნას.

საიდუმლოს ვერასდროს ამოეხსნით ბოლომდე, მაგრამ ერთი კი შემიძლია ვთქვა: ნატოს სილამაზე ჩემთვის გამოხატავს თუ ემთხვევა ქალურობის არსს, მარადიულ-ქალურის სახებას. ნაგო ვაჩნაძის იერ-სახე ქართულ-კავკასიური და ევროპული სილამაზის უფაქიშესი სინთეზია. და, რაც მთავარია, მე გვრძნობდი, რომ ამ აღამიანში შინაგანი და გარეგნული სილამაზის სრული თანხედრამოხდა. და, როგორც ჩანს, ამასვე გრძნობდა საქართველოც.

ის საყოველთაო აღტაცება, მოხიბება, საერთო სახალხო სიყვარული და აღიარება, ნაგო ვაჩნაძეს რომ დაუკავშირდა, უბრალოდ სილამაზით კი არა, სილამაზის სიღრმით იყო გამოწვეული. და, გარდა ამისა: ამ სილამაზის გაიგივებით მშობლიურთან და საკუთართან.

პოეტმა სიმონ ჩიქოვაძემ კი ამოშწურავდა დაახასიათა ამ სილამაზის ღრმა სიმბოლურობის ძირები, იგი როგორც ეროვნული გენიის ესთეტიკური ხატი.

ამავე ღროს, ნაგო ვაჩნაძის სილამაზე ერთგვარად მწუხარე სილამაზეა. სევდა და სინაზე ერთმანეთში გაჯერებულა. და ამოზრდილა რაღაც შინაგანი სიმწყობრიდან, მწუხარებასაც და სიხარულსაც უკიდურესობის გრიმასას რომ არიდებს და სამყაროსა და ცხოვრების სიფართოვემ ნელა გადადერის. ეს კი სიმშვილეს ბაღებს თვით დიდი გიგილის ღროსაც. და ვინ იყის, რა კვებავდა ამ ფარულ სევდას მის სახეში? განვლილი გიგილები თუ მომავლის წინათგრძნობა?

და კიდევ უნდა გაეიხსენო სიგყვა „კლემა“ და „კლემამოსილი“ – ყველაზე უფრო მეტად ამოგდებული და სამარადქამოდ გადავიწყებული ჩვენი ღღევანდელი ცხოვრების კონტექსტიდან, რაღაც უნუგემოდ ღრომოჭმულად მიჩნეული – ქალის სიშიშელისა და უხამსი მანერების, საჯარო ეროტიკისა და სექსის კომერციული ულტიმიუმების ხანაში, ანუ, ძირეულად აეადმყოფ და პლბერ უოქამში, რომ-

ლის არსი ერთმა ევროპელმა მოაზროვნემ მოკლედ შეაჯამა სიტყვით „ურცხეი.“ აქ კი, ნატოს სახესა და მანერებში: სინამე, სეედა და კლემა.

„იშეიათი სახის, შეუპოვარი სისპეგაქისა და კლემამოსილების ტალანგი... უყვარდა საქართველოს მიწას და საერთოდ, მთელ დელამიწას...“ წერდა დიდი რუსი პოეტი ბორის პასტერნაკი.

ასეა: ნამდვილი სილაშაზე ასხივებს ღირსებას, ანუ კეთილშობილებას, ანუ სულიერ არისტოკრატიზმს, ნატოს შემთხვევაში გეგროვნულს რომ ემთხვევა: ნატო ხომ თავად გიორგი ანდრონიკაშვილისა და პოლონელ ეკატერინე სლი-ვიცაიას ასული გახლდათ. და მისი არისტოკრატიზმი შინაგან სიციოხლესა და მნიშვნელობას სამშობლოსა და მშობლიური ხალხისადმი სიყვარულით, მათში ფესვგადგმულობით იესებდა. და ადვილი როდი იყო ამ სახის, ამ ღრმად ქალე-ური იერისა და შინაგანი არისტოკრატიზმის შენარჩუნება ისტორიისათვის ცნო-ბილი სახელმწიფოებიდან ერთ-ერთ ყველაზე უფრო უხეშსა და დაუნდობელში.

მაგრამ ეს სახე მყოფობდა და ანათებდა და თითქმის აღარ იყო ოჯახი დარ-ჩენილი, ლამის რელიკვიად რომ არ ჰქონოდათ ნატოს ცნობილი ფოტოები ეარ-დის ფურცლებთან ერთად საოჯახო ალბომებში ჩასვენებული თუ კედელზე გა-კ-რული საყვარელ ადამიანთა ფოტოების გვერდით.

მომღიმარი ნატო ეაჩნაძე თეთრი ეარდით ხელში, ხოლო მკლავე – გელის ყე-ლივით... ეგებ ეს ჩვენთვის, მაშინდელეებისთვის და გვიანდელეებისთვის, მარ-თლაც საქართველოს სულს განასახიერებდა – დიდგულიან ნაბ, სეედიან ყე-ვილს, გელსა და ობოლ ნუკრს შუაგულ მიმში.

მითის საბურეელი უკვე მისდევდა უკან შლეიფივით და თითქოს მისი ცამი გაქრობა მოითხოვა დასასრულად. [...]

ქურნალი „ჩვენი სოფელი“,
კაკასიის სახლის გამოცემა, 2010

საქართველო
საქართველო

ძეირფასო ნატალია გიორგიენა: როგორი ნიჭიერი ხართ!

და რა იშვიათი ბუნების, შუპოვარი სისპეგაკისა და კღემისმოსილების არის ეს ტალანტი!..

როგორ უყვარღით თენსაჲე ბედს, მგეს, რომელიც ღაგნათოღათ და მიწას, რომელზეც ღადიოღით და ღადიხართ, არა მხოლოდ საქართელოს მიწას, არა-მედ მოელ ღელამიწას.

ბორის პასტერნაკი

ძეირფასო, მშენიერო ნატა!

თქენს ჯადოსნობას შუეღლია ღაღუმებული გულის აძგერება. აღამიანში ყეე-ღაზე საუკეთესო თვისებების გომოღეიბება.

პირაღად მე ვისურეებღი ძალიან. ძალიან ბეერჯერ გიხილოთ მეგობრული საუბრისას. რომელსაც თქვენ მეფურად გაუძღვებით. წარმოვთქვა თქენი საღღგრძელო და გავიხარო, რომ თქვენ ამქეყნად არსებობთ.

ნიკოლოზ ტიხონოვი

იოსებ გრიშაშვილი

ნატა ვაჩნაძეს პარტერიდან

შვიდმაისში მოსული
თვალქუენა წვიმა ხარ,
სილამაზით მოცული
სხვა ქალებზე წინა ხარ!

ყელი გიგავს თეთრ სურას,
თვალებს – მერცხლებს ვაღარებ,
ეინ არის, რომ შენს სურათს
გულით თან არ ატერებს!

რაც ნაზი და მწველია,
შენს სულში ჩაისახა.
ოცდახუთი წელია,
სულ ჩეიდმეტი წლისა ხარ!

მე ბედს როდი ვუჩივი –
გაეხსენა გულის კარები...
მინდა შენი გუჩივით
შეეკრა ლექსის პწკარები.

მინდა ცისკრის ციმციმზე
შენ ერთს გიძღვნა თაყვანი
და დაელოცო ქართლის მზე –
ლამაზების აკვანი!

1949

პაოლო იაშვილი

ნატა ეაჩნაძეს

ქალი ღაჲინახე, თვალში მომანათა,
მწუხარება მქონდა, უცხად გამიჲანგა,
ეინ არის ეს ქალი? ეაჩნაძეა ნატა!
ნეგაჲე რამ დაბადა მშეჲნიერი ასე.

ანა კალანდაძე

ნატა ეაჩნაძეს

წაკითხულია ხიდისთაჲში ნატა ეაჩნაძის
შემოქმედებით საღამოჲე 1949 წლის 20 აგვისტოს

ცისკრებრ აანთებს მღუმარე ველთა
ნათელი შენი – დასული გრძნებით,
ჩაიმუხლებენ მეხვედრად შენდა
აჭარისა და გურიის მთები!
ეწეიე მხარეს სჲეგაკს და მართალს,
შენ მისი მძიმე წარსული იყი...
წრჲელი საღამი მიიღე, ნატა,
ღარიკოს და სიმონას მიწის,
შემოგაუთებს სხიჲამქრალ თეალებს
ქრისტიანეჲ, – თაჲის ხეაშაღს განდობს,
დაულეველი ნაღველი ჰქონდა,
დაულეველი სეედა და ღარდი.....
ღღეს ლხენით გხედება გურული ოდა
და კოსტიათ თაჲისი ნადით!
მგე რომ ისარს ჰკრაჲეს ბახმაროს წვერებს
და ჩიგი მინდერად გაურენას ჩქარობს,
შენებრ დასძახე ნარინჯის ევლებს,
აჲ, გურიამი, ლამაზო ქალო!

იოსებ ნონეშვილი

ნატო ეაჩნაძე

ეაჩნაძიანთ ტურფა ქალო.
ლაშაზების დელოფალო!..
შენი ლეაწლი, შენი ქება.
პოემაშიც ვერ ითქმება.
ლექსად როგორ ჩამოეთეალო?!

წინათ ქართველ მშენიერთა,
წინათ ქართველ ქალთა ქება
შორს გასტყორცნეს ჭავჭავაძის
საოცნებო ასულებმა.

და თუმც მემდეგ ასი წელი
ჩამოხნულა, როგორც ფარდა,
ალბათ მათი თვალთა შუქი
შენს თვალეში აბრიალდა.

ალბათ სულში ამელანდა
ცივგომბორის ლურჯი მთები,
მიგომ მათუბრ არასოდეს,
არასოდეს დაბერდები.

ალბათ რაც კი ეშხი დაჰკრავთ
მსხმოიარე კახურ ეაზებს,
შენ გამოგყვა – მამ ვით აეხსნათ
ეგ უკედავი სილაშაზე?!

არ იფიქრო შენში ნატო
მარტო ლაშაჰ ქალსა ეხედავთ
შენ ეკრანზე გააყოცხე
გულმართალი ქართლის დედა.

მამ სულ ეშხის ნათელს გეფენდე,
არასოდეს დაგვიბერდე,
საქართველოს ეშხის ფარო,
ეაჩნაძიანთ ტურფა ქალო,
ლაშაზების დელოფალო!

1950

გიორგი ლეონიძე

ნატა ვაჩნაძეს

რაც გომბორის მთას უთქმელი დარჩა,
რაც ალაზნის ველს დარჩა სათქმელი,
ის შენში არის! – ოცნების ჟარჩა
და სილამაზის ნაზი ნამქერი.

1949 (იუბილეზე)

ბედნიერი ხარ ამ ხალხით
ამდენ გულწრფელი მოლოცვით
პირველი სიყვარული ხარ
ნატავ ქართული კინოსი.

პირველი სიყვარული ხარ
ახალგაზრდობის გულისა
და ვერც ვერაფერს წამართოს
დღე პირველ სიყვარულისა.

ეკრანის პატარძალი ხარ
მშეს გვაფენდი და მთვარესა
კახეთის ტურფაე ხოხობო
ახარებ არემარესა.

როგორც გომბორი მზის შუქზედ
მაგ ნიჭით სხვადასხვაობდე
თუ თმაში გაჩნდა ზამთარი
გულში ზაფხული ჰყვავოდეს.
შენი სახელი ჩვენსავეთ
უყვარდეს მრავალ თაობებს.

დაო, ალაზნის დობილო,
იერის ძმა მოგესალმები,
შენზე ლექსების წერაში
ბევრს გაეცეითოს კალმები.

1949

ნატას

ნატას გრაგიკული დაღუპვით დამწუხრებულს იმ დღეებში
ერთ წიგნის ყდაზე მიმიწერია ეს ლექსი

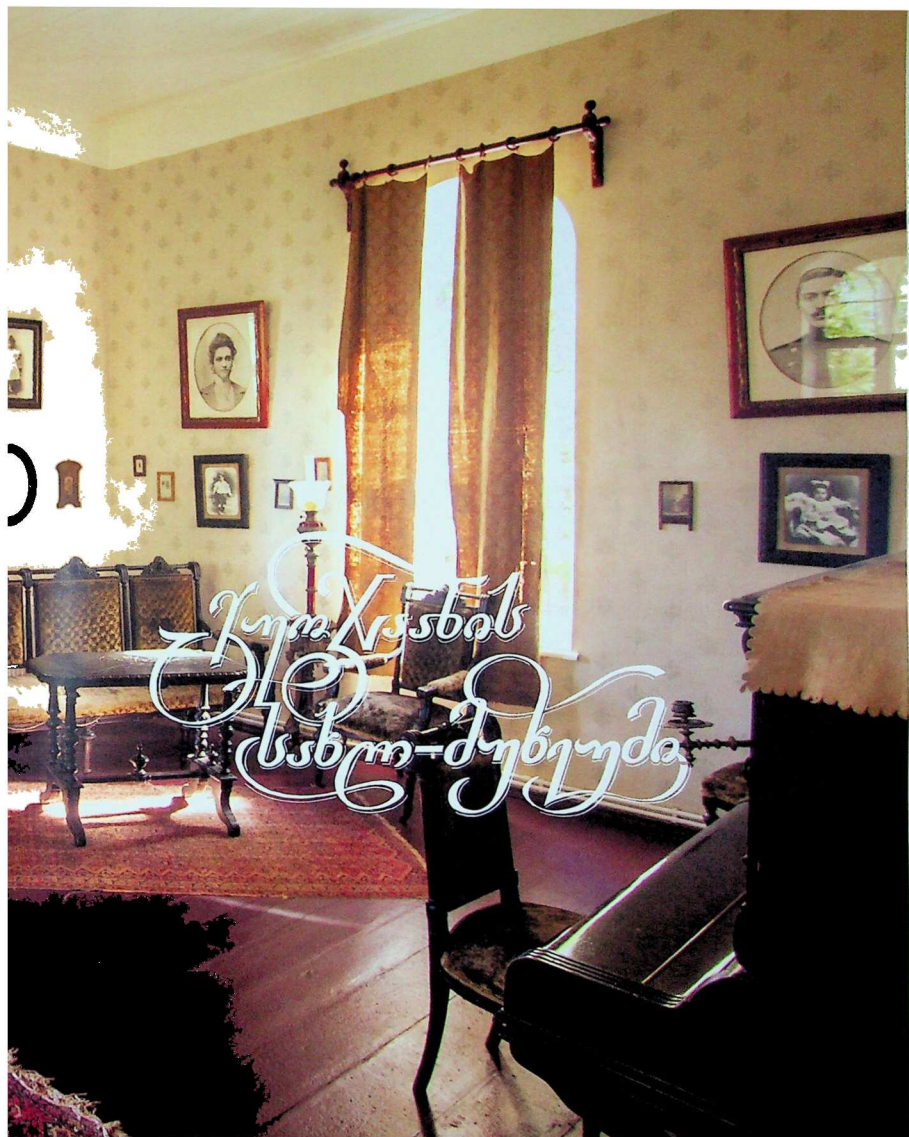
სულ მუდამ თაეში მდგომარეე,
ბოლომდე მამშეენებელო...

ნატავ,
ნეტავ თუ მართლა იყავი?
მართლა აღარ ხარ? ფიქრი ირევა...
მე შეილიშვილებს შენზე ვუაზებ,
არ დამიჯერეს შეილიშვილებმა.
მხოლოდ ჭაღარა ჩემი თაობის
დაგიმოწმებს და იცყვის იმაზე,
რომ სიჭაბუკე დაუდგრომელი,
ჩვენ შენი ეშხით დაეილაბამეთ,
მხოლოდ ჭაღარა ჩემი თაობის
შენ გაიმოწმებს იყავ, მუქვარდი
მერე ვარსკელავად შეები შეეას, –
ცა დაამშეენე, განა განქარდი.
რათ გაეიგონე ის ხმა საზარი
იმ დღეს გრაგანი ცათა ლეწვისა...
ნეტავი გომბორს მიეცეს ძალა
ხელახლად შენი გამოქერწვისა...
შენი გომბორი, შენი კახეთი,
უშენოდ ვისლა შევამკობინოთ,
ტკბილი და მწარე მოგონება ხარ
ნატავ
ოცნებაე
ჩემო დობილო!

1953

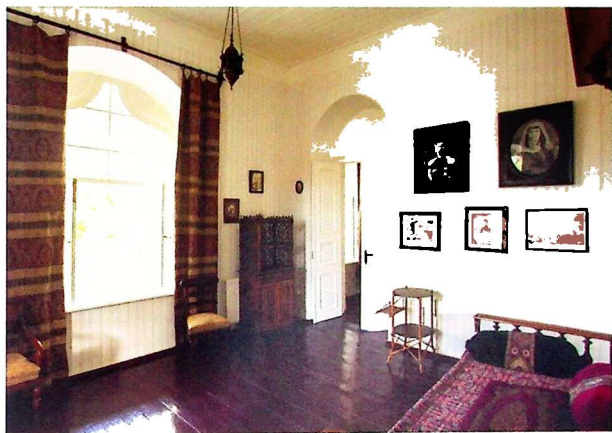

ნაგო ეაინაძის სახლ-მუზეუმი გურჯაანში დაარსდა 1981 წელს.

სახლ-მუზეუმი ნაგო ეაინაძის მამისეულ სახლშია განთავსებული. ანდრონიკაშვილების „სახსახლე“ გურჯაანში ე.წ. ბებარაანთ უბანში მდებარეობს. სახლის მშენებლობა და XIX საუკუნის დასაწყისში ფხოველიდან გადმოსახლებულ პაატა ანდრონიკაშვილს დაუწყო და მის ვაჟს ალექსანდრეს დაუსრულებია.

სახლ-მუზეუმის ფართო ეზო ორ ნაგებობას – ძველ, დიდ ორსართულიან აგურის სასახლეს და შედარებით მცირე ზომის გვიანდელ სართულნახევრიან სახლს აერთიანებს.

მუზეუმში დაცული და ექსპონირებულია მსახიობისა და მისი ოჯახის წევრთა მემორიალური ნივთები: XIX – XX სს. დასაწყისის აეჯი, ხალიჩები, ფარდაგები, ჭურჭელი, ფერწერა, გრაფიკა, სკულპტურა, ფოტომასალა, ლოკუმენტები, მსახიობის შესახებ გამოცემული წიგნები, ასლები ფილმებისა ნაგო ეაინაძის მონაწილეობით. აგრეთვე კახეთის მხარისთვის დამახასიათებელი ეთნოგრაფიული მასალები და ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ შემთხვევით აღმოჩენილი არქეოლოგიური ნივთები.

ნატო ვაჩნაძის სახლ-მუზეუმის გახსნა

მისალოცი წერილები და ღეჲეშები

მისი ზღაპრული სიღამაზე შერწყმული იყო თითოეული ქესტის, თითოეული ღიმილის გამომსახველობასთან და ბუნებრიობასთან. მისი პირეული ფილმები მუნჯი იყო. მერე აქდერდა მისი ღამაში ხმა. მოკრძალება იყო ამ საოცარი ქალის კიდეე ერთი თვისება. ის გვაიძულებდა აღეშფოთებულიყავით, ცრემლი გვეღვარა, გვეცინა, ისე, რომ არც უფიქრობდით, რომ მისთვის უკეე გამზადებულია პირეული ადგილი ქართული კინოხელოვნების ისტორიაში. ვამაყო მასთან მეგობრობით და მიხარია, რომ მშობლიურ კახეთში ამიერიდან ნატო ვაჩნაძეს ჭერი ექნება და ყველა, ვინც ამ სახლის ზღერბლს გადაბიჯებს, შესანიშნავი მსახიობისადმი თავისი სიყვარულის და მაღლიერების ნაწილას მიიგანს.

ირაკლი ანდრონიკოვი

ნება მოგვეცით გამოეხატოთ ჩვენი სიყვარული და პატივისცემა საქართველოს მშვენიერესი ასულის, საქართველოს სახალხო არგისტის ნატო ვაჩნაძის ხსოვნის გამო, რომლის ფილმებზე პატივი გექონდა გვემუშავა.

ანატოლი გოლოვინა, თამარ ლობოვა

ეს ამბავი მოხდა მაშინ, როდესაც მოზარდი ვეყავი, მოზარდები კი რთული ხალხია, ყოველთვის არ სურთ თავისი იდეალები მათ ირგვლივ მყოფ უფრესობს შორის ეძებონ.

ნატო ვაჩნაძე, ნატა, ნატაშა – ჩემთვის ქალური მშვენიერებისა და სიკეთის იდეალი იყო. მე, ჩვეულებრივ გოგოს, ბედმა მარგუნა ახლოს გავეცნობოდი მას დედაჩემის – ესთერ შუბის სახლში.

ისინი ნამდვილი მეგობრები იყვნენ, ეს მეგობრობა რთულ კინემატოგრაფიულ

შრომში იყო გამოყენებული, და მათი სიცოცხლის ზანგრაღობით იზომებოდა. ნატო ვაჩნაძე ჭეშმარიტად პირველი საბჭოთა კინოფარსკელავი იყო, პირველი მზეთუნახავი, პირველი მსახიობი, დიდი და კეთილი გულის ადამიანი. ნატო ვაჩნაძის და ნიკოლოზ შენგელაიას სახელები საბჭოთა კინოხელოვნების სიამაყეა, ჩემს გულში სიცოცხლის ბოლომდე დარჩება მათი ნათელი ხსოვნა. ნატო ვაჩნაძის სახლ-მუშეუმის გახსნა დიდი და სასიხარულო მოვლენაა.

ანა კონოპლევა

ძვირფასო მეგობრებო! დიდად ვაფასებ ყველასათვის საყვარელი ნატო ვაჩნაძის შემოქმედებას, რომელმაც დაუეწიარ სახეთა მთელი გაღერვა შექმნა, ვაფასებ მის დიდ წვლილს საბჭოთა კინოხელოვნების განვითარებაში. დიდი სიხარული განვიცადე, როდესაც გავიგე, რომ ამ შესანიშნავი, ნიჭიერი მსახიობის სამშობლოში მისი მემორიალური მუზეუმი იხსნება. ეწუხეარ, რომ არა მაქვს საშუალება დაეცწრო მუშეუმის საზეიმო გახსნა. სულითა და გულით გიძღენით, ძვირფასო მეგობრებო, საუკეთესო სურვილებს.

ალექსანდრე ზგურიდი

უსამღეროდ მიხარია, რომ ჩენი კინემატოგრაფიის მოღვაწეები და საქარეულოს წარმომადგენლები დღეს საბჭოთა კინოს დიდი მსახიობის – ნატო ვაჩნაძის მემორიალურ სახლ-მუშეუმს ხსნიან. მახსოვს მისი ახალგამრღობა, მახსოვს მისი არაჩეულებრივი ნიჭის გაფურჩქენა, მაგრამ თავბრუდამხვევი შემოქმედებითი წარმატებების მიუხედავად, როგორც ჭეშმარიტი მხატვარი, ის მუდამ უკმაყოფილო იყო თავისი თავით და სასწაულის არ სჯეროდა. სასწაული კი თვით ნატო ვაჩნაძე იყო, პირველი სიდიდის ეარსკელავი. შურის თვლით ეყურებ ყველას, ვინც დღეს მისი სახლ-მუშეუმის გახსნას ესწრება.

გიორგი მღვივანი

მივესალმებით დაუეწიარი საბჭოთა მსახიობის, ქართული კინოხელოვნების სიამაყის ნატო ვაჩნაძის მემორიალური მუზეუმის გახსნას. ეს მოვლენა ცდება ინდიუდალური მუშეუმის შექმნის ფარგლებს. ნატო ვაჩნაძის ბიოგრაფია ქართული კინოს ისტორიაა, ის მისი დაბადების სათავეებთან იღვა, სუფთა, ადამიანური

მომხიბლავობით შემოსილი მისი სილამაზე თვით საქართველოს ხატება გახდა. ევრასოდეს დაევიწყებთ ჩვენს სიჭაბუკეში ნაგო ვაჩნაძესთან შეხედვრას მუნჯი კინოს ეკრანზე, როგორც ვერ დაევიწყებთ „უკანასკნელი მასკარადის“ თამარს, ვერ დაევიწყებთ პირად შეხედვრებს უკრაინასა და მოსკოვში. მახსოვს მისი მუშაობა „მოსფილმში“ მის მეგობართან ესთერ შუბთან. უსაზღვროდ ვწუხვართ, რომ ექიმის მკაცრი აკრძალვა არ გვაძლევს შესაძლებლობას პირადად ვუთხრათ მადლობა მათ, ვინც ამ უნიკალური მუშეუმის შექმნაში მონაწილეობდა. ნაგო ვაჩნაძის მუშეუმში უნდა შევიდნენ მისი თანამედროვენი, რეჟისორები, მსახიობები, პოეტები, მწერლები, მხატვრები, მსოფლიოს ახალგაზრდობამ უნდა ნახოს ფილმები მისი და მისი დის – კირა ანდრონიკაშვილის მონაწილეობით, ნიჭიერი ნიკოლოზ შენგელაიას და მისი შესანიშნავი შეილების ფილმები. მომავალი მოგა მის სახლში მისი შეილიშვილებისა და შეილთაშვილების შემოქმედებაში, ყოველ ახალ ფერში, დე ცოცხლობდეს მარად ახალგაზრდა ნაგო ვაჩნაძე.

ვერა სტროევა, გრიგორი როშალი

ვწუხვართ, რომ ვერ ვესწრებით. მუდამ გვახსოვს საყვარელი, დიდი ნაგო, რომელმაც საქართველოს სილამაზე აღმოგვაჩინა.

სერგეი გერასიმოვი, თამარ მაკაროვა

ბეირუთასო მეგობრებო, ღრმად ამაღელვება თქვენმა შეტყობინებამ დიდი, განუ-
მეორებელი ნაგო ვაჩნაძის მუშეუმის გახსნის შესახებ. მისი ხელოვნება, მისი
აღამიანური მომხიბლავობა დარჩა ჩემს მეხსიერებაში და მუდამ მემახსოვრება,
სიცოცხლის ბოლომდე.

თქვენი რანეესკაია

სიბერეც კი ვერ წაშლის ქართული კინოს დიდი მსახიობის ნაგო ვაჩნაძის
მადლიერ ხსოვნას.

ვიქტორ შკლოვსკი

სამწუხაროდ, ეერ ვესწრები საქართველოს მშენიერი მსახიობის ნაგო ეარნადის მუგეუმის გახსნას. მაგრამ მთელი სულით თქვენს გეერდით ეარ, როგორც მისი დიდი ნიჭის ძველი თაყვანისმცემელი. მისი მემორიალური მუგეუმის გახსნასთან დაკავშირებული ზეიმი ჩემთვის დიდი სიხარულია.

მიკოლა ბაენი

გულითად მადლობას გიხდით დაუეიწარი ნაგო ეარნადის, ჩემი დიდი მეგობრისა და შესანიშნავი მსახიობის სახლ-მუგეუმის გახსნაზე მოპატივისათვის. ხანგრძლივი მოგმარობიდან ღღეს დაგბრუნდი და თავს მეუძლოდ ვერძნობ, ამიგომ ჩამოსულას ეერ მეძლებ, რის გამოც ძალიან ეწუხეარ.

ჯერ კიდევ 30-იან წლებში, ეერანებზე „ბალღიკის დეკუგაგის“ გამოსელის შემდეგ, ჩემს ქართულ მეგობრებს ნიკოლოზ მენგელაიას და ნაგოს ეესგემრე. ომის წლებში ბედმა საქართველოში მომიყვანა („მაღახოიკის ყორღანს“) და იქ ხშირად ეხედებოდი ნაგამას (ასე ეეძახდით). თბილისში ეაგი შემეძინდა და მას აკევანში ეარწედით, რომელიც სასგემრო „ორიანგში“ ნაგომ მოეგიგანა. ეიცი, მისი გრაგიკული დაღუკეა მთელმა საქართველომ დიიგირა. წინა ღღეს ნაგამას მოსკოვში გამოეეთხოვე, საიდანაც თავის დაბადების ღღეზე მოიქქაროდა. ერთმანეთი მეგობრულად გადაეკოცნეთ და ეს ჩვენი მეხედრის ბოლო წამი იყო.

თავს ეხრი ნაგამას ნათელი ხსოვნის წინაშე, რომელსაც სიკედილის შემდეგ დიდი პატივი ერგო.

თქვენი იოსებ ხეიფიცი

ნაგო ეარნაძე საბჭოთა კინემატოგრაფის სიამაყეა. სიხარულით შეეიგყვე გურჯაანში ნაგო ეარნადის სახლ-მუგეუმის გახსნის ამბაეი.

ჩემს თეალწინ მან დაიწყო გადაღება კინოში, თეალს ეადვენებდი მის მუშაობას და ძალიან მიყვარდა იგი. ნაგო ყოველთვის ბეერს და ადვილად, შეღეგინადა და ლამაზად მუშაობდა. დიდი წარმაგებით სარგებლობდა. მაგრამ სახელი რეკლამის წყალობით კი არ გაითქეა, არამედ ხალხმა შეიყვარა. ეისაც ერთხელ მაინც ეკრანზე ნანახი ყავდა, ევლარსოდეს ეიიწყებდა.

მიუხედავად იმისა, რომ დიდი სახელი ჰქონდა, ძალიან მოკრძალებული იყო და ამბობდა, რომ ქებას არ იმსახურებს.

ვისხენებ ერთმანეთი როგორ გაეციანით, ჩვენს შეხვედრებს თბილისში. იქ დაწყებული მეგობრობა შემდგომშიც გაგრძელდა, მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ქალაქებში ვცხოვრობდით.

ძალიან ეწუხებარ, რომ ვერ დავესწრები მუშეუმის გახსნას, სადაც თითოეული ნიეთი ნატოს მომავლებს.

იმედი მაქვს, რომ ნატო ვაჩნადის სახლ-მუშეუმს აუცილებლად მოვინახულებ.

ალექსანდრა ხოხლოვა

ხალხის უსაყვარლესი ნატო ვაჩნადის ვაჟებს მის სამშობლოში მემორიალური მუშეუმის გახსნის დღეს.

იყო ნატომა ვაჩნადის შეილი – დიდი ბედნიერებაა. იყო შეილი ამ მოსიყვარულე, ნაბი, ლამაზი, მომხიბლავი და შემოქმედებითი პიროვნებისა – დიდი ბედნიერებაა.

ნატომა ვაჩნაძე ქართული კინემატოგრაფიის ერთ-ერთი მთავარი შემოქმედი, რომელიც კლასიკოსად თვრამეტი წლის ასაკში იქცა.

ჩემი თაობის ადამიანთაგან არცერთი მას ჩვენგან წასულად არ გრძნობს, რადგან თითოეულ ჩვენგანში, ვისაც ის მრავალი წლის წინ ეკრანზე უნახავს, ის ახლაც ცოცხლობს, როგორც სულის ნაწილი.

პირადად მე ის იმ დროიდან მახსოვს, თვრამეტი წლისა რომ გახდა. ეს იყო სრულიად შემთხვევითი და მრავალწლიანი მზანება, რომელიც სამუდამოდ დამამახსოვრდა. დიდი ხნის შემდეგ, როდესაც ერთმანეთი გაეციანით, ისეთად აღვიქვი, როგორიც 18 წლის ასაკში იყო. ახლაც, როდესაც მასზე ვწერ ან ჩემთვის ვისხენებ, თვალწინ ისევ ის 18 წლის გოგო წარმომიდგება. ეს შემთხვევითი არ არის, რადგან სიცოცხლის ბოლომდე ძალიან ახალგაზრდა, ძალიან ადელეგებული, ძალიან ცოცხალი რჩებოდა. ყველა ასაკში, ყველა გამოვლინებაში – როცა მღეროდა, როცა ცეკვავდა, როდესაც ქუჩაში მიდიოდა, როცა ლაპარაკობდა, როცა ჩაუიქრებული იჯდა – ის მშვენიერი იყო.

მუშეუმის გახსნას ძალიან ველოდებოდი, მეგონა, რომ ეს 14 ივნისის მოხდებოდა, და ძალიან ეწუხებარ, რომ ყველა ანდრონიკაშვილისთვის ღირსსახსოვარ დღეს მოსკოვში წასვლა მიწევს.

ელეუთერ ანდრონიკაშვილი

ნატო ვარნაძე ჩემი ერთ-ერთი დიდი შთაბეჭდილებაა, კინომსახიობის განსაყიფრებული ნიჭით გამოწვეული. მე იგი მისი განუმეორებელი ხელოვნების ღრმა სიმართლის გამო შეიყვარე.

ნატო ვარნაძე – ეს არის ქალურობა, პარმონია, ქართველი ქალის ენით აუწერელი სილამაზე და მომხიბლობა.

გურჯაანში მემორიალური სახლ-მუზეუმის გახსნა არის დიდი მსახიობისა და ჩემი დაუვიწყარი მეგობრის ხსოვნისადმი ხალხის სიყვარულისა და მაღლიერების გამოხატულება.

ნატალია უყვი

იმ მორეულ წლებში სულ ახალგაზრდა ნატო ვარნაძე ჩვენთვის, მისი თანამედროვეებისა და თანატოლებიგათვის სილამაზის, ქალურიბისა და სინაგიფის სიმბოლო იყო.

წილად მხედა ბედნიერება მენახა ის, დაემტკბარიყაი ნატო ვარნაძის ნიჭით არა მხოლოდ კინოეკრანზე. ხანმოკლე, მაგრამ პირადმა ნაცნობობამ დამიგოვა საოყარი მომწსხეელობისა და მომხიბლავი მოკძალების დაუვიწყარი განცდა.

რა კარგია, რომ ხსოვნა შესანიშნავი ქალისა და დახეწილი ხელოანის შესახებ უკედაყოფილი იქნება საბჭოთა კინემატოგრაფის ამ ყველაზე კაშკაშა ვარსკვლავის – ნატო ვარნაძის სახლ-მუზეუმში.

ელენა გოგოლევა

გულწრფელად ვუერთდებით თქვენს სიხარულს დიდი მსახიობის, ქალბატონ ნატო ვარნაძის მუზეუმის გახსნასთან დაკავშირებით.

ეუკო ტაკანო. ივანამი პოლის გენერალური მენეჯერი

~ 1923 ~

არსენა ყაჩალი

რეჟისორი – ელბადიშვილი ბარსკი
ნინო

მამის მკვლელობა

ალექსანდრე ყაზბეგის ამავე სახელწოდების
მოთხრობის მიხედვით

რეჟისორი – ამო ბექ-ნაშაროვი
ნუნე

~ 1924 ~

სამი სიყვარული

გიორგი წერეთლის რომან „პირველი ნახვის“
მიხედვით

რეჟისორი – ივანე პერესტიანი
ესმა

~ 1925 ~

ვინ არის დამნაშავე? (უილდ ვესტის მხედარი)

ნინო ნაკაშიძის ამავე სახელწოდების პიესის მიხედვით

რეჟისორი – ალექსანდრე წუწუნაძე
ფატი

გარიელ მკლავების მკვლელობის საქმე

ვენაგე ნინოშვილის მოთხრობა „ჩვენი ქვეყნის
რაინდის“ მიხედვით

რეჟისორი – ივანე პერესტიანი
ლესანე

~ 1926 ~

ნათელა

რეჟისორი – ამო ბექ-ნაშაროვი

ნათელა

~ 1927 ~

გიული

შიო არაგვისპირელი ამავე სახელწოდების მოთხრობის
მიხედვით

რეჟისორები – ნიკოლოზ შენგელაია,
ლევ პუშკინი
გიული

ამოკი

სტეფანე ყაბაღის ამავე სახელწოდების ნოელების
მიხედვით

რეჟისორი – კოტე მარჯანიშვილი
ვერონიკა ქალი

~ 1928 ~

კრამანა

ეთელ ლილიან ვინიჩის ამავე სახელწოდების რომანის
მიხედვით

რეჟისორი – კოტე მარჯანიშვილი
ჯემა

~ 1929 ~

ცოცხალი ლეში

(Живой труп/ Der Lebende Leichnam, რუსეთი-გერმანია)

ლევ გოლსტოის ამავე სახელწოდების პიესის მიხედვით
რეჟისორი – ფედორ ოყეპი
მამა

~ 1930 ~

გარეუბნის კვარტალები

(Кварталы окраины, უკრაინა)

რეჟისორი – გრიგორი გრიგორ-ჩერნიკოვერი
ლორა

რკინის ბრიგადა
(Железная бригада, რუსეთი)
რევისორები – ღმირი ვასილიძე, მიხეილ ევრნერი
გრიჩის ცოლი

~ 1934 ~

უკანასკნელი ჯვაროსნები
რევისორი – სიკო ლოლიძე
ციცია

უკანასკნელი მასკარადი
რევისორი – მიხეილ ჭიაურელი
თამარი

~ 1937 ~

არსენა
რევისორი – მიხეილ ჭიაურელი
ნენო

ნარინჯის ველი
რევისორი – ნიკოლოზ შენგელაია
ნანი

~ 1939 ~

სამშობლო
რევისორი – ნიკოლოზ შენგელაია
ნათელა

~ 1940 ~

ქალიშვილი ხილობნიდან
პოლიკარპე კაკაბაძის პიესა „კოლმეურნის
ქორწინების“ მიხედვით
რევისორი – ღიომიძე ანთაძე
გვირგვინი

~ 1941 ~

ქაჯანა
ნიკო ლომოურის ამავე სახელწოდების მოთხრობის
მიხედვით
რევისორი – კონსტანტინე პოპინაშვილი
მართა, ქაჯანას დედა

~ 1943 ~

ის კიდეც დაბრუნდება
რევისორები – ნიკოლოზ შენგელაია, ღიომიძე ანთაძე
მანანა

~ 1947 ~

აკაკის აკეანი
აკაკი წერეთლის „ჩემის თავგადასავლის“ მოტივების
მიხედვით
რევისორი – კონსტანტინე პოპინაშვილი
მანო, აკაკის ძიძა

~ 1948 ~

ქეთო და კოტე
რევისორები – ეახტანტ გვაზიაშვილი, შალვა
გელგეანიშვილი
უპიშოდი

~ 1951 ~

შვერელა და მსკრობნი
რევისორი – დავით რონდელი
ელისაბედ ლომიძე

Once, after screening a documentary dedicated to Nato Vachnadze, someone from the audience said: "If Nato Vachnadze hadn't existed, we would have created her."

Fortunately Nato Vachnadze existed. She was image of the Age, pride of the Georgian nation and symbol of Georgian beauty. Many poets dedicated poems to her inspired by her breathtaking beauty, which resembled the Virgin from the painting of medieval ages, and many artists felt honored if they made her portraits. She was a mega star of the Soviet cinema in the 1920s; later she became vital part of Georgian culture.

Nato Vachnadze was born in Warsaw, Poland on June 14, 1904. Her mother, a Polish woman, Ekaterina Slivitskaya was granddaughter of Italian singer Adelaide Vazoli, who was invited in Tbilisi when opera theater founded here. Her father Giorgi Andronikashvili came from an old noble family which has roots from last Byzantine Emperors. He was military and was killed in 1910 during a punitive expedition against abrek Zelimkhan.

She adopted her last name from her first marriage to Merab Vachnadze, a Georgian nobleman, by whom she had her first son.

In 1923 assistant director Shakro Berishvili noticed her photograph in Isaak Shikhman's photo studio in Tbilisi. He managed to find her in Kakheti and convinced her to play in Vladimir Barsky's film *Arsena, the Brigand*. Nato signed not only this contract, but another one too. The performance in *Patricide* (Amo Bek-Nazarov, 1923), *Three Lives* (Ivane Perestiani, 1924), *Rider from Wild West* (Alexsandre Tsutsunava, 1925) and *The Case of Tariel Mklavadze's Murder* (Ivane Perestiani, 1925) brought grandiose success to the young actress and made her famous not only in Georgia but all over the Soviet Union. Audiences were mesmerized by her beauty. Her name, which was on the top of billboards and magazines, broke box-offices. It helped film studio *Sakhhinmretsvi* to become biggest for those days in Soviet Union.

In 1927 Nikoloz Shengeaya, talented poet and filmmaker offered her title role in his directorial debut *Gyulli*. Script of this film he wrote in tandem with Mikheil Kalatozishvili specially for Nato Vachnadze. While working on *Gyulli* she fell in love with Shengelaya and became soon his wife and mother of his two sons, Eldar and Giorgi, also internationally respected filmmakers. She used to say: "Nikoloz Shengelaya was director of my life, basis of my happiness. My work and achievement were inspired by him."

In Vachnadze's early silent films her screen character was that of an innocent and passionate young woman. The theater and film director Kote Mardjanishvili gave her two challenging roles in his experimental movies *Amok* (1927) and *Gadfly* (1928). By now not only a national, but also an international star she played the gypsy woman Masha in the German-Soviet film *The Living Corpse* (Feodor Otsep, 1929).

Nato Vachnadze was one of the first film stars of the young Soviet Union. Indicator for her stardom is the publication of two pulp biographies printed in nearly 100,000 copies. Her screen character was decidedly different from the screen characters of other actresses. Most Soviet actresses in the 1920s were relegated to playing either the role of a traditional or proletarian heroine. Nato Vachnadze in contrast played glamorous women with private lives. Most of her films were steamy melodramas in which she acted with considerable passion and emotion. Film critics described her as a “dovelike heroine” and as “an eternal victim”. Among her heroines there are no women pampered by life and enjoying the fruits of their victories. Their beauty was always in conflict with the ugly customs and circumstances, defending itself from despotism and betrayal. Such was Nato Vachnadze’s artistic motif.

With the emergence of the sound film Nato Vachnadze decided to have a time out. Following a recommendation by film director Grigory Kozintsev she went to Moscow where she worked for Esther Shub as an assistant director on her documentary *Komsomol – Leader of Electrification*. She then returned to Georgia, restarting her career in film *Last Crusaders* (Siko Dolidze, 1934). Vachnadze’s first talking film was one of the earliest Georgian sound films *The Last Masquerade* (Mikheil Chiaureli, 1934) but she said no word in there. Her important speaking roles were Nino in Chiaureli’s epic drama *Arsena* (1937) and Nani in Nikoloz Shengelaya’s *The Orange Valley* (1937). She also played in films of Konstantine Pipinashvili *Kadjana* (1941) and *Cradle for Poet* (1947). Her last film was *Conquerers of the Peack* (1951) directed by David Rondeli.

Nato Vachnadze died at the age 49 in a plane crash on 14 June, 1953. She was loved and admired for her talent and special human quality by all who knew her. Shortly before her death the poet and writer Boris Pasternak wrote her: “Your beauty evokes a desire [in us] to kneel down before you!”

A huge crowd gathered for her funeral in a final salute. The Georgian people mourned the death of beloved actress. Nato Vachnadze was buried in Didube Pantheon in Tbilisi.

After her death she received several honors. The Georgian film award is named *Nato* in her honor. In 1981 the Nato Vachnadze House Museum opened on the family estate in Gurdjaani, Kakheti.

აბაკული თამარ (1905-1953) – მოქანდაკე, გრაფიკოსი, თეატრისა და კინოს მხატვარი.

აბაშიძე ვასო (1854-1926) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.

აბაშიძე ლეოლა (დ. 1929) – კინომსახიობი, რეჟისორი, სცენარისტი.

აბასაძე მხეიფი (?) – კინომსახიობი, გადაღებული ფილმებში „ჩემი ხე-ხაა“, „26 კომისარი“, „უკანასკნელი ჯვაროსნები“.

აბუქსანდროვი გრიგორი (1903-1983) – რუსი კინორეჟისორი, მსახიობი, სცენარისტი. თანამშრომლობდა ზემუნგენთან. 1930-იანი წლების პოპულარული საბჭოთა მუსიკალური კომპლექსის ადგილი.

ანდრონიკოვი ირაკლი (1908-1990) – მწერალი და ლიტერატურათმცოდნე, მხატვრული კითხვის ოსტატი, გულწაზნევენი.

ანდრონიკაშვილი ელფეთერ (1910-1989) – ფიზიკოსი, აკადემიკოსი.

ანდრონიკაშვილი კირა (1908-1960) – კინომსახიობი, რეჟისორი, ელვის როლის შემსრულებელი ნ. შანტელაის ამავე სახელწოდების ფილმში. ნაგო ვაჟნაძის უმცროსი და.

ანდრონიკაშვილი ნინო (1900-1982) – თეატრის მსახიობი.

ანთაძე დომილე (1904-1955) – მწერალი, თეატრისა და კინოს რეჟისორი. ანუაფარიძე ვერკო (1897-1987) – თეატრისა და კინოს მსახიობი, თეატრის რეჟისორი, პედაგოგი.

ასვეივი ნიკოლაი (1889-1963) – რუსი პოეტი, რუსული ფუტურისმის წარმომადგენელი, მაიაკოვსკისა და პასტერნაკის მეგობარი.

ახუდელიანი ელენე (1901-1975) – ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრისა და კინოს მხატვარი.

ბაენი შიკოლა (1903-1983) – უკრაინელი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე. ბარო ეან-ლეი (1910-1994) – ფრანგი მსახიობი და რეჟისორი. კინოში სახელი გაითქვა შიმ ბაგისტ დებუროს როლით მარსელ კარნეს (1906-1996) ფილმში „სამოთხის შეილები“ (1945).

ბარსკი ელადიმერ (1889-1936) – კინორეჟისორი, სცენარისტი, მსახიობი. ბაღაშვილი სპარტაკ (1914-1977) – კინომსახიობი.

ბეკნაზაშვილი ამო (1892-1965) – კინორეჟისორი, სცენარისტი, მსახიობი. ბერიშვილი მაქრო (1887-1965) – თეატრისა და კინოს რეჟისორი, მსახიობი.

ბიარსკი კარლ ეილჰელმ (1847-1930) – გერმანელი ეკონომისტი.

ბოტიგერი კლარენს ჰონ (1900-1950) – ამერიკელი ფერანდისტი, სამხედრო ოფიცერი, ამერიკელი კინოკომპანიების ასოციაციის (MPAA) თანამშრომელი. ანა რუხელაძის ქმარი.

ბოლქვაძე თამარ (1904-1972) – კინომსახიობი.

ბრიკი ოსიპ (188-1954) – რუსი ლიტერატორი, ლიტერატურათმცოდნე

და კრიტიკოსი. შემარსებზე ფრონის (JEB) თეორეტიკოსი და იდეოლოგი, ულადიმერ მაიაკის გამომცემელი.

გაბაშვილი იოსებ (1908-1971) – გრაფიკოსი, ფერმწერი, თეატრისა და კინოს მხატვარი.

გარბო გრეცა (1905-1990) – შეული და ამერიკელი კინომსახიობი, პოლი-ელერი კინოს მწერი და ხმოვანი პერიოდის კინოვარსკლავი.

გელაშვილი ნაირა (დ. 1947) – მწერალი, გერმანისტი, მთარგმნელი, პუბლიცისტი.

გელოვანი მიხეილ (1892-1956) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.

გურასიმოვი სერგეი (1906-1985) – რუსი კინორეჟისორი, კინოდრამატურგი, მსახიობი, პედაგოგი.

გიში ლილიან (1893-1993) – ამერიკელი კინომსახიობი, დევილ ჯორჯ გროგის მთავარი მსახიობი.

გიგოგოვი გერმანე (1886-1960) – ქართული კინოწარმოების ერთ-ერთი პიონერი. კინორეჟისორი, საქართველოს „სასკინმრეწვის“ გენერალური დირექტორი (1923-1928).

გიგოლევა ლენა (1900-1993) – თეატრისა და კინოს მსახიობი, მოსკოვის მცირე თეატრის წამყვანი მსახიობი.

გიგოლევი ნიკო (1909-1977) – კინოს ისტორიკოსი, კრიტიკოსი, სცენარისტი. გოლოვინა ანატოლი (1900-1982) – რუსი კინოოპერატორი. კინოს თეორეტიკოსი. პედაგოგი. საბჭოთა კინოსაოპერატორო სკოლის თებალ-საინო წარმომადგენელი. მუშობადა უელფკინთან.

გაილინი ნიკო (1872-1949) – თეატრის მსახიობი, კომიკოსი. გადაღებული ფილმებში „ქარიშხლის წინ“ (კ. მარჯანიშვილი, 1924) და „ხაბარდა“ (მ. ჭიკაურელი, 1931).

გოძიაშვილი ვასო (1905-1976) – თეატრის, კინოსა და ესტადლის მსახიობი.

გრიგოტი დევილ ჯორჯ (1875-1948) – დიდი ამერიკელი კინორეჟისორი, სცენარისტი, პროდუსერი, თეატრის მსახიობი. კინოების შემქმნელი. გრიშაშვილი იოსებ (1889-1965) – პოეტი და საზოგადო მოღვაწე, მთარგმნელი, მეცლევარი.

გრინიერი (გრინიერ-მერიკოვერი) გრიგორი (1898-1945) – უკრაინელი კინორეჟისორი, სცენარისტი.

დავოვერი ლილ (1887-1980) – გერმანელი თეატრისა და კინოს მსახიობი. პოპულარობა მოუტანა მთავარმა როლებმა რობერტ ეინეს (1873-1938) ფილმში „ექიმ კალაგარის კახინგე“ (1920), ფრი ლანგის (1890-1976) ფილმებში „ლოქტორი მახუზე, მოთამაშე“ (1920), „დადლილი სიუჟელი“ (1921).

დალკოვი გმელ (გა-დალკოვი) გმელ, 1865-1950) – შევიარეული კომპოზიტორი და პედაგოგი. მუსიკალურ-რეგულაცი ადრდისა და მუსიკალური და რეგულაცი შესაძლებლობების განვითარების სისტემების შემქმნელი.

დაშეშლი კოტე (1909-1980) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
დელსარგი ფრანსუა (1811-1871) – ფრანგი მომღერალი, ვოკალის პე-
დაგოგი, სასცენო ხელოვნების თეორეტიკოსი. გატაცებული იყო იდეით
„ადამანის სხეულის ესთეტიკის „დადგმის“ შესახებ.
დე სანტისი ჯუზეპე (1917-1997) – იტალიელი კინორეჟისორი და სცენა-
რისტი, „ნეორეალისტის“ ერთ-ერთი ფუძემდებელი.

დიმელელი ალექსანდრე (1884-1958) – კინოოპერატორი, ქართული
კინოსაოპერატორო სკოლის ფუძემდებელი.

დოვენკო ალექსანდრე (1894-1956) – უკრაინელი კინორეჟისორი,
მწერალი, კინორეჟისორი, პედაგოგი, უკრაინული „პოეტური კინოს“
სკოლის ფუძემდებელი.

დოლბი კო ენისი (1902-1998) – მონტეკის რეჟისორი.
დოლბი სი კო (1903-1983) – კინორეჟისორი, სცენარისტი, პოეტი. ქარ-
თული კინოწარმოების ორგანიზატორი.

ევრენიო ნიკოლოზ (1879-1953) – რუსი და ფრანგი რეჟისორი და
დრამატურგი, თეატრის რეჟისორი და თეორეტიკოსი, თეატრალუ-
რი ხელოვნების ისტორიკოსი, ფილოსოფოსი, მუსიკოსი, მხატვარი.

ეიმენგეინი სერგეი (1898-1948) – თეატრისა და კინოს რეჟისორი-ნო-
ვაციონი, სცენარისტი, მხატვარი, პედაგოგი, ხელოვნების თეორეტიკოსი.
ეროშინი დიმიტრი (1904-1993) – რუსი მწერალი.

ერმლერი ფრიდრიხ (1898-1967) – რუსი კინორეჟისორი, მსახიობი,
სცენარისტი.

ერმოლისკი სერგეი (1900-1984) – რუსი კინორეჟისორი, უკრაინელი.
ესენინი სერგეი (1895-1925) – რუსი პოეტი-ლირიკოსი, მხატვარი.

ვარშავსკი აკაბ (1911-2000) – რუსი კინომცოდნე, კინოკრიტიკოსი,
სცენარისტი.

ვასაძე აკაკი (1899-1978) – თეატრისა და კინოს მსახიობი, რეჟისორი,
პედაგოგი.

ვასილევსკი დიმიტრი (1900-1984) – რუსი კინორეჟისორი.

ვანშაძე მერაბ (1901-1939) – ინჟინერი. ნაგო ვანანას პირველი ქმა-
რი. 1937 „ხალხის შტრის“ ბრადღებთ გაასამარლეს, გარდაიყალბა
გადასახლბამი.

ვერნერი მიხეილ (1881-1941) – უკრაინელი თეატრისა და კინოს მხატ-
ვარი, კინორეჟისორი.

ვისოკი ფელქს (1909-1982) – კინოოპერატორი.

შახოზდავი სერგეი (1894-1939) – საქართველოს „სახინმარწევის“
ერთ-ერთი წამყვანი კინოოპერატორი, ბეჟანშაროვის, წუწუნავის,
მარჯანიშვილის ფილმების გამოსახულებების ავტორი.
შავორსკი ბორის (?) – რუსი კინომსახიობი.

შარბი ალექსანდრე (1908-1997) – რუსი დრამატურგი, კინორეჟისორი,
სცენარისტი.

შაქარაძე სერგეი (1909-1971) – თეატრისა და კინოს მსახიობი, მხატვ-
რული კიბისხის ოსტატი, პედაგოგი.

შეშლი ალექსანდრე (1904-1998) – რუსული სამეცნიერო-პოპულარუ-
ლი კინოს რეჟისორი სცენარისტი, პედაგოგი.

თენისიშვილი (თენისიშვილი) იოსებ (1909-1981) – მსახიობი, თეატრისა და
მასხარებ წარმოდგენათ რეჟისორი.

იაკობინი შარია (1892-1944) – იტალიელი თეატრისა და კინოს მსახიო-
ბი. მუშობდა გერმანიაში, საფრანგეთში, ინგლისში, გაუაღებულა გერ-
მანულ-სახტოთა ფილმი „კოსხილი ღებო“ ნაგო ვანანასთან ერთად.
იაშვილი შარო (1894-1937) – პოეტი, მთარგმნელი, ესეისტი, ლიტე-
რატურული ორდენის „ისიფერი ყანწების“ ერთ-ერთი დამუყრნებელი.
ივანკოვი სერგეი (1904-1985) – რუსი თეატრისა და კინოს რეჟისორი,
მხატვარი, პედაგოგი, კინოს თეორეტიკოსი.

კალანდაძე ანა (1924-2008) – პოეტი.
კალაიშიშვილი მიხეილ (1903-1973) – მე-20 საუკუნის დიდი კინორე-
ჟისორი, როგორც სცენარის თანაავტორმა და კინოოპერატორმა იმუ-
შავა ფილმებ „ვიკტი“, რომელიც იმ, შეწეულაიმ საგანებულ ნაგო ვაი-
ნასისათვის დაღებ.

კალაძე კარლო (1907-1988) – პოეტი, დრამატურგი.
კამალოვი ვასილი (1875-1948) – სტანისლავსკის ღასის წამყვანი მსა-
ხიობი.

კეხელაძე მიხეილ (1913-1981) – ლიტერატურათმცოდნე, ფილოლოგი-
ის მეცნიერებათა დოქტორი, სხუდასხვა ღრის (1946-1949 და 1961-
1963) იყო კინოსკლდა „ქართული ფილმის“ დირექტორი.

კირანაოვი სემიონ (1906-1972) – რუსი პოეტი, ღლადიმერ შაიკოვსკის
მოწაფე.

კიბინი ბასტერ (1895-1966) – ამერიკელი მსახიობი და რეჟისორი, მუნ-
კი კინოს ეპოქის უდიდესი კომიკოსი.

კლიაშვილი სერგეი (1893-1986) – დრამატურგი, მწერალი, პუბლიცის-
ტი, სცენარისტი.

კოვალ-სამოროსკი ივან (1893-1962) – რუსი თეატრისა და კინოს მსა-
ხიობი. მუშობდა ზეირხილდთან. გაუღებულა ოკუპის, ულეიკინის,
კულმში. ეიმენგეინის ფილმებში. 1927-1932 მუშობდა გერმანიაში,
კომისსევი გრაიკარი (1905-1973) – რუსი კინოსა და თეატრის რეჟისო-
რი, მსახიობი, პედაგოგი.

კობლესკი სერგეი (1885-1962) – რუსი კინოს მხატვარი, რეჟისორი,
მსახიობი.

კოროლევიკი ღლადიმერ (1894-1969) – რუსი პოეტი, მსახიობი, კინო-

რეისორი. ავგორი ბროშურებისა მუწი კინოს მსახიობზე.
კრეზონინი ბლეკი (1886-1968) – რუსი პოეტი-ფეერისტი.
კგორი ანგლი (1898-1980) – რუსი თეატრისა და კინოს მსახიობი.

ლეონიე გიორგი (1899-1966) – პოეტი, მწერალი, საზოგადო მოღვაწე.
ლესია უკრაინა (ლარისა კოსაჩ-კიკა, 1871-1913) – უკრაინელი პოეტი და მწერალი. 1911-1913 წლებში ცხოვრობდა საქართველოში.
ლობოვა თამარ (1911-2007) – რუსი კინოოპერატორი.
ლომინა ხესია (1902-1982) – რუსი რეჟისორი და სცენარისტი, დუბლიაჲს რეისორი.

მაიაკოვსკი ვლადიმერ (1893-1930) – საქართველოში დაბადებული დიდი რუსი პოეტი, ღრამატურეტი, რუსული ფეერობის ერთ-ერთი ფუძემდებელი.
მაკაროვა თამარ (1907-1997) – რუსი კინოსახიობი, პედაგოგი.
მაშელაინი რუენ (1897-1987) – თბილისში დაბადებული ამერიკელი კინოსა და თეატრის რეისორი.
მაშვორია ილია (1884-1963) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
მაჩაშვილი მალეა (1913-1990) – კინორეჟისორი, ავგორი პირველი ლოკუენტური ფილმისა ნაგო ვანკაშე (1949).
მაჩაშვილი გიორგი (1900-1972) – რუსი კინოოპერატორი.
მაქსიმოვი ვლადიმერ (1880-1937) – რუსული რევოლუციამდელი და საბჭოთა თეატრისა და კინოს მსახიობი.
მაღალაშვილი ქეთევან (1894-1973) – ფერმწერი პორტრეტისტი.
მდიანი გიორგი (1905-1981) – ღრამატურეტი და კინოსცენარისტი.
მერინგი ვალდერ (1896-1981) – გერმანელი მწერალი, ვაიმარის რესპუბლიკის პერიოდის ყველაზე მნიშვნელოვანი სატირისტი.
მესხიშვილი ღადო / ალექსი-მესხიშვილი ვლადიმერ (1857-1920) – თეატრის მსახიობი, რეისორი, საზოგადო მოღვაწე. მონაწილეობდა „რუსული ოქროს სერიის“ და კომპანია „ბოიფილმის“ ფილმებში.
მიქაეროვი კოტე (1896-1973) – კინოსახიობი, კინორეჟისორი, სცენარისტი.
მორჩხინი ივან (1889-1939) – რუსული მუწი კინოს ეპოქის მსახიობი, რეჟისორი 1920-დან ცხოვრობდა და მუშაობდა საფრანგეთში, გერმანიაში, აშშ-ში.
მრეველიშვილი მიხეილ (1904-1980) – ღრამატურეტი, მწერალი.

ნავარო რამონ (1899-1968) – ამერიკელი კინოსახიობი, ეროვნებით მექსიკელი, latin lover-ის (ლათინელი საყვარლის) სახის შემქმნელი.
ნეერი პოლა (1897-1987) – კინოსახიობი, წარმოშობით პოლანდელი, მუწი კინოს ეპოქის ვარსკლავი და სექს-სიმბოლო. მუშაობდა პოლონეთში, გერმანიაში, 1923-დან – ამერიკაში.
ნიბოლ ფრედ (1874-1948) – ამერიკელი კინორეჟისორი და მსახიობი, ამერიკის კინოაკადემიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი.

ნიკოლაძე აკიპო (1876-1951) – მოქანდაკე, თბილისის სამხატვრო აკადემიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და მისი პირველი პროფესორი.
ნონეშვილი იოსებ (1918-1980) – პოეტი, საზოგადო მოღვაწე.

ორლოვა ლეონიე (1902-1975) – რუსული თეატრისა და კინოს მსახიობი, პიანისტი, მომღერალი, მოცეკვე. პოპულარობა მოუტანა მთავარი-მარკეტა მისი ქმრის გ. ალექსანდროვის მუსიკალური ფილმებში.
ოუეზი ფეოდორ (1895-1949) – კინორეჟისორი, სცენარისტი. მუშაობდა რუსეთში, გერმანიაში, საფრანგეთში, იტალიაში, ესპანეთში, კანადაში, 1943-დან – პოლონეთში.

პაროლ დიკა (1906-1971) – გერმანელი კინოსახიობი, მუშაობდა საფრანგეთში და პოლონეთში. ცნობილია მთავარი როლებით ფილმებში „აგაღანა“ (ჯან ვიგო, 1934) და „დიდი ილუზია“ (ჯან რენუარი, 1937).
პასტერნაკი მისი (1890-1960) – დიდი რუსი პოეტი და მწერალი, ნობელის პრემიის ღაურავი.
პაგარია ვასილ (1905-?) – მწერალი-სატირისტი, ღრამატურეტი.
პოლიაჲ ბორის (1894-1938) – რუსი მწერალი, კორა ანდრონიკაშვილის ქმარი.
პიანისტი კონსტანტინე (1912-1969) – კინორეჟისორი, სცენარისტი.
პისკაგორი ვრენ (1893-1966) – გერმანელი რეისორი და თეატრის თეორეტიკოსი, სენის რეფორმატორი, კომუნისტი.
პოლეკოვი ანტონ (1887-1964) – კინოოპერატორი, გადილო მიტაერების „ნეზი ბუზა“, ჭიკარდის „საბა“, „სახარდა“, „უკანასკნელი მასკარადი“, მუნეჯაჲს „ნარინჯის ელი“ და სხვ.
პოლისკი ეიგოლდ (1879-1919) – რუსული მუწი კინოს პოპულარული მსახიობი.
პორაგენი პენი (1890-1960) – მუწი კინოს ეპოქის გერმანელი კინოს ვარსკლავი.
პელოკინი ვსეოლოდ (1893-1953) – რუსი კინორეჟისორი, მსახიობი, სცენარისტი, მხატვარი, პედაგოგი. საბჭოთა კინოს ნოვატორი.

ვეიშო იანინა (1909-1987) – რუსი კინოსახიობი.

რანეესკია ჟანა (1896-1984) – რუსული თეატრისა და კინოს მსახიობი, რომელიც დავით (1904-1974) – კინორეჟისორი, სცენარისტი.
რომანი გრიგორი (1899-1983) – რუსული თეატრისა და კინოს რეჟისორი, სცენარისტი, პედაგოგი.
რუმევიკი ანა ელენორა (1906-1975) – მწერალი, ეურნალისტი, აშშ პრემიადმი ჟრანდელ და რუმევიკის ქალიშვილი. 1947 წელს ქმართან ერთად სტერნად იყო საქართველოში.
რუმინი ვალდერ (1887-1941) – გერმანელი მხატვარი, კინორეჟისორი, ექსპრომენტატორი, კინოანგარდის ბრწინებულ წარმომადგენელი.

სარაქოშილი ვანო (1879-1924) – მომღერალი, ქართული პროფესიული ეოკალური ხელოვნების ერთ-ერთი ფუძემდებელი.
სლიფიკო სერგო (1905-1950) – ინჟინერი. ნაგო ვანჩაძის ჰიძაშვილი. ცხოვრობდა პარიზში.
სოსინოვი დიონი (1872-1934) – საოპერო მომღერალი, რუსული ეოკალური სკოლის გამორჩენილი წარმომადგენელი.
სოლდუევი იული (1901-1989) – რუსი კინომსახიობი, კინორეჟისორი. აღეშენებდა ლევენტოს ცოლი.
სტანისლავსკი კონსტანტინ (1863-1938) – რუსული თეატრის რეჟისორი, მსახიობი, პედაგოგი, თეატრის რეფორმატორი.
სტროგოვა ვერა (1903-1991) – რუსი კინორეჟისორი, კინორამაგრაფი.

ტახიძე გიყინ (1893-1937) – სიმფონიკური პოეტი, მწერალი, ლიტერატურული ორგანოს "ცისფერი ყანწების" ერთ-ერთი დამფუძნებელი.
ტახიძეშვილი ჯახანგ (1914-2002) – თეატრისა და კინოს რეჟისორი.
ტინიშვილი ივანე (1894-1943) – რუსი მწერალი, დრამატურგი, ლიტერატურათმცოდნე, კრიტიკოსი.
ტირლოვა გერმინა (1900-1993) – ჩეხი სცენარისტი, მხატვარი-ანიმატორი და რეჟისორი.
ტინიშვილი ნიკოლოზ (1896-1979) – რუსი პოეტი. ავტორი სცენარისა და რინდელის ფილმისათვის "მწვერვალთა დამპყრობნი" ნაგო ვანჩაძის მონაწილეობით.
ტრაპეზუტი დიონი (1902-1990) – რუსი კინორეჟისორი და სცენარისტი.

უევი ნადეჟდა (1898-1986) – უკრაინელი თეატრისა და კინოს მსახიობი.

ფაშაშვილი სიკო (1894-1970) – მწერალი, ჟურნალისტი, მთარგმნელი.

დამაშვილი შალვა (1899-1955) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.

ყარაღაშვილი კობა (1898-1947) – კინომსახიობი.
ყოფიანი დიმიტრი (1900-?) – კინომსახიობი.

შაველიძე გიორგი (1910-1959) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
შენგელაია ნიკოლოზ (1901-1943) – კინორეჟისორი-ნოვატორი, სცენარისტი, პოეტი.
შელოვსკი ვიქტორ (1893-1984) – რუსი მწერალი, ლიტერატურათმცოდნე, კრიტიკოსი, კინომცოდნე, კინოსცენარისტი.
შუბი ესთერ (1894-1959) – რუსული ლიტერატურის კინოს რეჟისორი, სცენარისტი, მონტაჟის რეჟისორი, კინომცოდნე.

ჩაპლინი ჩარლზ სპენსერ (1889-1877) – ამერიკელი და ინგლისელი კინომსახიობი, კინორეჟისორი, სცენარისტი და კომპოზიტორი, კინემა-

ტოგრაფის უნივერსალური ოსტატი.
ჩერქოვიშვილი ჯოსიას (1863-1948) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
ჩიქოვანი სიმონ (1902-1966) – პოეტი და საზოგადო მოღვაწე ქართველ-მწერლისა-ლექსების" ჯგუფის ლიდერთაგანი.
ჩხიტიძე ნუკა (1881-1963) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
ჩხიტიძე რატიკ (1883-1939) – კინომსახიობი.
ჩხიტიძე უმანგი (1898-1953) – თეატრის მსახიობი.
ჩხიტიძე ჩიგოლა (1905-1980) – კინომსახიობი.

ცოცხელი თამარ (1908-1988) – კინომსახიობი.

წერეთელი თამარ (1900-1968) – მომღერალი, ქართული, რუსული და ბოშური რომანსების ცნობილი შემსრულებელი.
წერეთელი აღეშენებელი (1881-1955) – თეატრისა და კინოს რეჟისორი, ქართული კინოს ერთ-ერთი ფუძემდებელი.
წერეთელი ცკოლა (1892-1956) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.

ჭაჭავაძე თამარ (1900-1968) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
ჭაჭავაძე მიხეილ (1894-1974) – თეატრისა და კინოს რეჟისორი, სცენარისტი, მხატვარი, მოქანდაკე, პედაგოგი.

ხეიფიკი ოსიპ (1905-1995) – რუსი კინორეჟისორი.
ხინთიბიძე არკადი (1898-1963) – კინომსახიობი, კინორეჟისორი.
ხილდინაია ვერა (1893-1919) – მწერი კინოს ეპოქის მსახიობი, კინოს ისტორიაში შედიან, როგორც მე-20 საუკუნის რუსული "კერანის დღიური".
ხორავა აკაკი (1895-1972) – თეატრისა და კინოს მსახიობი, თეატრალური რეჟისორი, პედაგოგი.
ხოციაშვილი დეჟან (1902-1980) – კინორეჟისორი, მსახიობი.
ხობულა აღეშენებელი (1897-1985) – რუსი კინომსახიობი, კინორეჟისორი, პედაგოგი. დეჟანის ცოლი.

ჯაფარიძე შედე (1923-1994) – თეატრისა და კინოს მსახიობი.
ჯაფარიძე ქეთი (1901-1968) – ვსერალის მომღერალი, ლირიკული სიმღერებისა და რომანსების შემსრულებელი.
ჯობაძე გიორგი (1913-1989) – ფილოლოგი, ლიტერატურათმცოდნე, კრიტიკოსი, ესთეტიკოსი.

კეპი ბრიგა (1906-1996) – გერმანელი კინომსახიობი, სახელი გაითქვა მარიას როლის შესრულებით გერმანული რეჟისორის ფრიკ დანგის ფილმი "მეტროპოლისი" (1927).

შემდგენელისგან	5
ნაგო ეარნაძე. მოგონებები და შეხედრები	
ოჯახი	10
პირელი ნაბიჯი კინოში	39
უანო სარაჯიშვილი	53
უართო გზაზე	58
ლიზა ჩერქეზიშვილი	79
კოტე მარჯანიშვილი	83
ჩემი ცხოვრების რეცისორი	103
ელაღიმერ მიაიკესკი	114
ცხოვრების სკოლა	125
კვლავ საქართველოში	152
ხმოვანი ფილმები	163
მძიმე დღეები	180
სამი თვე ევროპაში	196
ჩემი შემოქმედებითი საღამო	225
ჩემი ოცნება	246
ნაგო ეარნაძე. გერმანული დღიური (1928 წელი)	
ურაგმენტები გერმანიაში მოგზაურობის შთაბეჭდილებათა რეკუილიდან	252
წერილები და მოგონებები ნაგო ეარნაძეზე	
ტიციან ტაბიძე. ნაგა ეარნაძე	270
ელაღიმერ კოროლევიჩი. უარსკვლავი	272
ესთერ შუბი. ნაგა ეარნაძე	274
გრიგორი ალექსანდროვი. დაუეიწყარი შეგობარი	278
მოკოლა ბაგანი. ნაგო	280
სერგეი იუტკეიჩი. ფენოშენი	284
ერეიკო ანჯაფარიძე. ნაგო ეარნაძე	286

სიკო ღოლიძე. მოგონებები ნატო ვაჩნაძეზე	288
თამარ ციციშვილი. ნატოს თვალები	292
ვახტანგ გაბლიაშვილი. დიდი ქალბატონი	294
იკობ ეარშაესკი. ქალღურობა	296
გიორგი ჯიბლაძე. ქართული სიღამაშის გენია	298
ნაირა გელაშვილი. მშენიერების მონატრება	300
პოეტები – ნატოს	
იოსებ ტრიშაშვილი	306
პაოლო იაშვილი	307
ანა კალანდაძე	
იოსებ ნონეშვილი	310
გიორგი ლეონიძე	312
გურჯაანის სახლ-მუზეუმი	315
ფილმოგრაფია	325
Nato Vachnadze (Summary)	328
სახელთა ანოტირებული საძიებელი	330

წიგნი მომზადდა „თბილისის კულტურული ღონისძიებების ცენტრის“
(Tbilisi Center of Cultural Events) მხარდაჭერით
საქართველოს კინემატოგრაფიის ეროვნული ცენტრის და
ბიზნესმენ ღაეით ბეგუაშვილის მონაწილეობით

პროექტის ავტორები
მარიონა კერესელიძე, ელდარ შენგელაია

შეღვნა, თარგმანი, საერთო რედაქცია
მარიონა კერესელიძე

დიზაინი
მანანა არაბული / zangodesign studio

კალიგრაფია
მალხაზ იაშვილი

ფოტოგრაფები
ალექსანდრე ზაგრაგიონი-ღაეითაშვილი,
იური მეჩითოვი

პრეპრესი
ალექსი კახნიაშვილი

დაიბეჭდა მოსკოვში. „შურაბ წერეთლის
შემოქმედებითი სახელისნოების“ მიერ.

© მარიონა კერესელიძე – ტექსტი, შეღვნა, 2014
© მანანა არაბული – არტ დირექცია, 2014

/ გარეკანის პირველ გვერდზე:
სერგო ფარაჯანოვის კოლაჟი. 1984.

ISBN 978-9941-0-7098-3

საქართველოს კინემატოგრაფიის
ეროვნული ცენტრი
Georgian National
Film Center